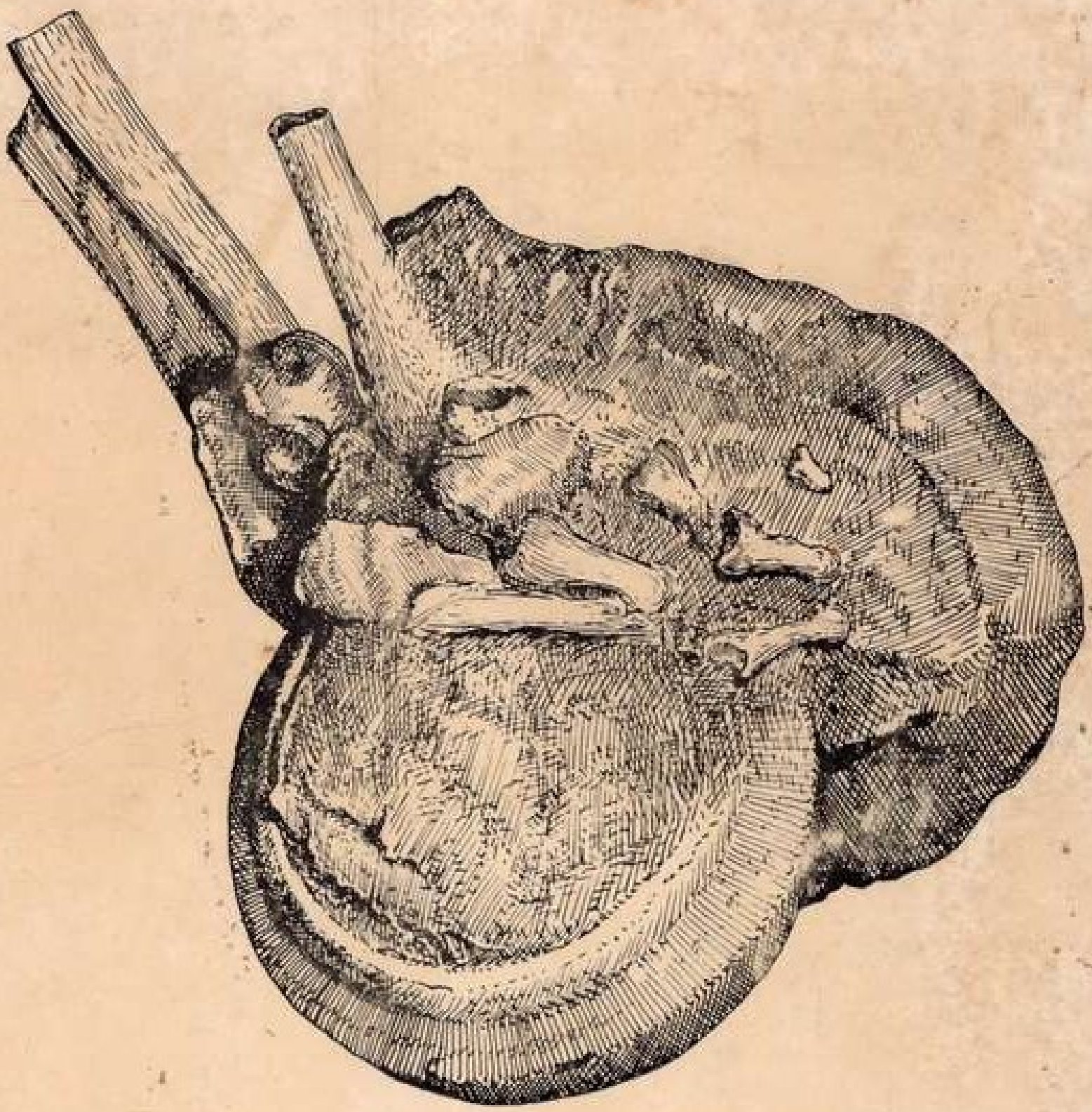
มอญในอดีตและปัจจุบัน

(การศึกษาโครงกระดูกและเครื่องใช้ในสมัยทวารวดี)



พิมพ์เป็นบรรณาการในงานฌาปนกิจศพ

นางแสงสุรพาณิชย์ (ทรัพย์ แสงวิเชียร)

ณ เมรุวัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท บางกะปิ พระนคร

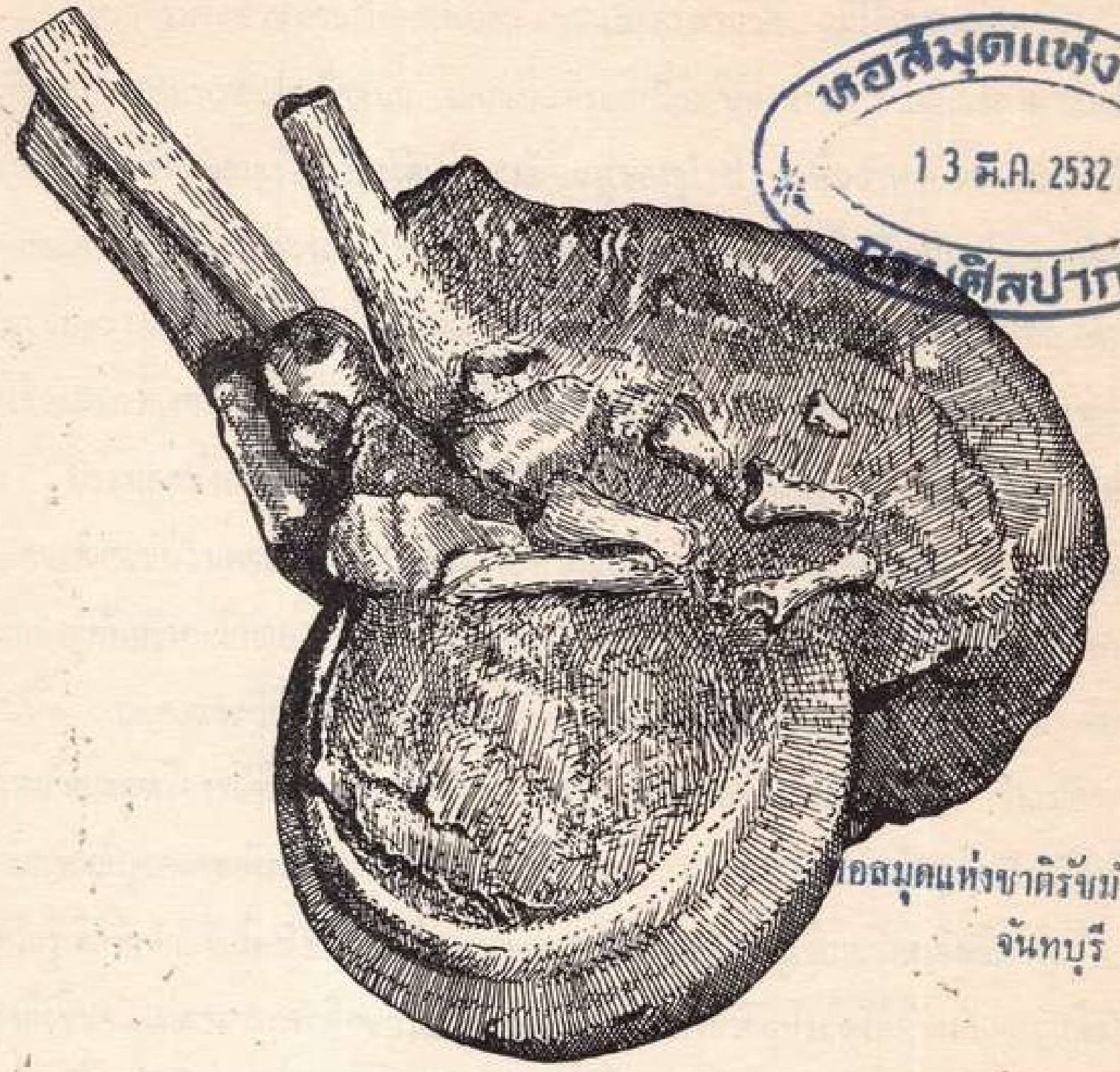
วันพุธที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓

915.903
ส763ม

ส.ค. แสงวิเชียร

มอญในอดีตและปัจจุบัน

(การศึกษาโครงกระดูกและเครื่องใช้ในสมัยทวารวดี)



หอสมุดแห่งชาติ
13 มี.ค. 2532
ศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พิมพ์เป็นบรรณาการในงานฌาปนกิจศพ

นางแส่งสุรพาณิชย์ (ทรัพย์ แส่งวิเชียร)

ณ เมรุวัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท บางกะปิ พระนคร

วันพุธที่ ๒๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๓

หอสมุดแห่งชาติ
13 ต.ค. 2535

เลขเรียก
ดม
915.903
ส 765 ม๙
เลขหมู่

เลขทะเบียน น ๓๒ ม ๒๓๗๘๔๒

คำนำ

ในการพระราชทานเพลิงศพบิดา—ขุนแสงสุรพานิชย์ ผมได้เรียบเรียงเรื่อง "บุคคลในประวัติศาสตร์การแพทย์แผนปัจจุบัน" แจกเป็นที่ระลึกให้กับท่านที่กรุณาสละเวลามาเป็นเกียรติแก่ผู้วายชนม์ ครั้งนั้นผมเรียบเรียงได้เพียงสมัยฟื้นฟูของยุโรป เห็นว่าพอกำลังและสติปัญญาก็หยุดอยู่เพียงแค่นั้น ตั้งใจว่าจะหาโอกาสทำต่อไปทีละเล็กละน้อยจนถึงปัจจุบัน แต่มีเหตุสองประการมาขัดขวางเสีย ประการแรกคือการเจริญก้าวหน้าในวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้เป็นไปอย่างรวดเร็วและกว้างขวางมาก เหลือสติปัญญาของคน ๆ เดียวที่จะติดตามเรื่องราวเหล่านี้ได้ครบถ้วน ประกอบทั้งการนำความเจริญก้าวหน้ามาให้วิชาการแพทย์ส่วนใหญ่ก็มักจะไม่ได้ทำโดยบุคคลคนเดียวเช่นในตอนต้น ๆ แต่มักจะทำกันเป็นคณะ เกียรติยศเมื่อเผยแพร่งานออกไปแล้วถึงจะตกอยู่กับหัวหน้าคณะ แต่ยังมีบุคคลหรือวิธีการอีกเป็นอันมากที่ได้ช่วยให้กิจการนั้นเป็นผลสำเร็จ บุคคลและวิธีการที่อยู่เบื้องหลังนี้บางคนและบางวิธีอาจมีความสำคัญเท่าเทียมหรือยิ่งกว่าหัวหน้าคณะหรืองานที่เผยแพร่นั้นก็ได้ ทำให้เมื่อยิ่งศึกษามากเข้าก็เห็นว่าถึงแม้การเจริญในทางการแพทย์บุคคลจะยังคงมีความสำคัญอยู่เช่นเดิม แต่การจะเอ่ยถึงบุคคลโดยไม่เอ่ยถึงผู้ร่วมงานด้วยรู้สึกว่าทำให้เรื่องไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ประการที่สองผู้เรียบเรียงเองมีภาระอื่นเข้ามาแทรกแซงยิ่งขึ้นจนไม่สามารถจะศึกษาให้ได้ละเอียดถี่ถ้วนตามวัตถุประสงค์ข้างต้น จึงไม่อาจเรียบเรียงขึ้นเป็นหนังสือสนองคุณของมารดาได้ตามที่ตั้งใจไว้เดิม

ในการเสนอเรื่อง "มอญในอดีตและปัจจุบัน" นี้ เป็นเรื่องที่ผมสนใจมาเป็นเวลานาน เนื่องได้เข้าไปขอสมัครช่วยคณะสำรวจเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ไทย—เดนมาร์ก ขุดกระดูกสมัยหินใหม่ที่หมู่บ้านเก่า, ตำบลจรเข้เผือก, อำเภอเมือง, จังหวัดกาญจนบุรี โดยอยากจะรู้ว่าคนสมัยนั้นเป็นคนไทยหรือเป็นชนชาติใด เพื่อจะช่วยคลี่คลายปัญหาเรื่อง "กำเนิดของ

คนไทย" ซึ่งนักโบราณคดียังถกเถียงกันอยู่มาก งานที่ไปอาสาสมัคร ทำให้ลำตัวเข้าไปทางเรื่องนี้มากขึ้น ต่อมาเมื่อมีการขุดกระดูกที่ไหนก็มักจะขอไปร่วมดูหรือขุดกับเขาด้วย จนกระทั่งได้มามีโอกาสขุดค้นเองอีกหลายแห่ง แหล่งหนึ่งก็คือที่ตำบลทัพหลวง, อำเภอเมือง, จังหวัดนครปฐม เห็นว่าถ้าได้ทำการศึกษาอาจช่วยคลี่คลายปัญหาที่ยังไม่ตกลงกันอยู่ได้บ้าง คือปัญหาที่ว่า "ใครเป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดี" แต่เรื่องก็ได้รั้งรอเรื่อยมาเนื่องจากหาเวลาไม่ได้เรื่องมอญและต้องการจะให้มีการสัมมนาขึ้น จึงขอให้ร่วมด้วยในแง่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ผมจึงถือเป็นโอกาสเหมาะที่จะทำการศึกษาให้ได้เรื่องพอใช้ในการสัมมนา แต่เมื่อได้ทำขึ้นก็เรียบเรียงขึ้นปรากฏว่าเรื่องได้ขยายออกไปมากเกินกว่าที่จะใช้ในการสัมมานั้น อาจรวบรวมขึ้นเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ ได้สักเล่มหนึ่ง เรื่องขยายเรื่องไม่ใช่แต่เรื่องราวของมอญในอดีตเท่านั้นมา โอกาสอ่านรวบรวมเรื่องราวของมอญในปัจจุบันเข้าไว้ด้วย เพื่อพิมพ์แจกเป็นที่ระลึกแก่ท่านที่ได้กรุณามาเป็นเกียรติในงานศพมารดา

มีหลายท่านเมื่อทราบเรื่องได้ถามว่ามีเชื้อสายมอญด้วยหรือจึงเขียนเรื่องนี้ขึ้น เชื้อสายมอญนี้ตามคำเล่าของมารดาไม่ปรากฏว่าเป็นสายโดยตรง แต่เล่าว่าเคยมีมอญมาเป็นญาติทางสะไภ้ในฐานะที่ตำบลที่ท่านอยู่คือที่ตำบลบางปลากด ฝั่งพระสมุทรเจดีย์ใกล้เคียงกับพวกมอญปากลัด (อำเภอพระประแดง) และมีเรือมอญมารับจากเอาไปขายเสมอเป็นประจำ ตัวท่านเองรู้สึกว่าจะคุ้นเคยอยู่กับพวกมอญเป็นอันมาก ตอนที่ท่านและบิดาร่วมกันถักเปลไว้ให้น้องคนเล็กนอน ท่านเคยพูดว่าเปลแบบนี้เป็นเปลมอญ คนไม่เคยมีเชื้อสายมอญนอนไม่ได้ แต่เมื่อถามเข้าก็ปรากฏว่ามีมอญเข้ามาร่วมในฐานะสะไภ้ตามที่กล่าวแล้วเท่านั้น แต่คำพูดของท่านทำให้ผมอ่านเรื่องราชาธิราชสนุกยิ่งขึ้น และติดใจกับทหารเอกหลายคนของพระเจ้าราชาธิราชถึงบัดนี้ ผมจึงรับเขียนเรื่องมอญโดยความเต็มใจและหวังว่าถ้ามารดามีโอกาสได้ทราบเรื่องก็คงพอใจ เพราะท่านก็ชอบเรื่องราชาธิราชเหมือนกัน โดยพังคนอื่นอ่านให้พังและไปดูลิเกเรื่องราชาธิราชของนายดอกดินที่ไปเล่นที่ปากน้ำ ผมจึงขอสนองคุณโดยเสนอผลการศึกษาที่ทำขึ้นโดยน้ำพักน้ำแรงของลูกและหลานของท่านในโอกาสครั้งนี้

ผลที่ได้จากการศึกษานี้อาจทำให้ไม่เป็นที่พอใจของบางท่าน เพราะให้ผลไม่ตรงกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่เคยเชื่อถือกันมาแต่ก่อน ขอรับว่าผมเสนอผลงานนี้โดยวางตนเป็นกลาง ถ้าเกิดการผิดพลาดประการใดขอรับเป็นความผิดและบกพร่องของผมแต่ผู้เดียว ส่วนดีที่จนเกิดจากหนังสือนี้ขออุทิศให้กับมารดาผู้ล่วงลับ ผู้ซึ่งได้อุทิศชีวิตเกือบตลอดชีวิตเพื่อความผาสุขและความเป็นปึกแผ่นของครอบครัว ขอให้ท่านได้ประสพสุขในสัมปรายภพสมดังปรารถนาของบุตรหลานที่สืบสายมาจากท่าน

สุด แสงวิเชียร



นางแสงสุรพาณิชย์ (ทรัพย์ แสงวิเชียร)

เกิดวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๓

ถึงแก่กรรมวันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒

คำนวณอายุได้ ๙๙ ปี ๒ เดือน ๒๔ วัน

(ถ่ายเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๖ อายุประมาณ ๙๓ ปี)

ประวัติ

แม่เป็นบุตรตาเย็นและยายพุ่ม นามสกุลใจหลัก เกิดที่ตำบลบางปลากด (ฝั่งพระสมุทรเจดีย์) อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันแรม ๔ ค่ำ ปีมะเมีย ตรงกับวันจันทร์ที่ ๙ มกราคม ร.ศ. ๘๙ หรือ พ.ศ. ๒๔๑๓ แม่เป็นบุตรคนหัวปี หลังจากยายถึงแก่กรรมแล้วก็รับหน้าที่ดูแลน้องเล็กอีก ๖ คน นับเป็นภาระหนักมาก เพราะนอกจากต้องดูแลน้องและย่าที่มีอายุมากแล้ว ยังได้เป็นกำลังสำคัญช่วยตาทำสวนจากและสวนผลไม้ด้วย ทำให้แม่ไม่มีโอกาสได้เรียนหนังสือ เพราะโรงเรียนที่จังหวัดสมุทรปราการขณะนั้นมีอยู่เพียงแห่งเดียว คือที่ฝั่งเมือง เป็นโรงเรียนชาย ยังไม่มีโรงเรียนหญิง และการที่จะข้ามมาเรียนที่ฝั่งเมืองก็เป็นเรื่องเป็นไปไม่ได้ แม่จึงเป็นคนไม่รู้หนังสือ แต่แม่มีความจำเป็นเลิศ จำเรื่องเล่าเก่าแก่สมัยแม่เป็นเด็ก เรื่องราวตอน ร.ศ. ๑๑๒ เหตุการณ์ระหว่างแม่ข้ามมาอยู่ฝั่งเมืองกับบิดาหลังแต่งงานเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ แต่ก็แปลกก็คือแม่กลับเล่าเรื่องที่แม่ฟังจากคนอื่นหรือเรื่องที่ได้ไปดูไปเห็นมาสนุกสนานยิ่งกว่าต้นฉบับเดิม นอกจากนั้นแม่ยังสนับสนุนให้ลูก ๆ ได้เล่าเรียนจนเต็มสติปัญญาของลูก ๆ แต่ละคน

ตลอดชีวิตที่จำได้แม่ไม่เคยปริเวทนาการเมื่อมีเรื่องเดือดร้อนเกิดขึ้น ระหว่างที่ไฟไหม้ใหญ่ที่ปากน้ำขณะนั้นผมอยู่ต่างประเทศ แม่กลับเป็นห่วงสั่งใคร ๆ ไม่ให้เขียนจดหมายไปบอกกลัวจะเป็นห่วงเสียการเรียน ไฟคราวนั้นเป็นไฟใหญ่จริง ๆ สำหรับครอบครัวของแม่ เรือนโรงทุกหลัง, ห้องแถวที่ปลูกให้เช่าไหม้หมดจนไม่มีที่อาศัยต้องไปอยู่ที่สุขศาลาของจังหวัด เข้าของเครื่องใช้ที่ได้รวบรวมไว้ตลอดชีวิตสูญหายไปในไฟหมด แม่ก็ไม่เคยบ่นรำพัน ที่มีบ่นมากหน่อยหลังไฟไหม้ก็คือขณะไฟไหม้แม่ไม่ได้อยู่ที่ร้านข้ามไปเยี่ยมตา แม่จึงเสียดายว่าถ้าแม่อยู่คงจะช่วยเก็บข้าวของได้อีกมาก เพราะแม่เป็นคนไม่ตกใจอะไรง่าย ๆ แม่เคยเล่าเรื่องสนุกหลายเรื่องเกี่ยวกับงูที่แม่ต้องผจญขณะอยู่ที่ฝั่งพระเจดีย์ แต่เรื่องที่แสดงว่าแม่ไม่ได้ตกใจอะไรง่ายๆก็คือตึกแถวที่แม่และบิดาเช่าทำเป็นร้านค้านั้นสร้างอยู่หน้าป้อมเก่า ซึ่งต่อมาดัดแปลงเป็นเรือนจำมีงูชุก

ชุมมาก พื้นเป็นดินต้องยกเป็นร้านขึ้น จึงมีใต้ถุนเตี้ยใต้ร้าน ขณะที่แม่กำลังนั่งห้อยเท้าจากขอบร้านให้ลูกคนที่สามกินนมอยู่ บังเอิญมีงูเห่าเลื้อยข้ามเท้าแม่ แทนที่แม่จะร้องหรือขยับเท้าหนี แม่กลับนิ่งเฉยไม่กระดุกกระดิก แต่เอี้ยวศีรษะไปบอกบิดาที่นั่งอยู่ข้าง ๆ ว่างูกำลังเลื้อยอยู่ที่เท้า ทำให้เหตุการณ์ที่กำลังร้ายแรงกลับเป็นฝ่ายงูเป็นฝ่ายรับเคราะห์ไป ครั้งหนึ่งมีขะโมยเป็นจีนลอดร่องครัวขึ้นมา แม่ก่อนนอนถือเป็นกิจวัตร์ประจำที่จะต้องออกไปดูความเรียบร้อยของหน้าต่างประตู พอเปิดประตูด้านหลังของร้านก็พบนักย่องเบาแอบซ่อนอยู่ ขะโมยก็เงื้อกำปั้นขึ้นจะทุบแม่ แม่ก็ไม่ร้องเรียกให้ใครช่วย กลับกลัวขะโมยจะชิงเอาตะเกียงลานที่แม่ถืออยู่ แม่จึงถอยหลังหนีทีละน้อย ๆ จนเท้าไปสดุดไม้กวาดทำด้วยก้านมะพร้าว แม่ก็ก้มตัวลงหยิบปลายไม้กวาดขึ้นด้านที่มือจับของไม้กวาดจึงกลายเป็นอาวุธอย่างดี แม่ก็กลับเป็นฝ่ายบุก ขะโมยกลัวเลยรีบหนีตะลีตะลานลอดร่องลงไป ตัวลงไปได้แต่ลืมหุบแขน จึงลงไปติดคาร่องอยู่ แม่กลับเวทนาขะโมยบอกว่าทำไม่ลงเพราะตาที่มันมองมันขอโทษอยู่แล้ว เลยปล่อยขะโมยไป แต่ก็ไปถูกตำรวจที่อยู่ยามบนเรือนจำจับตัวได้ แม่กลับเข้านอนโดยปรกติ ลูก ๆ และบิดาพึ่งมาทราบเรื่องเอาตอนเช้าเมื่อตำรวจมาตามไปให้การ

ตลอดเวลากว่า ๔๐ ปี ไม่เคยได้เห็นน้ำตาแม่ ครั้งบิดาถึงแก่กรรมแม่ก็บอกว่าเขามารับกัน คือบิดาของผมเป็นลูกคนเดียวของปู่ที่รักและอุ้มชูกันมาตลอดชีวิต บิดาไม่เคยเอ่ยถึงปู่แต่ก่อนถึงแก่กรรมหนึ่งวันขณะนั้นผมไปราชการที่ปักษ์ใต้ แม่เล่าว่ากลางดึกบิดาเรียกปู่อยู่หลายคำรุ่งขึ้นถึงแก่กรรม แม่ถือว่าเป็นเรื่องหมดอายุแล้ว อีกคราวหนึ่งทพและน้องเป็นห่วงแม่มากก็คือตอนพี่สาวซึ่งเป็นลูกหญิงคนเดียวของแม่ถึงแก่กรรมด้วยโรคลิวคีเมีย กลัวว่าแม่จะล้มเจ็บลงเพราะพึ่งเสียบิดาไปใหม่ ๆ เมื่อทราบข่าว แม่กลับถามว่าหมอเขาได้ให้การรักษาถึงที่สุดแล้วไม่ใช่หรือ เขาคงหมดอายุเพียงแค่นั้น ทำให้พี่น้องโล่งใจไปตาม ๆ กัน

ตลอดชีวิตแม่ทำแต่งาน นอกจากช่วยบิดาทำการค้าขายแล้วยังหาเวลาว่างทำขนมไทยขาย หน้ามะม่วงกินกับข้าวเหนียวขาย งานไหว้พระสมุทรเจดีย์แม่กลับหากำไรเพิ่มโดยทอดเข้าเม่าขาย แม้ขณะนั้นแม่มีฐานะเกือบจะไม่ต้องทำอะไรแล้วก็ได้ แต่แม่ถือว่าถ้างานใดเป็นงาน

ที่สุจริตแล้วแม่ไม่เห็นจะต้องถือเป็นเรื่องอับอาย แม่จึงสอนลูก ๆ เสมอว่ารวยช้า ๆ และดีเวลาจนจะได้จนช้า ๆ แม่ไม่เคยพูดจาให้ร้ายใคร คนที่เคยมีฐานะเท่าเทียมกันได้ดีขึ้นแม่ก็บอกแต่เพียงว่าวาสนาเขาดี แม่ถือหลักความซื่อตรงเป็นสำคัญ แต่ถ้าใครทำผิดเบือนเสียครั้งหนึ่งแม่จะเลิกติดต่อทันที แม่ไม่ชอบไปแวะคุยบ้านโน้นบ้านนี้ ฉะนั้นตลอดวันจึงพบแม่อยู่กับบ้าน ลุกขึ้นแต่เช้ามาปลุกคนใช้ให้หุงข้าวตักบาตร เป็นประจำกับพระวัดนอก (วัดพิชัยสงคราม) แต่การทำบุญเช่นการตักบาตรที่วัดในเวลาเข้าพรรษา, ออกพรรษา, งานสลากแม่ไปทำที่วัดกลางรวมทั้งการไปฟังเทศน์ด้วย นอกจากที่วัดกลางแล้วแม่มักไปทำบุญปฏิสังขรณ์วัดบางหัวเสือที่ตาคนหนึ่งดังหลักฐานอยู่และเป็นวัดที่คุณชวดอุปถัมภ์ซึ่งเป็นบุคคลอีกคนหนึ่งที่แม่ให้ความเคารพมาก แม่มีฝีมือในทางทำกับข้าว มักทำของง่าย ๆ และอร่อยเป็นที่ถูกปากของลูก กับข้าวที่ลูกทุกคนต้องกลับมาหากับข้าวที่แม่ทำก็คือกุ้งรวน แม่จะหายเข้าไปในครัวประเดี๋ยวก็ถือจานหอมพุ่งเอามาวางไว้ให้ ทั้งหอมทั้งนุ่มเมื่อตักเข้าปาก หลังอาหารเช้าแล้วแม่ก็กลับเข้าครัวอีกคุมคนใช้ทำขนม แม่ทำขนมไทยที่เป็นขนมพื้น ๆ ได้เกือบทุกอย่าง ประมาณบ่าย ๒ โมงก็ยกออกไปตั้งที่หน้าร้านขายไปจนกระทั่ง ๓ ทุ่มจึงจะปิดร้าน คนใช้ที่ทำนอกจากมีเงินเดือนประจำแล้วถึงตรุษ, สารทก็ได้รับแจกเงิน, เครื่องนุ่งห่ม, แจกสายสร้อย คนของแม่จึงมีสายสร้อยคนละหลายเส้นและอยู่กับแม่คนละหลาย ๆ ปี แต่ตลอดชีวิตที่ผมจำความได้ไม่เคยเห็นแม่ใส่เครื่องเพชรทอง นอกจากจะไปในงานรดน้ำแต่งงานของลูกหลานของเพื่อนบ้านจึงจะเห็นแม่ใส่แหวนปลอกมีดเล็ก ๆ ๑ วง เครื่องแต่งตัวคงมีแต่ผ้านุ่ง ๑ ผืนกับห่มผ้าแถบ ต่อมาจึงมาเปลี่ยนเป็นเสื้อเมื่อเลิกใช้ผ้าแถบกัน

ในฐานะเป็นแพทย์คนเดียวในบรรดาลูก ๆ ของแม่ ผมมีโอกาสได้สนองคุณในทางแพทย์เพียงสองครั้ง ครั้งหนึ่งแม่เป็นไทฟอยด์ ถัดต่อมามีการอักเสบที่ขั้วไต พอแม่มีไข้เอาปัสสาวะไปตรวจหายามาให้แม่ก็หายทุกครั้ง แม่จึงไม่มีโรคร้ายเบียดเบียนกระทั่งเมื่อบิดาจวนถึงแก่กรรม ลงจากเตียงไปช่วยบิดากลางดึกก้าวพลาดล้มลงคอกระดูกต้นขาหัก นำไปโรงพยาบาลแล้วก็แก้ไขให้เดินเป็นปรกติไม่ได้ ทำให้แม่ต้องเว้นไปตลาดที่เคยทำมาเกือบตลอดเวลา ๕๐ ปี ต่อมาตาเป็นต้อมองไม่เห็น ตอนท้ายมีหลงจึงไม่กล้าพาไปรับการผ่าตัด ต้องอาศัยพี่ประเสริฐและ

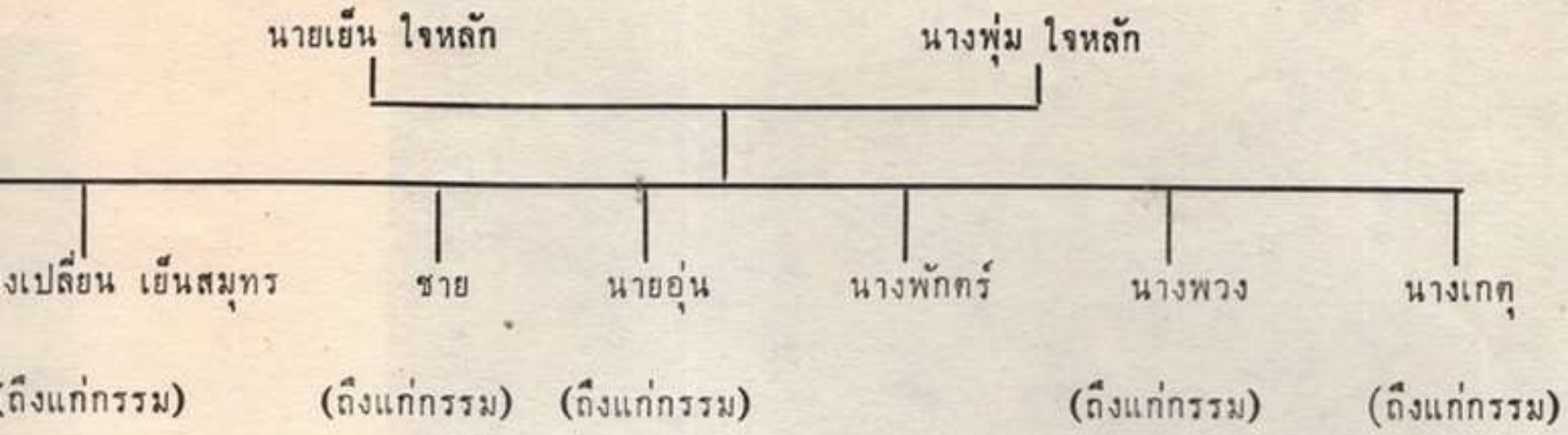
ภรรยาช่วยดูแลป้อนข้าว, ป้อนน้ำ, ทำความสอาดร่างกายให้ แต่ก็ไม่มีโรคร้ายอื่นที่ร้ายแรงเข้ามาแซก เพราะร่างกายแม่ซึ่งมีอายุ ๙๐ นั้นมีชีพจร, ความดันเลือดเหมือนกับคนอายุ ๖๐ เป็นแต่ในตอนระยะท้ายของชีวิตผิวหนังบางลงไปมากมองดูใส ทำให้เป็นแผลง่ายขึ้น แต่ร่างกายมีการต้านทานและยังฟื้นตัวได้ง่าย พอได้รับยาแผลก็หายสนิท เมื่อพี่ประเสริฐสร้างบ้านขึ้นที่สำโรงก็ได้ทำห้องให้แม่เป็นพิเศษ พ้นจากพวกยุง, ริ้น ซึ่งรบกวนแม่มากขณะอยู่ที่บ้านที่ปากน้ำ แม่มาล้มเจ็บโดยไม่ยอมรับประทานอาหาร ๒—๓ วัน ก่อนถึงแก่กรรม และได้จากไปโดยความสงบเมื่อเวลาประมาณ ๒๑.๐๐ น. วันที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๒ รวมอายุได้ ๙๙ ปี ๒ เดือน ๒๙ วัน

นายตาด นางเจียม

(ต้นสกุล แสงวิเชียร) ขุนแสงสุรพาณิชย์ นางทรัพย์ แสงวิเชียร นางเปลี่ยน เย็นสมุ

(จันทร์ แสงวิเชียร) (ถึงแก่กรรม)

บุตร	หลาน
๑. นายทองคำ นางอัมพร (ถึงแก่กรรม) นางทองเย็น	นางอุไรวรรณ (นายมณเฑียร มังคละ) นายไพบูลย์ (นางไขศรี) น.ส. อำไพ
๒. นางทองสุข (ถึงแก่กรรม) หลวงวิมลโลหะการ	ด.ช. (ถึงแก่กรรม) น.ส. สุคนธ์ นางโสภา (นางธานินทร์ มุทิรางกูร) นายศิรัตน์ (ถึงแก่กรรม) นางไขศรี (นายไพบูลย์ แสงวิเชียร) นายศิระ น.ส. จิราณี นายสุรัตน์ น.ส. สุรีย์
๓. นายสมบูรณ์ นางสุมน	นางจิตริณี (นายวัง ธีระวุฒิ) นางศุภางค์ (ดร.ไพโรจน์ เฟื่องธุระ) นายสมเจตน์ (นางกัลยา)
๔. นายชลอ นางเม้ยน	น.พ. ศุภชัย นายโสภณ น.ส. สัมพันธ์ นายโสรัฐ ท.พ. หญิง วิภา
๕. นายประเสริฐ นางแก้ว	นางประไพ (ถึงแก่กรรม) (นายสมบัติ บุญเกิด) นางประสาน (นายดำริห์ เหลืองอรุณ) พ.ต. ประกอบ (นางเสาวนิตย์) นายประกิจ (นางกอบกุล) น.ต. ประสงค์ (นางประพิน) นายเฉลียว (ม.ล. เด่นดวงจันทร์) นางสมานจิตต์ (น.ต. พีระพล อินชมภู ร.น.) ด.ช. ธงชัย (ถึงแก่กรรม) นายนิตย์ ด.ช. เสริมศักดิ์ (ถึงแก่กรรม)
๖. นายแพทย์สุด นางผจงจีบ	พ.ญ. แสงจันทร์ (ร.อ. ฉลอง ศาสตราสุข ร.น.) น.พ. สรรใจ นายสายสุด พ.ญ. หญิง จุติศรี ด.ญ. จีระสุข
๗. นายจินดา นางทิพยมาส	นายจรรมนงค์ ด.ญ. พรสวรรค์ ด.ช. (ถึงแก่กรรม)



เหลน

ด.ญ. มลฤดี, ด.ช. กชกร

ด.ญ. สุนีย์, ด.ช. ประมุข, ด.ญ. สิริ

ด.ช. เอก

นายวัธนี, นายวิทย์, น.ส. จริยา, น.ส. จันทวรรณ, ด.ญ. จินดารัตน์,
ด.ช. วิชัย, ด.ช. วิชา, ด.ช. ศิริโรจน์

บุญเกิด)

นายสุทธิพงศ์, นายสรชัย, นายชาริก
นายสุรชัย, น.ส. จิริณี, ด.ช. ศรีพล, ด.ญ. ศิริวรรณ
ด.ญ. อรนาท, ด.ช. ปรเมศร, ด.ช. ปริเวช
ด.ช. เอ, ด.ช. อุ๊ย, ด.ช. อั๋น
ด.ญ. จันทิมา
ด.ญ. เหมือนจันทร์
ด.ญ. อริยา

.น.)

ย ร.น.)



(ก)



(ข)



(ค)



(ง)

ก. ถ่ายร่วมกับสามีเมื่ออายุประมาณ ๗๕ ปี
ข. ตักบาตรพร้อมกับลูกชายคนสุดท้องในงาน ๗ รอบของสามี
ค. ถ่ายร่วมกับลูกชายคนโตในงานบวชหลานคนโตที่วัดเทพศิรินทราวาส
ง. ถ่ายพร้อมกับน้องคนสุดท้อง ลูกและหลานบางคนที่บ้านลูกสาวหลังบวชหลานคนโต





ตั้งศพทำบุญที่บ้านลูกคนที่ ๕ (นายประเสริฐ แสงวิเชียร)
ที่ตำบลสำโรง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

สารบาญ

		หน้า
มอญในอดีต	สุด แสงวิเชียร	๑
มอญในปัจจุบัน	สุด แสงวิเชียร	๕๑
รอยพิมพ์นิ้วมือของชนชาติมอญ	สรรใจ แสงวิเชียร และ สุข มีล้นฟู	๖๕

มอญในอดีต (ใครเป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดี)

ประวัติศาสตร์ที่คนส่วนมากเชื่อถือในขณะนี้ถือว่าดินแดนที่ไทยปกครองอยู่นี้ไม่ใช่ของไทย มีชนเผ่าต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ไทยอาศัยอยู่ก่อน หนังสือที่แต่งโดยคนไทยทั้งภาษาไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของไทยจะมีข้อความคล้ายคลึงกันดังนี้ [๑, ๒, ๓, ๔,] ในกาลก่อนโน้นบริเวณที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน มีชนชาติลาวา (Lawas) และชนเผ่าป่าเถื่อนหลายเผ่าซึ่งอาจรวมอยู่ในพวกมอญขอม (Mon — Khmer) [๕] อาศัยอยู่ ขณะนี้ชนเผ่าลาวายังคงเหลืออยู่ในหลายแห่งของประเทศไทย และชื่อของเผ่ายังอาจเกี่ยวข้องอยู่กับคำว่า ลาวาบุรี (ลพบุรี) ซึ่งเป็นเมืองโบราณมากเมืองหนึ่งของประเทศไทย ในพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีอาณาจักรปกครองอาณาบริเวณที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันอยู่สามอาณาจักร ทางตะวันออกตามลุ่มแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขงมีพวกเขมรอยู่ ทางตะวันตกในตอนล่างของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและตอนเหนือของแหลมมลายูเป็นของอาณาจักรทวารวดีซึ่งอาจเป็นมอญ ตั้งถิ่นฐานอยู่แล้วในตอนเหนือของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาขึ้นไปจนถึงลำพูน ทางตอนใต้มีอาณาจักรศรีวิชัยครอบครองดินแดนสองฝั่งของแหลมมลายู

ขณะนั้นชาติไทยยังอยู่ในมณฑลยูนานของจีนปัจจุบัน โดยมีน่านเจ้าเป็นอาณาจักรที่มีอำนาจมาก ต่อมาคนไทยได้เคลื่อนย้ายเข้าไปในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขง ไทยเหล่านี้ยังไม่เป็นอิสระจนกระทั่งในตอนกลางของพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในตอนเหนือมีพระเจ้าเมงราย

---

๑ Thailand past and Present. Published by the Publicity Committee, Ninth Pacific Science Congress, Bangkok, Thai Watana Panich, B.E. 2500 (1957).

๒ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, ๒๕๐๖ โบราณคดี พระนคร บรรณาการ,

๓ พระยาประชากิจกรจักร์ (แช่ม บุนนาค), พงษาวดารโยนก.

๔ พระยาอนุมานราชธน (ยง เสถียรโกเศศ), ๒๔๘๓. เรื่องของชาติไทย. พระนคร, จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย (พิมพ์แจกในงานกฐินพระราชทาน ณ วัดปทุมวนาราม)

๕ เนื่องจากขณะนี้ยังเป็นปัญหาถกเถียงกันว่า "ขอม" และ "เขมร" ไม่ใช่ชนเผ่าเดียวกัน เขมรเป็นเพียงประชาชนของประเทศกัมพูชาปัจจุบันเท่านั้น ผมจึงขออ่านคำนี้ตามภาษาอังกฤษว่า มอญ–เขมอ หรือตามสำเนียงฝรั่งเศสว่า มอญ–ชะแมร์ หรือจะใช้ว่า มอญ–ขอม ดูจะตรงกว่า มอญ–เขมร.

เชื้อสายของเจ้าเชียงแสนขับไล่มอญ เชื้อสายพระนางจามเทวีออกจากลำพูน และได้สร้างเชียงใหม่ขึ้นในปลายของศตวรรษนี้ ในเวลาใกล้เคียงกันพระเจ้ารามกำแหงได้ชัยชนะพวกเขมร สร้างราชวงศ์สุโขทัยขึ้นแล้วเข้าครอบครองดินแดนในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแหลมมลายูจนถึงนครศรีธรรมราชซึ่งเดิมเรียกว่าลิกอ (Legor)

เมื่อทางฝ่ายไทยว่าไว้เช่นนี้ ทางฝ่ายภาษาอังกฤษก็ให้ข้อความคล้ายคลึงกัน [๑,๒] ในหนังสือประวัติศาสตร์อาเซียอาคเนย์ที่แต่งโดย B.R. Pearn และแปลโดย ม.ร.ว. จิรวัฒน์ จักรพันธ์ มีข้อความดังนี้

ว่าด้วยชนเผ่าแรก ๆ ของอาเซียอาคเนย์ ได้กล่าวว่า "ในระยะ ๔๐๐๐ ปีที่แล้วมานี้จึงได้มีชนเผ่าอินโดนีเซีย [๓] อพยพลงมาจากทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศจีน พวกอินโดนีเซียเป็นพวกแรกที่ข้ามจากผืนแผ่นดินใหญ่ออกไปตั้งรกรากอยู่ตามหมู่เกาะ การอพยพของชนเผ่าอินโดนีเซียนี้กระทำกันเป็นสองระลอก พวกแรกได้กลายเป็นต้นตระกูลของพวกบาเทคส์ในสุมาตราและพวกดยัคในบอเนียว ส่วนพวกที่สองกลายเป็นต้นกำเนิดของชนชาติมาเลย์. ชะวา และบาหลีในปัจจุบัน [๔]

ว่าด้วย เผ่าชนซึ่งอพยพตามลงมาระยะหลัง กล่าวว่า ชนเผ่าต่าง ๆ ซึ่งพากันอพยพตามพวกอินโดนีเซียลงมา มีพวกมอญ ชนเผ่านี้รวมอยู่ด้วยกันกับพวกขอม มอญได้อพยพลงมาในลุ่มแม่น้ำเอระวดีจากทางเหนือ แล้วจึงแยกออกเป็นสองสาย สายหนึ่งไปทางลุ่มแม่น้ำ

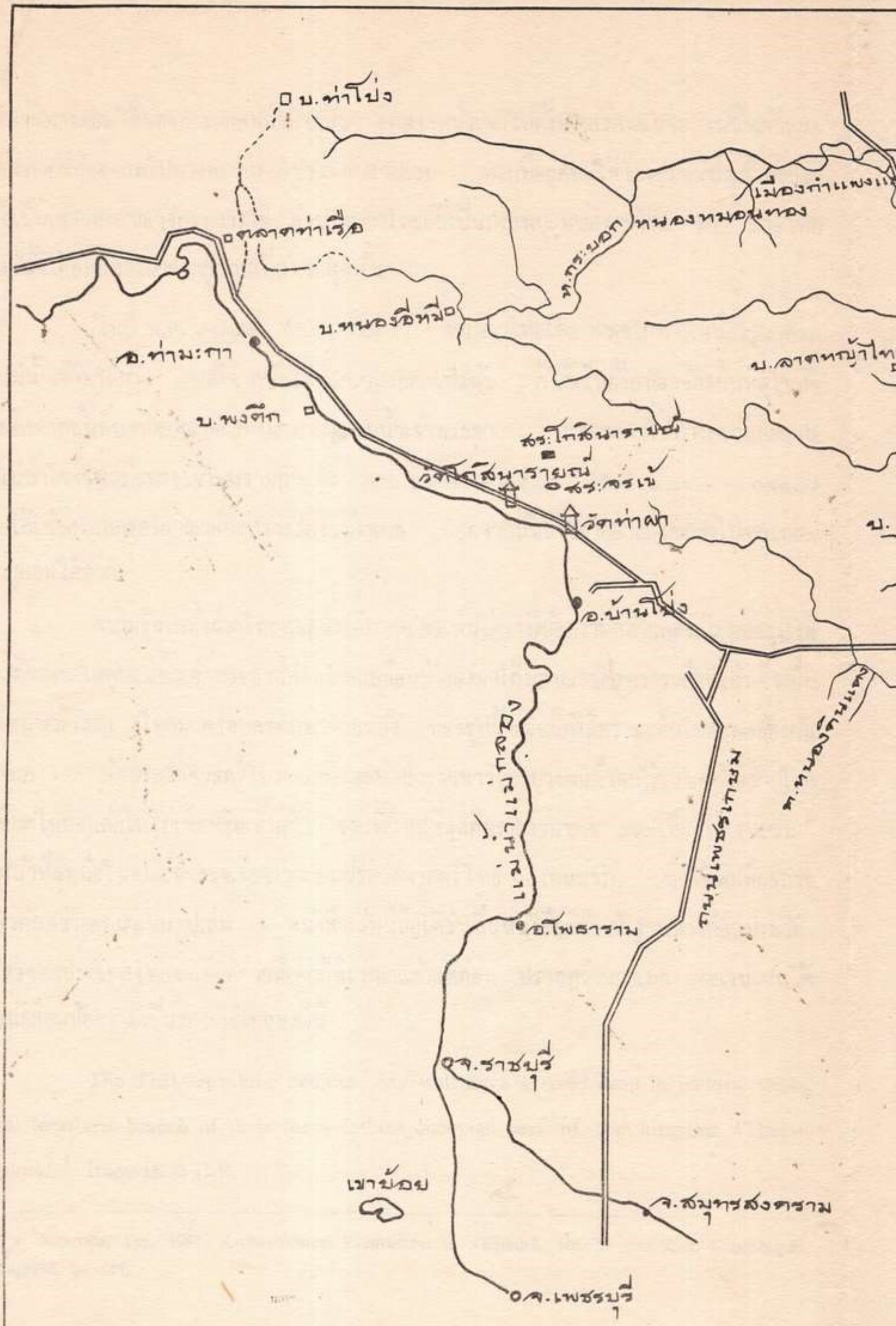
---

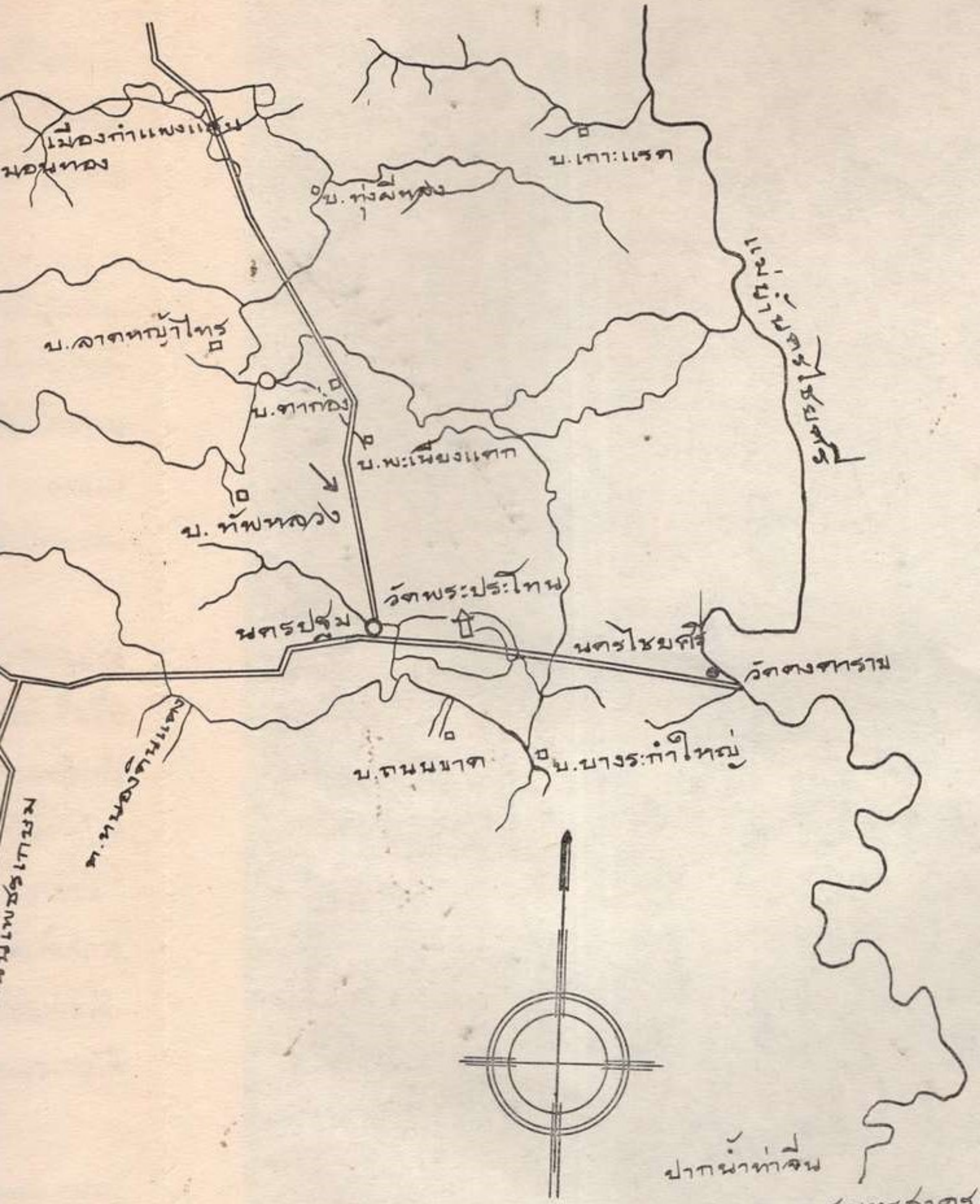
๑ ม.ร.ว. จิรวัฒน์ จักรพันธ์, ๒๕๑๑ ประวัติศาสตร์อาเซียอาคเนย์ แปลจากต้นฉบับของ B.R. Pearn.

๒ Cady, J.F. 1964 Southeast Asia its historical development. New york, Mc-Graw-Hill book.

๓ เผ่าอินโดนีเซียนี้ไม่ใช่หมายความว่าเป็นคนอินโดนีเซียปัจจุบัน แต่เป็นชื่อหมายถึงชนเผ่าหนึ่งประกอบขึ้นเป็นพลเมืองที่สำคัญของแหลมอินโดจีนก่อนชาวมาเลย์ปัจจุบันเรียกเป็นภาษาอังกฤษว่า Pre-Malay Population or Proto-Malaysian groups อาจเกิดจากการประสมระหว่างโปลินิเซียนกับพวกมองโกลอยด์ที่เคลื่อนย้ายเข้ามา ตามความเห็นของ Keane (Man past and present?) พวกนิกริโตได้ถูกขับออกไปโดยพวกคอเคเซียน–โปลินิเซียน ตัวของตัวเองก็มีพวกมองโกลอยด์ตามเข้ามา จากการประสมระหว่างโปลินิเซียนกับมองโกลอยด์ทำให้เกิดเผ่าอินโดนีเซีย ซึ่งรวมพวกดยัค, บาเทคส์, ลำปงของสุมาตรา, บอเนียว และพวกบอนตอก, อิโกรอท, อิฟุเกา, มาโนโบ ของเกาะลูซอน, มินดาเนาประเทศฟิลิปปินส์

๔. พวกที่สองนี้บางความเห็นของ Dr. David R. Hughes เรียกว่า Deutro Malaysian groups ซึ่งมาเป็นชาวมาเลย์ปัจจุบัน, ชาวชะวา (อินโดนีเซีย)


บ.ท่าโป่ง
ตลาดท่าเรือ
บ.หนองขี้หมี
อ.ท่ามะกา
บ.พงตึก
วัดโคนสนารายณ์
วัดท่าผา
อ.บ้านโป่ง
อ.โพธาราม
อ.จ.ราชบุรี
เขาย้อย
จ.สมุทรสงคราม
อ.จ.เพชรบุรี



แผนที่สังเขป
แสดงบริเวณที่ขุดพบ
เทศบาลนครปฐม ประมาณ ๙ ก.ม.

เอระวดีทางตอนใต้ของประเทศพม่าบัจจุบัน อีกสายหนึ่งเข้าไปตั้งบ้านเรือนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งภายหลังอพยพไปทางตะวันตกไปรวมกับสายแรก พวกที่อยู่ตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานี้ได้เป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดี ส่วนชนเผ่าไทยอันเป็นบรรพบุรุษของคนไทย ลาว และไทยใหญ่นั้นได้อพยพลงมาจากยูนานเป็นพวกสุดท้าย

ในปี พ.ศ. ๑๗๘๑ (ค.ศ. ๑๒๓๔) ชนชาวไทยได้อพยพจากทางเหนือลงมาตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา หลังจากขับไล่พวกเขมรออกไปแล้ว ก็ได้เริ่มตั้งอาณาจักรขึ้นที่สุโขทัย และต่อจากนั้นก็ขยายอาณาจักรลงมาตามลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และขยายไปทางตะวันออกจนจดแม่น้ำโขงในสมัยพระเจ้าขุนรามกำแหง พ.ศ. ๑๘๒๖—๑๘๖๐ (ค.ศ. ๑๒๘๓ — ๑๓๑๗) ไทยได้เข้าครอบครองอาณาจักรทวารวดีไว้ทั้งหมด นอกจากนั้นยังขยายอาณาเขตลงไปจดแหลมมลายูตอนใต้ด้วย

ความรู้จากทั้งฝ่ายไทยและฝ่ายอังกฤษ จะเห็นได้ว่ามีข้อความคล้ายคลึงกัน พอสรุปได้ว่า ดินแดนในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนไทยเคลื่อนย้ายลงมาได้มีอาณาจักรทวารวดีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นของชนชาติมอญ ไทยมาครอบครองเอาภายหลัง ข้อสรุปนี้ขณะนี้ยังมีความเห็นไม่สอดคล้องกันทั้งหมด นักประวัติศาสตร์โบราณคดีและนักสำรวจชาวไทยบางคนซึ่งจะได้เสนอข้อความโดยละเอียดในตอนต่อไปไม่เชื่อหรือเห็นด้วย งานที่ใหม่ที่สุดคือรายงานของ มร. เบี่ย ซอเรนเซน[๑] เจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งในคณะสำรวจเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ไทย — เดนมาร์ก ซึ่งได้พิมพ์ผลการศึกษาค้นคว้าออกมาเป็นรูปเล่ม หนังสือเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นหนังสือที่มีหลักฐานทางก่อนประวัติศาสตร์ของประเทศไทยละเอียดกว่าที่เคยมีพิมพ์มาแล้วแต่ก่อน ปรากฏว่านายเบี่ย ซอเรนเซนได้จบหนังสือมีข้อความเป็นภาษาอังกฤษดังนี้

The Thai—speaking peoples may well have arrived deep in historic times, but at least one branch of their fore—fathers occupied part of the kingdom (Thai—kingdom) [1] from 1800 B.E.

---

๑ Sorensen, Per, 1967. Archaeological Excavations in Thailand, vol. II Ban-Kao. Copenhagen, Munksgaard. p. 147.

ซึ่งขอแปลเป็นภาษาไทยว่า "ชนหมู่หนึ่งที่พูดภาษาไทย อาจมาถึงราชอาณาจักรไทยเป็นเวลานานในประวัติศาสตร์ หรือมิฉะนั้นแขนงหนึ่งของหมู่ชนที่เป็นต้นตระกูลได้เข้ามาอยู่ในดินแดนแห่งนี้ (ราชอาณาจักรไทย) ๑ เป็นเวลา ๑๘๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช"

ถ้าการค้นคว้าของนายเบีย ซอเรนเซนเป็นความจริง ข้อความสรุปที่กล่าวมาแล้วก็จะต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลง จึงเป็นเรื่องน่าศึกษาว่าความเดิมนั้นอาศัยอะไรเป็นหลักฐานว่าอาณาจักรทวารวดีนั้นเป็นของชนชาติมอญ ไม่ใช่เป็นของชนชาติไทยซึ่งอาจมาอยู่ในดินแดนแถบนี้เป็นเวลาประมาณ ๓๗๐๐ ปีมาแล้ว

ปัญหาข้อแรกที่ศึกษาก่อนคือทวารวดีมีจริงหรือไม่ ถ้ามีตั้งอยู่ที่ไหน

ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๖ การมีอาณาจักรทวารวดียังเป็นแต่เพียงอาศัยหลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์ วัตถุและโบราณสถานที่ค้นพบ เช่นมีบันทึกของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ว่า "โบราณสถานแม้ที่เก่าแก่ที่สุดอันมีอยู่ในกรุงลพบุรี ไม่มีเก่ากว่าสมัยเมื่อขอมแผ่อำนาจถึงน่านน้ำเจ้าพระยา แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีผู้พบพระพุทธรูปยืนที่วัดมหาธาตุ เมืองลพบุรีและที่วัดบ่อยอำเภอบ้านเช่า มีลักษณะผิดแปลกจากฝีมือที่พวกขอมได้สร้างขึ้น พิเคราะห์เหมือนว่าจะเป็นฝีมือของชนพวกใดพวกหนึ่งที่ได้ตั้งหลักฐานอยู่ก่อนขอมมีอำนาจ บรรดาพระพุทธรูปเหล่านี้ได้สร้างขึ้นในราว พ.ศ. ๑๐๐๐—๑๒๐๐" คุณเฉลิม ยงบุญเกิด กล่าวว่า พอล เพลลิโอท์ (Paul Pelliot) เป็นบุคคลแรกที่กล่าวว่าตูเหอปอตีคืออาณาจักรทวารวดี ๒ คนไทยรู้จักคำ "ทวารวดี" มานานเพราะเป็นสร้อยชื่อของนครหลวงของประเทศไทยมาแต่สมัยอยุธยาคือ "กรุงเทพ ทวารวดี ศรีอยุธยา มหาดิลกภพ นพรัตน์ ราชธานี บุรีรมย์" และเนื่องจากคำนี้สำเนียงใกล้เคียงกับคำ "โตโลโปตี" (to lo po—ti) ที่ภิกษุจีนเหียนจัง (Hian—tsang) กล่าวถึงในพุทธศตวรรษที่ ๒๖ ว่าตั้งอยู่ระหว่างเมืองศรีเกษตร (คือพม่า) และเมืองอิสารบุรี (คือเขมร) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงวินิจฉัยว่าเป็นอาณาจักรอันหนึ่งในประเทศไทยส่วนข้างใต้ คือท้องที่ซึ่งเคยกำหนดเป็นมณฑลกรุงเทพ ฯ มณฑลอยุธยา

---

๑. ข้อความในวงเล็บเป็นของข้าพเจ้า สุด แสงวิเชียร

๒. เฉลิม ยงบุญเกิด, ๒๕๐๙. กระษาปณ์ไทย. พระนคร, โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์.

มณฑลนครไชยศรี, มณฑลราชบุรี, มณฑลนครสวรรค์, มณฑลพิษณุโลก และมลฑลปราจินบุรี[๑], [๒]

ใน พ.ศ. ๒๔๘๖ ได้พบหลักฐานชั้นแรกที่ปรากฏชื่อ "ทวารวดี" คือได้พบเหรียญเงินสองเหรียญอยู่ในโถแก้ว ในบริเวณซากพระเจดีย์เก่าใกล้หมู่บ้านเนินหิน ราว ๑ กิโลเมตร ทางทิศตะวันตกของวัดพระประโทน จังหวัดนครปฐม มีขนาดกว้าง ๒ ซ.ม. เหรียญหนึ่งด้านหน้าเป็นรูปแม่โคกำลังให้ลูกกินนม อีกเหรียญหนึ่งด้านหนึ่งเป็นรูปแจกัน มีพรรณพฤกษาห้อยย้อยลงมา ด้านหลังของเหรียญทั้งสองมีจารึกอักษรซึ่งศาสตราจารย์เซเดส์พิจารณาอ่านแล้วให้คำอธิบายว่า เป็นอักษรรุ่นศตวรรษที่ ๑๓ มีข้อความว่า "ศรีทวารวดี อีศวร ปุณยะ" แปลว่า "บุญกุศลของพระราชาแห่งศรีทวารวดี" [๓] เหรียญทั้งสองขณะนี้อยู่ในห้องพิพิธภัณฑ์เงินตราและธนบัตรของพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

การพบนี้ทำให้ในปัจจุบันถือกันว่าอาณาจักรทวารวดีเป็นอาณาจักรโบราณในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และได้สันนิษฐานว่าประชาชนของอาณาจักรทวารวดีคงเป็นเชื้อชาติมอญ หรือคนที่ใช้ภาษามอญ ที่เชื่อเป็นมอญหรือชนที่ใช้ภาษามอญก็เนื่องจากได้พบเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลพระกาฬจังหวัดลพบุรี มีบัวหัวเสาแบบเดียวกับที่พบที่นครปฐม มีอักษรจารึกรุ่นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ เป็นภาษามอญโบราณ ใช้ตัวอักษรใกล้เคียงกับจารึกของราชวงศ์ปัลลวะซึ่งครองราชอยู่บนฝั่งทะเลของดินแดนทมิฬระหว่างเมืองมัทราสและปอนดิเชรี [๒] หลักฐานอื่นได้อาศัยลักษณะของศิลปที่ตรวจพบในประเทศไทย ตามหนังสือที่แต่งโดยศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์และนายจัง บัวเซอลิเย่ [๔] แสดงว่าในประเทศไทย มีศิลปหลายแบบซ้อนกันอยู่ ชั้นบนสุดแสดงให้เห็นถึงศิลปไทยซึ่งเริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ส่วนชั้นล่าง ๆ ที่เก่ากว่ากลับแสดงให้เห็นถึงร่องรอย ทางโบราณคดี ของ ชนชาติ ที่เคยครองดินแดนไทย มาก่อน พุทธศตวรรษที่ ๑๙ โดยเฉพาะหลักฐานทางโบราณคดีที่สำคัญในอาณาจักรทวารวดีก็คือที่ จังหวัดนครปฐม ลพบุรี ปราจินบุรี, สุพรรณบุรีและราชบุรี กับที่จังหวัดลำพูนซึ่งเชื่อว่ามีชาวมอญจากลพบุรีอพยพขึ้นไปตั้งอาณาจักรหริภุญชัยจารึกของอาณาจักรหริภุญชัยก็ยังคงใช้ภาษามอญอยู่

---

๑ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๖๙. "ตำนานพุทธเจดีย์สยาม"

๒ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์, ๒๕๐๖. โบราณคดี. (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) พระนคร, บรรณาคาร.

๓ จิรา จงกล, ๒๕๐๙. ศิลปกรรมสมัยทวารวดี. พระนคร, กรมศิลปากร.

๔ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๐๗. ประวัติศิลปในประเทศไทย ทรงแปลจากหนังสือของ Coedes, George and J. Boisselier Tresors. d' Art de Thailand

ต่อมาได้พบวัตถุ และสิ่งก่อสร้างเป็น ของ สมัยเดียวกัน อีกหลายแห่ง ของ ประเทศไทย ทางใต้ต่ำลงไปถึงปัตตานี ทางตะวันออกเฉียงเหนือพบที่นครราชสีมา, บุรีรัมย์, ชัยภูมิ, กาฬสินธ์, อุดรราชธานี ๑

ศิลปแบบทวารวดีมีความสัมพันธ์กับศิลปของประเทศอินเดีย เพราะราวพุทธศตวรรษที่ ๖—๗ อารยธรรมของประเทศอินเดียได้แผ่ข้ามทะเลมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้คือมายังแหลมอินโดจีนด้านตะวันตกของหมู่เกาะอินโดนีเซีย ทำให้เกิดองค์พระปฐมเจดีย์ที่จังหวัดนครปฐม องค์เดิมซึ่งอยู่ข้างในองค์ใหญ่เดี๋ยวนี้เข้าใจว่าเป็นรูปโอคว่ำคล้ายพระสถูปสาญจิ แต่องค์ที่เสริมขึ้นเป็นยอดปรางค์นั้นเข้าใจกันว่าเป็นการก่อสร้างครั้งที่สองก่อนถึงองค์ปัจจุบัน ซึ่งแสดงเป็นภาพที่ผนังระเบียงขององค์ปฐม พบธรรมจักรศิลา มีรูปจำหลักปางประสูติสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช และต่อมาเมื่อมีการสร้างพระพุทธรูปขึ้นแทนพระบริโภคเจดีย์ และพระธาตุเจดีย์ มีพระพุทธรูปที่สำคัญ เช่น ปางเสด็จลงจากดาวดึงส์ พระพุทธรูปศิลาขาวสมัยทวารวดี ซึ่งประดิษฐานเดิมอยู่ที่วัดพระเมรุซึ่งขณะนี้เป็นวัดร้างในจังหวัดนครปฐม

ในจังหวัดต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วต่อมาได้มีการตรวจขุดค้นเป็นเวลาติดต่อกันกว่า ๔๐ ปี ได้พบหลักฐานอีกมากเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของสมัยทราวดีพอสรุปได้เป็นเค้าดังนี้

การขุดค้นที่สำคัญแห่งแรกคือที่ตำบลพงตึก ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็ก เดิมเป็นท้องที่ของจังหวัดราชบุรี บัดนี้ขึ้นอยู่ในท้องที่อำเภอท่ามะกา, จังหวัดกาญจนบุรี ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเกิดจากการรวมของแควน้อยและแควใหญ่ที่ไหลผ่านจังหวัดกาญจนบุรี

ที่ตำบลพงตึกนี้มีการขุดค้นกันสองคราว คราวแรกเป็นงานของ ราชบัณฑิตยสภา ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ได้มอบให้ Signor Manfredi เป็นผู้ดำเนินการขุดค้น[๒] นอกจากได้ลักษณะรูปร่างของอาคารคล้ายศิลปอะนุราชปุระ (anuradhapura) ที่ลังกา ก็ได้พบพระพุทธ

---

๑ โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง, ๒๕๐๙. พระนคร, กรมศิลปากร.

๒ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๑๒. โบราณวัตถุสถาน ณ พงตึก ทรงแปลจากบทความของศาสตราจารย์ Coeles George ที่ได้อ่าน ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ และพิมพ์ใน Journal of the Siam Society XXI pt. 3, March 1928.

รูปองค์เล็กซึ่งเป็นฝีมือช่างแบบอมราวดี และอายุไม่หลังกว่าพุทธศตวรรษที่ ๗ [๑] รวมทั้งพระพุทธรูปอีกหลายองค์ในศิลปแบบทวารวดี และอายุไม่อ่อนกว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๑ พระพิมพ์หลายองค์ซึ่งมีอายุในสมัยเดียวกัน ตลอดจนลวดลายรูปบันซึ่งมีลักษณะคล้ายลายปูนบันซึ่งค้นพบที่นครปฐมเป็นหลักฐานยืนยันว่าบริเวณนี้ของ ประเทศไทยได้รับศิลปวัฒนธรรมมาจากอินเดียตอนใต้ตั้งแต่ในพุทธศตวรรษที่ ๗

แต่วัตถุที่เป็นข่าวมากก็คือตะเกียงแบบกรีก—โรมัน หล่อด้วยสัมฤทธิ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ [๒] ได้จากชาวบ้านที่ขุดคุ้ยบริเวณเหล่านั้นแล้วบันทึกไว้ว่า คล้ายกับบรรดาตะเกียงที่ขุดค้นพบในเมืองปอมเปอี มีรูปเป็นตะเกียงแบบกรีก—โรมัน มีจะงอยสำหรับจุดไส้ ช่องกลมข้างบนสำหรับเทน้ำมัน และด้ามสำหรับถือ ตะเกียงเหล่านี้ใช้แขวนโดยใช้โซ่เล็ก ๆ ยึด หรือตั้งบนสามขาเตี้ย ๆ หรือบนเชิงเทียนค่อนข้างสูง ดวงที่พบคงจะใช้ตามแบบหลัง เพราะเหตุว่ายังมีรูเจาะอยู่ข้างใต้ ด้ามทำเป็นรูปลายใบปาล์มอยู่ระหว่างปลาโลมา ๒ ตัว ถือว่าเป็นลวดลายเครื่องประดับตกแต่งของกรีก—โรมัน ปลาโลมาเป็นสัญญลักษณ์ของเมืองที่อยู่ริมทะเล และในเทพนิยายปลาโลมาก็เป็นพาหนะที่นำผู้ตายไปแล้วซึ่งพระเจ้าได้ประทานอมตะ ให้ไปยังหมู่เกาะที่มีโชคหรือเกาะพรสวรรค์ ทำให้เห็นได้ว่าตะเกียงนี้เป็นตะเกียงที่เกี่ยวกับการศพหรือใช้แขวนในหลุมฝังศพ แนวแนะเช่นนี้ก็มีอยู่เช่นเดียวกันในภาพที่สลักอยู่บน ฝาตะเกียง เป็นเศียรของ Silenus สวมมงกุฎเถาวัลย์ เพราะ Silenus เกี่ยวข้องกับพิธีการบูชาผู้ที่ตายไปแล้ว ตะเกียงนี้ศาสตราจารย์เซเดส์เชื่อว่าทำขึ้นในดินแดนแถบทะเลเมดิเตอเรเนียน คงถูกนำมาจากประเทศอิตาลีหรือประเทศกรีซ หรือจากที่ใดที่หนึ่งที่เราเรียกกันในทวีปยุโรปปัจจุบันว่าภาคตะวันออกไกล

ต่อมามีความเห็นขัดแย้งคือศาสตราจารย์ Picard [๓] กล่าวว่า ตะเกียงเป็นแบบที่ทำขึ้น ณ เมืองอาเล็กซานเดรีย ในประเทศอียิปต์ ในสมัยปโตเลเม คือสมัยที่ชาวกรีกเข้า

---

๑ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ได้บันทึกเป็นฟุตโน๊ตไว้ว่า ในสมัยต่อมานักปราชญ์บางท่านกล่าวว่า พระพุทธรูปองค์นี้อยู่ในศิลปแบบคุปตะตอนต้น นาย Pierre Dupont ได้เขียนไว้ในบทความเรื่อง Les Buddha Dits Amaravati on Asie du Sud. Est ในวารสาร BEFEO Tome XLIX Fasc-2 ว่า พระพุทธรูปจากพงศ์กองค์นี้ อายุอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๐—๑๑ และได้รับอิทธิพลมาจากศิลปแบบคุปตะ

๒ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ๒๕๑๒ โบราณวัตถุสถาน ณ พงศ์ก

๓ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ๒๕๑๐ ตะเกียงแบบอาเล็กซานเดรียที่พงศ์ก ทรงแปลจากต้นฉบับของศาสตราจารย์ Charles Picard ที่พิมพ์ในวารสาร Artibus Asiae vol. XVIII,2 วารสารศิลปากร ปีที่ ๑ เล่ม ๑หน้า ๔๖—๔๗,

ปกครองประเทศอียิปต์ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๐—๕๑๓ เหตุนี้ตะเกียงนี้คงมีอายุอยู่ก่อนคริสศตวรรษ คือก่อนพุทธศตวรรษที่ ๖ รูปสลักที่อยู่บนฝาที่เปิดใส่น้ำมันเป็นรูป Silenus เพราะท่านเป็นครูผู้เฒ่าของเทพเจ้า Dionysus ซึ่งเป็นเทพเจ้าที่เคารพบูชาแพร่หลายอยู่ในประเทศอียิปต์ตั้งแต่สมัยปโตเลเมลงมา เหตุนี้จึงเป็นพยานอีกอย่างหนึ่งว่าตะเกียงนี้คงจะได้สร้างขึ้นในสมัยนั้น

Picard ไม่เชื่อว่าตะเกียงที่พงตึกนี้ใช้สำหรับแขวนในที่ฝังศพ ถ้าเป็นจริงคงจะไม่ได้เป็นสินค้าที่ออกส่งออกมานอกประเทศ [๑] และกล่าวว่าสมัยปโตเลเมนี้ได้มีการค้าขายอย่างกว้างขวางไปจนถึงประเทศอาฟฆานิสตานและแหลมอินโดจีน เมืองอาเล็กซานเดรียในประเทศอียิปต์ก็ได้มีส่วนสำคัญในการค้าขายสมัยนี้

ข้อขัดแย้งนี้เป็นแต่เพียงรายละเอียดถึงแหล่งที่มาของตะเกียง แต่ทั้งสองความเห็นเป็นพยานยืนยันว่า ประเทศไทยหรือแหลมอินโดจีนนั้นได้มีการติดต่อค้าขายในพุทธศตวรรษที่ ๗ ไม่ใช่แต่ประเทศอินเดียเท่านั้น แต่ไกลไปถึงอย่างน้อยคือประเทศอียิปต์

ครั้งที่สองเป็นการขุดค้นโดย Dr. Quaritch Wales ซึ่งมีจุดประสงค์เดิมจะทำการขุดค้นที่เมืองอินเดียโบราณคือเมืองศรีเทพ (Sri Deva or Sri T'ep) ในลุ่มน้ำสักขณะที่รอให้พ้นฤดูฝนอยู่นั้น ดร. เวลส์สนใจที่พงตึกเพราะผิดกับเมืองอื่นในสมัยทวารวดีเช่น ราชบุรี, ลพบุรี หรือนครปฐม ไม่ได้ถูกลบเลือนโดยวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นภายหลังและไม่ใช่เป็นเมืองศูนย์กลาง เหมาะกับการศึกษาพระพุทธศาสนาลัทธิหินยานสมัยต้น ดร. เวลส์ได้ทำการขุดค้นที่เนินดินแห่งหนึ่งซึ่งได้ถูกลักลอบขุดโดยชาวบ้านหลังจากขุดค้นครั้งที่หนึ่ง ปรากฏว่าเป็นวิหารก่อด้วยอิฐ แต่แปลกที่ไม่มีพื้นวิหาร ได้พบว่าต่ำกว่าแนวอิฐชั้นต่ำที่สุดลงไป ๑๘ นิ้ว คือประมาณ ๔ ฟุต ๖ นิ้ว จากระดับพื้นดิน ภายในชั้นดินที่ไม่ได้ถูกลอบขุดได้พบโครงกระดูกมนุษย์โครงหนึ่ง และกล่าวว่าชาวบ้านก็พบโครงหนึ่งเหมือนกันในระดับใกล้เคียงกัน (ไม่แน่ว่าจะเป็นโครงเดียวกับที่กล่าวไว้ในบทความของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์หรือไม่ที่กล่าวว่า "หนังสือพิมพ์เดลิเมล์ ฉบับวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ได้แจ้งว่าชาวนาซึ่งกำลังไถนาอยู่ใน

---

๑ เดิมข้าพเจ้าคิดว่าตะเกียงแบบนี้คงมีหรือพบเพียงกวงเดียว เหตุใดจะใช้ว่าเป็นสินค้าที่ส่งออกมานอกประเทศ แต่คุณศรีศักดิ์ วัลลิโภดม ได้บันทึกไว้ในหน้า ๒๗ ในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์บ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยโบราณ (วารสารโบราณคดี ฉบับปฐมฤกษ์ ๒๕๐๙) ว่าได้พบตะเกียงโบราณหลายชิ้นที่บริเวณบ้านคูเมืองจึงเข้าใจได้ว่าตะเกียงแบบนี้อาจส่งเป็นสินค้าออก

วันที่ ๑๕ กรกฎาคม ได้ขุดพบหลุมเล็ก ๆ ในพื้นดินซึ่งมีพระพุทธรูปโบราณทำด้วยทองเงินและทองเหลืองบรรจุอยู่ . ตามข่าวว่า ใกล้ ๆ กับพระพุทธรูปเหล่านี้มีโครงกระดูกมนุษย์ ๑ โครง ซึ่งใหญ่กว่ามนุษย์ธรรมดาเกือบสองเท่า หัวกระโหลกนั้นกว้างเกือบ ๑ ฟุต ประชาชนที่ได้ทราบเรื่องการค้นพบนี้พากันไปสถานที่แห่งนั้น เพื่อขุดหาทรัพย์สมบัติอื่น ๆ อีก และได้ทำลายโครงกระดูกนั้นเสีย เพื่อแบ่งแจกกันคนละเล็กละน้อย โครงที่พบโดย ดร. เวลส์อยู่ในสภาพที่ผุแต่ยังคงรูปไม่เสียหาย พื้นขาวสะอาด คะเนว่าสูงราว ๕ ฟุต ๗ นิ้ว ตั้งในลักษณะเหยียดตรง มีศีรษะหันไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ไม่พบวัตถุใดที่โครงกระดูกนี้ การขุดค้นได้ทำอีกบริเวณหนึ่งห่างจากแหล่งเดิม ๖๕ หลา ปรากฏว่าเป็นสถูปก่อด้วยอิฐ ดร. เวลส์กล่าวว่าเป็นถาวรวัตถุน่าสนใจมาก เพราะเท่าที่ทราบเป็นสถูปองค์แรกของสมัยทวารวดีที่ได้ขุดค้นพบ ถึงจะมีแต่เพียงฐานก็อาจใช้เป็นแนวสันนิษฐาน สถูปเดิมที่นครปฐมได้ ในฐานที่พระสถูปมีแต่ดินบรรจุอยู่ ดร. เวลส์ได้เอาไม้หยั่ง[๑] ลงไปในใจกลางต่ำลงไปลึกจากพื้นดิน ๔ ฟุต ๓ นิ้ว ได้พบผอบเงินภายในมีกระดูกคนที่ถูกเผาแล้ว

การขุดค้นได้กระทำต่อไปพบว่าในระดับลึกลงไป ๑๘ นิ้ว ต่ำจากระดับของแนวอิฐชั้นสุดท้ายหรือประมาณ ๔ ฟุต ๘ นิ้ว จากระดับพื้นดิน ได้พบโครงกระดูกมนุษย์ไม่น้อยกว่า ๑๐ โครง เกือบทุกโครงอยู่ในบริเวณ ๒ หรือ ๓ หลา ไม่ห่างจากพระสถูปนอกจากโครงหมายเลข ๖ มีส่วนของโครงอยู่ภายในระยะ ๑๘ นิ้วจากจุดที่ใกล้ที่สุดของสถูป โครงเหล่านี้กระจายกันอยู่เป็นระยะพอสมควรรอบสถูปนอกจากทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งโครงเหล่านี้เรียงอยู่ชิดกัน โครงที่ใกล้ที่สุดเกือบอยู่ใต้ฐานของสถูป ทุกโครงทอดเหยียดตรง บางโครงคว่ำหน้า, บางโครงนอนหงาย โดยความกดของผิวดินทำให้ศีรษะหันไปทางซ้ายหรือทางขวา ทุกโครงหันหัวไปทางตะวันตก โครงหมายเลข ๕,๖,๘ หันอยู่ตรงตะวันตก โครงหมายเลข ๑,๒,๓,๔ และ ๙ หันไปทางตะวันตกเฉียงใต้ โครงหมายเลข ๗ หันศีรษะไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ทางขวาของโครงหมายเลข ๕ พบต่างหูทำด้วยทองแดงวงเล็ก ๆ หนึ่งวงมีสนิมเกาะอยู่เต็ม ที่โครงกระดูกหมายเลข ๕,๖,๗ และ ๙ พบอาวุธทำด้วยเหล็ก แต่ผุกร่อนจนมีขนาดเล็กลงมาก เหลือให้เห็นแต่เพียง

---

๑ ข้อความนี้เป็นที่น่าสงสัย เพราะดินแข็งมากแม้แต่เอาฆ้อนตอกก็เกือบบั่กไม้ลงไปไม่ได้ถ้าไม่ได้ขุดหลุมไว้ก่อน ดินที่หนาจากพื้นดินถึง ๔ ฟุต ๑๑ นิ้ว จะไม่มีทางใช้ไม้หยั่งลงไปได้

รูปเดิมว่าคงมีลักษณะอย่างใด ดร. เวลส์สันนิษฐานว่าคงจะเป็นโครงกระดูกของทหารที่ตายในสงคราม แต่บอกไม่ได้ว่าทหารเหล่านั้นตายด้วยอาวุธเหล่านั้นหรืออาวุธที่พบเป็นของทหารเหล่านั้นเอง เพราะไม่มีร่องรอยที่กระดูก ที่โครงหมายเลข ๕ มีหัวหอกทอดขนานกับกระดูกต้นขา มีปลายหันไปทางเท้า แสดงลักษณะเหมือนมือผู้ตายจับอยู่ที่ด้ามหอกซึ่งเป็นไม้แต่ผุหายไปแล้ว ใต้ผอบเงินที่พบที่กลางของสถูปลงไป ๒—๓ นิ้ว พบชิ้นโลหะและกระดูกชิ้นหนึ่ง ลักษณะของชิ้นโลหะบอกไม่ได้ว่าใช้ทำอะไร ดร. เวลส์เข้าใจว่าโครงกระดูกเหล่านี้ไม่มีการสัมพันธ์กับสถูปบังเอิญมาพบอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันเท่านั้น ดร. เวลส์อาศัยความลึกของตำแหน่งที่พบโครงกระดูกและความหนาของดินที่ทับอยู่ สันนิษฐานว่าโครงกระดูกเหล่านี้เป็นของหมู่ชนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้เมื่อประมาณ ๑๐๐ ปีก่อนคริสศาสนา

ถึงแม้โครงเหล่านี้จะผุพังมาก ดร. เวลส์ก็ส่งกระโหลกที่พบ ๓ กระโหลกไปที่กรุงลอนดอน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ของ Royal Colleges of Surgeons (R.C.S.) ได้ตรวจกระโหลกเหล่านั้น

นอกจากโครงกระดูกเหล่านี้แล้ว ดร. เวลส์ได้พบเตาเผาถ้วยชาม ๒ แห่ง แห่งหนึ่งใกล้กับสถูป อีกแห่งหนึ่งตามถนนที่จะผ่านเข้าสู่บ้านนายมา

ดร. เวลส์ได้พิมพ์โน๊ตไว้ในตอนท้ายของบทความว่า ได้รับรายงานจาก Dr. Cave ที่ทำงานอยู่ที่ Royal College of Surgeons เกี่ยวกับกระโหลกที่ส่งไปตรวจ เป็นกระโหลกคนไทย มีลักษณะคล้ายกระโหลกของคนไทยที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์ของสถาบันนั้น (R.C.S.) พบว่ากระโหลกที่ส่งไปให้ตรวจนั้นผิดกับกระโหลกตะเลงที่อยู่ในพิพิธภัณฑ์มาก แต่ยืนยันไม่ได้แน่ชัดเพราะกระโหลกตะเลงมีอยู่เพียงกระโหลกเดียว

ผลจากรายงานนี้ทำให้ ดร. เวลส์ให้ทฤษฎีว่าได้มีหมู่ชนชาวไทยได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ในลุ่มน้ำแม่กลองและอาจในลุ่มน้ำเจ้าพระยาด้วยในคริสศตวรรษต้น ๆ และบางทีอาจนานกว่านั้น ข้อสันนิษฐานอาจมีผลทำให้ทฤษฎีที่มีอยู่แล้วที่ว่าด้วยเรื่องการเคลื่อนย้ายของคนชาติไทยจะต้องถูกดัดแปลง เกี่ยวกับภาษาเป็นความจริงว่าภาษามอญได้ใช้ในการจารึกในสมัยทวารวดี อาจเป็นเพราะมีชาวมอญปกครองดินแดนแห่งนี้หรืออาจเป็นเพราะสมัยทวารวดีใช้ภาษามอญ ๑

---

๑ Wales, H.G. Quaritch, 1936. Further excavation at Pong Tuk (SIAM) Indian Art and Letters, 10 : 42—48.

Wales H.G., 1937. Some ancient human skeletons excavated in Siam, Man, 37: 89—90

ในปี ค.ศ. ๑๙๖๔ อาจเนื่องจากทฤษฎีที่กล่าวถึงไม่ได้รับการรับรอง ดร. เวลส์ได้กลับไปทบทวนรายงานที่พิมพ์ไว้อีกครั้ง ไปพบประโยคที่ไม่ได้สดุดใจมาแต่ก่อนที่ว่า "show the same filing of the teeth as the Siamese skulls in the museum of the R.C.S. เพราะสมัยปัจจุบันนี้คนไทยไม่มีธรรมเนียมฝนฟันและเท่าที่ ดร. เวลส์สอบสวนได้ก็ไม่เคยทำมาก่อน John Crawfurd ในหนังสือ "Journal of an Embassy to the Court of Siam and Cochin China, London, 1828 ในหน้า ๓๑๔ ก็กล่าวถึงว่าคนไทยมีฟันดำเพราะกินหมาก แต่ไม่ฝนฟันจนผิวนอก (enamel) ที่เคลือบฟันหน้าทำลายไปเช่นพวกชาวอินเดียนที่อยู่ตามเกาะ ทำให้ดร. เวลส์กลับไปตรวจกระโหลกคนไทยที่ R.C.S. ที่นั่นมีกระโหลกคนไทยอยู่ ๔ กระโหลก กระโหลกหนึ่งถูกระเบิดทำลายใน ค.ศ. ๑๙๔๑ ดร. เวลส์ได้ตรวจดูกระโหลกทั้ง ๓ และรูปภาพของอีกหนึ่งกระโหลกที่ถูกทำลาย ปรากฏว่าไม่มีฝนฟันเลย ดร. เวลส์จึงมีจดหมายถามไปถึงศาสตราจารย์ Cave ว่ารายงานใน ค.ศ. ๑๙๓๗ นั้นผิดหรือเปล่า ศาสตราจารย์ Cave ได้ตอบในจดหมายลงวันที่ ๑๙ มีนาคม ๑๙๖๔ ยืนยันว่ากระโหลกที่ใช้เปรียบเทียบกับกระโหลกที่ส่งมาให้ตรวจโดย ดร. เวลส์นั้นมีการฝนฟันแน่ และเป็นกระโหลกที่ได้ไปจากประเทศสยาม แต่กล่าวต่อไปว่ากระโหลกที่ใช้เปรียบเทียบนั้นอาจมาจากทางมลายูไม่ใช่ไทยแท้

เมื่อเป็นเช่นนั้น ดร. เวลส์ก็เลิกทฤษฎีที่ได้กล่าวว่า "มีหมู่ชนชาวไทยได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่ในลุ่มน้ำแม่กลอง และ อาจ ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาด้วย ในคริสศตวรรษต้น ๆ และบางทีอาจนานกว่านั้น" กระโหลกเหล่านี้ขณะนี้ไม่มีอยู่ที่พิพิธภัณฑ์แห่งนั้นเพราะถูกทำลายโดยลูกระเบิดที่ถล่มกรุงลอนดอนในสงครามโลกครั้งที่สอง คงเหลือแต่ภาพซึ่งแสดงการฝนฟันชัดเจน ดร. เวลส์ กล่าวต่อไปว่าการฝนฟันไปคล้ายกับกระโหลกสมัยหินใหม่ที่พบโดยคณะ สำรวจเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์ไทยเดนมารก์ ที่บ้านเก่า แควน้อย จึงให้คำสันนิษฐานว่า กระโหลกที่พงตึกอาจเป็นของหมู่ชนพวกเดียวกันซึ่งในคริสศตวรรษต้น ๆ ได้มีการใช้อาวุธที่ทำด้วยเหล็ก

การค้นคว้าที่พงตึกจะขอหยุดไว้เพียงนี้ก่อน เกี่ยวกับการศึกษาของ ดร. เวลส์จะได้กลับไปพิจารณาอีกในข้อความต่อ ๆ ไป

การขุดค้นที่สำคัญถัดไปคือที่ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี ซึ่งมีโบราณสถานปรักหักพังอยู่ถึง ๔๔ เนิน และมีปฏิมากรรมอยู่เป็นจำนวนมากมาย ผลของการขุดค้นที่ตำบลนี้ ให้ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับอาณาจักรทวารวดีว่า "ทวารวดีคงจะเป็นอาณาจักรใหญ่โต เดิมคงเป็นดินแดนที่ชาวอินเดียเคยเข้ามาค้าขายอยู่แล้ว ครั้งเกิดสงครามขึ้นภายในประเทศในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชจึงอพยพหนีภัยเข้ามา พร้อมกันนั้นก็ได้นำความรู้ในวิชาการต่าง ๆ เข้ามาสั่งสอนเผยแพร่แก่ชาวเมือง *ซึ่งเข้าใจว่าเป็นชนชาติมอญ* ส่วนชาวอินเดียที่นับถือศาสนาพราหมณ์ ก็นำศาสนาพราหมณ์ ในยุคลัทธิฮินดูเข้ามาเผยแพร่ ผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนก็เผยแพร่พุทธศาสนาและพุทธศิลป การเดินทางของชาวอินเดียเข้ามาสู่ดินแดนแถบนี้คงจะมาได้ทั้งทางเรือทางบก แต่ส่วนใหญ่คงมาทางเรือ เพราะดินแดนตอนนี้อยู่ในเส้นทางไปมาค้าขายระหว่างกันอยู่แล้วตั้งแต่ครั้งโบราณ ชาวอินเดียที่มาคงขึ้นบกที่เมืองมะตะบัน (เมาะลำเลิง) แล้วเดินทางข้ามเทือกเขาต่อมาจนเข้ามาสู่ที่ราบภาคกลาง สำหรับจำนวนชาวอินเดียที่เข้ามาในครั้งนั้น สันนิษฐานว่าคงมีหลายพัน และคงมาตั้งเมืองศูนย์กลางขึ้น ณ ดินแดนที่เป็นจังหวัดนครปฐมในปัจจุบัน ส่วนที่จังหวัดราชบุรีและจังหวัดอื่น ๆ ในภาคนี้คงเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรทวารวดี

เกี่ยวกับการสร้างศิลปวัตถุนั้น สันนิษฐานจากสิ่งของที่พบในดินแดนทวารวดีนี้ ในระยะแรก ๆ คงจะเป็นฝีมือช่างของชาวอินเดียเอง โดยยึดถือหรือดำเนินตามแบบศิลปสมัยคุปตะของอินเดีย ซึ่งเป็นฝีมือช่างที่ปราณีตสวยงาม จริงอยู่ ชาวอินเดียเหล่านี้อาจนำศิลปกรรมที่เป็นสมบัติของตนติดตัวมาบ้าง แต่คงจะมีจำนวนไม่มากมายเท่าที่ขุดพบ ส่วนที่นำมาคงจะใช้เป็นแบบอย่างที่จะบันหล่อขึ้นเท่านั้น พระพุทธรูปดินเผาที่ทำขึ้นในยุคที่ชาวอินเดียเริ่มแรกเข้ามามีลักษณะงาม มีความรู้สึกเหมือนคนจริง ๆ และในขณะเดียวกันก็มีฝีมือช่างที่เป็นชนพื้นเมือง *ซึ่งคงจะเป็นฝีมือชาวมอญ* ซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองเดิม*ที่อพยพจากทางภาคใต้ของประเทศพม่า* (เป็นข้อความที่แย้งกับข้อความในตอนต้น ที่ว่าพวกที่มาอยู่ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นสายหนึ่งของกลุ่มชนที่เคลื่อนย้ายเข้ามา) เข้ามาอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้และรับนับถือพระพุทธศาสนาและแบบอย่างพุทธศิลปมาเป็นของตน สังเกตจากลักษณะรูปปั้นมีหน้าตาค่อนไปทางคนพื้นเมือง" ๑

---

๑ ข้อความใน " " เป็นข้อความที่ได้จากบันทึกการ ประชุมสัมนาเรื่อง การขุดค้นโบราณสถานที่คูบัว กรมศิลปากรจัดพิมพ์ ในสมุดนำชม โบราณวัตถุสถานสมัยทวารวดี ตำบลคูบัว จังหวัดราชบุรี (พ.ศ. ๒๕๐๔)

การพบมีสถูปอยู่ที่คูบัวมากมาย ทำให้มีผู้สันนิษฐานว่าสถานที่นี้อาจเคยเป็นเมืองที่ชุมนุมผู้คนพลเมืองมาแล้ว และคงจะมีผู้คนหนาแน่นพอสมควร และการที่ได้พบดินเผารูปสถูปและการขุดได้พนพระบรมสารีริกธาตุที่สถูปหมายเลข ๑ ทำให้สันนิษฐานต่อไปว่าพระมหาเถระทั้งสองที่ทรงส่งมาสุวรรณภูมิโดย พระเจ้าอโศกมหาราชคงถือ โอกาสหยุดการ เดินทางและ ทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ณ สถานที่นี้เป็นแห่งแรก และเข้าใจว่าจะเป็นเมืองเก่ากว่านครปฐม เพราะมีโบราณวัตถุหลายอย่างที่แสดงว่าตั้งขึ้นก่อน แต่การที่มีศิลปวัตถุน้อยกว่านครปฐมเพราะบริเวณแห่งนี้ได้ถูกรื้อทำลายก่อนการสร้างทางรถไฟสายใต้ คำสันนิษฐานนี้เพียงแต่บันทึกลงไว้เพื่อแสดงให้เห็นว่าขณะนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับทวารวดีเพิ่มขึ้นอีก ๒ ปัญหา ปัญหาที่หนึ่งก็คือ ที่ใดในประเทศไทยที่พระมหาเถระทั้งสองทำการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเป็นแห่งแรก สองคือ เมืองหลวงของสุวรรณภูมิอยู่ที่ไหน ขณะนี้เข้าใจว่าเป็นจังหวัดนครปฐม เพราะปรากฏว่า ได้พบโบราณวัตถุสมัยต่าง ๆ นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชเป็นต้นมา องค์พระสถูปนครปฐมองค์เดิมก็มีลักษณะเป็นรูปบาตรคว่ำ อันเป็นสัญญลักษณ์ของโบราณวัตถุสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช นอกจากนี้ยังพบสิ่งต่าง ๆ อีกมากมายซึ่งที่อื่นไม่มี จึงทำให้เห็นกันว่า จังหวัดนครปฐมสมควรเป็นสถานที่ตั้งเมืองหลวงของทวารวดี เกี่ยวกับเรื่องราวทางโบราณคดีของเมืองนครปฐม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นพระองค์แรกที่ทรงค้นคว้า โดยทรงให้ความเห็นว่า นครปฐมเป็นราชธานีของชนชาติลาว (ละว้า) และเรียกในสมัยนั้นว่าทวารวดี ต่อมาศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์นักปราชญ์ทางโบราณคดีของฝรั่งเศส ได้สันนิษฐานเป็น ๒ ประเด็นว่า กรุงทวารวดีเก่านั้น ลางทีจะอยู่เมืองสุพรรณบุรี หรือเมืองนครปฐม แต่ก็มิได้บ่งบอกสถานที่ตั้งลงไปโดยชัดแจ้งว่าอยู่ที่ใด จึงเป็นที่เข้าใจกันว่า เมืองนครปฐมเก่านั้นอยู่ในบริเวณองค์พระปฐม วัดพระเมรุ วัดพระงาม และแถบพระราชวังสนามจันทร์เป็นสำคัญ การขุดค้นโดยนายบี๊แอร์ คูปองต์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒—๒๔๘๓ ที่วัดพระเมรุได้หลักฐานอย่างชัดแจ้งว่า โบราณสถานที่วัดพระเมรุได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมขึ้นหลายครั้ง โดยอาศัยภาพถ่ายทางอากาศ คณะโบราณคดีของมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ออกไปสำรวจพบเมืองโบราณขนาดใหญ่ (๓๖๐๐/๒๐๐๐ เมตร) โดยมีวัดประโทนเจดีย์ตั้งอยู่ใจกลางเมือง อยู่ถัดจากองค์พระปฐมค่อนมาทางกรุงเทพฯ

ประมาณ ๖ กิโลเมตร สันนิษฐานว่าอาจเป็นเมืองนครปฐมเดิม [๑,๒] ผลของการสำรวจอาจทำให้บทความของคุณขจร สุขพานิช เกี่ยวกับอาณาจักรพันพัน ซึ่งคุณขจรเข้าใจว่าเป็นอาณาจักรสุวรรณภูมิ และมีเมืองนครปฐมเป็นราชธานีมีความสำคัญขึ้นก็ได้ [๓]

ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องนี้จะมีข้อความเพิ่มเติมเมื่อพูดถึงการขุดค้นที่อู่ทอง

การสำรวจและขุดค้นที่สำคัญถัดมาก็คือการสำรวจขุดค้นที่เมืองเก่าอู่ทอง ตัวเมืองเก่าอู่ทองตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำจรเข้สามพัน ห่างจากที่ตั้งจังหวัดสุพรรณบุรีไปทางทิศตะวันตกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร การค้นพบเมืองนี้เป็นผลจากพระอุตสาหะของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ [๔,๕] ซึ่งเสด็จประพาสเมืองนี้เป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ รายงานของพระองค์ในครั้งนั้นมีข้อความว่า "เป็นเมืองใหญ่ มีกำแพงเมือง ๒ ชั้น และมีสระใหญ่ ๆ ขุดไว้หลายสระคล้ายกับเมืองสุโขทัยเก่า ทั้งในเมืองมีโคกอิฐซึ่งพังเห็นได้ว่าเป็นวัดวาของเก่าแก่มากมายหลายแห่ง พระเจดีย์ยังคงรูปอยู่ก็มีบ้าง ได้ตรวจค้นดูของเก่าที่จะเป็นพยานอายุของเมืองนี้ ได้พระพุทธรูปที่เป็นฝีมือเดียวกับพระทางพระปฐมเจดีย์มีอยู่บ้าง และได้สืบถามตามชาวบ้านถึงสิ่งของโบราณที่ขุดได้ในเมืองนี้ ก็ได้เงินเหรียญตราสังข์อย่างเดียวกับที่ขุดได้ที่พระประโทน จึงสันนิษฐานว่า เมืองนี้จะเป็นเมืองในสมัยเดียวกับเมืองโบราณที่พระปฐมเจดีย์ ก่อนเมืองสุพรรณบุรีทุกวันนี้ช้านาน แต่เจดีย์สถานที่ยังมีรูปอยู่นั้น สังเกตว่าที่เป็นรูปขึ้นใหม่ประมาณว่าในครั้งกรุงเก่าก็มีบ้าง ดูการก่อสร้างจะเป็น ๒ ยุคอยู่ นอกจากคำสันนิษฐานตามข้อที่หนึ่งแล้ว สมเด็จฯ ยังมีข้อสันนิษฐานอีกประการหนึ่งที่ต่อมาได้เป็นข้อถกเถียงกันมากมาย คือทรงประทานความเห็นว่าพระเจ้าอู่ทองหรือท้าวอู่ทองที่สร้างกรุงเก่านั้นน่าจะไปจากเมืองนี้ เช่น

---

๑ ขรรค์ชัย บุนปานและสินชัย, ๒๕๐๙ กระบวนแสง รายงานการสำรวจที่จังหวัดนครปฐม, โบราณคดีเล่ม ๑ ตอน ๒ หน้า ๒๕—๓๓.

๒ สุจิตต์ วงษ์เทศ, ๒๕๑๑. การค้นคว้าเกี่ยวกับเมืองโบราณในประเทศไทย. ช่อฟ้าปีที่ ๓ ฉบับที่ ๖ หน้า ๔๖–๕๑

๓ ขจร สุขพานิช, ๒๕๐๐. สุวรรณภูมิและทวารวดีอยู่ที่ไหน. ศิลปากรปีที่ ๑ เล่ม ๒ หน้า ๖๓–๖๙

๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๔๖. เรื่องเมืองอู่ทอง รายงานเสด็จตรวจราชการเมืองสุพรรบุรี

๕ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๔๖. เรื่องเมืองอู่ทอง นิทานโบราณคดี

๑. ตามนิทานที่เล่าสืบกันมา พระเจ้าอู่ทองทิ้งเมืองสุพรรณบุรีหนีห่าข้ามไปทางทิศตะวันออกนั้นก็ไปตรงทางทิศกรุงเก่า ระยะทางแค่เมืองเดิมมาถึงกรุงเก่าก็เพียง ๓ วัน ใกล้กว่าและจะอพยพผู้คนไปได้ง่ายกว่าที่จะลงมาจากเมืองเทพนครเป็นอันมาก หลักฐานที่ใช้ทรงวินิจฉัยก็คือ แนวปราการด้านหน้าของเมืองตั้งบนที่ดอน ดูเป็นตระพักสูงราว ๖ ศอก แล้วเป็นแผ่นดินต่ำต่อไปสัก ๕ เส้นถึงริมน้ำจระเข้สามพัน มีรอยถนนจากประตูเมืองตรงลงไปถึงท่า เรียกว่าท่าพระยาจักร์ พิเคราะห์ดูลำน้ำจระเข้สามพันเดิมเห็นจะเป็นแม่น้ำใหญ่ ที่สูงซึ่งสร้างปราการเป็นตลิ่ง ครั้นนานมาเกิดมีช่องทางพาน้ำไหลไปเสียทางอื่น แม่น้ำเดิมก็ตื้นเขินแคบเข้าโดยลำดับจนเกิดแผ่นดินที่ราบมีขึ้นริมตลิ่ง ก็ต้องทำถนนต่อออกไปจากเมืองจนถึงท่าเรือ ความที่ว่านี้เห็นได้ด้วยมีสระขุดขนาดใหญ่ สัณฐานเป็นสี่เหลี่ยมอยู่ทั้งสองข้างถนน คงขุดสำหรับขังน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง น่าจะเป็นเพราะเมืองกันดารน้ำหนักขึ้นนั่นเอง เป็นเหตุให้เกิดห่า (เช่นอหิวาตกโรคเป็นต้น) ลงกินเมืองเนือง ๆ มิใช่เพียงครั้งเดียว พระเจ้าอู่ทองจึงต้องทิ้งเมือง ย้ายมาอยู่ที่กรุงอยุธยาเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓

ความเห็นนี้ต่อมาได้ลืมเลือนไปโดยอาศัยการค้นคว้าโดยศาสตราจารย์ช็อง บัวเซอลิเยร์ แห่งมหาวิทยาลัยซอร์บอนน์ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ผู้เชี่ยวชาญในศิลปโบราณคดีภาคเอเชียอาคเนย์ ซึ่งกรมศิลปากรเชิญมา ได้สรุปความเห็นไว้ดังนี้ การค้นคว้าขั้นต้นของข้าพเจ้า (ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์) ทำให้ทราบว่า [๑] เมืองอู่ทองนี้ได้มีมนุษย์อาศัยอยู่โดยไม่ขาดสาย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ลงมาถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ณ เมืองนี้ได้ค้นพบโบราณวัตถุซึ่งตกอยู่ในสมัยฟูนันโดยไม่ต้องสงสัย เป็นต้นว่า ลูกปัด ตรา ที่ประทับตรา เครื่องประดับ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผ่นอิฐจำหลัก ซึ่งแสดงว่า มีสิ่งก่อสร้างจริง ๆ เป็นหลักฐานที่บ่งถึงสถาปัตยกรรมพื้นเมือง ในขณะที่โบราณวัตถุอื่น ๆ ที่กล่าวถึงมาข้างต้นอาจนำจากที่อื่นก็ได้

แม้ว่าเมืองอู่ทองจะเป็นสถานที่ซึ่งแสดงถึงอดีตในประเทศไทย ได้เป็นอย่างดีก็จริง แต่เราก็จำต้องเลิกล้มความเชื่อถือที่ว่า เมืองอู่ทองเป็นที่มาแห่งราชวงศ์ซึ่งสร้างพระนครศรีอยุธยา

---

๑ อุไรศรี วรศะริน, ๒๕๐๙. เมืองอู่ทองในประวัติศาสตร์ไทย. วารสารศิลปากร ปีที่ ๙ เล่ม ๑ แปลจากบทความของ Boisselier Jean, U—Thong et son in portance pour l'histoise de Thailande.

ทั้งนี้เพราะเหตุว่า เมืองนี้ได้ร้างไปแล้ว ๓๐๐ปี ก่อนหน้าการอพยพของพระเจ้าอู่ทอง (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑) คุณมานิต วัลลิโภดม อ้างหลักฐานการร้างของเมืองอู่ทองดังนี้ บรรดาพระพุทธรูปเหล่านี้ล้วนแต่เป็นศิลปสมัยทวารวดีตอนปลายแทบทั้งสิ้น อายุตกรุ่นเดียวกับโบราณวัตถุซึ่งพบปะแถบลุ่มน้ำท่าว้านอกกำแพงเมืองอู่ทอง เป็นอันสรุปได้ว่าเมืองโบราณเหล่านี้ได้เสื่อมสลายร้างไปราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖—๑๗ ก่อนการประสูติของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ผู้สร้างพระนครศรีอยุธยาเป็นราชธานีของประเทศไทย (เมื่อปีขาล พ.ศ. ๑๘๙๓) ไม่น้อยกว่า ๑๐๐ ถึง ๒๐๐ ปี ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ได้กล่าวต่อไปว่า และแม้เมื่อมีประชาชนอพยพกลับมาอยู่ใหม่ในราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๒ อีกก็เป็นเพียงจำนวนน้อย จนกระทั่งปัจจุบันนี้ สถานที่แห่งเดียวที่อาจเป็นที่มาแห่งราชวงศ์ซึ่งสร้างพระนครศรีอยุธยาได้ ก็อาจเป็นเมืองที่บ้านไร่รถซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับตอนเจดีย์จังหวัดสุพรรณบุรี ข้าพเจ้า (ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์) ได้ไปพิจารณาสถานที่แห่งนี้เมื่อปีที่แล้ว ณ บ้านไร่รถ โบราณวัตถุที่ค้นพบก็แสดงให้เห็นว่า

๑. มีประชาชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนจำกัดในสมัยทวารวดี

๒. มีประชาชนอาศัยอยู่มากขึ้นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๖ มีร่องรอยของโบราณวัตถุสมัยขอม อันอาจกำหนดอายุได้ตั้งแต่รัชกาลของพระเจ้าสุรยวรมันที่ ๑ (๑๕๔๕—๑๕๙๓) ลงมาจนถึงรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ (๑๗๒๔—๑๗๖๓)

๓. มีการละทิ้งเมืองอย่างกระทันหันในราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๑๙

สมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ ยังมีข้อสันนิษฐานอยู่อีก ๒ ประการ ซึ่งก็คงตกไปตามผลของการค้นคว้าที่ทำขึ้นภายหลังดังที่กล่าวมานี้

คุณมานิต วัลลิโภดม [๒] ไม่ยอมรับบ้านไร่รถหรือหนองแจงทางฝั่งตะวันตกแม่น้ำท่าว้าว่าเป็นเมืองที่ท้าวอู่ทองย้ายไปสร้างอยู่ใหม่ตามคำสันนิษฐานของศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ โดยอ้างว่าพิเคราะห์ดูทางภูมิประเทศไม่น่าจะเป็นไปได้ เพราะทางน้ำแคบท้องถิ่นนั้นเริ่มกันดารแห้งแล้งขึ้นก่อนแล้ว จึงเป็นเหตุให้เมืองอู่ทองเกิดอัตคัดขาดแคลนความสมบูรณ์ คุณมานิตกล่าว

---

๑ มานิต วัลลิโภดม, ๒๕๐๙. เมืองอู่ทอง จากหนังสือโบราณวิทยาเมืองอู่ทอง. พระนคร, กรมศิลปากร.

๒ มานิต วัลลิโภดม, ๒๕๐๙. เมืองอู่ทอง จากหนังสือโบราณวิทยาเมืองอู่ทอง. พระนคร, กรมศิลปากร.

ต่อไปว่า มีเค้าเมืองแห่งหนึ่งเป็นรูปเหลี่ยมมนขนาดไล่เรี่ยกับเมืองท้าวอู่ทองอยู่ติดกับลำน้ำบึงกระเทียม ห่างบ้านศาลาขาวไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ ๒ กิโลเมตร หรือห่างจากปากน้ำจระเข้สามพันกับแม่น้ำท่าว้าร่วมกันประมาณ ๖ กิโลเมตร ความเห็นนี้ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ไม่รับรอง โดยกล่าวว่า สำหรับเมืองที่บ้านบึงกระเทียม ซึ่งแม้ว่าจะอยู่ห่างจากพระนครศรีอยุธยาน้อยกว่า (คือราว ๑๖ กิโลเมตรทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองสุพรรณบุรี) แต่ก็ไม่อาจเป็นเมืองของพระเจ้าอู่ทองได้ เท่าที่ข้าพเจ้า (ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์) ได้ไปสำรวจเมื่อนักได้ค้นพบว่าเป็นพื้นที่ขนาดใหญ่มีคูเป็นเขตกั้น (ซึ่งอาจเป็นคลองตามธรรมดาก็ได้) และได้ค้นพบว่าทั้งภายในและภายนอกของพื้นที่นั้น มีร่องรอยทางโบราณคดีแต่เพียงเล็กน้อย และเป็นสมัยอยุธยารุ่นหลัง (ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ ลงมา) และไม่มีอะไรเก่าไปกว่าพุทธศตวรรษที่ ๑๙ เลย

ความเห็นของทั้งสองท่านถึงจะไม่ลงรอย เพราะขาดการสำรวจขุดค้นโดยละเอียดก็ทำให้ได้ข้อความที่สำคัญ ประการหนึ่งว่าขณะนี้โดยอาศัยหลักฐานและการค้นคิดของนักโบราณคดีทำให้เข้าใจว่าพระเจ้าอู่ทองเสด็จไปสู่อยุธยาจากบริเวณนี้ของประเทศไทย ไม่ได้ยกมาแต่เมืองเชียงหลวง (เชเลียง) ซึ่งพลูหลวง [๑] อ้างว่ามีอยู่ในบันทึกจดหมายเหตุของบาดหลวงตาชาร์ด ซึ่งได้เข้ามาในแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช ได้กล่าวถึงปฐมวงศ์ของกษัตริย์อยุธยาว่า "คือพระสนมสิริชัย ซึ่งสืบสายมาจากกษัตริย์แห่งชัยบุรีในโยนก ได้ยกมาตั้งเมืองนครไทย ซึ่งอยู่ในแควันเชลียงเมื่อ พ.ศ. ๑๗๒๐" ไม่ได้ยกลงไปจากเมืองเทพนคร ซึ่งอยู่ทางใต้เมืองไตรตรึงส์ ซึ่งในประการหลังนี้สมเด็จกรมพระยาดำรงฯ ได้ทรงวิจารณ์ไว้อย่างน่าฟังว่า ในแผ่นดินพระเจ้าอู่ทองนั้นหัวเมืองฝ่ายเหนือตั้งแต่เมืองนครสวรรค์ขึ้นไป เป็นเมืองประเทศราชทั้งนั้น ถ้าพระเจ้าอู่ทองลงมาจากเมืองเทพนครฯ ก็อยู่ใกล้ในระหว่างเมืองกำแพงเพชร์ เมืองพิจิตรและอยู่เหนือเมืองนครสวรรค์ ที่ต้องต้อนผู้คนผ่านลงมาเพียงระยะวันเดียวสองวันรอบข้าง เมืองเหล่านั้นจะเป็นเมืองประเทศราชอย่างไร [๒] แหล่งอีกสองแห่งคือ "นักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสคนหนึ่งกล่าวว่า

---

๑ พลูหลวง, ๒๕๐๔. เรื่องของพระเจ้าอู่ทอง ในเรื่องน่ารู้ในอดีต. พระนคร, โอเดียนสโตร์.

๒ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๔๖. เรื่องเมืองอู่ทอง จากรายงานเสด็จตรวจราชการเมืองสุพรรณบุรี.

พระเจ้าอู่ทองเสด็จหนีภัยมาจากเขมร ภายหลังมาได้ธิดาเจ้าเมืองอู่ทอง ซึ่งเป็นเชื้อวงศ์ศิริชัยเชียงแสน เรื่องนี้มีหลักฐานอยู่ในพงศาวดารของขอมเองว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ได้ให้พระราเมศวรราชโอรสยกกองทัพไปตีขอมเมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๕ แต่ไม่สำเร็จ จึงต้องให้พระบรมราชา (พงั่ว) พี่พระมเหษียกตามออกไปบัญชาการศึก จึงตีนครธมได้ จนพระบรมลำพงกษัตริย์ของขอมต้องหลบหนีไปอาศัยอยู่ในอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต เหตุการณ์ตอนนี้ถ้าหากพระเจ้าอู่ทองเป็นเจ้านายเชื้อขอมหลบหนีมาเมื่อตังตัวได้ก็ควรจะยกกองทัพไปตีด้วยตนเองเมื่อตีได้ก็ควรจะครองเมืองเสีย แต่การที่พระองค์ใช้ให้พระโอรสและพี่พระมเหษียกไปตีนั้นย่อมระบุชัดแจ้งว่าเป็นการขยายพระราชอาณาเขต

คุณขจร สุขพานิช กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยผู้หนึ่งกล่าวว่า "พงศาวดารลานช้างระบุถึงเจ้าชายงั่วอิน โอรสองค์ที่ ๕ ของขุนบูลม (บรมราชาธิราช) คุมบริวารแยกออกมาจากเมืองเดิม มาครอบครองเมืองอโยธยา คือดินแดนเขตลพบุรี สุพรรณบุรี อยุธยา ท้าวอู่ทองเมืองสุพรรณบุรีจึงน่าจะสืบสายมาจากเจ้างั่วอินนั่น"

ความเห็นอีกแนวหนึ่งคือความเห็นของคุณปรีดา ศรีชลาลัย ในบทความที่ว่า "ละโว้อยู่ที่ไหน" ได้อ้างจดหมายเหตุจีนว่า "สยามต้องอ่อนน้อมยอมแก่ละโว้ รวมเข้าเป็นอาณาจักรเดียวกันเมื่อแผ่นดินจีเจ๋ย ปีแรกของแผ่นดินจีเจ๋ยคือปีมะเส็ง พ.ศ. ๑๘๘๔ เป็นอันว่าเจ้าแห่งนครละโว้เผด็จอำนาจสยามคือนครอโยธยาสำเร็จแล้ว เจ้าแห่งนครละโว้จึงเสด็จเข้าครอบครองนครอโยธยา เจ้าแห่งนครละโว้คือ สมเด็จพระรามาธิบดี ทรงปรับปรุงนครอโยธยาตามสมควรแล้วสถาปนานามนครขึ้นใหม่เป็น "กรุงทวารวดี ศรีอยุธยา" ถ้ายอมรับก็เป็นหลักฐานประการหนึ่งว่ามีคนไทยครอบครองละโว้ก่อนจะมาสร้างอยุธยา

จากที่กล่าวมาแล้วซึ่งนอกเรื่องออกไปมากก็เพื่อต้องการให้เห็นแต่เพียงว่า การศึกษาที่เมืองอู่ทองไม่เพียงแต่เป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับทวารวดีเท่านั้น แต่อาจเป็นประโยชน์เกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ของสมัยอยุธยาด้วย

ผลของการขุดค้นสองครั้งของศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ เมืองอู่ทองเป็นเมืองสำคัญอยู่ตลอดระยะเวลาที่ตั้งอยู่ มีสาธารณูปการเป็นจำนวนมาก มีเขื่อนใหญ่ทาง

---

๑ ปรีดา ศรีชลาลัย, ๒๕๑๐. ข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับโบราณคดีไทย. โบราณคดี, ฉบับที่ ๒ หน้า ๔๖–๕๔

ทิศใต้ มีคอกช้าง ๓ คอกอยู่ในที่ใกล้เคียงกัน มีสายคมนาคมเป็นจำนวนมากซึ่งยังคงใช้อยู่จนถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ รวมทั้งคลองต่าง ๆ ซึ่งยังคงมีร่องรอยเหลืออยู่บ้าง ประชาชนที่อยู่ล้อมรอบเมืองก็ดูเหมือนจะมีอยู่เป็นจำนวนมาก ร่องรอยของการมีมนุษย์อาศัยอยู่แผ่กระจายไปทั่วพื้นที่ราว ๑๑ กิโลเมตร (ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้) ๔ กิโลเมตรจากทิศตะวันออกไปตะวันตก ภายในเขตนี้ได้พบโบราณสถานใหม่อีก ๒๘ แห่ง นอกเหนือไปจาก ๑๙ แห่งที่ได้สำรวจหรือขึ้นบัญชีไว้แล้ว แม้จะมีหลักฐานดังกล่าวแล้วรวมทั้งการที่ค้นพบแผ่นทองแดงจารึกของกษัตริย์สมัยทวารวดีเพียงแห่งเดียวที่เมืองอู่ทอง แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานเพียงพอที่จะยืนยันได้ว่าเมืองอู่ทองเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดี คงมีผู้ที่เชื่อว่าอู่ทองเป็นราชธานีของอาณาจักรทวารวดีคือ Dr. H.G. Quaritch Wales [๑] โดออาศัยแผ่นทองแดงจารึกที่กล่าวแล้ว

ผลของการขุดค้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ได้สังเกตเห็นอิทธิพลของศิลปศรีวิชัยว่ามีปรากฏอยู่แก่สถานที่หลายแห่งในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา และจากการขุดค้นใน พ.ศ. ๒๕๐๙ ได้พบว่าอิทธิพลของศิลปศรีวิชัยได้ก่อให้เกิดการฟื้นฟูขึ้นใหม่ในสถาปัตยกรรมและลวดลายเครื่องตกแต่งของศิลปทวารวดี นอกจากนั้นยังได้พบว่า ในบรรดาวัตถุซึ่งค้นพบที่เมืองออกแก้วมีอยู่หลายชิ้นที่เป็นของศิลปทราวดีและศรีวิชัยอย่างแท้จริง ดังนั้นการติดต่อระหว่างแหลมโดชินไชน่าและลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาจึงมีอยู่ตลอดเวลาภายหลังที่ อาณาจักรฟูนันล่ม จมลงไปแล้ว ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาดูเหมือนจะกลายเป็นศูนย์กลางแห่งการเผยแพร่วัฒนธรรมยิ่งขึ้นทุกที และเมืองออกแก้วก็ดูเหมือนจะกลายเป็นปลายสุดทางอีกด้านหนึ่ง การเผยแพร่วัฒนธรรมนี้ดูเหมือนจะแพร่จากทิศตะวันตกไปตะวันออก และเท่าที่มีการค้นคว้าอยู่ในปัจจุบันนี้ก็คือเมืองอู่ทองนี่เองที่อาจเป็นสถานที่ซึ่งแสดงถึงลักษณะแห่งการเผยแพร่นี้ได้ดีที่สุด [๒]

การศึกษาของคุณศรีศักดิ์ วัลลิโภดม สนับสนุนข้อความข้างต้น โดยกล่าวว่า “ศูนย์กลางของความเจริญสมัยทวารวดี ในบริเวณที่ราบลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้อยู่ที่เมืองอู่ทองในบริเวณลุ่มน้ำจรเข้สามพันต่อลำน้ำสุพรรณบุรี อันอยู่ทางด้านตะวันตกของลำแม่น้ำเจ้าพระยาปัจจุบัน เมืองนี้เป็นเมืองใหญ่ขนาด ๗๐๐/๑๗๐๐ เมตร ตั้งอยู่บนเนินดินเชิงเขาด้านตะวันออก

---

๑ Wales H.G. Quaritch, 1969, Dvaravati, the earliest Kingdom of Siam. London, Bernard Quaritch, Ltd, p. 22.

๒ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๑๑. ความรู้ใหม่ทางโบราณคดีจากเมืองอู่ทอง ทรงแปลจากบทความของ ศาสตราจารย์ Jean Boisselier, Nouvelles archeologipues de la ville D'U Thong.

๑,๒ ของเทือกเขาพระและเขาคำเทียม ภูมิประเทศโดยรอบของเมืองทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ, ตะวันออกและทิศใต้เป็นที่ลุ่มต่ำ ตัวเมืองได้รับน้ำหล่อเลี้ยงจากธารน้ำที่ไหลมาแต่เทือกเขาคือ ลำห้วยรวกและห้วยหางนาคและแม่น้ำจระเข้สามพันซึ่งไหลมาแต่ทางทิศใต้ผ่านที่ลุ่มหน้าเมืองทางทิศตะวันออก ภายในบริเวณตัวเมืองและนอกเมืองมีทรากโบราณสถานขนาดใหญ่ เช่นทรากพระสถูปมากมาย โบราณวัตถุที่ขุดพบก็เป็นของทั้งในสมัยก่อนประวัติศาสตร์และในสมัยทวารวดี เช่นขวานหิน, เศษหม้อ, ลูกปัดที่มาจากต่างประเทศ พระพุทธรูปที่มาจากอินเดียสมัยอมราวดี, คุปตะและปฏิมากรรมในสมัยทวารวดีเอง จากโบราณวัตถุที่พบนี้ทำให้ลงความเห็นว่า เมืองอู่ทองเป็นเมืองใหญ่ที่สำคัญมาก*ก่อนนครปฐม* สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่อาจจะแสดงให้เห็นว่าเมืองอู่ทองเป็นเมืองที่มีความสำคัญมากก็คือ ลักษณะที่ตั้งเมืองนี้มีลักษณะเป็นเมืองท่าภายใน เป็นทั้งศูนย์กลางในการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ ทางบกมีถนนใหญ่ผ่านเขตเมืองคือถนนท้าวอู่ทองเท่าที่สอบได้ขณะนี้ ตัดมาทางราชบุรี, กาญจนบุรี, เลียบลำน้ำจระเข้สามพันมาทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองอู่ทองและวกอ้อมหลังเมืองอู่ทองไปทางเขาพระ ถัดไปทางทิศเหนือเข้าเขตอำเภอศรีประจันต์ ไปหมดเอาบริเวณฝั่งน้ำสุพรรณบุรีที่ท่าท้าวอู่ทอง เป็นเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมเมืองโบราณใหญ่ ๆ สมัยทวารวดีในแถบราชบุรี, กาญจนบุรีกับเมืองอู่ทอง นอกนี้ยังอาจเป็นเส้นทางคมนาคมที่ติดต่อกับต่างประเทศด้วย [๓] นอกจากถนนแล้วก็มีลำน้ำจระเข้สามพันซึ่งไหลมาแต่ทางทิศใต้ มีต้นน้ำอยู่บริเวณเขาหัวนอน เทือกเดียวกับเขาถวายพระเพลิง ในเขตกาญจนบุรี ลำน้ำนี้ไหลขึ้นเหนือมาทางบ้านจระเข้สามพัน ผ่านเมืองอู่ทองที่บ้านท่าพระ (ปัจจุบันเป็นตลาดท่าพระยาจักร์) ไปทางเหนือ บรรจบลำแม่น้ำท่าว้า ที่บ้านไผ่หงอย แล้วไหลร่วมกันเป็นลำน้ำท่าชัย

---

๑ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, ๒๕๐๙. สภาพภูมิศาสตร์บ้านเมืองในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาสมัยโบราณ วารสารโบราณคดีฉบับปฐมฤกษ์

๒ ลุ่มน้ำเจ้าพระยานี้คุณ ศรีศักดิ์หมายเฉพาะ ที่ราบส่วนหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากการทับถม ของลำน้ำเจ้าพระยาโดยตรง จึงเริ่มแต่พื้นที่ราบตั้งแต่จังหวัดนครสวรรค์อันเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำเจ้าพระยาลงมายังจังหวัดชัยนาท หาได้มุ่งถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาทั้งหมด อันเกิดจากการกระทำของแม่น้ำเจ้าพระยา แม่กลอง ท่าจีน บางปะกง และแม่น้ำอื่น ๆ ไม่.

๓. เส้นทางสายนี้ในสมัยหลัง ๆ ปรากฏว่าเป็นเส้นทางเดินทัพเมื่อคราวสมเด็จพระมหาอุปราชายกกองทัพมาทำยุทธหัตถีกับสมเด็จพระนเรศวรนั้นเสด็จเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์มาตามลำน้ำแควน้อยขึ้นบกที่เมืองกาญจนบุรี ต่อจากนั้นก็เดินมาตามถนนท้าวอู่ทอง (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม).

หรือคลองสองพี่น้องไปทางตะวันออกไปออกแม่น้ำสุพรรณบุรี จากบริเวณที่ลำน้ำทั้งสองมาบรรจบกันทำให้ด้านตะวันออกของอู่ทองเป็นที่ลุ่มต่ำ ในสมัยอู่ทองยังเจริญอยู่บริเวณนี้คงเป็นเวิ้งน้ำใหญ่ที่เรือสินค้าเดินทะเลแล่นเข้ามาได้ จึงปรากฏมีโบราณวัตถุเช่นพระพุทธรูปและลูกปัดมาจากต่างประเทศในเมืองอู่ทองมากมาย

ข้อสันนิษฐานตามที่กล่าวแล้วทำให้เกิดเป็นข้อขัดแย้งกับความเห็นของศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ [๑] ที่ว่าเมืองอู่ทองร้างไปเพราะประสบอุทกภัยอันเกิดจากทำนบกั้นน้ำพัง ผู้คนจึงทิ้งถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น เป็นผลจากการขุดค้นในบริเวณพระเจดีย์วัดปราสาทซึ่งเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่อยู่นอกเมืองอู่ทองมาทางตะวันออกประมาณ ๒½ กิโลเมตร ได้พบสิ่งของซึ่งมีอายุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ลงมาเช่นขวานหิน ลูกปัด เศษหม้อ กระดูกสัตว์และเปลือกหอยเป็นต้น ปะปนกันอยู่อย่างไม่เป็นระเบียบ เป็นลักษณะของบริเวณที่ถูกน้ำท่วม คุณศรีศักดิ์ยังว่าพิจารณาลักษณะภูมิประเทศที่ตั้งของเมืองอู่ทองแล้วเห็นว่าไม่น่าจะเป็นเช่นนั้น ตัวเมืองอู่ทองตั้งอยู่บนเนินดินที่ยื่นมาทางเหนือกเขามีลักษณะสูงน้ำท่วมไม่ถึง ส่วนบริเวณที่ศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ทำการขุดค้นนั้นอยู่ในที่ลุ่มต่ำ แนวเดียวกันกับตลาดเมืองอู่ทองปัจจุบันซึ่งเคยเป็นท้องน้ำจระเข้สามพันก่อน เป็นบริเวณที่น้ำในแม่น้ำเคยไหลเอ่อท่วมทันได้ เมื่อศาสตราจารย์บัวเซอลิเยร์ทำการขุดค้นจึงพบสิ่งของต่างสมัยกันปะปนกันอยู่ เพราะกระแสน้ำพัดพาเอามา พระเจดีย์วัดประสาทนั้นก็คงเป็นเจดีย์อยู่ริมน้ำ ปัจจุบันอาจเห็นได้ว่ามีเจดีย์โบราณมากมายที่ตั้งอยู่ลำน้ำซึ่งอาจจะถูกน้ำเซาะพังลงหรือน้ำท่วมได้ ตรงกับข้อสันนิษฐานของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ว่า "เมืองอู่ทองต้องร้างไป เพราะกันดารน้ำ แม่น้ำจระเข้สามพัน ซึ่งเคยเป็น ลำน้ำใหญ่ตื้นเขิน และ เปลี่ยนทางเดิน"

เหนือเมืองอู่ทองขึ้นไป ตามลำน้ำท่าว้าหรือซึ่งเหนือขึ้นไปเปลี่ยนชื่อเป็นแม่น้ำด้วน พื้นดินเริ่มลาดต่ำลงแต่ไม่ถึงขนาดเป็นลุ่มจนเกินไปนัก ลำน้ำมีทางเดินขึ้นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือไปหมดเอาบริเวณบ้านท่าระกำในเขตอำเภอสามชุก ในบริเวณที่ลำน้ำผ่านไปมีโบราณสถานมากมายเช่นเดียวกับบริเวณที่อยู่เหนือบ้านสามชุกขึ้นไปคือตามลำน้ำสุพรรณบุรี ทั้งสองฝั่งของลำน้ำได้พบซากโบราณสถานสมัยทวารวดีและลพบุรีหลายแห่ง

---

๑ บัวเซอลิเยร์, จัง, ๒๕๐๘, รายงานการสำรวจทางโบราณคดีในประเทศไทย, วารสารศิลปากร, ปีที่ ๙ เล่ม ๓ หน้า ๔๙

บริเวณลำน้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ปากคลองแพรกศรีราชาผ่านจังหวัดชัยนาทขึ้นไปจนพบลำคลองมะขามเฒ่าอันเป็นต้นน้ำของแม่น้ำท่าจีนแล้วขึ้นไปถึงต้นน้ำในจังหวัดนครสวรรค์นั้น เท่าที่พบซากโบราณสถานและโบราณวัตถุที่เป็นของสมัยทวารวดีในขณะนี้ พบในเขตอำเภอพยุหคีรี แถบเขาโคกไม้เดน บริเวณนี้มีซากเมืองสมัยทวารวดีอยู่ตีนเขาพบซากสถูปเจดีย์หลายแห่ง การที่พบเมืองโบราณรุ่นทวารวดีที่เขาไม้เดนนี้ เป็นการชี้ให้เห็นว่าบ้านเมืองในสมัยทวารวดีในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยานั้นมีแหล่งความเจริญใหญ่อยู่ที่เมืองอู่ทอง และที่บ้านเล็กเมืองน้อย ซึ่งมีการติดต่อกันทางลำน้ำน้อยอันเป็นทางเดินสายเดิมของลำน้ำเจ้าพระยาปัจจุบัน เรื่อยมาจนจดเมืองบนที่บริเวณโคกไม้เดนอันเป็นตอนเหนือสุดของที่ราบแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่อาจสรุปได้ว่าอู่ทองเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรทวารวดี

ผลของการขุดค้นและสำรวจเท่าที่ได้กล่าวมาเพียง ๓ แห่งคงจะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมทวารวดีนั้นได้แผ่ไปกว้างขวางมากถึงแม้ขณะนี้จะยังไม่อาจบอกได้แน่นอนเกี่ยวกับขอบเขตและอาณาจักรนี้ ก็อาจสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทวารวดีนี้ได้แผ่ไปทางทิศเหนือ ผ่านไปจากลพบุรี นครสวรรค์ ตาก ไปถึงลำพูน ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือผ่านที่ราบสูงโคราชไปถึงจังหวัดต่างๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่นมหาสารคาม กาฬสินธุ์ ทางตะวันออกผ่านทางปราจีนบุรีไปยังอรัญประเทศออกไปยังเมืองพระตะบองในประเทศกัมพูชา ทางใต้ผ่านเพชรบุรีลงไปถึงสุราษฎร์ธานี เป็นการยืนยันปัญหาข้อแรกได้ว่าทวารวดีมีจริง มีศูนย์กลางของความเจริญอยู่ที่เมืองอู่ทองในบริเวณลุ่มน้ำจระเข้สามพันต่อลำน้ำสุพรรณบุรีอันอยู่ทางด้านตะวันตกของลำน้ำเจ้าพระยาปัจจุบัน วัฒนธรรมของทวารวดีได้แผ่ขยายเกือบครอบคลุมมากกว่าครึ่งของอาณาเขตที่เป็นประเทศไทยปัจจุบันและทางตะวันออกอาจเข้าไปในเขตของประเทศกัมพูชาด้วย

ปัญหาข้อที่สองที่ศึกษาถัดมาก็คือชนหมู่ชาติใดเป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดี

เท่าที่ได้ศึกษามาแล้วจะเห็นได้ว่าหลักฐานที่แสดงว่าคนเชื้อชาติมอญเป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดีก็คืออาศัยคำจารึกที่เป็นภาษามอญ ซึ่งเดิมพบได้น้อย คือพบได้ที่เสาแปดเหลี่ยมที่ศาลพระกาฬ, จังหวัดลพบุรี ขณะนี้ปรากฏว่าได้ค้นพบจารึกภาษามอญอีกหลายหลัก ณ เมืองฟ้าแดดสูงยาง อำเภอกมลาไสย จังหวัดกาฬสินธุ์[๑]

---

๑ ม.จ. สุภัทรดิศ, ดิศกุล ๒๕๑๐. จากบทความวิจารณ์หนังสือ L'Archeologie Mone de Dvaravati ของ Pierre Dupont โบราณคดี, ปีที่ ๑ หน้า ๗๐–๘๖.

นอกจากจารึกที่เป็นภาษามอญตามที่กล่าวแล้วแม้จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังหาผู้ใดมีหลักฐานอื่น ๆ เพิ่มเติมว่าชาวมอญเป็นเจ้าของอาณาจักรทวารวดีไม่ ผมจึงขอคัดลอกข้อความที่ผู้มีความเห็นขัดแย้งเป็นแนวพิจารณาต่อไปคือ ความเห็นอันแรกคือความเห็นของท่านผู้ใช้นามปากกาว่า "พลูหลวง"[๑] มีข้อความดังต่อไปนี้ "บางทีศิลปทวารวดีที่เราบักใจกันว่าเป็นของชนชาติมอญโบราณหรือละว้านั้น อาจเป็นศิลปของชนเผ่าไทยโบราณก็เป็นได้ ทั้งนี้เพราะว่าเราไปมีอุปาทานต่อหลักฐานของจีน ซึ่งบันทึกไว้เกี่ยวกับชนชาติไทยเผ่าหนึ่งทางแคว้นยูนานเคยตั้งอาณาจักรมานาน แล้วแตกฉานซ่านกระเซ็นร่นใต้มายังดินแดนแหลมทอง ก็เลยเชื่อมั่นกันว่า คนไทยพึ่งจะอพยพลงมาอยู่ยังสุวรรณภูมิแต่สมัยนั้น เราลืมประจักษ์พยานความจริงข้อหนึ่งที่ว่า ถ้าพวกมอญโบราณหรือละว้าเคยตั้งอาณาจักรรุ่งเรืองมาก่อน ไฉนเล่าชนชาติเหล่านั้นจึงสูญพันธุ์ไปหมดสิ้นบัดนี้ไม่ว่าเราจะซอกซอนไปยังแห่งหนตำบลใด จะพบแต่คนไทยซึ่งพูดภาษาไทยแทบทั้งสิ้น..... ศิลปแบบทวารวดีนั้นมีทั่วไปทุกหนทุกแห่งนับจากเหนือ คือเลยนครสวรรค์ขึ้นไป และภาคกลาง เช่น นครปฐม, ราชบุรี, เพชรบุรี, สุพรรณบุรี รวมทั้งอาณาบริเวณบนพื้นที่ราบสูง เช่นที่นครราชสีมาและกาฬสินธ์ เป็นต้น ขอให้พิจารณาภูมิภาคดังกล่าวมานี้จะเห็นว่ากว้างขวางมหึมามิใช่น้อยแสดงว่าคงจะมิใช่อาณาจักรทวารวดีแห่งเดียวดังมีกล่าวไว้ใน จดหมายเหตุจีนที่หลวงจีนอี้จิงเข้ามาในครั้งนั้น น่าจะมีอาณาจักรอีกหลายแห่งซึ่งร่วมยุคศิลปกรรมแบบอย่างเดียวกัน..... บ่งให้เห็นชัดว่าชุมชนเหล่านี้มีเชื้อชาติวัฒนธรรมอันเดียวกันและมีอารยธรรมสูงด้วย เหตุที่จะถูกคนไทยกลืนชาติจนลืมภาษาของตนและบางกลุ่มได้กลายไปเป็นชาวป่าชาวเขานั้น จึงมองไม่เห็นและไม่น่าเป็นไปได้อย่างเด็ดขาด

ชนชาติผู้สร้างศิลปแบบทราวดีเหล่านี้หายไปไหนหมด อย่างน้อยที่สุดภาษาพูดของเขาก็ย่อมจะหลงเหลืออยู่บ้าง แทนที่จะพบแต่คนไทยซึ่งพูดภาษาไทยแทบทั้งสิ้น ข้อนี้ตอบว่า ก็เพราะเขาเป็นคนไทยอันเป็นบรรพบุรุษของชนชาติไทยแท้ ๆ นี่เอง (คำพูดของพลูหลวง) ได้สืบสายกันมาจนเป็นอาณาจักรไทยมั่นคงอยู่ขณะนี้ ในแคว้นยูนานภาคใต้ของจีนซึ่งได้มีหมอสอนคริสศาสนาได้ท่องเที่ยวไป ก็ได้พบเผ่าไทยซึ่งยังพูดภาษาไทยอยู่มากมาย แม้พวกเหล่านี้จะถูกคน

---

๑. พลูหลวง, ๒๕๐๙. คำนำในหนังสือเรื่องน่ารู้จากอดีต. พระนคร, โอเดียน สโตร์. ข้อความใน " " เป็นของท่านทั้งสิ้นคงตัดออกเฉพาะข้อความที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรง.

จีนเอาวัฒนธรรมจารีตประเพณีเข้ามากลืนเสียมากแล้ว บรรพชนไทยเหล่านั้นก็ยังคงพูดภาษาไทย และสอนลูกหลานให้พูดสืบช่วงมาจนบัดนี้"

เช่นเดียวกับพวกมอญใหม่ที่อพยพหรือถูก กวาดต้อน เข้ามาตั้ง หลักฐานใหม่ในประเทศไทย คนมอญเหล่านี้ก็คงพูดภาษามอญในหมู่พวกกันเอง จะพูดภาษาไทยเฉพาะเด็กรุ่นหลังที่เข้ามาคลุกคลีปะปนกับคนไทย แต่พวกนี้เมื่อกลับไปบ้านก็คงพูดภาษามอญกับญาติผู้ใหญ่ตามเดิม นับเป็นคำสันนิษฐานที่ขณะนี้ยังไม่มีหลักฐานใดมาหักล้างได้

คนถัดไปคือคุณศรีศักดิ์ วัลลิโภดม [๑] ก็คัดค้านว่า "การกำหนดเอาว่าชนชาติที่อยู่ในดินแดนไทยแต่โบราณสมัยพุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นชนชาติมอญ โดยการเอาจารึกที่มีอายุเก่าแก่กว่าไปเปรียบเทียบกับจารึกในเมืองมอญและเมืองลำพูน ซึ่งมีอายุหลังลงมา แล้วสรุปว่าชนชาติที่เป็นเจ้าของจารึกที่เก่ากว่านั้นเป็นมอญ ยังเป็นเรื่องที่ไม่เข้ากับหลักเหตุผล"

ข้อคัดค้านนี้ท่านสุภัทรดิศ ดิศกุล [๒] ได้ประทานความเห็นว่า ยังไม่ชอบด้วยเหตุผลโดยทรงกล่าวว่า "สำหรับจารึกภาษามอญของอาณาจักรทวารวดีนั้น ข้าพเจ้าได้เคยกล่าวมาแล้วว่า ในหลักการแสวงหาความรู้เราจำต้องใช้หลักฐานที่ค้นพบ (positive evidence) ไม่ใช่ใช้หลักฐานที่ยังค้นไม่พบ (negative evidence) ในประเทศไทยได้ค้นพบจารึกภาษามอญแม้ว่าจะมีอยู่เพียงไม่กี่ชิ้นในสมัยทวารวดี นักปราชญ์ส่วนใหญ่จึงสันนิษฐานว่า ประชาชนในอาณาจักรทวารวดี ส่วนใหญ่คงเป็นชนชาติมอญ จารึกจึงใช้ภาษานั้น ชนชาติไทยอาจจะมีอยู่บ้างแล้วแต่เป็นเพียงส่วนน้อย" ท่านสุภัทรดิศทรงยึดการศึกษาแบบของท่านแน่นแฟ้น โดยทรงเสริมว่า "เรื่องการที่กล่าวว่าชนชาติไทยได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาช้านานแล้ว ชนชาติมอญและขอมเป็นแต่เพียงชนส่วนน้อยนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าเราควรที่จะค้นหาจารึกภาษาไทยที่เก่าแก่ถึงขนาดนั้น คือก่อน พ.ศ. ๑๘๐๐ ขึ้นไป ให้ได้จำนวนมากกว่าจารึกภาษามอญและขอม

---

๑ ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, ๒๕๐๙. อำนาจทางการเมืองของชัยวรมันที่ ๗ (พ.ศ. ๑๗๒๔–๗๖๑) ในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา. ช่อฟ้า, ปีที่ ๑ เล่มที่ ๕ หน้า ๑๐–๑๖.

๒ ม จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๕๐๙. ศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ช่อฟ้า, ปีที่ ๑ เล่มที่ ๗ หน้า ๑๓–๒๑.

เราจึงจะสามารถกล่าวเช่นนั้นได้ ๑ หรือมิฉะนั้นก็จะต้องอธิบายว่าขณะนั้นมีชนชาติไทยเข้ามาอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากแล้ว แต่เนื่องจากยังไม่มีความเฉลียวฉลาดพอที่จะคิดดัดแปลงตัวอักษรอินเดียสมัยนั้นมาใช้เขียนภาษาไทย ดังที่ชนชาติใกล้เคียงคือ มอญ, ขอม, จาม และอินโดนีเซีย เขากระทำกัน ด้วยเหตุนี้จึงต้องทนอ่านภาษามอญและภาษาขอมไปก่อน เช่นนั้นหรือ" ต่อไปได้ทรงอ้างเป็นตัวอย่างถึงศิลาจารึกดงแม่นางเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ว่านอกจากภาษามคธซึ่งเป็นภาษาในศาสนาแล้ว ก็มีจารึกภาษาพื้นเมืองคือภาษาขอมเพราะต้องการให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอ่านออก ท่านจึงทรงยืนยันว่า ณ จังหวัดนครสวรรค์ในขณะนั้นคือใน พ.ศ. ๑๗๐๐ คงมีประชาชนขอมอาศัยอยู่เป็นอันมาก หลักฐานของท่านก็ยังไม่มีใครสามารถหักล้างได้เช่นเดียวกัน

ในฐานที่ผู้เขียนไม่มีความรู้เรื่องคำจารึกและภาษาเลย จึงจำเป็นต้องอาศัยคำวินิจฉัยอีกแนวหนึ่งมาเสนอเพื่อรับการพิจารณา ข้อความต่อไปนี้เป็นความคิดเห็นของคุณปรีดา ศรีชลาลัย [๒] ซึ่งเสนอเป็นข้อขัดแย้งไว้ว่า

".....ชนกลุ่มใด ๆ ก็ตามเมื่อครอบครองอยู่นานนับเป็นร้อย ๆ ปี หากชาวไทยเพิ่งจะเข้ามาอาศัยและรับสืบทอดสิทธิในการครอบครองจากกลุ่มชนก่อน ๆ ดังที่สุมมุติกล่าวมาแล้วนั้น ไทยก็จะต้องรับสืบสำเนียงคำเรียกชื่อบ้านเมือง—แม่น้ำ—ภูเขา จะต้องรับสืบสำเนียงคำเรียกชื่อลัทธิศาสนาหรือเรียกนามสำคัญต่าง ๆ ในลัทธิศาสนานั้น ๆ จะต้องเรียกชื่อหนังสือและอ่านออกเสียงสระพยัญชนะสืบสำเนียงคำไปตามแบบของกลุ่มชนผู้เป็นเจ้าถิ่นอยู่แต่ก่อน ธรรมเนียมอันนี้เป็นข้อที่จะหลีกเลี่ยงได้ยาก ถ้าเราจะตรวจดูชื่อทางภูมิศาสตร์ไทย จะพบแต่ชื่อบ้านเมืองแม่น้ำภูเขาเป็นต้น เป็นอย่างไทย ๆ แทบทั้งสิ้น ลัทธิศาสนาซึ่งชาวอินเดียเผยแพร่มาให้ จะเป็นศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาพุทธ ตลอดจนศาสนาเชน ไทยก็ออกเสียงตรงตามสำเนียงคำของอินเดียเป็นส่วนมาก วิชาหนังสือที่ชาวอินเดียเผยแพร่มาให้ไทยก็รับสืบสำเนียงคำอ่านออกเสียง

---

๑ อาจจะเนื่องจากบทความนี้ก็ได้จึงได้มี "กะเบื้องจานไทย" เพื่อจะยืนยันเรื่องเกี่ยวกับประวัติไทยที่มีมาแต่ก่อนพุทธกาล แต่มีผู้ค้านเช่นอ้างว่า ตัวอักษรที่จารึกไม่มีลักษณะใดเปรียบได้กับอักษรโบราณต่าง ๆ และไม่สามารถผสมอ่านออกมาเป็นคำ ๆ หรือเป็นเรื่องราวได้เลย แม้ตัวอักษรตัวเดียวกัน แต่ที่จารึกก็หาเหมือนกันไม่ เป็นต้นว่าตัว "ก" จารึกมีกว่า ๒๐ ตัว ปรากฏว่ามีลักษณะแตกต่างกันถึง ๒๐ ลักษณะ (ทองเบ้ม บ้านด่าน ๒๕๐๙ กะเบื้องจานไทย ช่อฟ้า บีที่ ๑ เล่มที่ ๑๐—๑๑ ๙๕—๙๘) ในฐานที่ผมไม่มีความรู้ทางอักษรโบราณจึงขอเว้นที่จะกล่าวต่อไปอีกได้

๒ ปรีดา ศรีชลาลัย, ๒๕๑๐. ข้อปลีกย่อยเกี่ยวกับโบราณคดีไทย. โบราณคดี, บีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ หน้า ๑๗—๓๒

สระพยัญชนะ ตรงตามแบบฉบับของอินเดียที่สุด ไม่แผกเพี้ยนเหมือนชาวประเทศเพื่อนบ้านของไทย ด้วยประการฉะนี้ (คุณปรีดา ศรีชลาลัย) จึงยอมพังได้ว่า สมัยแรกที่ชาวอินเดียมาเผยแพร่ศาสนา และเผยแพร่วิชาหนังสือให้ในถิ่นนี้แต่โบราณมา ไทยซึ่งเป็นเจ้าของถิ่นย่อมมีโอกาสได้รับทั้งศาสนาและวิชาหนังสือจากชาวอินเดียโดยตรง และเพราะเหตุนี้เองจึงชวนให้เข้าใจว่าไม่มีชาติอื่นมาครอบครองถิ่นนี้ อยู่หลายร้อยปีก่อนที่ชาวไทยจะได้รับความรู้ทางศาสนารวมทั้งวิชาหนังสือเป็นต้นจากชาวอินเดียผู้เป็นปฐมาจารย์ จะมีมอญบ้างขอมบ้างซึ่งเป็นชนส่วนน้อยเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร แห่งพระมหากษัตริย์ไทย ศาสนิกชนชาวมอญ จะได้จัดทำจารึกเกี่ยวกับกัลปนาไว้บ้างก็เป็นจารึกภาษามอญปนไทย แม้ศาสนิกชนชาวขอมก็เช่นเดียวกันจัดทำจารึกภาษาขอมอดปนไทยไม่ได้ คุณปรีดาได้วิจารณ์และยกตัวอย่างจารึกต่าง ๆ มาเสนอดังต่อไปนี้

จารึกแห่งที่หนึ่ง ที่มีอยู่ในถ้ำฤาษีเขางูนั้น ได้แก่จารึกหลักที่ ๒๒ ซึ่งศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ พยายามจะให้เป็นจารึกมอญหรือเขมร แต่ก็เป็นไปไม่ได้เพราะภาษาในจารึกมิได้สมยอมด้วยเลย ทั้งมอญและเขมรไม่มีคำว่า "วระ" ที่ใช้แทนคำว่า *พระ* ครั้นมาภายหลังมอญและเขมรรู้จักใช้คำว่าพระตามอย่างไทย มอญและเขมรอ่านออกเสียง *พระ* เป็น *เปรียะ* ซึ่งเพี้ยนไปจากสำเนียงไทยมาก คำว่า วระ ในจารึกนี้เป็นที่เข้าใจกันแล้วว่าท่านใช้ *ว* แทน *พ* จารึกนั้นก็ควรอ่านได้ดังนี้ "บุญ พระฤษีชู ศรีสมาธิคุปต" [๑] เมื่ออ่านอย่างนี้ย่อมจะเห็นเป็นภาษาไทยได้โดยง่าย คำว่า บุญ นิยมยกย่องเป็นคำนำหน้าชื่อ คำว่าพระฤษีหมายถึงท่านผู้ถือบวชเป็นฤษีตามคตินิยมในศาสนาพราหมณ์ คำว่า ชู เป็นนามเดิมของท่านพระฤษีรูปนั้น คำว่า *ศรีสมาธิคุปต* เป็นนามฉายา..... ท่านเซเดส์ให้อนุมานกำเนิดของจารึกหลังนี้ว่า คงจะจัดทำขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐,๑๑ นับเป็นจารึกเก่าที่สุดในถิ่นนี้ (ราชบุรี) เท่าที่พบ

---

๑ จารึกนี้ศาสตราจารย์ยอร์ เซเดส์ ได้อ่านและบันทึกไว้เป็นภาษาฝรั่งเศส และม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล ได้ทรงแปลเป็นภาษาอังกฤษ มีข้อความว่า "pun vvah rsi.....cri samadhigupta"

"pious work of the holy hermit.....cri samadhigupta"

จาก The inscription at Rishi cave, NGu hill (Rathuri) พิมพ์ในสมุดนำชมโบราณวัตถุสถาน สมัยทราวดี ตำบลคูบัว, จังหวัดราชบุรี, พระนคร, กรมศิลปากร, ๑๓ สิงหาคม ๒๕๐๙.

เกี่ยวกับคำว่าบุญนั้นคุณเฉลิม ยงบุญเกิด ได้บันทึกไว้เกี่ยวกับเหรียญเงินที่พบที่ตำบลพระประโทนว่า "ขอให้สังเกตด้วยว่าคำว่าบุญนั้นมิได้เขียนตามแบบมอญเหมือนกับที่พบในศิลาจารึกที่ถ้ำฤษี ที่ราชบุรี ทำให้ชวนสงสัยว่าชาวเมืองทวารวดีจะมิใช่มอญตามที่ว่ากันไว้" [๑]

เกี่ยวกับจารึกหลักที่ ๑๘ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ได้กล่าวไว้ในประชุมจารึกสยามภาค ๒ ว่า "ส่วนภาษาที่จารึกอยู่บนเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลพบุรีเป็นภาษามอญแท้ไม่ต้องสงสัย" คุณปรีดา ศรีชลาลัยไม่เห็นด้วยโดยอ้างว่า จารึกหลักที่ ๑๘ ล้วนเป็นเรื่องแถลงกัลปนาที่ฝ่ายบรรพชิตจัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมศรัทธาของผู้บริจาค ท่านย่อมใช้ภาษาตามถนัดของท่าน นอกจากนั้นยังไม่ใช่จารึกภาษามอญทั้งหมด เช่นพบคำว่า เกวล อ่านว่า เกวล แปลว่าเกวียน ซึ่งคุณปรีดาถือว่าเป็นคำไทย กนท บุญ (กันทำบุญ) เป็นสำเนียงมอญพูดคำไทย ก ทำบุญ แปร่งเป็น กันทำบุญ เพราะภาษามอญ ไม่มีคำว่า ก ทำบุญ

จารึกอื่น ๆ เช่นจารึกเสนาหัว พ.ศ. ๑๑๘๒ ตำบลเทรัง ปราจีนบุรี และจารึกศรีจนาศะ พ.ศ. ๑๔๘๐ ท่านผู้แต่ง (คุณปรีดา ศรีชลาลัย) ไม่ให้รายละเอียดไว้จึงไม่อาจเสนอเป็นข้อค้านต่อไปได้ แต่ท่านกลับย้อนไปกล่าวถึงจารึกที่มีอยู่ในวัดศรีชุม สุโขทัย โดยให้รายละเอียดเกี่ยวกับจารึกหลักที่ ๒ ไว้ดังนี้

จารึกหลักที่ ๒ จัดทำขึ้นในสมัยราชโอรสพ่อขุนรามกำแหง ท่านผู้จัดทำจารึกรอบรู้และตั้งใจพรรณาเกียรติประวัติแห่งราชวงศ์พรญา ศรีอินทราทิตย์ และราชวงศ์พรญาศรีนาวนำถมพ่อขุนผาเมือง แต่ผู้จัดทำจารึกไม่ทราบว่าใครสร้างพระเจดีย์สูงไว้แต่โบราณมา ดังเล่าอยู่ในด้านที่ ๒ บรรทัด ๓๙ — ๔๐ ว่า *พระเจดีย์สูงใหญ่ ฉลักหินห้าร้อยชาติ ติรเทศงามพิจิตรหนักแน่นแก่กม*

การที่ท่านผู้จัดทำจารึกหลักที่ ๒ มิได้ระบุว่าท่านผู้ใดสร้างพระเจดีย์สูงใหญ่ไว้ตั้งแต่เมื่อไร ก็เพราะเจดีย์สูงใหญ่องค์นั้นเป็นโบราณสถานมีอยู่ช้านานก่อนถึงสมัยราชวงศ์พรญาศรีนาวนำถม พ่อขุนผาเมือง และราชวงศ์พรญาศรีอินทราทิตย์....."

โดยอาศัยจารึกทั้งสองแห่งตามที่กล่าวแล้วคุณปรีดาได้สรุปว่า (๑) ไทยได้มาอยู่ที่นี่อย่างคนมีวิชาหนังสือ มิใช่อย่างคนที่ไม่มีภาษาและหนังสือเป็นของตนเอง (๒) ไทยได้รับ

---

๑ เฉลิม ยงบุญเกิด, ๒๕๐๙. กระษาปณ์ไทย. โรงพิมพ์ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.

ถ่ายทอดวิชาหนังสือจากชาวอินเดียโดยตรง (๓) ไทยได้รับถ่ายทอดความรู้ทางศาสนาจากท่านปฐมาจารย์ชาวอินเดียโดยตรง การที่มีจากรึกภาษาขอมหรือมอญปนไทย ตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นนั้น ก็ช่วยอนุโลมให้เห็นเป็นหลักฐานอีกอย่างหนึ่งว่า เพราะมีชาวไทยในถิ่นนี้เป็นปึกแผ่นอยู่ก่อนแล้ว พวกขอมและมอญเป็นแต่เข้ามาอาศัยไทยอยู่ เมื่อมาอาศัยอยู่นานภาษาของเขาจึงอดปนไทยบ้างไม่ได้

เกี่ยวกับการสัมพันธ์ทางภาษานี้ขณะนี้ได้มีบทความที่น่าสนใจแต่งโดย Rev. Princeton S. Hsu [๑,๒] ซึ่งมีบิดาเป็นจีนมารดาเป็นไทยชวงปัจจุบันเป็นผู้สอนศาสนาอยู่ที่เกาลูน ฮ่องกง คุณชิน อยู่ดี [๓] ได้แปลเป็นภาษาไทยแต่เพื่อให้เป็นความเห็นของผู้แต่งโดยตรงผมจึงขอตัดตอนมาเป็นภาษาเดิม เข้าใจว่าจะทำให้ผู้อ่านมีโอกาสได้พิจารณา ดีกว่าที่จะอ่านข้อความที่แปลแล้ว

"Undoubtedly the Thai Noi people of Thailand had their original homes in the Kwangtung and Kwangsi provinces of China. Anyone with a cautious observation will see that there is a belt of common features of geographical names, extending from Kwangtung and Kwangsi to the Siep Song Chu-tai and the whole Thailand. This alone is sufficient to prove the southward migration of the ancestors of the Thais. The route of Thai migrations is still clearly marked by the geographical names of Thai-Chuang meanings on the map. We are so thankful that there is such a preservation in geography.

This explains why the present day Cantonese contain so many Chuang and Thai elements. For instance, the Cantonese people call shrimps "Ha-Goong" and call frogs "Gohp-Nah" No other dialects in China use the same names mentioned above. They are indeed the relics of the Thai and Chuang words in the Cantonese dialect. We have reason to say that the Chinese language is a development of the original Chuang-Thai language, and the Chuang-Thai language as a whole is much more proto-Chinese than any of the Chinese dialects now existing. Thousand years ago, many dialects spoken in the Yangtse valleys and the Yellow River delta were of the same family of the Chuang-Thai languange.

---

๑ Hsu Princeton, S., ๒๕๑๑. Origin of the Chuang people. ศิลปากร, ปีที่๑๒ เล่ม๔ หน้า ๗๖-๗๙

๒ Hsee, Princeton, ๒๕๑๑. Origin of the Thai people ศิลปากร, ปีที่๑๒ เล่ม ๗ หน้า ๔๙-๕๒

๓ ชิน อยู่ดี ๒๕๑๑ มูลกำเนิดของคนไทย แปลจากต้นฉบับของ Rev. Princeton S. Hsu ศิลปากร, ปีที่ ๑๒ เล่ม ๓ หน้า ๕๓-๕๙.

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

Language and geographical names are always monuments or relics of the past history of a people. The Chuangs and the Thais have similar grammatical construction in their languages. They always put the qualifying adjective at the end of the qualified noun. In the very ancient Chinese history, this appeared to be the most common way of constructing personal and geographical names. Even in the turtle shell oracles of the Yin dysnasty (1783–1135 B.C.), this kind of grammatical construction was still not rare. It is now a general rule that the more south in China, the more of the kind of expression can be found in tne local dialects. Ite culminates in the Kwangtung and Kwangsi areas. In some back–villages of thes areas, the people even call "white dog" as "dog white and "black dog" as "dog black"

Again in the chapter or insects, in the first Chinese dictionary "Er Yah", which was composed in the early period of the Chow dynasty about 3000 years ago so many names which have long been unknown to the Chinese peopple are now commonly used in Thailand. During that remote time as recorded in Er Yah, many native people of China–proper called insects Mah, and calld the praying mantis[1] Mah–Kang–Laang. Their name for cricket wes Ching–Reet, their name for caterpillar was Nawn, and their name for scorpion was Mah–Laang–Bpwawing. See how wonderfully these names in Er Yah correspond to the Thei names, Mah–Laang, Ching–Reet, Nawn, and Mah–Laang Bpwawing. Perhaps the most interesting statement in Er Yah is "the offspring of Don Nawn is Pee Seu" No Chinese scholar now–adays knows the real meaning of this statement. All of their expositions have been a mere guesswork. But as soon as we turn it into a Thai statement "the offspring of Doh Nawn is Pee Seu" the real meaning shines out at once, because the offspring of a caterpillar is truly a butterfly"

โดยอาศัยการศึกษาตามที่กล่าวแล้ว Rev. Princeton S. Hsu จึงสรุปว่า คนไทยมีหลายสิ่งที่จะต้องอ้างถึงคือ ๑— บรรพบุรุษดั้งเดิมของไทยช่วยในการวางรากฐานของวัฒนธรรมจีน ๒— เลือด ไทยชวง ยังแรงอยู่ในชาวจีนใต้บั่จจุบัน

ข้อความนี้ ถ้าเขียนโดยคนไทย ก็จะต้องถูกกล่าวหาว่า หลงชาติเพราะ บั่จจุบันจีนเป็นชาติที่ใหญ่โตมาก มีวัฒนธรรมเจริญรุ่งเรืองมาหลายพันปี การที่จะมาบอกว่าคนไทยช่วยในการวางรากฐานของวัฒนธรรมจีนจึงเป็นเรื่องแปลกสำหรับคนไทยมาก ถึงคนไทยรู้ว่าชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่ อยู่ในตอนใต้ของจีนแต่ก็ไม่เคยอาจเอื้อมคิดจะถึงไปวางรากฐานของวัฒนธรรม

---

๑ ตั๊กแตนทำข้าว

จีน ถึงจะเคยมีบทความเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อนและผู้เขียนมีคนนับถือมาก แต่ก็เป็นเรื่องแปลกที่ไม่มีคนสนใจเรื่องนี้ แต่ถ้าเป็นเรื่องที่เขียนโดยคนจีนเองก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง ฉะนั้นถ้าการศึกษาของท่านบาดหลวงซูเป็นความจริง จะทำให้ผลของการขุดค้นเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์โดยคณะไทย—เดนมาร์กเด่นชัดขึ้น เพราะทางฝ่ายจีนได้ยอมรับแน่นอนแล้วว่า ในบริเวณตอนใต้ของลุ่มน้ำฮวงโห [๑,๒] ซึ่งในปัจจุบันประกอบด้วยมณฑลโฮนาน, โฮเป, ชานตุงและตอนเหนือของมณฑลอานฮุยและเกียงซูนั้น ในสมัยหินใหม่ระยะหลัง (late Neolithic times) มีวัฒนธรรมที่เรียกว่า "วัฒนธรรมลุง—ชาน" (Lung—shan culture) วัฒนธรรมนี้แต่เดิมเชื่อว่าพบอยู่ในเฉพาะในดินแดนของจีนเท่านั้น แต่เมื่อได้มาพบวัฒนธรรมหินใหม่ที่คล้ายคลึงกันในประเทศไทยในบริเวณแควน้อยและแควใหญ่ของจังหวัดกาญจนบุรี ก็จะต้องลงสรุปได้แต่เพียงว่ามีชนสมัยเดียวกันได้มาอยู่ในดินแดนที่เป็นประเทศไทยปัจจุบัน จากการศึกษาแต่เพียงกระดูกที่ขุดได้และสิ่งของเครื่องใช้สรุปลงไปได้แต่เพียงว่ามีชนเชื้อชาติมองโกลลอยด์ซึ่งมีวัฒนธรรมลุงชานได้มาอาศัยอยู่ในดินแดนแถบนี้ แต่ไม่อาจแยกได้ว่าเป็นมอญ เป็นเขมร หรือเป็นชนชาติอื่น เพราะยังไม่อาจหากระดูกมาศึกษาเปรียบเทียบได้ แต่ถ้าท่านบาดหลวงซูยืนยันว่า วัฒนธรรมไทยและภาษาไทยได้เป็นรากฐาน ของวัฒนธรรมจีน ซึ่งต่อมาก็ได้มา ตั้งถิ่นฐาน แทนใน บริเวณ ที่เป็นวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ลุงชาน หมู่ชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมลุงชานก็ต้องเป็นคนไทย ซึ่งไม่เพียงแต่จะอยู่ในตอนใต้ของประเทศจีนเท่านั้น แต่ในระยะเวลาเดียวกันก็ได้เข้ามามีถิ่นฐานในประเทศไทยด้วย

ข้อสังเกตที่ ๒ ที่ว่า เลือดไทย — ชวงยังแรงอยู่ในชาวจีนใต้ปัจจุบัน ผมไม่ทราบความหมายที่แท้จริงของผู้แต่ง สันนิษฐานเอาเองว่าคงหมายถึงลักษณะบางประการที่อาจยังพบอยู่ได้ในพวกจีนใต้ปัจจุบัน ข้อนี้มีหลักฐานเพิ่มเติมคือ [๓] ในการศึกษากระโหลกที่บ้านเก่า

---

๑ หลวงวิจิตรวาทการ, ๒๕๑๒. งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย พระนคร, บริษัทกรุงเทพวัฒนภูมิ

๒ Cheng Te'- K'un, 1959. Archaeology in China. Camhridge, W. Heffer & Sons Ltd.

๓ Sorensen, Per, 1963. North—south indications of a prehistoric migration into Thailand. East & west, 14 : 211—217.

ได้พบว่ากระโหลกของโครงกระดูก 'ลือสอง' มีกระดูกกระโหลกหนามากถึง ๑๑ มม. เนื้อร่างแห (diploic tissues) มีความคล้ายคลึงกับกระโหลกเด็กหญิงไทยผู้หนึ่งที่ตายด้วยโรคโลหิตจางเรื้อรัง ในประเทศไทยขณะนี้พบว่าสาเหตุของโรคโลหิตจางประการหนึ่งคือมีโรคทางพันธุกรรมคือมีสีเลือดผิดปกติ (haemoglobin E และ thalassemia) บุคคลที่นำ haemoglobin E trait มีอยู่ในคนไทยทั่วไปประมาณ ๑๓ เปอร์เซ็นต์ แต่ในบางแห่งอาจพบได้ถึง ๔๒ เปอร์เซนต์เช่นในบางส่วนของตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อการผิดปกติของสีเลือด (haemoglobin E) พบใหม่ ๆ เชื่อว่าลักษณะผิดปกตินี้พบแต่ในคนไทยเท่านั้น ไม่พบในคนจีน แต่ต่อมาได้มีรายงาน ของ McFadzean และ Todd [๒] พบ haemoglobin E ใน ๔ ครอบครัว และเป็นแบบ haemoglobin E thalassemia ในพี่น้อง ๒ คนที่มาจากตอนใต้ของกวางตุ้งซึ่งอ้างว่ามีบรรพบุรุษเป็นชาวจีน ทำให้คำที่อ้างว่า haemoglobin E พบเฉพาะในคนไทยหมดความสำคัญลง แต่ถ้าถือว่าชาวไทยเคยมีถิ่นฐานที่กวางตุ้งอยู่ก่อนแล้ว ก่อนอพยพลงมา การพบแทนที่จะเป็นข้อหักล้างว่าโรคนี้เป็นเฉพาะในหมู่คนไทยก็หมดไป กลับให้ความสำคัญยิ่งขึ้นเพราะกวางตุ้งเป็นถิ่นของไทยมาแต่ก่อน ไทยที่เหลืออยู่อาจนำลักษณะนี้สืบต่อมาถึงปัจจุบัน เช่นเดียวกับไทยปัจจุบันเหมือนกัน

ฉะนั้นถ้ายอมรับว่าไทยเคยเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยมากกว่า ๓๐๐๐ ปี ถึงไทยจะไม่มีหนังสือเป็นของตัวเอง ไทยก็ยังคงมีภาษาเป็นของตัว การจารึกเป็นตัวหนังสือนั้นชาติในทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อาศัยตัวหนังสือของอินเดียเป็นรากฐาน เช่นตามที่กล่าวแล้วว่าจารึกที่พบที่เสาที่ศาลพระกาฬ แม้นักโบราณคดีจะว่าเป็นภาษามอญโบราณรุ่นพุทธศตวรรษที่ ๑๓ ก็ใช้ตัวอักษรใกล้เคียงกับจารึกของราชวงศ์ปัลลวะ จารึกนั้นถึงเป็นภาษามอญใช้ตัวอักษรมอญโบราณ แต่เนื่องจากจารึกนั้นทำขึ้นในประเทศไทย ที่มีคนไทยอยู่มาแล้วจึงมีคำไทยแทรกเข้าไปอยู่ในจารึกนั้นด้วย

ปัญหาที่ยังมีอยู่อีกประการหนึ่งก็คือ คนไทยมีภาษาเป็นของตัวหรือไม่ ข้อนี้ถ้าอาศัยบทความของท่านบาดหลวงซู ก็ต้องยอมรับว่าคนไทยได้มีภาษาเป็นของตนเองตั้งแต่ยังคงอยู่ใน

---

๑ Sangvichien, S, 1966. A preliminary report on non–metrical characteristic of Neolithic skeletons found at Ban Kao Kanchanaburi. Journal Siam Society 54, : 118

๒ Mcfadzean , A.T.S. and Todd, D. 1964. The distribution of Cooley's anaemia in China. Trans Trop Med. and Hyg. 8 : 490–499.

ตอนใต้ของประเทศจีนแม้จะไม่มีตัวหนังสือสำหรับจารึก จนจีนได้นำไปใช้ในภาษาของจีนตามที่กล่าวแล้ว ขณะเดียวกันน่าพิจารณาคำจารึกในหลักศิลาที่พบที่สุโขทัยที่ว่า "เมื่อก่อนลายมือไทยนี้บ่มี ๑๒๐๕ ศก ปีมะแม พ่อขุนรามกำแหงหาใคร่ใจในใจ แลใส่ลายสือไปนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นไว้ใส่ใจขุนรามกำแหงนั้น หากเป็นท้าวเป็นครูแก่ไทยทงงหลาย หากเป็นครูอาจารย์ส่งสอนไทยทั้งหลาย ให้รู้บุญรู้ธรรมแก่คนอนนมีในเมืองไทย" จะเห็นได้ว่าการที่ชาติใดจะมีถ้อยคำสำนวนได้อย่างที่ยกมาเป็นตัวอย่างนั้นต้องมีภาษาเป็นของตนเองมานานแล้ว ไม่ใช่จะพึงมาประดิษฐ์ขึ้นในสมัยพ่อขุนรามกำแหงอย่างที่มีบางท่านตั้งข้อสงสัยไว้ ๑

นอกจากหลักฐานตามที่กล่าวแล้ว หลักฐานที่น่าจะได้ทำการศึกษาอีกในเรื่องนี้ก็คือทำการศึกษารูปร่างลักษณะของคนในสมัยนั้นว่าจะคล้ายคลึงกับหมู่ชนหมู่ใดในปัจจุบัน เพราะได้มีนักโบราณคดีหลายท่านสนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังบันทึกการประชุมสัมมนาเรื่องการขุดค้นโบราณสถานที่คูบัว [๒] มีข้อความอยู่ ๒ วรรคที่น่าสนใจคือ

วรรคสอง "ซึ่งคงจะเป็นฝีมือของมอญซึ่งเป็นชาวพื้นเมืองเดิม"

คุณจิรา จงกล [๓] ก็ได้บันทึกไว้ว่า "การดูลักษณะจากปฏิมากรรมก็ทำให้เห็นกันว่าในชั้นต้นศิลปกรรมทวารวดีเป็นแบบคุปตะแท้ ต่อมากลายเป็นลักษณะพื้นเมืองซึ่งมีลักษณะคล้ายคนเผ่านิกรอยด์"

คำว่า "นิกรอยด์" ที่กล่าวถึงโดยคุณจิรา จงกล ทำให้น่าสงสัยมาก เพราะคำนี้มีความหมายว่าหมู่ชนนั้นจะมีลักษณะร่างกายของคนนิโกร ถ้าเป็นเช่นที่กล่าวคนมอญก็ต้องมีเลือดนิโกรหรือลักษณะของชาวนิโกร ซึ่งมีลักษณะดังนี้ มีผมดำ หยิกขอดกันแน่น มีผิวหนังดำหรือน้ำตาลปนดำ ตาสีดำหรือน้ำตาลปนดำ สีดำจะปรากฏที่ริมฝีปากและเหงือกด้วย หัวยาวหรือยาวปานกลาง (dolicocephalic — cephalic index ต่ำกว่า ๗๕.๙ หรือ mesocephalic — cephalic indcx ๗๖—๘๐.๙) โดยมีท้ายทอยยื่นออก จมูกกว้าง ลูกนัยตาใหญ่และยื่น ริมฝีปากแบะ สันจมูกลักษณะไม่แน่นอนและมีคางยื่น (prognathism) พื้นใหญ่ หูเล็กสั้นและกว้าง

---

๑ เสนีย์ วิลาวรรณ, ความห่วงใยภาษาไทย. โบราณคดี, ปีที่ ๑ เล่มที่ ๒ หน้า ๔๑—๕๙

๒ สมุดนำชมโบราณวัตถุสถานสมัยทวารวดี ตำบลคูบัว, จังหวัดราชบุรี, ๒๕๐๘ พระนคร กรมศิลปากร

๓ จิรา จงกล, ๒๕๐๙. คู่มือนำชมการจัดแสดงศิลปกรรมสมัยทวารวดี. พระนคร, กรมศิลปากร.

ไหล่กว้าง, ตะโพกแคบ, อกเล็ก, พุงแอ่นเนื่องจากมีสันหลังส่วนเอวโค้งไปข้างหน้าแต่ก้นไม่ย่อยมาก (steatopygia แขนยาว ขาแขนส่วนปลายเปรียบเทียบต้นขาต้นแขนยาว กล้ามเนื้อของแขนขาตอนเป็นกล้ามมีลักษณะหนาสั้นแต่มีเอ็นยาว แขนขาเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่ว เท้าใหญ่ โค้งต่ำทั้งโค้งตามยาวและโค้งตามขวาง มีไขมันใต้เท้า (fat pads) หนา คนหนุ่มที่มีร่างกายสมบูรณ์จะมีไขมันเพียงเล็กน้อย (Coon and Hunt 1966) [๒]

เท่าที่ผมได้มีโอกาสติดตามรูปขั้นต่าง ๆ ที่พบที่คูบัวกับอู่ทองที่ได้พิมพ์ไว้ใน หนังสือที่เกี่ยวข้องกับการขุดค้นของสถานที่ทั้ง ๒ แห่งนี้ [๒๓๔] ผมยังไม่เห็นรูปใดมีส่วนของร่างกายเช่น จมูก ริมฝีปาก คาง พื้น หู มีลักษณะเช่นที่กล่าวแล้ว นอกจากรูปยักษ์รูปที่ ๓๖ ที่พบเจดีย์หมายเลข ๔๐ ซึ่งมีตาโปนและปากแบะ รูปเทวดาหรือกษัตริย์ซึ่งเป็นดินเผาพบที่เจดีย์ที่ ๓๙ ถึงจะมีตาโปนเล็กน้อยก็มีจมูกโด่งเป็นสันและริมฝีปากแบะ รูปนั้นที่พบที่อู่ทองภาพที่ ๓๔ ก็ไม่มีลักษณะใดที่กล่าวแล้ว นอกจากปากจะกว้างไปเล็กน้อย ทำให้ผมยังไม่เห็นว่าคนพื้นเมืองชาวทวารวดีจะมีลักษณะเป็นนิกรอยด์

ตามการศึกษาในปัจจุบันถือว่าพวกมอญเป็นพวกมองโกลอยด์ ซึ่งเคลื่อนลงมาสู่แหลมอินโดจีนก่อนพวกไทยจะเข้ามาอยู่ตามที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น ถ้ายึดถือตามนี้ก็คงยอมรับว่าพวกมอญคงเป็น "นิกรอยด์" ไปไม่ได้ แต่ดินแดนแหลมทองนี้อาจจะมีเชื้อสายของนิกรอยด์เหลืออยู่บ้าง อย่างเช่นในตอนใต้ของประเทศไทยและในประเทศมลายู คงไม่ได้ปะปนอยู่ในสมัยทวารวดีมากจนกลายเป็นลักษณะของชาวพื้นเมืองไป เพราะลักษณะของมนุษย์สมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ก็เป็นชาวมองโกลอยด์อยู่เต็มตัวแล้ว และอยู่มาเป็นเวลา ๒๐๐๐ ปี ก่อนจะถึงสมัยทวารวดี

Dr. Wales [๕] ผิดกับคุณจิราเพราะถือว่ามอญ—ขอมกับไทยจะแยกออกจากกันได้ต้องอาศัยภาษาและศิลปวัฒนธรรม ไม่ถือว่ากระโหลกจะใช้ในการแบ่งแยกได้ โดยอ้างถึงงานของ

---

๑ จิรา จงกล, ๒๕๐๙. คู่มือนำชมการจัดแสดงศิลปกรรมสมัยทวารวดี. พระนคร, กรมศิลปากร.

๒ Coon, C.S. and E.E. Hunt Jr., 1966. The living races of Man. London, Jonathan Cape, หน้า ๑๒๓–๑๒๓

๓ เขียน ยิ้มศิริ, ๒๕๐๙. ปฏิมากรรมพื้นบ้านของอู่ทอง โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง, พระนคร กรมศิลปากร

๔ นำชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ๒๕๐๙. พระนคร, กรมศิลปากร.

๕ Wales, H.G. Quaritch 1969. Dvaravati, the earliest kingdom of Siam. London Bernard Quaritch Ltd., p. 16, p. 42, p. 46, p. 69,

Oliver [๑] เกี่ยวกับการศึกษาประชากรของประเทศกัมพูชาว่า พวกจาม (Chams) และพวกขอม (Kmers) มีศิลปวัฒนธรรมแตกต่างกันมากก็เป็นชนเผ่าเดียวกันคือเป็นเผ่าอินโดนีเซีย (Indonesia) แต่เท่าที่ได้อ่านหนังสือของ Dr. Wales ก็เห็นยังอ้างไว้หลายแห่งเช่นในหน้า ๑๖ เมื่อกล่าวถึงพระพุทธรูปที่พบที่ถ้ำฤษีเขางู จังหวัดราชบุรี ก็ได้กล่าวว่า "The face shows the characteristic Mon features — massive eyebrows, prominent cheek and wide mouth—to an exaggerated degree" ในหน้า ๔๒ โดยอาศัยรูปสลักที่แท่งหินที่พบที่นครปฐม ก็กล่าวว่า "The head has typically Mon features" ในหน้า ๔๖ เมื่อกล่าวถึงพระพุทธรูปองค์หนึ่งในพิพิธภัณฑ์ซึ่งเชื่อว่าได้เคลื่อนย้ายมาจากอยุธยา ได้อธิบายลักษณะพระพุทธรูปองค์นั้นไว้ดังนี้ "Joined eyebrows in massive relief, eyes nearly closed and prolonged to the temples, prominent cheeks, upper lip wider than lower, mouth corners raised, chin receding and face narrowing below" และได้อธิบายถึงลักษณะของพระพุทธรูป ๒ องค์ที่สถิตย์อยู่ที่วัดเบญจมบพิธซึ่งได้มาจากลพบุรีไว้ดังนี้ "They are the best representatives of the fully—formed Mon Buddha of the 7th, early 8th century. Both have the high, cylindrical usnisn, rows of alternating hair curls, eyebrows joined in a sharp ridge, incurved eyelids in "lotus petal" form, half—closed eyes, prominent cheeks and broad face, lips bordered and having upturned corners, the upper lip bracket—shaped"

ตามที่คัดความเห็นของ Dr. Wales ลงมา ๓—๔ ตอนจะเห็นได้ว่า Dr. Wales อาศัยลักษณะของวัตถุทางศิลปกรรมเชื่อว่ามอญมีลักษณะพิเศษผิดกับคนไทย ลักษณะที่ Dr. Wales ถือว่าเป็นลักษณะพิเศษของมอญซึ่งอาจพบได้ในหมู่ชนที่ยังมีชีวิตอยู่ก็คือมี หน้าใหญ่ คิ้วนูนและใหญ่ มีโหนกแก้มชัด ริมฝีปากบนหนากว่าริมฝีปากล่าง มุมปากยกขึ้นและมีรูปเป็นปีกกา [๒] ผม

---

๑. Oliver, G. 1956. Les Popalations du Cambodge,. r. 149 (จาก H.G. Quaritch Wales)

๒. ม.จ. จันทร์ รัชนี และคุณเขียน ยิ้มศิริ ก็เป็นอีกสองท่านที่เชื่อว่าชาวพื้นเมืองของทวารวดีเป็นมอญ ดังข้อความในหนังสือ 'Thai monumental Bronzes' หน้า ๒๘ ว่า "In these the artists having passed through a period of imitation had begun to be inspired by nature. The peculiar shape, of the head and the facial lineaments of these Buddha images are definite characteristics of the Mon race....."

จึงถือโอกาสแสดงรูปหน้าของชาวมอญที่ยืนยันเป็นชาวมอญแท้ไม่เคยปะปนกับชาวไทย อาศัยอยู่ที่อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม กับชาวไทยซึ่งยืนยันว่ามีบรรพบุรุษเป็นไทย อาศัยอยู่ที่ตำบลวังด้ง, อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีมาเปรียบเทียบไว้ชาวละ ๕ คน ซึ่งเป็นผลของการสำรวจของคณะแพทย์จากศิริราช ซึ่ง ม.ร.ว. วีรพันธุ์ ทวีวงศ์รับผิดชอบทางด้านนี้ จากผลของการวัดและสังเกต ม.ร.ว. วีรพันธุ์ได้คัดเลือกภาพเหล่านี้มาให้แจ้งว่า แทนผลของลักษณะเฉลี่ยที่ได้ รูป ๑ เป็นภาพด้านหน้าตรง รูป ๒ เป็นภาพซีกขวาของหน้า จะเห็นได้ว่าชาวมอญและชาวไทยที่แสดงไว้ในภาพทั้งสองนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ชาวมอญมองดูเหมือนมีคิ้วหนากว่าชาวไทยเล็กน้อย โหนกแก้มก็ไม่แตกต่างกัน แต่ถ้าไม่บอกว่าเป็นมอญและพูดมอญแล้วเกือบบอกไม่ได้ว่าเป็นคนไทยหรือมอญ ผลของการสำรวจของคณะแพทย์จะได้พิมพ์เผยแพร่ในโอกาสต่อไป แต่ในขณะนี้ผมขอสรุปได้แต่เพียงว่า ลักษณะของหน้าไม่อาจแยกชนทั้งสองเหล่านี้ออกจากกันได้ชัดเจน [๑]

เพื่อคลี่คลายปัญหานี้ จึงขอเสนอผลการศึกษาโครงกระดูก, เครื่องประดับและเครื่องใช้ตามที่ขุดค้นพบตามถนนมาลัยแมนมาเป็นเครื่องประกอบการวินิจฉัย

เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๐ นายแพทย์สนั่น บุญญนิตย์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาล จังหวัดนครปฐม ได้มาแจ้งว่าได้มีคนพบโครงกระดูกหลายโครงที่ตำบลทัพหลวง ตามแนวถนนมาลัยแมน ซึ่งเป็นถนนติดต่อจากนครปฐมไปอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตำบลที่พบอยู่ห่างจากทางแยกไปเป็นระยะทางประมาณ ๘ กิโลเมตร บริเวณที่พบอยู่ลึกจากแนวถนนใหญ่ประมาณ ๕๐๐ เมตร ผู้พบเป็นพ่อค้าซื้อที่ดินบริเวณนั้นเพื่อขุดทรายขาย ขณะขุดโดยเครื่องโกยดินขนาดใหญ่ก็ได้พบโครงกระดูกจำนวนมากพร้อมทั้งลูกปัด, เครื่องปั้นดินเผา, ต่างหูทำด้วยทอง, ห่วงสำริดวงเล็ก ๆ และมีดหรือดาบทำด้วยสำริด

ผมกับอาจารย์ในภาควิชากายวิภาค มีแพทย์หญิงเพทาย ศิริการุณ, นายแพทย์ม.ร.ว. วีรพันธุ์ ทวีวงศ์, นายแพทย์เมษยน เผื่อนปฐม ได้ออกเดินทางในวันนั้น ปรากฏว่า

---

๑. จากผลของการสำรวจชาวไทยเชื้อชาติมอญ ที่อำเภอบ้านแพ้ว, จังหวัดสมุทรสาคร ของนายแพทย์ ม.ร.ว. วีรพันธุ์ ทวีวงศ์ เจ้าหน้าที่ผู้หนึ่งในคณะสำรวจ ปรากฏเมื่อเปรียบเทียบกับชาวไทยที่ตำบลวังด้ง, อำเภอเมือง, จังหวัดกาญจนบุรี กลับได้ผลตรงข้ามคือชาวมอญมีหน้าแคบและยาวกว่า รอยนูนที่คิ้วกลับมีน้อยกว่าคนไทย ริมฝีปากก็บางกว่า กลับมีเปอร์เซนต์ของผมหยิกหยักโศกมากกว่าคนไทย จมูกยาวและสูงกว่าคนไทย ทำให้นายแพทย์ ม.ร.ว. วีรพันธุ์ สงสัยว่าจะมี (caucasoid element) อยู่ในพวกมอญด้วย ผลการสำรวจกำลังจัดพิมพ์

บริเวณที่กำลังขุดเป็นพื้นที่ปลูกพืชไร่มีทรายตั้งแต่ผิวดิน เมื่อตักลงไปประมาณ ๒ เมตรก็ปรากฏว่ามีน้ำซึมอยู่ทำให้เป็นแอ่งน้ำ (รูป ๓ ก.ข.) จึงให้คำสันนิษฐานว่าบริเวณที่ขุดนั้นอาจเป็นแม่น้ำเก่าที่ตื้นเขินขึ้นเนื่องจากน้ำเปลี่ยนทางเดิน แม่น้ำเหล่านี้เดิมคงเป็นทางน้ำติดต่อระหว่างจังหวัดนครปฐมและอำเภออู่ทอง หมู่ชนที่อาศัยอยู่ในขณะที่บริเวณนั้นยังเป็นแม่น้ำอยู่ก็ควรจะเป็นคนในสมัยก่อนปัจจุบัน ต่อมาเมื่อเจ้าของที่นำสิ่งของที่เก็บรวบรวมไว้มาให้ดู (รูป ๔—๑๐) ได้ให้คำสันนิษฐานว่าหมู่ชนที่อาศัยอยู่อาจเก่าถึงสมัยทวารวดี เพราะมีวัตถุหลายอย่าง เช่น ลูกปัดเล็ก ๆ รูปวงแหวนหรือรูปกระบอกทำด้วยดินเผาสีแดงอยู่เป็นจำนวนมาก ลูกปัดแบบนี้ได้เคยพบแล้วที่อำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรีและที่ทุ่งศรีมหาโพธิ, จังหวัดปราจีนบุรี [๑, ๒, ๓, ๔] จึงแจ้งกับท่าน เจ้าของที่ขอทำการ ขุดค้นและจะขอโครงกระดูกต่าง ๆ ที่ขุด ขึ้นก่อนแล้วรวม ทั้งวัตถุเครื่องใช้และเครื่องประดับไปเพื่อการศึกษา เพราะโครงกระดูกสมัยทวารวดีนอกจากที่พบและทำรายงานโดย Dr. Wales [๕] แล้ว ต่อมาก็ไม่มีใครได้พบหรือทำการศึกษาอีกเลย การขุดค้นทำได้โดยความลำบากและไม่เป็นไปตามแบบที่ควรทำ คือต้องพยายามขุดค้นให้แล้วเร็วที่สุดเพื่อไม่ให้ไปขัดขวางการขุดทรายของเจ้าของที่ งานทำได้เฉพาะในปลายสุดสัปดาห์ ฉะนั้นการขุดค้นจึงต้องทำแม้แต่เป็นเวลากลางคืน และยังขาดผู้ชำนาญทำแผนผังวัดระดับโครงกระดูก, วัตถุต่างๆ ที่พบ ได้เลือกบริเวณที่ห่างจากที่ ๆ กำลังขุดคือทางด้านตะวันตกของที่ นอกจากนั้นได้ขอร้องเจ้าของและคนขุดว่า ถ้าบังเอิญตักทรายไปพบโครงกระดูกขึ้นอีกขอให้รวบรวมไว้เป็นแห่ง ๆ ไม่ให้ปะปนกัน

ผลที่ได้ถึงจะไม่สมบูรณ์ตามแบบที่ควรปฏิบัติในการขุดค้น คณะที่ขุดก็ยังขุดได้เอง ๖ โครง รับจากที่คนขุดทิ้งไว้อีก ๖ โครง พอทำการศึกษาเพื่อไปสู่จุดประสงค์บ้างต้น โครงกระดูกเหล่านี้อยู่ลึกจากผิวดินไม่เกิน ๙๐ ซม. ฝังแบบนอนหงายทั้ง ๖ โครง โดยมีแขนและขา

---

๑ จิรา จงกล, ๒๕๐๙. นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. พระนคร, กรมศิลปากร.

๒ ชิน อยู่ดี, ๒๕๐๙. ลูกปัดที่เมืองเก่า ในหนังสือโบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง. พระนคร, กรมศิลปากร.

๓ หม่อมพันธ์ทิพย์ บริพัตร์ ได้กรุณาให้ดูลูกปัดที่รวบรวมไว้จากดงศรีมหาโพธิ, จังหวัดปราจีนบุรี.

๔ พลอากาศตรี มนตรี หาญวิชัย ได้กรุณาให้ดูวัตถุต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้จากอำเภออู่ทอง

๕ Wales, H.G, Ouaritch, 1937. Some ancient human skeletons excavated in Siam. Man 37, 89—60.

เหยียดตรง แขนทอดขนานกับลำตัว ส่วนหัวของโครงทอดไปทางทิศเหนือ นอกจากโครง ๒ ที่หันหัวไปทางตะวันตกเฉียงเหนือเล็กน้อย เกือบทุกโครงมีชามดินเผาวางไว้ด้วย มีพิธีฝังผิดกับที่พบที่บ้านเก่า คือหลายโครงเอาเท้าทั้งสองวางลงไปบนหม้อหรือชามที่วางอยู่ที่ปลายเท้า (รูป ๑๑) จำนวนชามที่วางอยู่อาจมีใบเดียวที่ปลายเท้าเช่นในโครงที่ ๑ วางซ้อนอยู่ ๒ ใบ เช่นในโครง ๒ และยังมีอีก ๒ ใบวางอยู่ทางขวาของลำตัว จำนวนหม้อหรือชามบอกไม่ได้แน่นอนเพราะอาจถูกเครื่องขุดทำให้เคลื่อนย้ายผิดที่ไปได้ ไม่พบวางอยู่ระหว่างขาหรือที่บริเวณหน้าท้องหรือทางด้านหัวเช่นที่พบที่บ้านเก่า เครื่องปั้นดินเผาที่พบที่ปลายเท้าที่บ้านเก่ามักวางอยู่ห่างออกไปจากปลายเท้า ภายในชามนอกจากมีทรายเข้าไปแทรกอยู่เต็มแล้ว ไม่ปรากฏมีเครื่องมือ, กระดูกสัตว์หรือเมล็ดพืชชนิดใดปนอยู่เสมอ . นอกจากในชามที่ฝังอยู่กับกระดูกชะนีที่ฝังรวมอยู่ในโอ่ง (รูป ๓๙ ค) ผิดกับที่บ้านเก่ามักพบเปลือกหอยหรือกระดูกสัตว์ปนอยู่ภายในชามที่พบร่วมอยู่กับโครงกระดูก

โครงกระดูกที่บริเวณทัพหลวงพบเครื่องมือน้อยมาก ชาวบ้านคุ้ยได้ดาบสำริดเล่มหนึ่งแต่แย่งกันจนหักหมดเหลือแต่ด้าม (รูป ๖ ก) ไม่มีขวานหินชนิดใด ๆ หรือเครื่องมือสำริดอื่น ๆ ฝังรวมอยู่เช่นมนุษย์สมัยโลหะที่พบที่ถ้าอองบะ ตรงกันข้ามกับมีเครื่องประดับรวมปนอยู่เป็นจำนวนมาก ในโครงที่ ๑ (รูป ๑๔ ก) มีลูกปัด ๕๘ ลูก เป็นหินโมรา ๒ ลูก ลูกหนึ่งเป็นรูปสามเหลี่ยม, มุมล่างตัดทั้ง ๒ ข้าง ยาว ๓๘.๙ มม. กว้างจากฐานถึงมุมบน ๑๕.๕ มม. มุมตัดยาว ๙.๐ มม. หนา ๖.๒ มม. มีรูเจาะผ่านทะลุกลางของมุมตัดทั้งสอง เนื้อหินเป็นแถบสีแดงปนดำแทรกด้วยแถบสีขาวบริสุทธิ์ พบขณะขุดอยู่ติดกับพื้นทางด้านขวาของหน้า (รูป ๑๑ ข) อีกลูกหนึ่งเป็นรูปคล้ายกลอง (คุณชินเรียกเป็นแบบกรวยซ้อนฐาน) (๕ ก) [๒] ยาว ๒๐.๑ มม. กว้าง ๑๑.๐ มม. [๓] เป็นหินสีเดียวกับลูกแรกแต่มีแถบสีขาวขุ่นสลับแทน พบอยู่ใต้กระโหลกขณะทำความสะอาด ๔๔ ลูกเป็นลูกปัดดินเผา ๑๓ ลูกได้ขณะขุดค้น ซึ่งเหลือปนอยู่กับทรายใต้กระโหลก

---

๑ Sorensen, Per, 1967. Archaeological excavations in Thailand. vol II., Copenhagen Munksgaard,.

๒ ชิน อยู่ดี, ๒๕๐๙. ลูกปัดที่เมืองเก่าอู่ทอง ในหนังสือ "โบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทอง" พระนคร กรมศิลปากร. ตัวเลขและตัวหนังสือในวงเล็บหลังลักษณะของลูกปัดเช่น (๕ ก) ใช้ตามแบบที่คุณชินใช้ในบทความนั้น

๓ ขนาดกว้างของลูกปัด หมายถึงระยะวัดจากภายนอกผ่านเส้นผ่าศูนย์กลาง

ขนาดเล็กมากระหว่าง ๑.๕ มม. ถึง ๒.๐ มม. หนา ๐.๕ มม. ถึง ๑.๖ มม. ลูกปัดแบบนี้พบกระจัดกระจายปนอยู่กับดินทรายที่ถูกขุด และพบได้ในโครงกระดูก ๓,๔ และที่โครง F เป็นลูกปัดที่ชาวบ้านเก็บได้มากกว่าชนิดอื่น ๆ เป็นแต่มีขนาดใหญ่กว่าที่พบกับโครงกระดูก กว้างมากกว่า ๕ มม. และบางลูกหนาถึง ๓.๖ มม. (รูป ๔ ก) ควรถือได้ว่าเป็นลูกปัดที่ทำขึ้นเองและใช้กันในสมัยทวารวดี ลูกปัดแบบวงแหวนมีทำด้วยดินขาว (white clay) ๑ ลูก กว้าง ๔.๐ มม. เป็นลูกปัดแก้วมีทองเคลือบ, รูปกลม ๑๑ รูป ลูกโตยาว ๔.๐ มม. กว้าง ๔.๐ มม. อย่างเล็กรูปคล้ายกลอง (คุณชินเรียกรูปถังเบียร์แบบสั้น) (๑๑ ก) ยาว ๔.๐ มม. กว้าง ๓.๐ พบอยู่ใต้กระโหลกขณะขุด ปนอยู่กับลูกปัดมีห่วงสำริดเข้าใจว่าเป็นต้มห (๒ วง) พบใต้กระโหลกขณะขุดเช่นเดียวกัน มีขนาด ๒๐.๕ x ๑๙.๐ มม. และ ๑๘.๐ x ๒๓.๐ มม. ทำด้วยลวดหนาประมาณ ๒.๐ มม. มีแหวนสำริดติดอยู่กับกระดูกของนิ้วกลาง ๑ วง มีวงกว้าง ๒๑.๕ มม. หนาวัดจากด้านในถึงด้านนอก ๒.๐ มม. จากขอบบนถึงขอบล่างประมาณ ๔.๐ มม.

ผึ่งอยู่ใต้กระโหลกเป็นกระโหลกสัตว์ โดยอาศัยลักษณะของฟันเข้าใจว่าเป็นหมี (รูป ๑๔ ข) หม้อที่ปลายเท้าวางซ้อนอยู่ (รูป ๑๕, ๑๗) เป็นรูปหม้อปากสอบ. ก้นตัด ทำให้วางเรียบได้บนพื้น ผิดกับหม้อสมัยหินใหม่ที่มักจะมีก้นมนเหมือนหม้อหุงข้าวดินเผาปัจจุบัน ซึ่งอาจดัดแปลงมาจากหม้อที่เคยมี ๓ ขา หรือมีเชิง หม้อที่พบมีสีแดงเป็นส่วนใหญ่, ไม่ขัดมันและไม่มีลวดลาย ผีมือทำหยาบกว่าที่พบที่บ้านเก่าและที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม

รวมอยู่กับโครง ๒ มีห่วงสำริดขนาดต่าง ๆ พบขณะขุด ๑๑ ห่วง ๘ ห่วงอยู่ใกล้กระโหลกบริเวณหูข้างละ ๔ ห่วง (รูป ๒๑) อีก ๓ ห่วงซึ่งทำด้วยเส้นลวดบางกว่า พบที่บริเวณกระดูกขาข้างซ้าย ไม่แน่ว่าจะเป็นของโครงกระดูกนี้หรือเป็นของโครงอื่นที่เข้ามาปะปน อีก ๒ ห่วงเล็กพบใกล้รูหูขณะที่ทำความสะอาดกระโหลก ทำให้สันนิษฐานว่าห่วงทั้ง ๘ ที่พบใกล้กระโหลกนั้นคงร้อยต่อกันเป็นตุ้มหูระย้า เช่นคล้ายที่พบที่รูปปั้นสมัยทวารวดี (รูป ๒๒) ห่วงเล็ก ๒ ห่วง (ขนาด ๑๒.๐ x ๑๑.๔ และ ๑๑.๘ x ๘.๖ มม.) ห่วงรองลงมาขดเป็น ๒—๓ วง ซ้อนกันวัดได้ ๓ ห่วง ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๑๕.๐—๑๘.๐ มม. ทำด้วยลวดหนาประมาณ ๒.๐ มม. ห่วงที่ ๔ และที่ ๕ ทำด้วยลวดหนา ๓—๔ มม. ความกว้างวัดผ่านเส้นศูนย์กลางถึง ๓๖ มม. ทั้ง ๘ ห่วงมีน้ำหนัก ๓๘.๓๕ แกรม ข้างหนึ่ง ๕ ห่วงตกเกือบ ๒๐ แกรม มากกว่าทองหนัก ๑ บาท ทำให้ไม่แน่ใจว่าจะใช้เป็นต่างหูหรือใช้เป็นอย่างอื่น คงไม่ได้ใช้

เป็นกำไล เพราะมีขนาดเล็กใส่แขนไม่ได้ เป็นแหวนก็ไม่ได้เพราะวงไม่เรียบและพบแหวนที่ติดอยู่กับกระดูกนิ้วทำเรียบร้อยหลายวง ขณะนี้จึงขอสันนิษฐานเป็นตุ้มหูระย้าไปก่อน

ห่วงสำริดอีก ๓ ห่วงที่พบที่อยู่ที่ส่วนล่าง ๑/๓ ของขาทำด้วยลวดบางกว่า หนากว่า ๑ มม. เล็กน้อย เป็นแบบเดียวกัน วงกลางกว้าง ๒๐ มม. วงใหญ่ ๓๔.๕ มม. ความหนาของลวดทำให้วงขยายได้และแคบเข้าได้

ที่บริเวณคอขุดพบลูกปัดทำด้วยทอง ๔ ลูก [๑] ทำด้วยทองเนื้อดี, สุกปลั่ง เป็นรูปกรวยฐานซ้อนแบบยาว (๕ ก) หนักลูกละประมาณ ๐.๓ กรัม แต่ละลูกยาว ๑๕.๐ มม. ตรงกลางกว้าง ๕.๐ มม. ติดอยู่กับด้านล่างของกระโหลกมีกระดูกติดอยู่หลายชิ้น แต่แยกไม่ออกเพราะเปื่อยและผุมาก เข้าใจว่าเป็นกระดูกสัตว์ หม้อและชามดินเผาที่พบ ๔ ลูกเป็นชาม ๓ ลูกเป็นหม้อ ๑ ลูกมีสีแดงทั้งสิ้น หม้อที่ปลายเท้าเป็นแบบเดียวกับที่พบที่โครง ๑ เป็นแต่ทรงเตี้ยกว่าทำให้มองดูป้อมกว่า ขนาดกว้าง ๑๗๙.๙ มม. สูง ๙๕.๐ มม. ปากกว้าง ๑๓๙.๐ มม. (รูป ๒๓)

ชามที่คล้ายกัน ๓ ใบ เป็นชามก้นมนเล็กน้อย (รูป ๒๔) ทำให้วางได้เรียบบนพื้น ขนาดไล่เลี่ยกัน ปากกว้าง ๑๘๕, ๑๘๕, ๑๙๐ มม. สูง ๖๐, ๖๕, ๗๐ มม.

ปนอยู่กับโครงที่ ๓ และที่ ๔ ซึ่งฝังซ้อนกันจนไม่อาจแยกออกได้ว่ากระดูกเป็นของโครงใดแน่ ได้พบเครื่องประดับและเครื่องใช้แปลกออกไปจากที่ได้อธิบายแล้ว (รูป ๒๕ ก) คือมีกำไลมือสำริด พบที่ข้อมือขวาของโครงที่ ๓ ทำเป็นวงซ้อนกันแบบที่ยังใช้กันอยู่ในไทยสิบสองปันนา [๒] ในรูปปั้นคนเลี้ยงลิงสมัยทวารวดี และมนุษย์ในสมัยโลหะที่พบที่บริเวณกรมทหารบึนใหญ่, จังหวัดลพบุรี และที่บ้านนาดี อันหนึ่งทำด้วยวงสำริดหนา วัดจากด้านในมาด้านนอกได้ประมาณ ๖.๐ มม. วัดจากขอบบนถึงขอบล่างประมาณ ๗.๐ มม. วงเหล่านี้เข้าใจว่าไม่ได้ทำด้วยสำริดหล่อเป็นวงตัน แต่ทำเป็นแผ่นแล้วเอามาทบกันแบบกำไลขนาดใหญ่ที่พบในบริเวณขุดค้น ซึ่งเข้าใจว่าเป็นกำไลใส่ข้อเท้า ทำเหมือนกำไลที่ใช้กันอยู่เมื่อประมาณ ๕๐ ปีมาแล้ว และตัวลครรำอาจใช้ในเวลานี้ด้วย (รูป ๕) ปนกันอยู่ไม่อาจแยกได้ว่าเป็นของโครงใดมีแหวนสำริด ๑๐ วง รวมเป็นกระจุกแยกไม่ออก ๕ วง แยกออกได้ ๓ วง ทั้ง ๘ งนี้ม

---

๑ เจ้าของที่ขอเอาไป ๒ ลูก เพื่อเอาไปให้พระภิกษุทำพิธีเพื่อใช้คล้องคอต่อไป.

๒ บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, ๒๔๙๘. ไทยสิบสองปันนา. พระนคร สำนักพิมพ์คลังวิทยา.

ขนาดไล่เลี่ยกัน วัดจากขอบนอกตามแนวเส้นผ่าศูนย์กลางมีขนาดตั้งแต่ ๒๐.๒—๒๓.๙ มม. หนาจากด้านในมาด้านนอก ๓.๕ มม. จากขอบบนถึงขอบล่างประมาณ ๔—๕ มม. วงหน้าที่ยังติดอยู่กับปลายของกระดูกนิ้วท่อนต้น (proximal phalanx) หนาจากขอบบนถึงขอบล่างประมาณ ๘ มม. มีลักษณะเหมือนเป็น ๒ หรือ ๓ วงซ้อนกันแต่แยกไม่ออก อีกวงหนึ่งใหญ่กว่าวงอื่น ๆ วัดตามแนวเส้นผ่าศูนย์กลางได้ ๒๘.๓ มม. อาจใช้เป็นแหวนสวมนิ้วหัวแม่มือ

วัตถุที่ปะปนกันอยู่จนแยกไม่ออกว่าเป็นของโครงใดมีหอยเบี้ยจั่นอยู่ชั้นหนึ่ง คงใช้เป็นลูกบั้ด ด้านหลังของหอยถูกตัดหรือฝนออกเหมือนหอยที่ใช้เป็นเครื่องประดับในมนุษย์สมัยหินใหม่ที่พบที่บ้านท่าเดื่อ, อำเภอเมือง, จังหวัดกาญจนบุรี (รูป ๒๗) นอกจากจะพบที่โครง ๓, ๔ ๑ ลูก แล้วยังพบได้ที่โครง F อีก ๓ ลูก (รูป ๓๘) การพบนี้น่าจะมีทางสันนิษฐานได้เป็น ๒ ทาง ทางหนึ่งบุคคลพวกที่อาศัยอยู่ตามแนวถนนมาลัยแมนไปขุดพบแล้วเอามาใช้เป็นเครื่องประดับ อีกประการหนึ่งวิธีทำหอยชนิดนี้เป็นเครื่องประดับเป็นความรู้สืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยหินใหม่จนมาถึงสมัยทวารวดี เบี้ยแบบนี้เมื่อสมัย ๓๐—๔๐ ปีก็ใช้เจาะห้อยคอและใช้ฝนทำเป็นยา (?)

ลูกบั้ดส่วนมากทำด้วยดินเผามีขนาดและรูปร่างเหมือนที่พบที่โครงที่ ๑ มีจำนวน ๑๐๐ ลูก อีก ๒ ลูกทำด้วยหินโมรา ลูกหนึ่งทำเป็นรูปคล้ายสี่เหลี่ยมขนมเบี้ยกปูนซ้อนแบบยาว (๓ ก) ลูกที่สองเป็นลูกบั้ดแบบที่คุณชินใช้ว่า ลูกบั้ดหลายสี ที่เรียกว่าลูกบั้ดโรมัน (๒๘ ข) ลูกที่สามเป็นแท่งสี่เหลี่ยมผืนผ้า (๑๖ ข) ลูกนี้ทำด้วยหินสีดำเป็นหยกชนิดหนึ่ง มีลักษณะพิเศษที่เข้าใจว่าจะทำขึ้นเองไม่ได้นำเข้ามา เพราะทางด้านแคบข้างหนึ่งมีรูเจาะ ๒ รู แสดงว่าการเจาะคงเจาะจากด้านทั้งสองเข้ามาบรรจบกัน แต่บังเอิญรูที่เจาะไม่พบกัน จึงต้องเจาะเติมอีกรูหนึ่ง ถ้าเป็นของนำมาจากแหล่งอื่นคงไม่นำของชำรุดนี้มา

คนที่อาศัยตามแนวถนนมาลัยแมนรู้จักใช้กระสุน เหมือนกับกระสุนที่ยังคงใช้อยู่ตามหมู่บ้านนอกบางแห่ง ใช้ยิงไล่นกกา ลูกกระสุนสมัยนั้นใช้ปั้นแล้วเผาจึงยังคงเหลืออยู่จนถึงปัจจุบัน

พบปนอยู่กับกระดูกเท้าของโครง ๔ เป็นแหวนสำริดขนาดใหญ่ วัดตามแนวเส้นผ่าศูนย์กลาง เฉพาะวงในได้ ๒๕ มม. วงแหวนหนาจากขอบในมาขอบนอก ๕.๐ มม. จากขอบบนถึงขอบล่าง ๖ มม. รอยต่อยังไม่ได้ประสาน อาจใช้เป็นแหวนใส่นิ้วหัวแม่เท้า

ใต้กระโหลกมีหัวหมู (รูป ๒๕ ข) เป็นลูกหมูอ่อนแต่ฟันลึกมาก แสดงว่าอาหารหมูคงเป็นอาหารพืชที่มีลักษณะหยาบ การสึกหรอของฟันจึงมีลักษณะเหมือนฟันของชนหมู่นั้น แสดงว่ามีการเลี้ยงหมูเป็นสัตว์เลี้ยง

เครื่องปั้นดินเผามีลักษณะคล้ายที่พบที่โครง ๑ และโครง ๒ ลักษณะเป็นโอ่งเล็กมากกว่าเป็นหม้อ (รูป ๒๓) รูปร่างคล้ายไปทางหม้อรูป ๙ มากกว่าหม้อที่พบที่โครง ๑ (รูป ๑๖) พบที่ปลายเท้าเช่นเดียวกัน มีขนาดกว้าง ๑๗๗ มม. สูง ๑๒๙ มม. ปากกว้าง ๑๒๖ มม. เป็นสีแดงเช่นเดียวกัน ไม่มีลาย อีกใบหนึ่งพบที่ปลายเท้ามีรูปเหมือนชามที่พบกับโครง ๒ (รป ๒๔)

โครง ๕ มีโครงกระดูกเด็กผั้งรวมอยู่ด้วยอายุเกิน ๒ ขวบ บนโครงผู้ใหญ่พบกำไลหินยังติดอยู่รอบกระดูกเรเดียสและอัลนา (รูป ๓๐ ข) ไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นของข้างซ้ายหรือขวา เพราะบ้ายที่บันทึกหลุดหายไป ทำด้วยหยกชนิดหนึ่งลายสีขาวมีสีเขียวปนเล็กน้อย เนื้อหินบางแห่งวัดจากด้านในถึงด้านนอกหนาเพียง ๒.๕ มม. หนาที่สุด ๔.๐ มม. วัดจากขอบบนถึงขอบล่างระหว่าง ๒๐.๐—๒๐.๕ มม. พบแหวนสำริด ๔ วง ๒ วงที่พบอยู่กับแขนเด็ก มีขนาด ๔๐.๐ x ๕๔.๖ มม. และ ๓๙.๙ x ๕๒,๐ มม. ลวดหนากว่า ๓.๐ มม. เล็กน้อย อีก ๒ วงไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นของโครงเด็กหรือโครงผู้ใหญ่ วงมีขนาดคล้ายตุ้มหูที่พบที่โครง ๒

ขณะทำความสะอาดโครงเด็กพบลูกปัด ๕ ลูก (รูป ๓๑ ก) เป็นหินอ่อนขาว ๓ ลูก รูป ๓ เหลี่ยม ๒ ลูก ลูกหนึ่งมีมุมหนึ่งตัดออก อีกลูกหนึ่งเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า รูเจาะทั้ง ๓ ลูก ไม่เท่ากัน ลูกสามเหลี่ยมรูใหญ่กว่าเล็กน้อย ลูกรูปสามเหลี่ยมวัดจากฐานถึงมุมบนได้ ๑๘.๐ มม. ฐานกว้าง ๗.๓ มม. หนา ๔.๒ มม. ลูกที่มีมุมตัด วัดจากฐานถึงมุมตัดได้ ๙.๐ มม. ฐานกว้าง ๙.๑ มม. หนา ๔.๙ มม. ลูกที่มีรูป ๔ เหลี่ยมมีรูทั้งทางด้านแคบและจากด้านบนมาด้านล่าง ลูกปัดยาว ๑๓.๐ มม. กว้าง ๙.๖ มม. หนา ๕.๕ มม. เป็นลูกปัดทำด้วยหินโกเมนแดง (Garnet) ๑ ลูกรูปกลมอย่างผลส้ม (๔ ก) ขนาด ๗.๐ x ๗.๐ มม. อีกลูกเป็นรูปลูกมะกอก (๑ ก) ขนาด ๖.๒x๕ มม.

ใต้กระโหลกมีกะโหลกหมูขนาดใหญ่ ๑ กะโหลก

โครง ๖ ไม่ปรากฏมีเครื่องประดับใด ๆ ที่อาจยืนยันได้ว่าเป็นของโครงนี้ ไม่พบโครงกระดูกสัตว์ปะปนอยู่ เครื่องปั้นดินเผามีแตกเป็นเศษปะปนอยู่แต่ไม่อาจประกอบขึ้นเป็นรูป

สมบูรณ์ได้ (รูป ๓๔) ผิดกับเครื่องปั้นดินเผาของโครงต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วคือที่ผิวนอก ที่โครง ๖ เครื่องปั้นดินเผาบางชิ้นมีรูปเป็นรอยขีดลงมาตรง ๆ บางชิ้นมีลายกลุ่มสั้น ๆ ทะแยงกับลายกลุ่มอื่น ๆ เหมือนกับลายที่พบที่โอ่งใหญ่ใส่กระดูกชะนี

เครื่องใช้และเครื่องประดับที่พบรวมอยู่กับอีก ๗ โครง ซึ่งเจ้าของที่และคนขุดเก็บรวมไว้เป็นกอง ๆ มีที่น่าสนใจคือที่พบรวมกับโครง F (รูป ๓๘) มีกำไลสำริดแตกเป็นชิ้นเล็ก ๆ ชิ้นสำริดคล้ายเป็นส่วนของภาชนะ ปลายหัวลูกศรทำจากไม้ไผ่ ปาดเป็นหัวลูกศรด้วยของคม เปลือกหอยรูป ๔ เหลี่ยมมีรอยตัดด้วยของคม ๑ ชิ้น ลูกปัดเบี้ยจั่นด้านบนตัด ๓ ลูก ลูกปั้นดินเผารูปกระบอกตัดหรือรูปวงแหวนขนาดเล็กเช่นที่พบที่โครงหนึ่ง ๑๒ ลูก ขนาดกลาง ๒ ลูก ขนาดใหญ่เช่นที่ชาวบ้านเก็บ (รูป ๔) ๑ ลูก ทำด้วยหินสีขาวขุ่น ๔ ลูก

มีเครื่องมือแปลกอยู่อีก ๑ ชิ้น (รูป ๗ ก) ปนอยู่กับกระดูกเหล่านั้นแต่ไม่อาจบอกได้ชัดเจนว่าเป็นของโครงใด เป็นเครื่องมือทำเป็นรูปคล้ายมือ คงเหลือแต่ส่วนที่คล้ายนิ้วหัวแม่มือ ส่วนที่คล้ายนิ้วอื่น ๆ หักหมด ทำจากกระดูกแต่มีหินปูนเกาะจับจนทึบลงมีเสียงเหมือนทำด้วยหิน ใช้เป็นมือเกาหลัง (?) มีขนาดวัดจากปลายหัก (ข้อมือ ?) ถึงขอบเว้าได้ ๗๖.๕ มม. กว้างจากขอบถึงปลายนิ้วหัวแม่มือ (?) ๕๙.๔ มม. แคบที่สุด ๑๔ มม.

นอกจากเครื่องมือที่กล่าวแล้วยังได้พบเครื่องมือตัดมาจากเขากวางอีกชิ้นหนึ่ง (รูป ๗ ข) รูปร่างเหมือนกับชิ้นที่พบและรายงานโดยมิสเตอร์เบียร์ ซอเรนเซน [๑] ที่หมู่บ้านเก่าจังหวัดกาญจนบุรี (รูป ๗ ค) และมีขนาดไล่เลี่ยกันคือยาวประมาณ ๒๕—๒๖ ซม. ปลายล่างที่หักออกไปทำให้ไม่อาจยืนยันได้ว่าจะมีกระดูกฟรอนตัลของกวางติดอยู่ เช่นที่พบที่บ้านเก่าหรือไม่ และปลายบนที่หักออกไปก็ทำให้ไม่อาจยืนยันได้ว่ามีลักษณะเป็น ๒ แฉกเช่นที่พบที่บ้านเก่า นอกจากนั้นตรงกลางของชิ้นที่พบที่บ้านทัพหลวงยังมีรอยปาดด้วยของคมลึกลงไปจากผิวเกือบ ๒.๐ ซม. ไม่พบรอยปาดแบบนี้ที่บ้านเก่า มิสเตอร์เบียร์ซอเรนเซนถือว่าเป็นเครื่องหมายเกี่ยวกับหมอผีและเครื่องลาง shamanisms and magic) ซึ่งมีมาแต่สมัยหินเก่าจนถึงปัจจุบันและกระจายแพร่หลายอยู่ในแถวโลกเก่า

---

๑ Sorensen Per, 1965. The Shaman grave. Felicitation volumes of Southeast Asian studies journmal Siam Society, vol II, p. 303–317

พบใกล้กับชิ้นเขากวางนี้มีชิ้นส่วนจากกำไล ๔ ชิ้น ทำด้วยสำริด ๒ ชิ้นคล้ายที่ได้อธิบายมาแล้ว อีกชิ้นหนึ่งทำด้วยดินปั้นเผาหนา ๗.๐ มม. วัดจากขอบบนถึงขอบล่างหนา ๑๕.๐ มม. ลองเขียนเป็นรูปสำเร็จ วงในจะมีขนาดประมาณ ๔๒.๐ มม. คงเป็นกำไลของเด็กมากกว่าของผู้ใหญ่ อีกชิ้นหนึ่งเป็นชิ้นกระดูกรูปสามเหลี่ยม คล้ายจะทำเป็นหัวหอก ยาวประมาณ ๗๖.๐ มม (รวมปลายที่หักออกไปด้วย) ฐานกว้าง ๒๕.๐ มม.

ชาวบ้านที่อาศัย อยู่ตามถนนมาลัยแมนนี้ นอกจากเลี้ยงหมู แล้วยังมีชะนี เป็นสัตว์เลี้ยงด้วย ที่สันนิษฐานเช่นนั้นเพราะปนอยู่กับซากชะนี (รูป ๓๙) มีเครื่องประดับเป็นห่วงสำริด ๑ ห่วง ขนาด ๓๘ x ๓๕ มม. ทำด้วยลวดหนา ๒.๕ มม. มีลูกปัด ๓ ลูก ลูกหนึ่งเป็นลูกกลมอย่างผลส้ม (๔ ก) ทำด้วยหินสีแสด (Carnclian) ลูกที่สองคล้ายแบบ (๒ ก) ที่คุณชินใช้ว่า "รูปคล้ายลูกอามันต์" แต่ส่วนกลางไม่บ่องเหมือนรูปในแบบ ทำด้วยหินโมรามีแถบสีน้ำตาลสลับกับแถบสีขาวใส ลูกที่สามมีรูปเป็นรูปสามเหลี่ยมด้านยอดตัด ทำด้วยหยกชนิดหนึ่ง สีเขียวอ่อน มีรูเจาะ ๒ รู รูหนึ่งอยู่ปลาย เจาะจากมุมยอดมาทะลุที่ฐาน อีกรูหนึ่งเจาะทะลุด้านข้างของสามเหลี่ยม ปนกับกระดูกชะนี ลูกปัดและห่วงสำริด มีชามดินเผาเป็นรูปเหมือนชามที่พบที่โครง ๒ (รูป ๒๔) ภายในชามพบกระดูกปลาและฉมวก ขอบข้างหนึ่งของฉมวกสลักเป็น ๖ เงี่ยง ด้านหนึ่งโค้งมนเล็กน้อย อีกด้านหนึ่งทำเป็นร่องอยู่ตรงกลางตามความยาวของฉมวก มีปลายของหัวฉมวก (?) เล็ก ๆ ปนอยู่อีก ๒ อันของเหล่านี้รวมทั้งกระดูกชะนีและชามดินเผาพบอยู่ในตุ่มดิน ขนาดกลาง (รูป ๓๙ก) ขนาดเช่นที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน กว้าง ๔๖ ซม. สูงประมาณได้ ๖๐ ซม. เพราะขอบปากแตกหายไปวัดไม่ได้ มีลายผิดกับตุ่มปัจจุบัน คือเป็นกลุ่มรอยขีดทะแยงไปมาบางแห่งก็มีรอยขีดทับไปบนรอยที่ขีดแล้ว ใกล้ปากมีเป็นรอยใหญ่อีก ๓ รอยขีดรอบขอบ

เครื่องปั้นดินเผาที่พบพอจำแนกออกได้เป็น ๓ แบบ

แบบที่ ๑ รูปร่างเป็นชามคุ่ม (Bowl) มีส่วนตัวของชามโค้งแบบโค้งออก ต่อเลยขึ้นเป็นส่วนคอแล้วไปหมดเป็นขอบผายออก ขอบมีริมมน ก้นชามเป็นรูปกึ่งทรงกลม (hemisphere) ทำให้วางได้ราบบนพื้นเป็นแบบที่พบมากที่สุด (รูป ๘, ๒๔, ๒๔)

แบบที่ ๒ รูปร่างเป็นหม้อปากสอบ มีส่วนตัวเป็นรูปกรวย และส่วนคอสอบเป็นรูปกรวยคว่ำ (truncated conical) ระหว่างส่วนตัวและส่วนคอมีสันหักเป็นมุมชัด ก้นตัดแบน (รูป ๙, ๑๗, ๒๓, ๒๘)

แบบที่ ๓ เป็นจานเชิงฐานเตี้ยมาก ส่วนบนเป็นรูปชามคุ่มเหมือนแบบที่หนึ่ง เป็นแต่มีฐานรูปกรวยคว่ำเสริมให้วางได้แน่นกับพื้นยิ่งขึ้น (รูป ๑๐, ๓๘ ก.ข)

พิจารณาเปรียบเทียบกับเครื่องปั้นดินเผาที่พบที่หมู่บ้านเก่า ที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม จังหวัดกาญจนบุรี ปรากฏว่า หมู่ชนที่อาศัยตามถนนมาลัยแมนไม่พิถีพิถันในการทำเครื่องปั้นดินเผา เพราะมีมือหยาบกว่า ถ้วยชามบางลูกอาจไม่ได้ใช้แป้นหมุนในการปั้น ผิวนอกไม่ทำลวดลายและไม่ขัดให้เรียบ เหมาะกับการใช้ในชีวิตประจำวัน แต่จะพูดว่าชาวบ้านนี้ไม่มีฝีมือในการทำเครื่องปั้นดินเผาก็พูดไม่ได้ เพราะโอ่งขนาดกลางที่ผังซากชะนีมีขนาดใหญ่กว่าเครื่องปั้นดินเผาที่พบที่บ้านเก่าและที่เขาสามเหลี่ยม มีขนาดและรูปร่างได้ส่วนสัดไม่บิดเบี้ยวและมีลวดลายมากกว่าที่พบในโอ่งดินปัจจุบัน ชาวบ้านทัพหลวงสมัยทวารวดีคงสนใจกับสิ่งอื่นมากกว่าเช่นลูกปัดกับกำไล ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าเครื่องปั้นดินเผาสมัยทวารวดีมีเสนอเป็นรายงานน้อยมาก ในหนังสือ "พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติอู่ทอง "จังหวัดสุพรรณบุรี" ที่คุณจิรา จงกลและนาย Hiram Woodward Jr. เรียบเรียงและหม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศสกุล ทรงตรวจแก้ ก็มีอยู่ภาพเดียวในหน้า ๑๕ แสดงภาพเครื่องปั้นดินเผาสามใบ มีบันทึกไว้ว่า "เครื่องปั้นดินเผาสมัยก่อนประวัติศาสตร์พบน้อยมากในบริเวณเมืองเก่าอู่ทอง ส่วนมากกลายเป็นเศษหม้อซึ่งแตกปะปนอยู่ด้วยกันหลายสมัยในพื้นดิน อีกประการหนึ่งยังไม่ได้มีการขุดค้นด้านก่อนประวัติศาสตร์กันอย่างกว้างขวางพอ เครื่องปั้นดินเผาอีกประเภทหนึ่งซึ่งพบมาก ทั้งของสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตลอดลงมาจนสมัยทวารวดี คือเครื่องมือที่ใช้ในการปั่นด้ายทอผ้า ซึ่งเรียกกันว่า แวเหล็กใน (spindle whorls) จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าไม่ได้มีการยืนยันว่าเครื่องปั้นดินเผาสามใบนั้นเป็นของสมัยไหนแน่ ผู้ที่ดูแต่ภาพและคำอธิบายก็อาจเข้าใจผิดไปว่า เป็นเครื่องปั้นดินเผาของสมัยทวารวดีเพราะอู่ทองเป็นเมืองสมัยนั้น แม้แต่ในบทความเกี่ยวกับศิลปวัตถุสมัยทวารวดีของคุณ พ. สุทัศน์ ณ อยุธยา ก็มีภาพเครื่องปั้นดินเผามีคำอธิบายใต้ภาพว่า "หม้อทนนมอญ ขุดพบในบริเวณสถูปที่บ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ทำให้เกิดเข้าใจว่าหม้อทนนมอญเป็นเครื่องปั้นดินเผาของสมัยทวารวดีเพราะยอมรับกันว่าคูบัวเป็นเมืองในสมัยนั้น เช่นเดียวกับบทความเรื่อง "การขุดค้นที่พงตึกและความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สมัยโบราณ แห่งประเทศไทย" ซึ่งท่านสุภัทรดิศ ดิศสกุล ทรงแปลจากบทความของศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ ก็มีภาพในรูปที่ ๘ ว่า หม้อน้ำดินเผา ซึ่งทำให้เข้าใจว่าหม้อน้ำดินเผาเป็นเครื่องปั้นดินเผาของสมัยนั้น ในหนังสือ

Dvaravati ของ ดร. เวลส์ก็มีรูปเครื่องปั้นดินเผาเพียง ๒ ภาพได้จากพงตึก (Plate 42) บทความทั้งสามที่กล่าวแล้วมีประโยชน์มากแต่ไม่เป็นบทความที่จะช่วยให้นักศึกษาเกิดความเข้าใจว่าเครื่องปั้นดินเผาในสมัยทวารวดีนั้น มีรูปร่างลักษณะอย่างไรแน่ที่จะได้ใช้เป็นหลักในการศึกษาหาความรู้ต่อไป อาจจะมีผู้สรุปลงไปโดยไม่ได้พยายามศึกษาต่อ ว่าเมื่อมีหม้อทนนมอญคนอาศัยอยู่ในสมัยนั้นก็คงเป็นชาวมอญ

ชาวสมัยทวารวดีนั้นคงมีฝีมือในการทำ เครื่องปั้นดินเผามาก เหมือนกัน เพราะได้พบตะเกียงดินเผาแบบโรมัน ที่จังหวัดนครปฐม[๑] คล้ายกับตะเกียงแบบที่พบที่พงตึก และทำตะเกียงดินเผาแบบอานธระ ศิลปอมรวดี พบที่เมืองเก่าอู่ทองด้วย [๒]

โครงกระดูกที่ขุดได้ตามแนวถนนมาลัยแมน แม้จะเป็นโครง ที่ขุดได้เองก็ถูกความกดจากทรายที่ถมทับอยู่และจากปลวกที่เกิดชุกชุมในบริเวณนั้นทำให้รูปร่างเปลี่ยนแปลงไป บางโครงก็ถูกทำลายจนไม่อาจประกอบให้คงรูปเดิมได้ พวกที่ขุดพบโดยเจ้าของและคนขุดก็ถูกเครื่องตักทำให้แตกหักเสียหายมากไม่อาจประกอบขึ้นเป็นรูปร่างสมบูรณ์เช่นเดียวกัน คงมีลักษณะบางประการที่ตรวจพบพอเสนอได้ดังต่อไปนี้

โครงที่ ๑ นับเป็นโครงที่สมบูรณ์กว่าโครงอื่น ๆ ฝังเหยียดตรง หัวตะแคงทางซ้าย แขนทั้งสองข้างทอดตรงแนบลำตัว ขาเข้ามาชิดกันที่บริเวณเข่า และเท้าซ้อนกัน เท้าเหมือนถูกผูกรวมแล้ววางไปบนหม้อที่วางอยู่ใต้ (รูป ๑๑) โครงนี้ได้แบ่งออกเป็น ๓ ท่อน ยกขึ้นพร้อมทั้งทรายที่อยู่ใต้แล้วห่อด้วยผ้าพลาสติก นำไปตั้งแสดงเป็นลักษณะของการฝังในสมัยนั้น ขณะนี้ได้ทำความสะอาดแยกเอาทรายออก นอกจากที่บริเวณลำตัวกระดูกคงติดอยู่กับทรายที่ติดมาพร้อมกับโครง

โดยอาศัยลักษณะของ greater sciatic notch ตัดสินว่าเป็นโครงเพศชาย อาศัยลักษณะของฟันเข้าใจว่ามีอายุไม่เกิน ๒๐ ปี

กระโหลกถูกดินทับจนด้านข้างของกระโหลกแบนผิดรูปไป ทำให้ไม่อาจบอกได้ว่าทางด้านบนและด้านหลังของกระโหลกจะมีลักษณะอย่างไร หน้าขนาดกลาง ไม่กว้างและไม่แคบ ดั้งจมูกแบน, กว้าง มีคางยื่นเล็กน้อย (alveolar prognatism) (รูป ๑๒ ข) เพดานสั้น

---

๑ จิรา จงกล, ๒๕๐๙. ศิลปกรรมสมัยทราวดี. พระนครกรมศิลปากร.

๒ ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ๒๒๐๙. เรียบเรียงจากบทความของ ดร. บัว เซอลิเยร์ "ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกบสถานที่ตั้งอาณาจักรฟูนัน" จากหนังสือโบราณวิทยาเรื่องเมืองอู่ทองกรมศิลปากรจัดพิมพ์

กว้าง และลึก (รูป ๑๓ ข ไม่แสดงภาพชัดเจนเหมือนในกระโหลกจริง) กระดูกคางล่างมีขนาดธรรมดา ไม่มีลักษณะพิเศษเช่นมีส่วนข้างของตัวถ่างเช่นกระดูกที่บ้านเก่า การเรียงของฟันเป็นโค้งเรียบเสมอ ฟันหน้าบนซี่กลางมี shovel characteristic เล็กน้อย ฟันสึกพอสมควร ไม่มีฟันผุ กระดูกแขนขาประกอบได้บางชิ้น ขนาดไม่ใหญ่โต วัดได้ดังนี้

กระดูกต้นแขนขวา ๓๓๓ มม.
กระดูกเรเดียสข้างขวา ๒๕๙ มม.
กระดูกอัลนาข้างขวา ๒๖๙ มม. (ประมาณเพราะส่วนยื่นสไตลอยด์หักหายไป)
กระดูกต้นขาข้างซ้าย ๔๗๐ มม.
กระดูกทิเบียข้างขวา ๓๘๖ มม.
กระดูกฟิบูล่าข้างขวา ๓๙๑ มม. (ประมาณ)

คำณวนโดยอาศัยผลงานของ (Trotter, and Gleser (1958) [๒] โครง ๑ เป็นของคนสูงประมาณ ๑๗๔.๒ ซม. ขณะมีชีวิตอยู่

โครงที่ ๒ มีกระดูกผุเปื่อยกว่าโครงที่ ๑ ส่วนบนของกระโหลกหลุดหายไปหมดเพราะถูกเครื่องขุดตักเอาไปพอดี ส่วนที่เหลือมีส่วนหน้าแคบกว่าโครงที่ ๑ โหนกแก้มค่อนข้างสูง ดั้งจมูกแบนแต่ไม่กว้าง มีคางยื่นเล็กน้อย ส่วนยื่นมาสตอยด์ขนาดเล็ก ลักษณะของกระโหลกบ่งไปทางเพศหญิง กระดูกขากรรไกรล่างเล็กกว่าโครง ๑ ไม่มีฟันกรามซี่ที่ ๓ (ไม่ขึ้น ?) ฟันลึกมากกว่าโครงที่ ๑ เพดานสั้น, กว้างและลึก กระดูกขากรรไกรล่างเมื่อเปรียบกับโครงหนึ่งเล็กกว่ากัน ความกว้างของ ramus โครงที่หนึ่ง ๓๔ มม. โครงที่สอง ๓๐ มม. symphyseal height ๓๓ มม. และ ๓๑ มม. ตามลำดับ ฟันหน้าซี่บนไม่แสดง shovel characteristic เลย กระดูกส่วนอื่น ๆ ไม่อาจประกอบขึ้นเป็นรูปร่างให้พอศึกษาได้

กระโหลกนี้พบลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งคือการถอนฟันหน้าซี่ริม ซึ่งเป็นลักษณะที่พบมาตั้งแต่โครงกระดูกสมัยหินใหม่รุ่นเริ่ม (early neolithic) ที่บ้านเก่าและโครงกระดูกสมัยโหละที่พบที่ศูนย์ทหารบกใหญ่ที่ลพบุรี (รูป ๒๐)

---

๒ Trotter, M. and Gleser, G.E. 1958 A. re-evaluation ot estimation of stature based on measurements of stature taken during life and of long bones after death. Am. J. Phys. Anthrop. 16, 79–123.

โครง ๓ และ ๔ ส่วนกระโหลกของโครงทั้งสองนี้ผุพังหมด ไม่อาจแยกออกมาศึกษาได้นอกจากกระโหลกหมูที่ถูกฝังอยู่ใต้กระโหลก (รูป ๒๕ ข)

โครง ๕ คงแยกได้แต่กระดูกขากรรไกรล่างเท่านั้น ไม่มีลักษณะพิเศษอย่างไรที่ควรจะบันทึกไว้

โคลง ๖ กระโหลกถูกความกด ของทราย ทำให้หน้าด้านขวาแบนลง ทำให้ไม่อาจบอกลักษณะของกระโหลกได้ มีส่วนหน้าผากนูนกว่าโคลงอื่น ๆ เล็กน้อย ดั้งจมูกไม่กว้างและไม่แบนโหนกแก้มยื่นน้อยกว่าโครงอื่น ส่วนยื่นมาสตอยด์เล็ก คางไม่ยื่น ส่วนตัวของกระดูกขากรรไกรล่างสอบเข้ามากกว่าโครงอื่น ๆ

โครง A ไม่สามารถประกอบขึ้นเป็นโครงได้ เพราะถูกเครื่องตักทำลายเป็นชิ้นเล็กชิ้นน้อยหมด คงเหลือแต่ขากรรไกรล่างและพื้นบน เมื่อประกอบขึ้นแล้วทำให้บอกอายุได้ว่าเป็นโครงของคนอายุไม่เกิน ๒๐ ปี เพราะพื้นกรามซี่ที่ ๓ ยังไม่ขึ้น แต่ที่น่าสนใจก็คือมีพื้นหน้าซี่กลางทั้ง ๒ ซี่มีรอยฝนเห็นได้ชัดเจน แต่ยังไม่ถึงกับที่ขอบตัดเว้าเป็นรูปพลั่วหางปลา (รูป ๓๕) ลักษณะการฝนพื้นหน้า จนเป็นรอย ชัดเจนและมีขอบตัดเว้าเป็นรูปพลั่วหางปลานั้น ได้พบมาตั้งแต่สมัยหินใหม่รุ่นหลัง (late neolithic) (รูป ๓๖) และได้พบเช่นเดียวกันในชายไทยปัจจุบัน (รูป ๓๗) อายุ ๔๖ ปี ให้ประวัติว่าเป็นเชื้อชาติเป็นไทย มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดนครสวรรค์ ขณะนี้มาทำงานอยู่จังหวัดพระนคร ปฏิเสธโรคร้ายแรงต่าง ๆ ขณะนี้มีบุตร ๗ คนทุกคนไม่มีพื้นมีลักษณะเหมือนตัวเลย เกี่ยวกับบิดามารดาไม่อาจบอกได้ ให้ประวัติว่าใช้กิ่งข่อย (Streblus asper) ซึ่งพบอยู่เฉพาะใน อินเดีย พม่า ไทย มลายู เขมรและลาว ชาวอินเดียนิยมใช้กิ่งถูฟันมาก และรายนี้ปฏิเสธการเกี่ยวพันทางเชื้อชาติกับชาวอินเดีย ได้ใช้กิ่งข่อยที่ลอกเปลือกแล้วถูฟันหน้าหรือใช้ฟันกัดมาตั้งแต่อายุได้ ๑๑—๑๒ ปี ฟันที่มีลักษณะแบบนี้เป็นรายแรกที่พบในคนไทยปัจจุบัน

จากการศึกษาที่ได้กล่าวมาแล้วคงพอสรุปได้ข้อความเป็นสองตอนดังนี้

หนึ่ง โครงกระดูก ที่พบตาม แนวถนนมาลัยแมน เป็น โครงกระดูก ของคน ใน สมัยทวารวดีจริงเพราะมีเครื่องประดับ เช่น ต่างหู ลูกปัด กำไล คล้ายกับที่ได้รายงานแล้วในที่ต่าง ๆ ของคนสมัยนั้น

ข. เครื่องประดับบางชิ้นเช่นลูกปัด เบี้ยจั่นมีลักษณะเหมือนกับที่พบในสมัยหินใหม่ จังหวัดกาญจนบุรี กำไลสำริดที่ใช้เหมือนกับที่พบในคนสมัยโลหะที่พบที่บ้านนาดี จังหวัดขอนแก่น และที่กรมทหารบึนใหญ่ จังหวัดลพบุรี และที่ยังใช้กันอยู่ในไทยสิบสองปันนา และวิธีทำกำไลก็คล้ายกับกำไลที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน แสดงถึงการสืบเนื่องกันในวิธีการทำเครื่องประดับเหล่านั้น

ค. มีเครื่องมือบางชิ้นเช่นเขากวางมีลักษณะรูปร่างเหมือนกับที่พบใช้โดยคนสมัยหินใหม่ จังหวัดกาญจนบุรี

ง. เครื่องปั้นดินเผา ถึงจะมีรูปแตกต่าง ออกไปจาก ที่พบและใช้โดยมนุษย์หินใหม่ที่บ้านเก่า ที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม จังหวัดกาญจนบุรี ก็เห็นได้ว่ามีการดัดแปลงจากของเดิมให้เหมาะกับการใช้ยิ่งขึ้น

จ. มีประเพณีเกี่ยวกับฟันอยู่ ๒ ประเพณีที่พบมา ตั้งแต่สมัยหินใหม่จนถึงสมัยโลหะ คือการถอนฟันหน้า อีกประเพณีหนึ่งก็คือการฝนฟันหน้า ซึ่งพบมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

จากหลักฐาน ๕ ประการตามที่ได้กล่าวแล้วทำให้เห็นได้ว่า คนที่อาศัยอยู่ตามแนวถนนมาลัยแมนนั้นคงเป็นชนซึ่งเคยอยู่ในประเทศไทยที่ได้สืบเนื่อง กันมา ตั้งแต่สมัยหินใหม่ ตลอดสมัยโลหะ ถ้าเป็นคนที่เคลื่อนย้ายเข้ามาภายหลัง คงนำศิลปวัฒนธรรมแบบใหม่เข้ามา แทนที่จะใช้ของเก่าที่มีอยู่แล้วแต่เดิม

สอง ก. จากการพิจาณาเครื่องประดับ และเครื่องใช้ จะต้องเข้าใจว่า หมู่ชนที่พบนั้น มีการกินอยู่ค่อนข้างสมบูรณ์ การที่เอาลูกปัดสวย ๆ จำนวนมาก ลูกปัดทำด้วยทอง ต่างหูทำด้วยทองผั่งลงไปกับศพ และการเลี้ยงชะนีและมีการผั่งอย่างเป็นพิธี ใส่ทั้งกำไล ลูกปัดเครื่องเซ่นย่อมแสดงถึงฐานะของบุคคลเหล่านั้นอยู่แล้ว และหมู่ชนที่มีวัฒนธรรมสูงขนาดนี้ไม่น่าจะสูญหายไปได้โดยง่ายจากถิ่นฐานที่อยู่ นอกจากจะมีสาเหตุที่ร้ายแรงจากภายนอก

ข. โครงกระดูก ถึงจะไม่สมบูรณ์ก็ไม่แสดง ลักษณะใด ที่ผิดแปลกไปจากกระดูกของชาวไทยปัจจุบันและหมู่ชนสมัยหินใหม่ที่ได้ทำการศึกษาที่หมู่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะพิเศษเช่นมีคิ้วหนาซึ่งในกระโหลกก็คือสันสุปร้าออบิตัลก็ไม่ปรากฏในกระโหลกเหล่านี้ กระดูกโหนกแก้มก็มีลักษณะเหมือนชาวมองโกลอยด์ทั่วไป

ศม
915.903
ศ 765 มส
น32 ม 2768

ค. การพบโดย Rev. Princeton S. Shu เกี่ยวกับชาวจีนสมัย ๓๐๐๐ ปี ใช้คำไทยที่ไทยยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน และการศึกษาวัฒนธรรมสมัยหินใหม่ที่หมู่บ้านเก่า ตำบลจระเข้เผือก จังหวัดกาญจนบุรีของ Mr. Per Sorensen ว่ามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม Lung-shan ที่อยู่ในตอนใต้ของประเทศจีน

จากหลักฐานอีก ๓ ประการผมจึงขอสรุปเพิ่มเติมว่า หมู่ชนที่อาศัยตามแนวถนนมาลัยแมนนั้นนอกจากจะเป็นชาวสมัยทวารวดีแล้วยังเป็นคนไทยที่อยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยหินใหม่ ไม่ใช่พึ่งมีคนไทยเคลื่อนย้ายมาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ถ้าจะมีการเคลื่อนย้ายก็มีการเคลื่อนย้ายเป็นหมู่น้อย ๆ เข้ามาสมทบกับหมู่ชนเผ่าเดียวกันที่ได้ทำมาหากินอยู่ในดินแดนแถบนี้แล้ว ถ้าจะมีชาวมอญก็เป็นแต่เพียงหมู่ชนที่เข้ามาร่วมอาศัยอยู่ด้วย เพราะหลักฐานต่าง ๆ ที่แสดงว่ามีชาวมอญอาศัยอยู่ก็มีแต่เพียงอักษรมอญที่จารึกอยู่ตามที่ต่าง ๆ เท่านั้น ยังไม่มีศิลปวัฒนธรรมประเพณีใดที่ยืนยันแน่นอนได้ว่าเป็นของชาวมอญโดยเฉพาะ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จด้วยการช่วยเหลือจากหลายฝ่ายดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. นายแพทย์สนั่น บุญญนิตย์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลนครปฐม ผู้นำข่าวมาแจ้งและช่วยเหลือให้ที่พักอาศัย, อาหารและให้ความสดวกต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา และช่วยออกเงินซื้อสิ่งมีค่าจากชาวบ้านให้ด้วย

๒. คุณสุนทร แก้วพิจิตรและครอบครัว ที่อนุญาตให้ใช้ที่ดินทำการขุดค้นได้โดยสดวก ให้อาหาร, ที่พักและช่วยสร้างที่กันแดดระหว่างการขุดค้น มอบสิ่งของที่ขุดค้นให้เกือบทั้งหมดและยังชักชวนชาวบ้านที่เก็บสิ่งของเหล่านี้ไปให้กลับเอามามอบให้ มอบโครงกระดูกต่างๆ ที่ขุดค้นไว้แล้วให้มาทำการศึกษา คงแบ่งเอาส่วนที่ไม่สำคัญทำบุญอุทิศให้กับหมู่ชนเหล่านั้น

๓. ทันตแพทย์ สิทธิ ส. โสภาคย์ ที่ได้แนะนำผู้มีฟันผิดปกติมาให้ศึกษา

๔. อาจารย์ของภาควิชากายวิภาคศาสตร์หลายท่านเช่น แพทย์หญิง เพทาย ศิริการุณ, ม.ร.ว. วีรพันธ์ ทวีวงศ์, นายแพทย์เมษยน เผื่อนปฐม ที่ร่วมในการขุดค้นและร่วมในการศึกษาต่อมา คนงานของภาควิชากายวิภาคศาสตร์ นายสมพงษ์ วรรณพินธุ กับคนที่ช่วยขุดค้นและช่วยในการเก็บรักษาโครงกระดูก, เครื่องมือ, เครื่องใช้ ให้อยู่ในสภาพดีเหมาะกับที่จะศึกษา

๕. เจ้าหน้าที่ของหน่วยภาพการแพทย์เช่น นายสังวาลย์ จั่นหนู, นายถวิล สุดดี ช่วยล้างฟิล์มและขยายภาพ และถ่ายภาพบางภาพ นายโชติ แสงสมพร, นายเสถียร แสงสลับ ช่วยในการเขียนภาพ, ช่วยประกอบเครื่องปั้นดินเผา โดยเฉพาะนายเสถียรได้ช่วยในการเขียนภาพเครื่องปั้นดินเผาและแผนที่ในการขุดค้น, นายแพทย์สภา ลิมพาณิชย์การ ช่วยแนะนำในการถ่ายภาพ

๖. คุณกอง สมิงชัย ช่วยในการเขียนภาพหน้าปก

๗. นายสุข มีสินฟ ช่วยในการพิมพ์ต้นฉบับ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมกว่า ๔ ครั้ง จึงเป็นรูปร่างขึ้นมาได้

๘. คุณอุทัย ทุติยะโพธิ บรรณารักษ์หอสมุดศิริราช ช่วยในการติดต่อโรงพิมพ์และช่วยในการตรวจทานต้นฉบับ

๙. คุณพัชรา ปริวรรตวร กองธรณีวิทยา, กรมทรัพยากรธรณี ที่กรุณาตรวจชนิดของหินที่เอามาทำเครื่องประดับและเครื่องใช้ ทั้งนี้โดยอาศัยการเห็นประโยชน์ในทางวิชาการของท่านอธิบดีกรมทรัพยากรธรณี

๑๐. ศาสตราจารย์แพทย์หญิงจินดาภา สายัณหวิกสิต มอบเงินให้คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล เป็นค่าใช้จ่ายในการขุดค้นและศึกษาเรื่องราวก่อนประวัติศาสตร์, คุณนายลี อิสสระนุกูล อุทิศเงินผ่านศาสตราจารย์นายแพทย์โรจน์ สุวรรณสิทธิ์ ใช้จ่ายในการขุดค้นที่ถ้ำเขาสามเหลี่ยม, มูลนิธิทับทิม จั่น บุญมี มอบทุนใช้ในการจัดพิพิธภัณฑ์ก่อนประวัติศาสตร์, นายแพทย์สิริ พัฒนกำธร และ คุณชำนาญ ลืออำรุง ช่วยออกเงินค้นคว้าและจัดพิมพ์

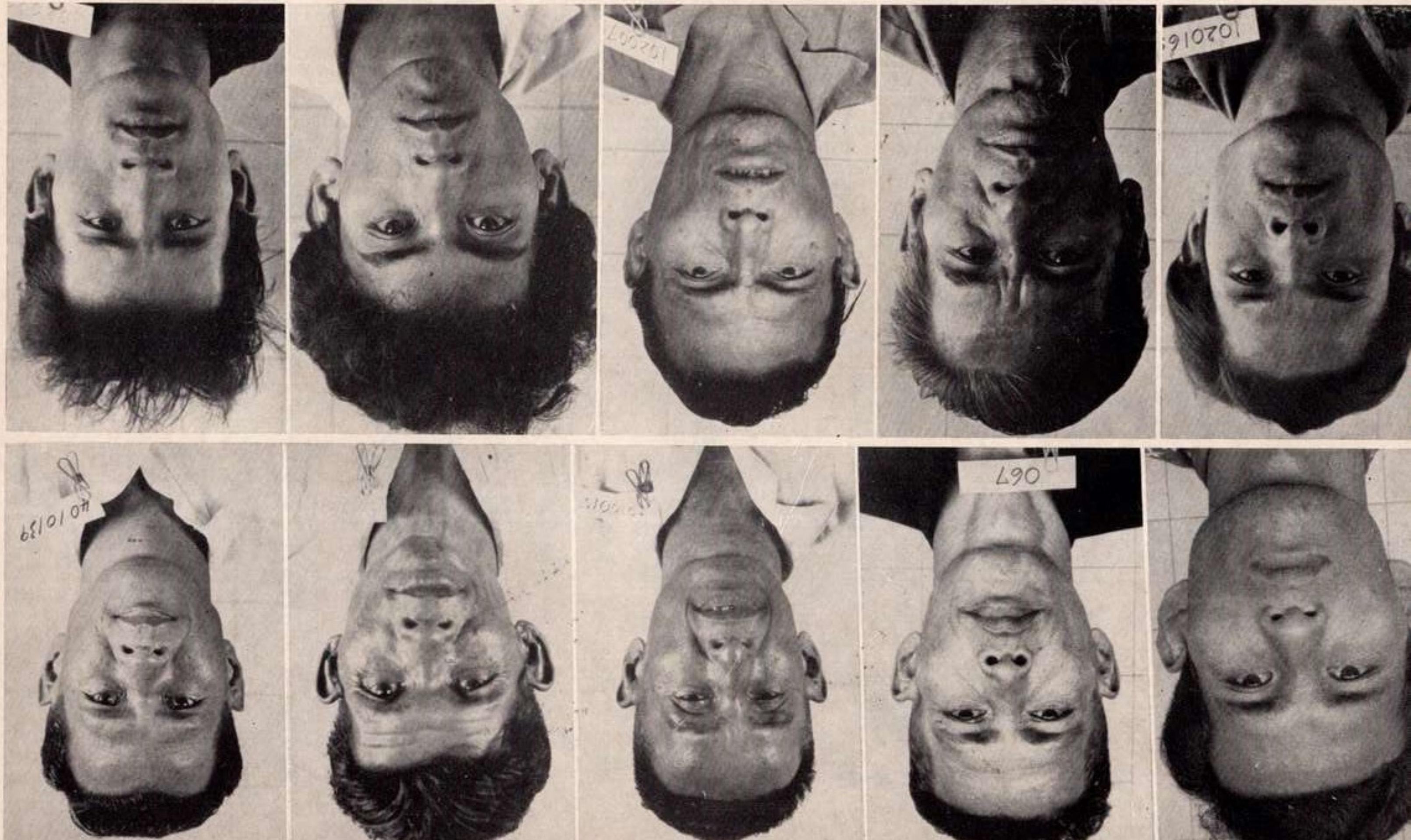
ทุกท่านที่ได้ออกนามมาแล้วผมขอขอบคุณอย่างยิ่ง เพราะถ้าไม่ได้เสียสละให้ความช่วยเหลือ การศึกษานี้คงจะไม่อาจเป็นผลสำเร็จออกมาได้.

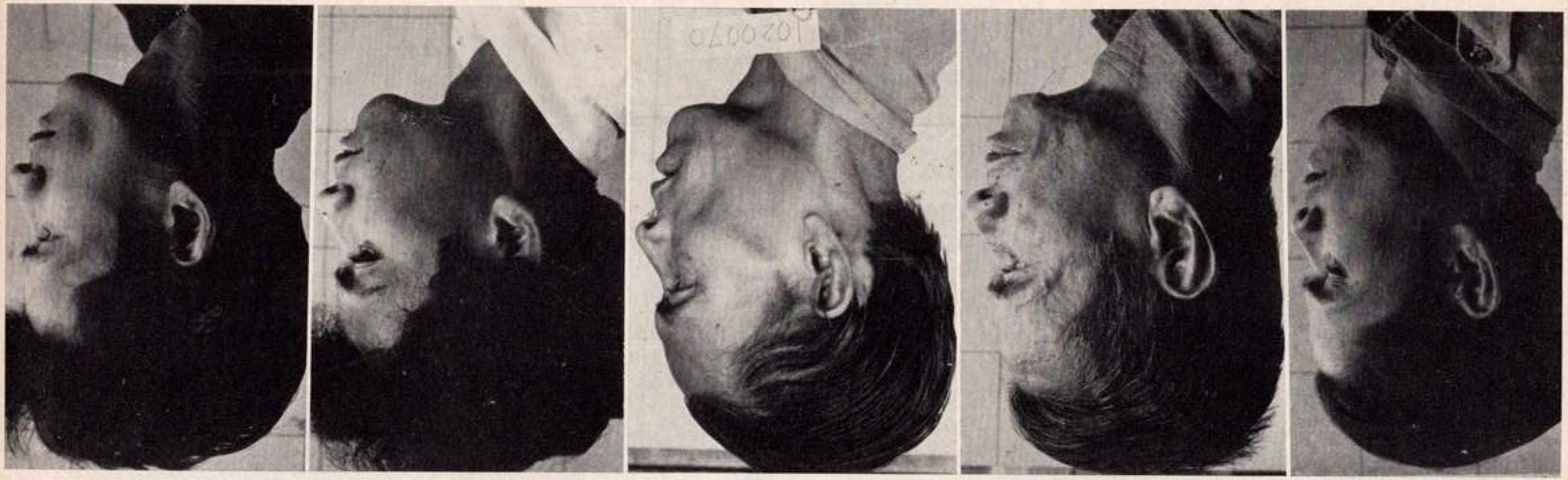
สุด แสงวิเชียร

๗ ก.พ. ๑๓

ภาพชุดมอญในอดีต

Фиг. 1. Типични представители на различни антропологични типове в Индия




L90

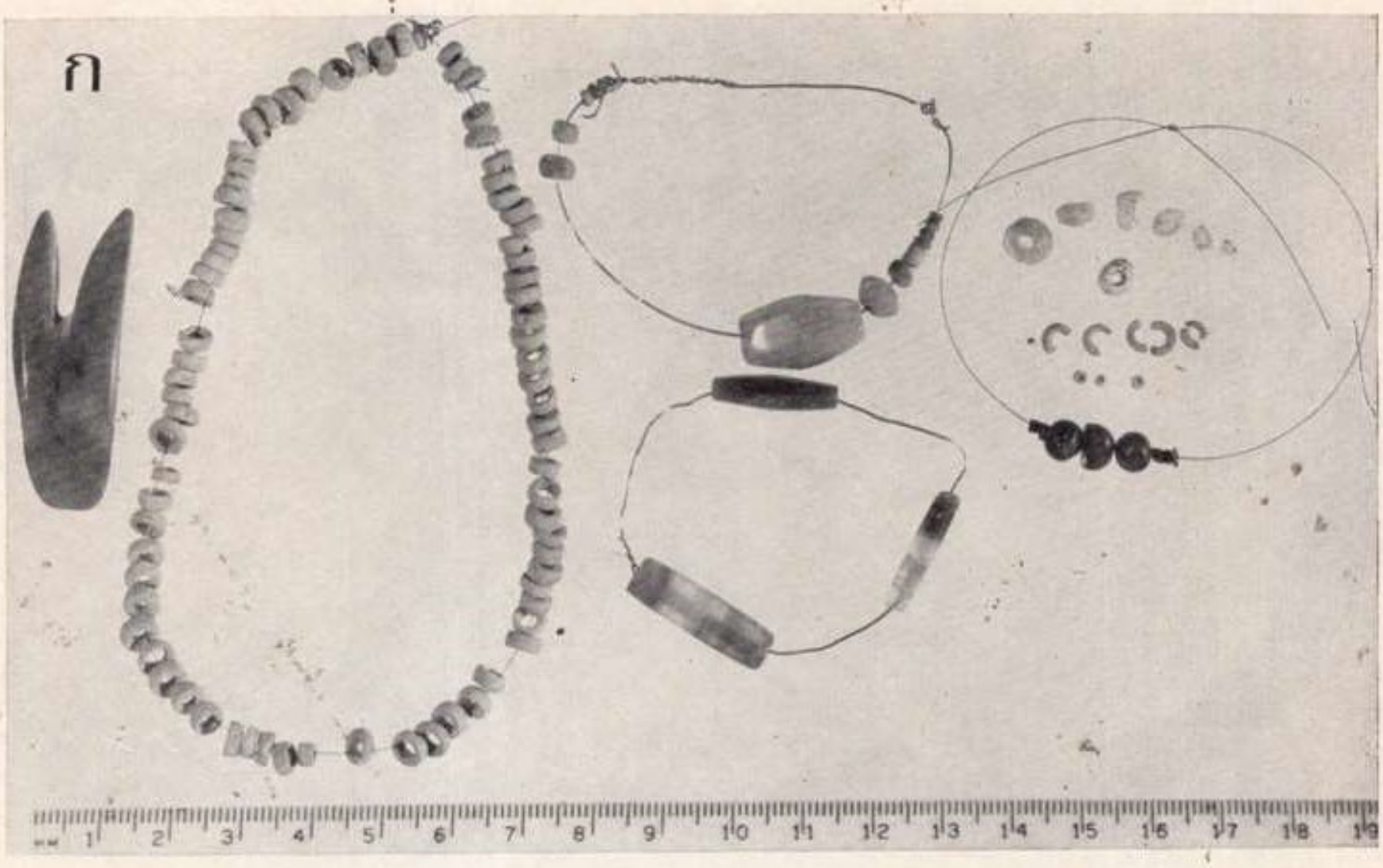


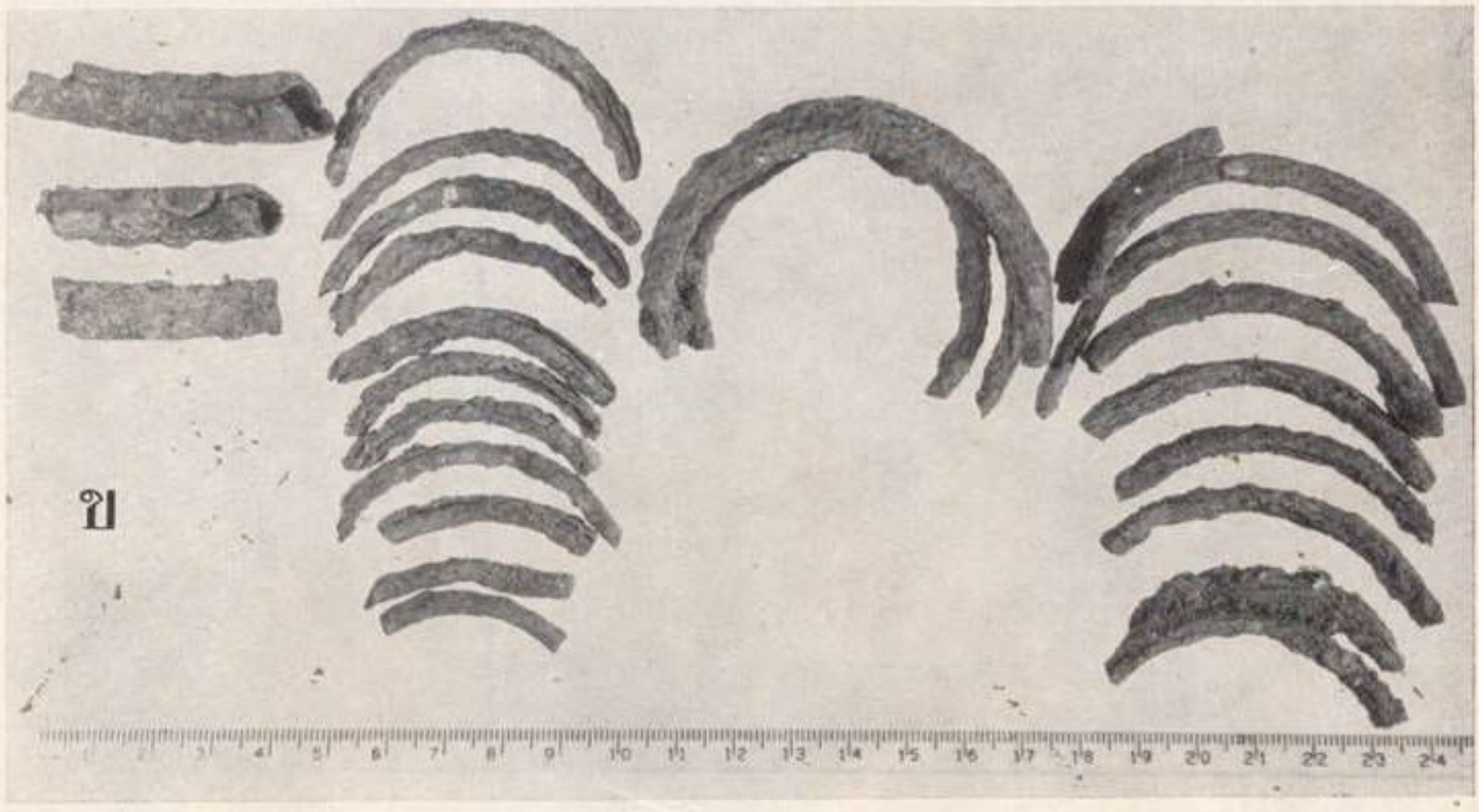


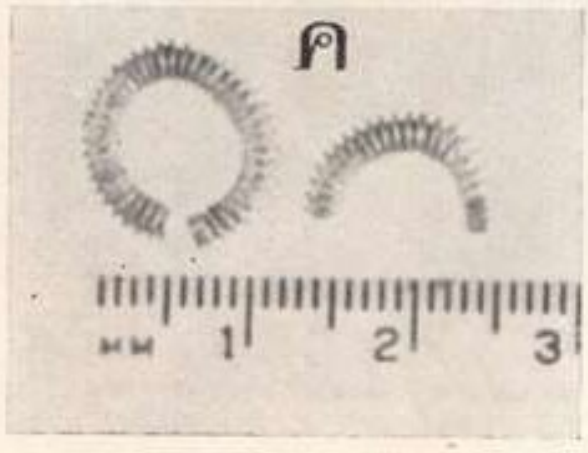




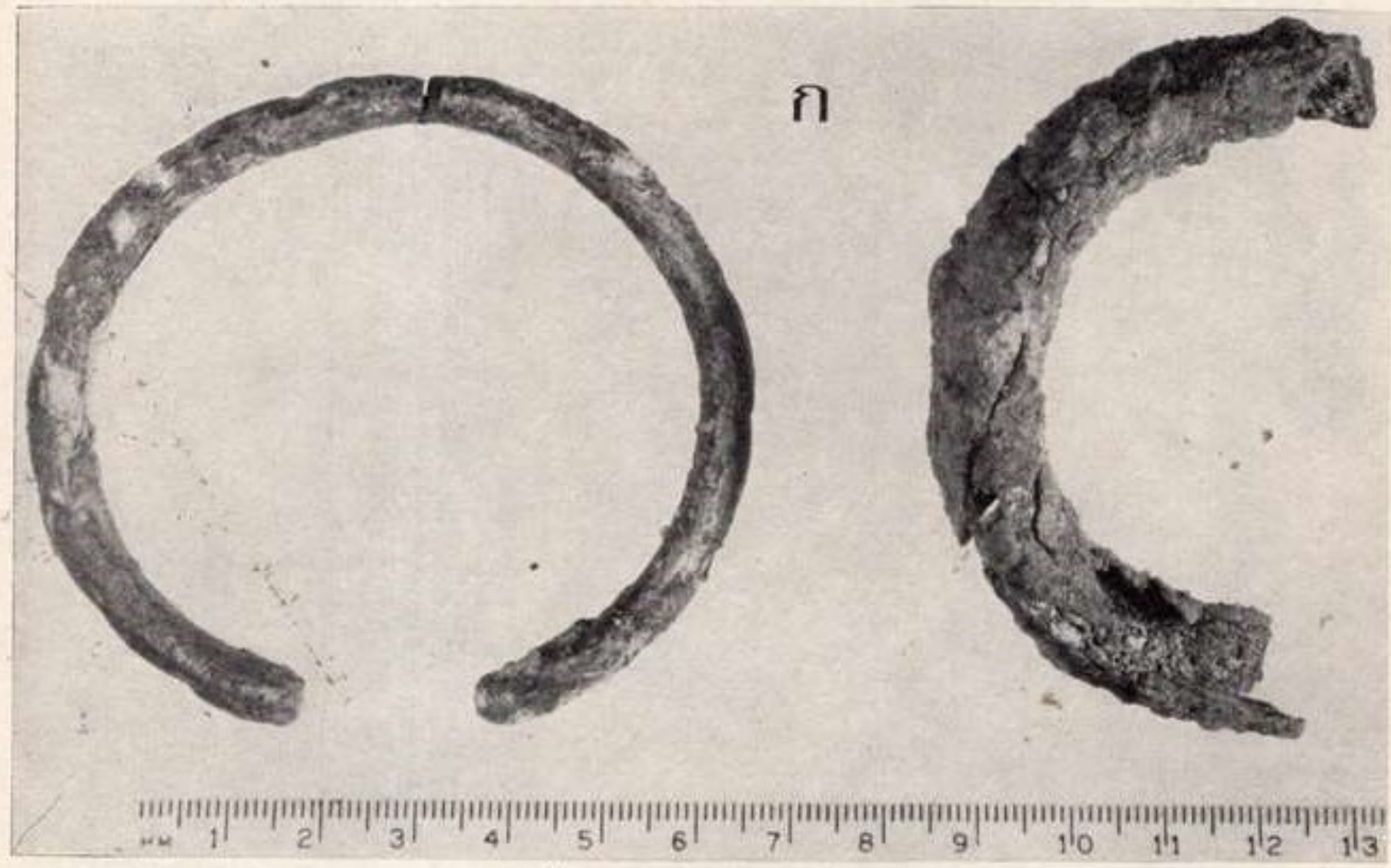
รูป 3 ก. เครื่องตักดินที่ใช้ขุดทราย
ข. สภาพพื้นที่หลังขุดเป็นแอ่งน้ำปรากฏขึ้น แนวถนนที่เห็นคือถนนมาลัยแมน
ค. ชามดินเผาพร้อมทั้งกระดูกเท้าที่พบหลังจากทรายตอนบนได้ถูกตักออกไป
ง. การขุดค้นเพื่อตามหาโครงกระดูกส่วนอื่น ๆ

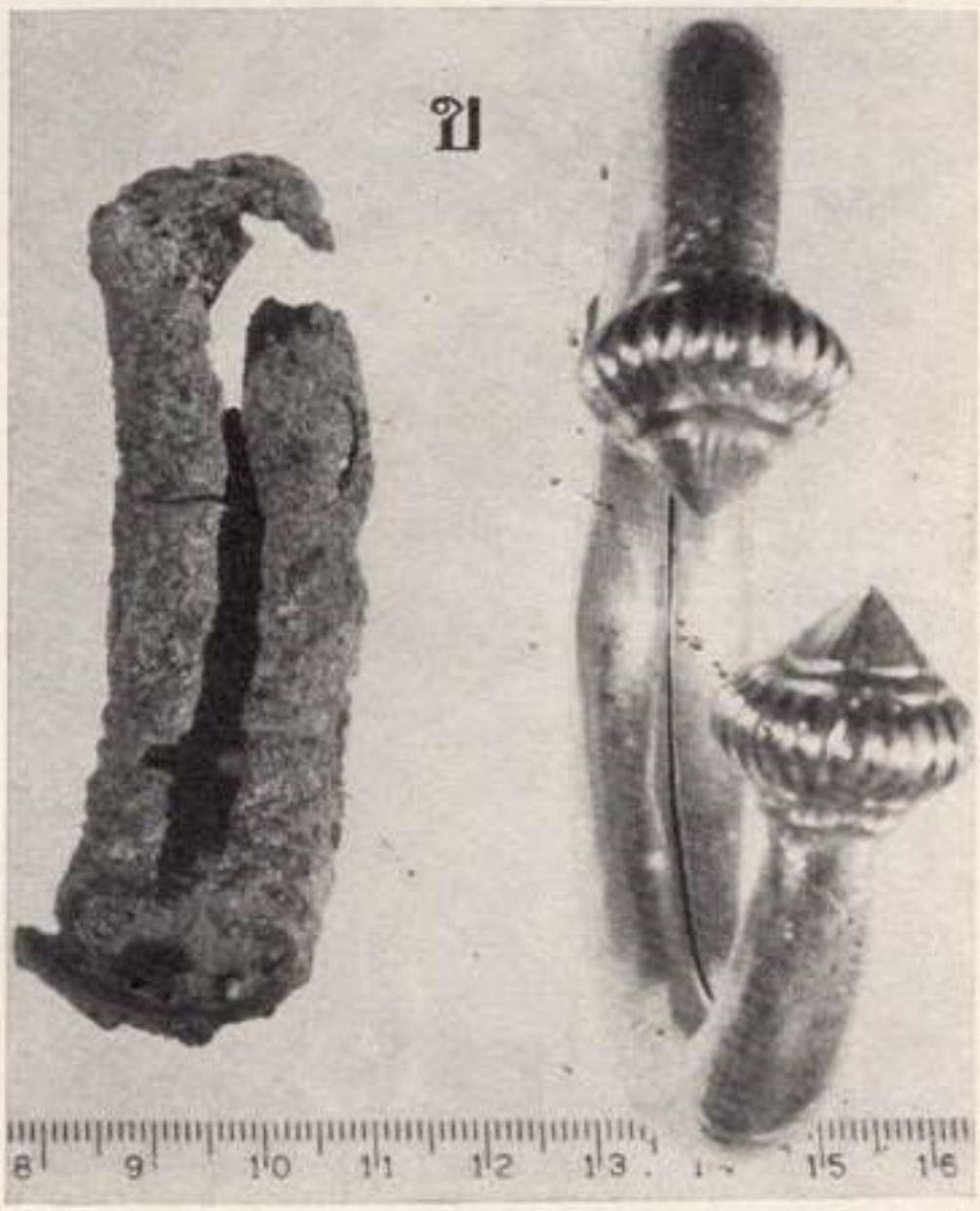






รูป 4 ก. ลูกปัด, เครื่องประดับที่ชาวบ้านและเจ้าของที่เก็บได้ พวงใหญ่เป็นลูกปัดดินเผาสีแดง
ข. กำไลสำริด
ค. ต่างหูทำด้วยทอง (ชาวบ้านเก็บได้ขายให้)

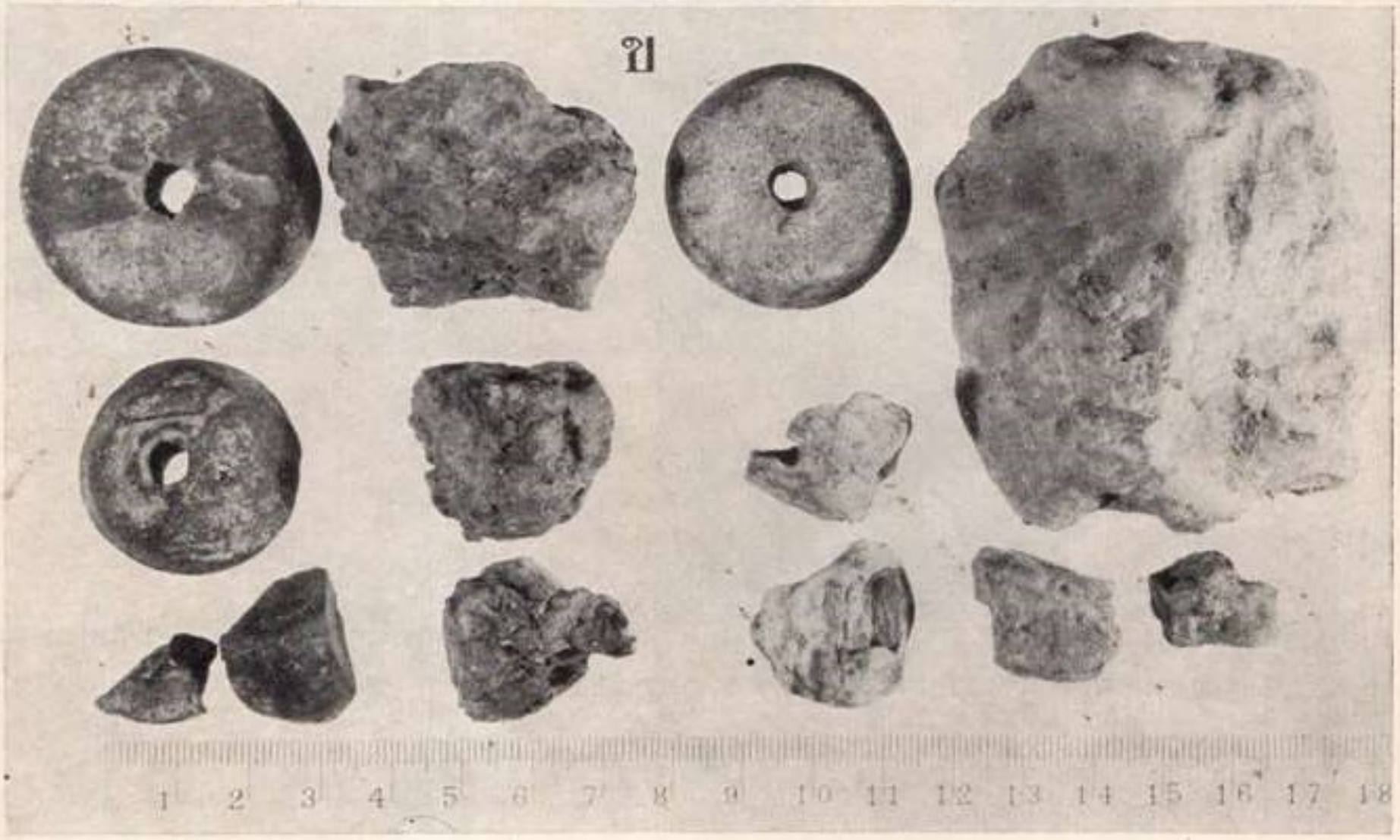




รูป 5 ก. ภาพกำไลสำริด 2 วง ขนาดเบื่น กำไรเท้า

ข. ภาพกำไลเท้าวงใหญ่ เปรียบกับกำไลเท้าปัจจุบัน หงายให้เห็นวิธีทำเบื่นแบบเดียวกัน

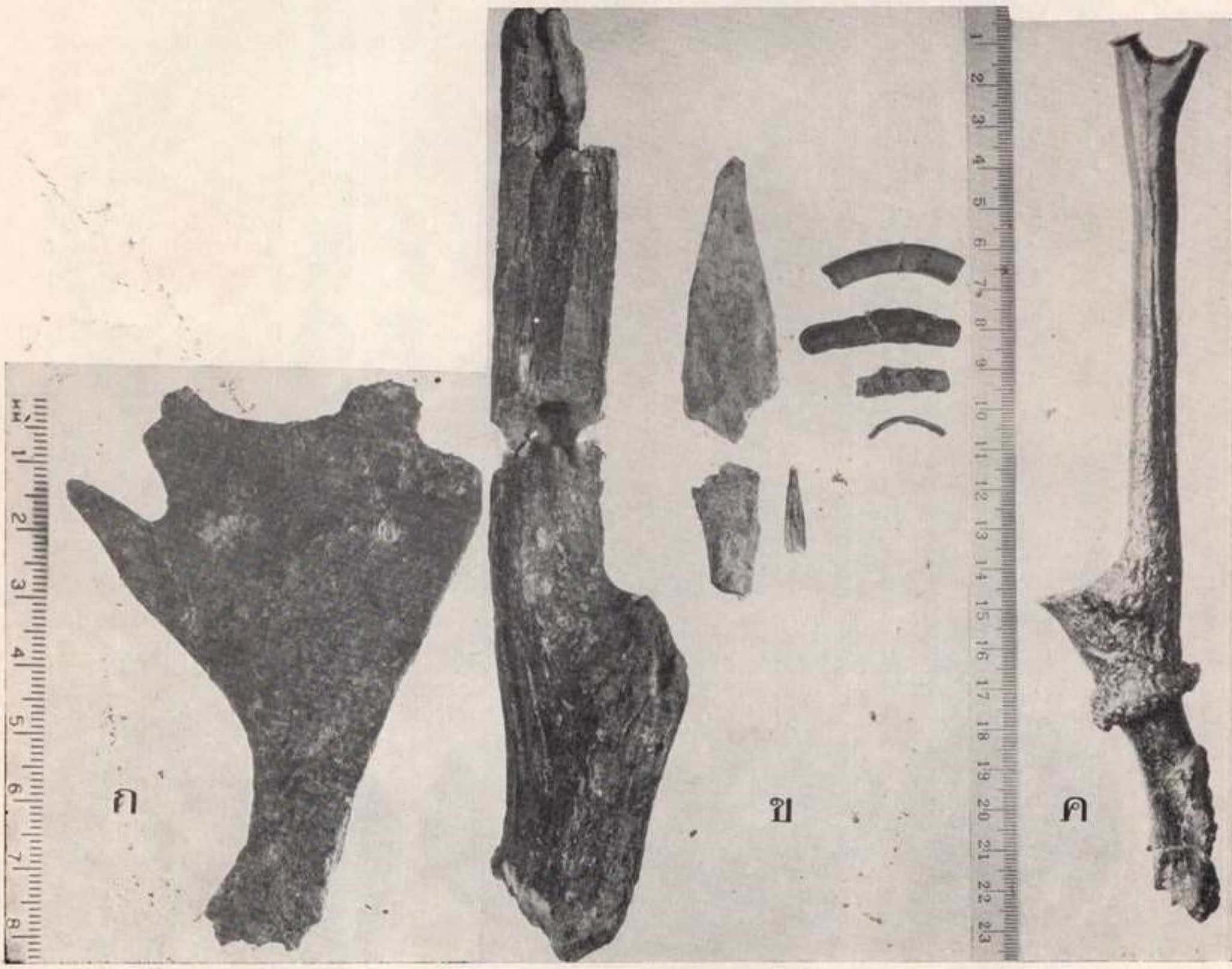




รูป 6 เครื่องใช้ที่ชาวบ้านเก็บไว้

ก. ด้ามดาบสำริดและก้อนสำริดที่หลอมตกในบริเวณที่ขุด

ข. ในปั้นผ้ายทำด้วยดิน, ก้อนสำริด ในปั้นผ้ายทำด้วยดิน (ชิ้นใหญ่เป็นดินเผาเศษของเตา (?))

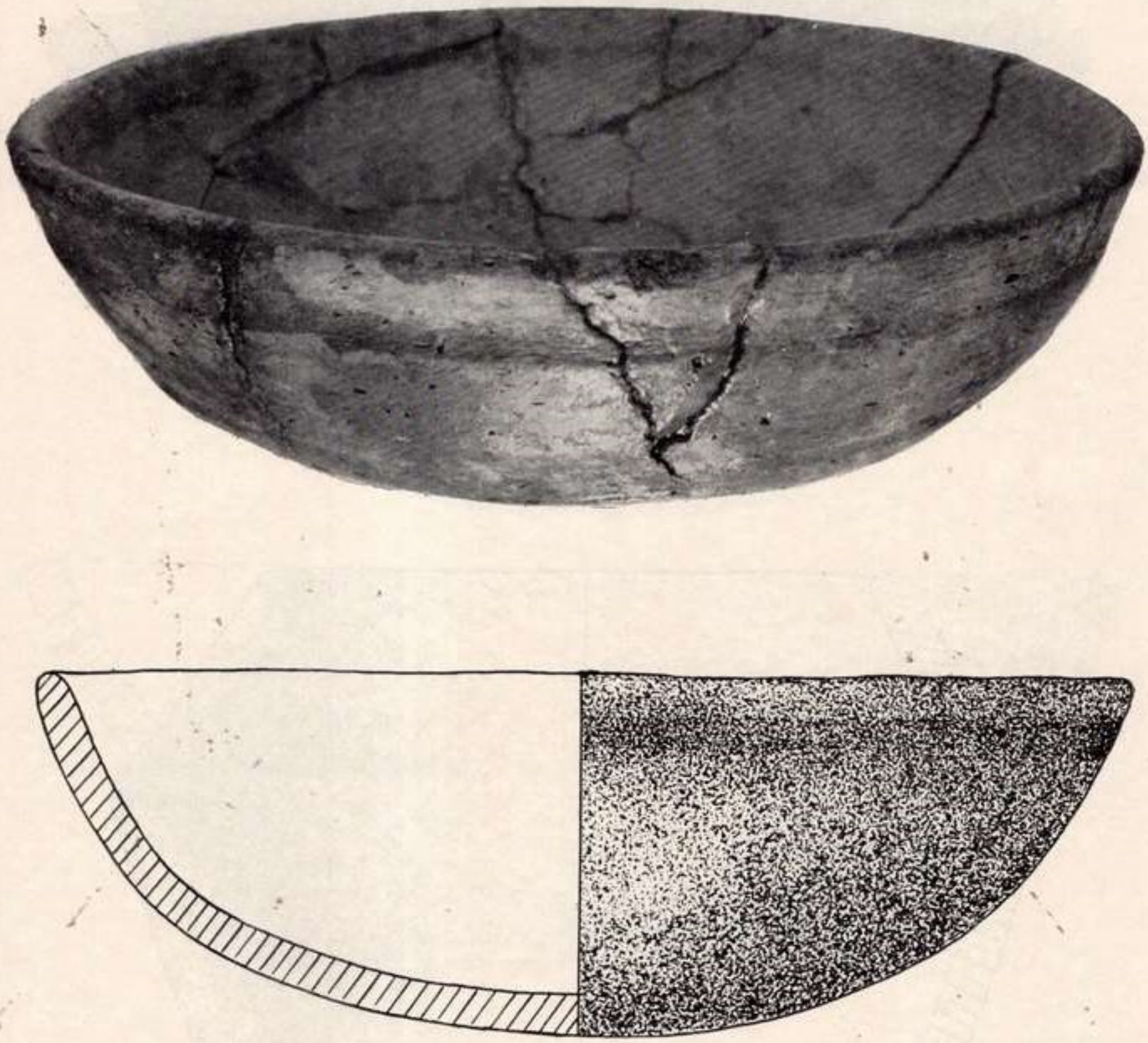


รูป 7 เครื่องมือ

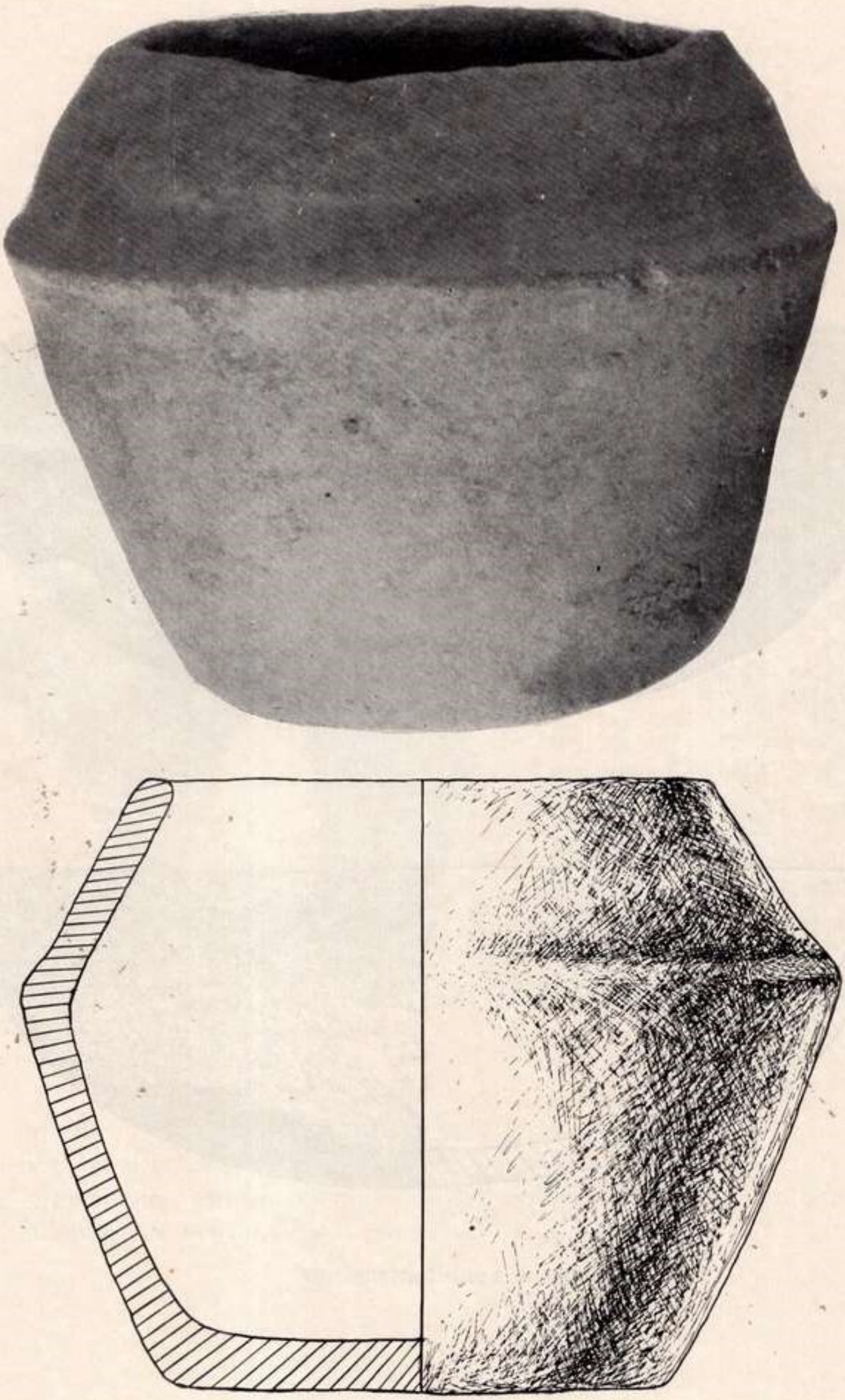
ก. เครื่องมือทำด้วยกระดูกรูปคล้ายมือ

ข. เครื่องมือทำจากเขากวางที่พบที่ทัพหลวง หัวหอก (?) ทำด้วยกระดูก กำไลหิน, ห่วงและแหวนสำริด

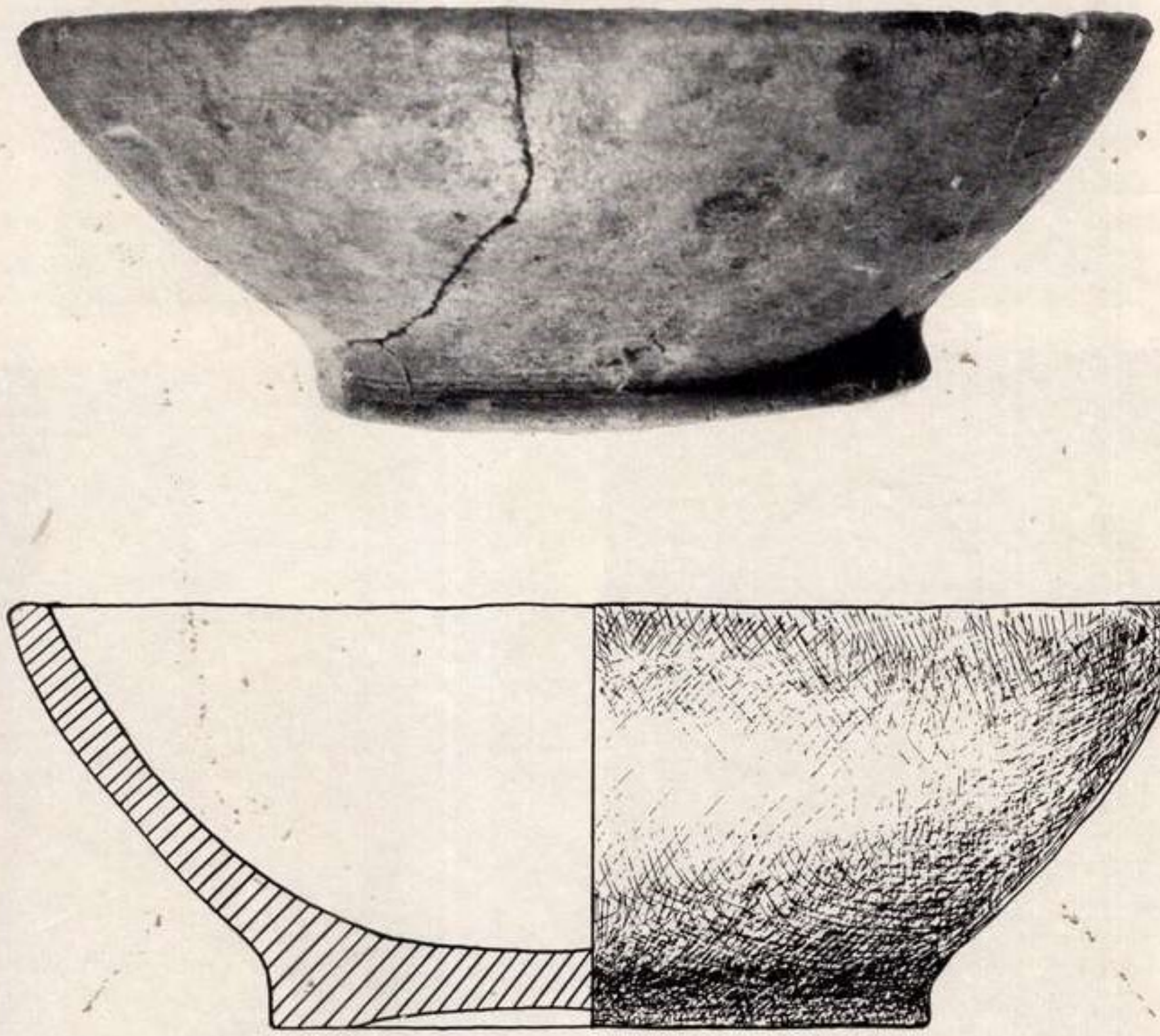
ค. เครื่องมือทำจากเขากวางพบที่บ้านเก่า จ. กาญจนบุรี



รูป 8 ชามแบบที่พบมากที่สุด



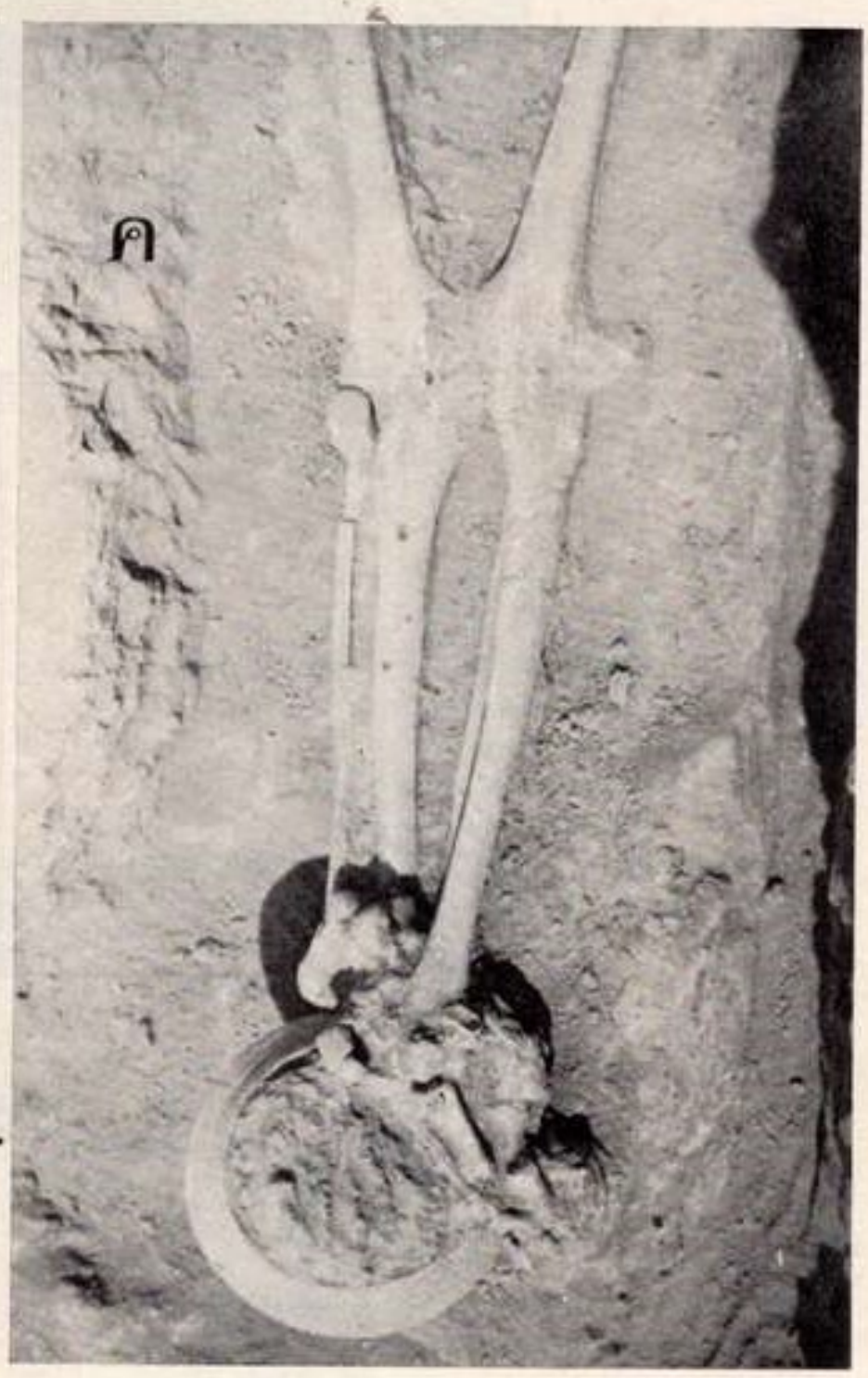
รูป 9 หม้อที่พบรองลงมา พบที่เท้าของโครงกระดูกทั้งสามใบ



รูป 10 จานเชิงเด็ย พบเพียง 2 ใบ

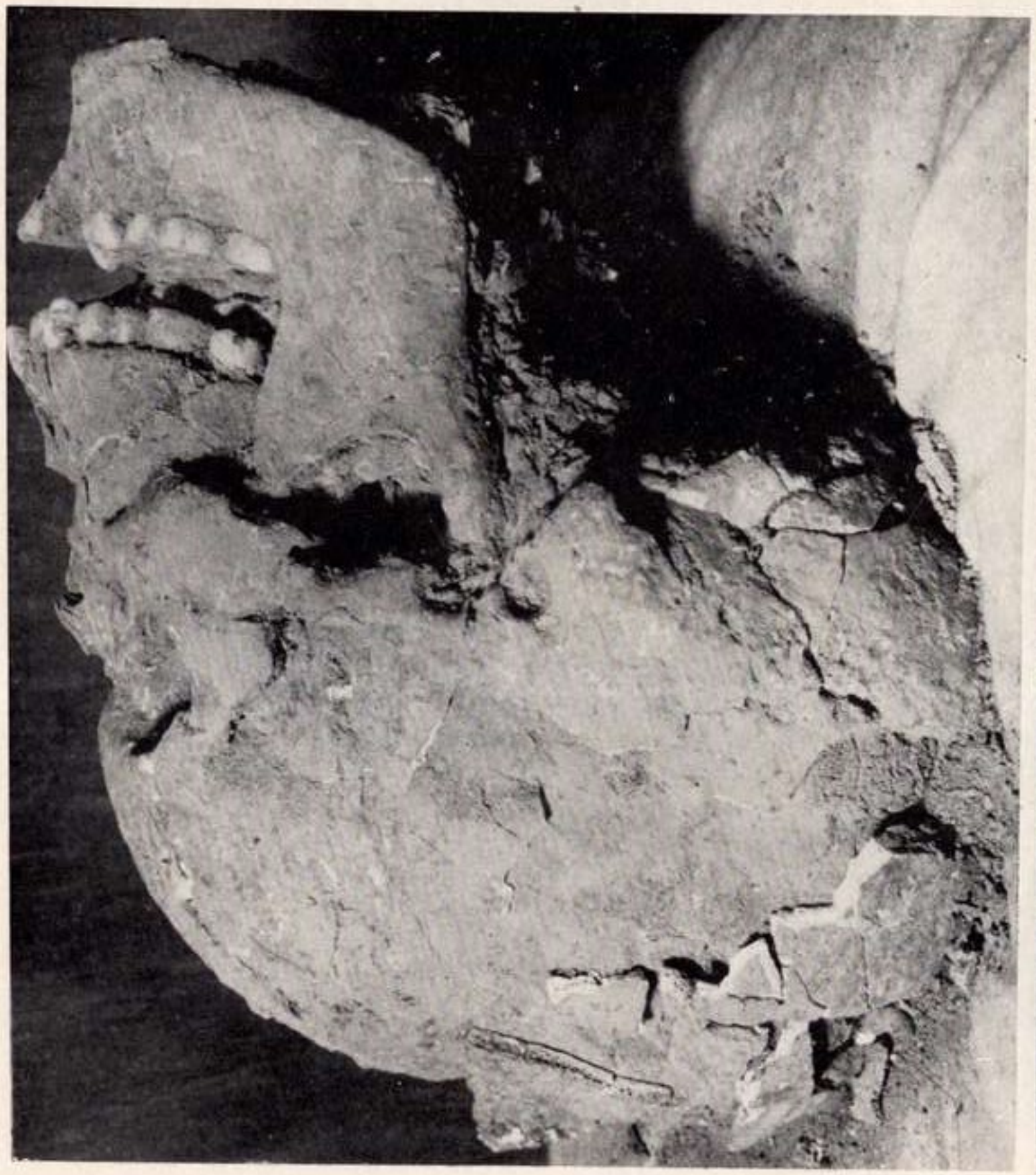




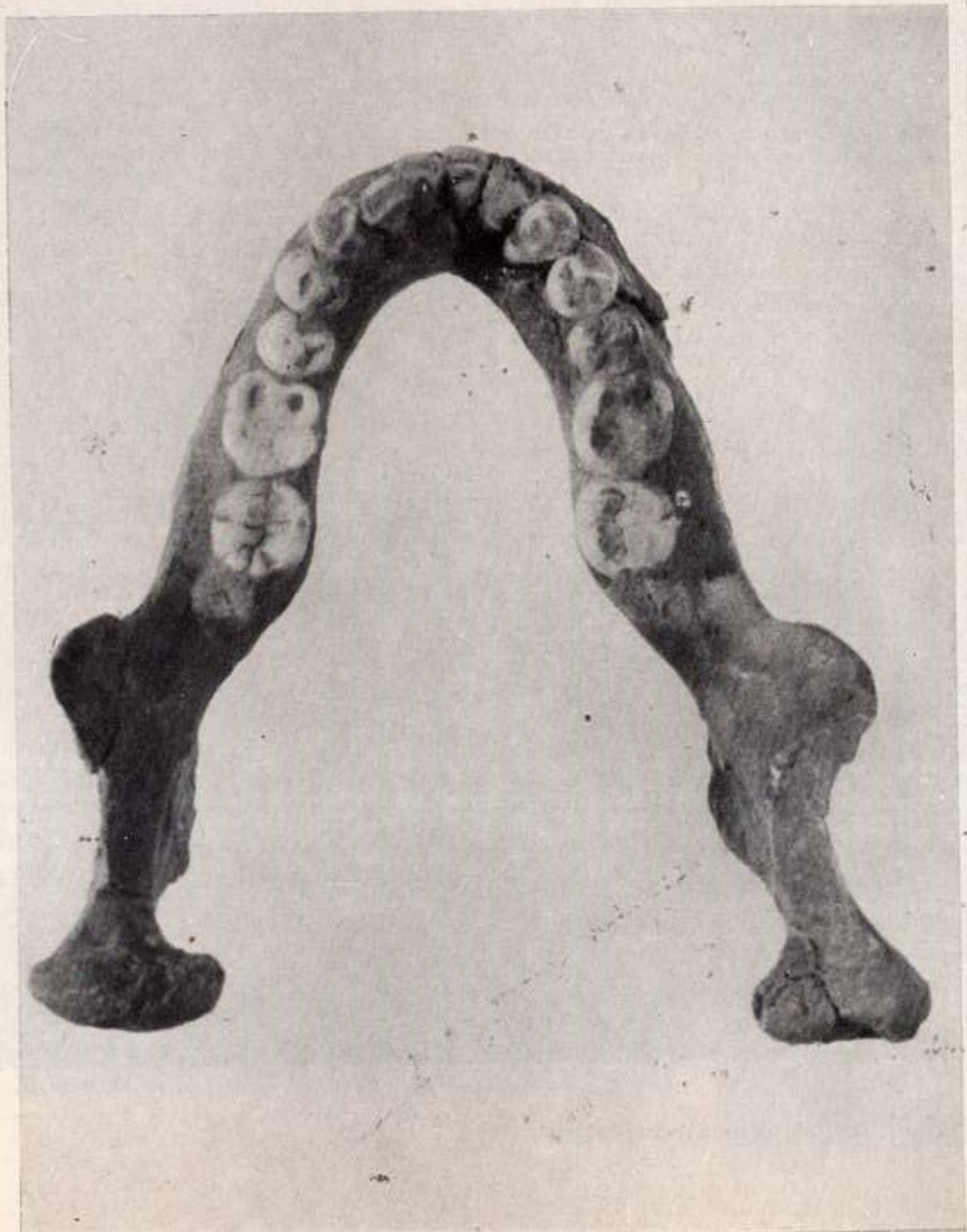


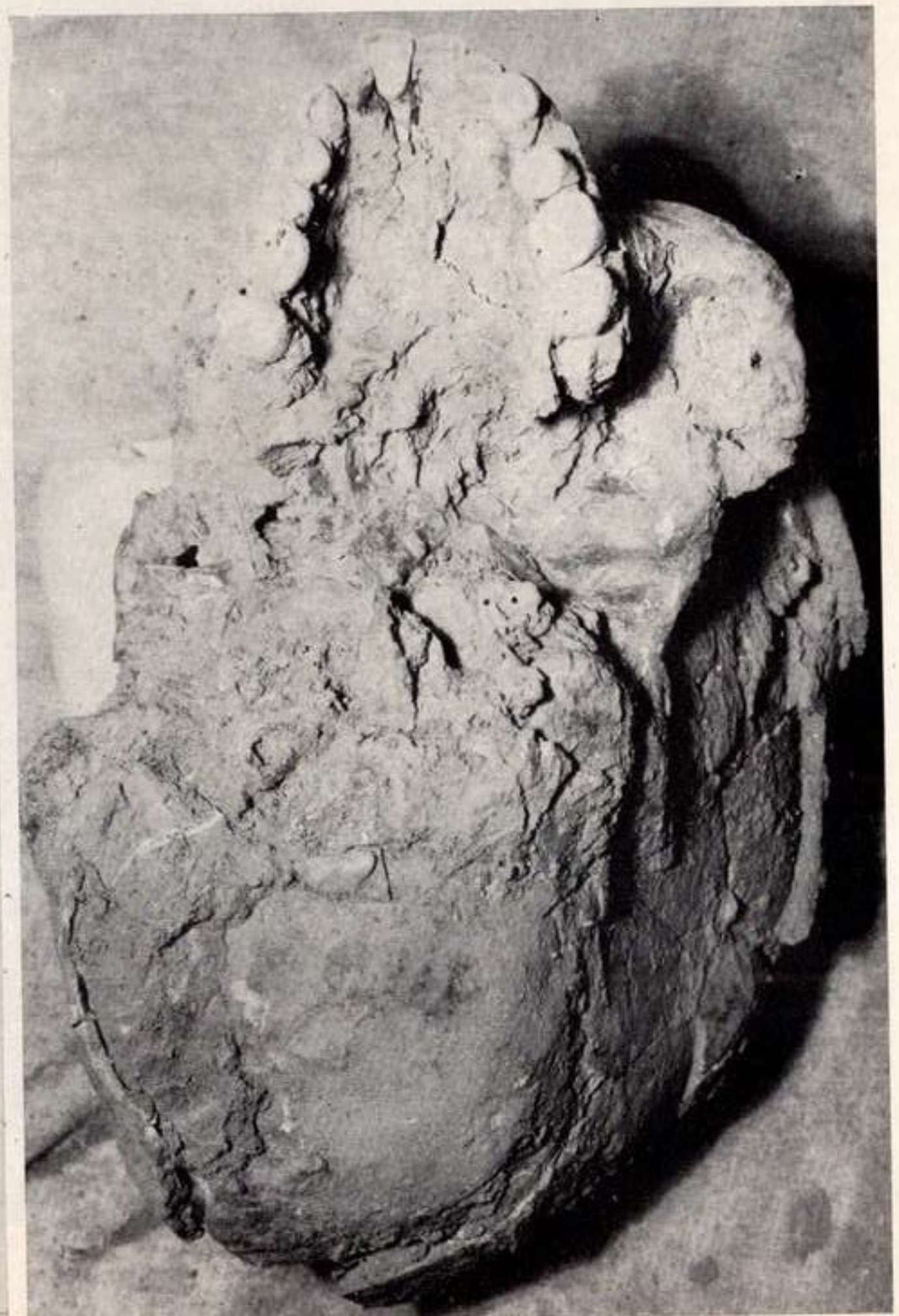
รูป 11 ก. สภาพของโครงกระดูกตามที่ถูกฝังอยู่
ข. ส่วนบนของโครงมีลูกบัดทำด้วยโมราที่บริเวณแก้มขวา
ค. ส่วนล่างของโครงมีกระดูกเท้าวางทับอยู่บนหม้อดินเผา

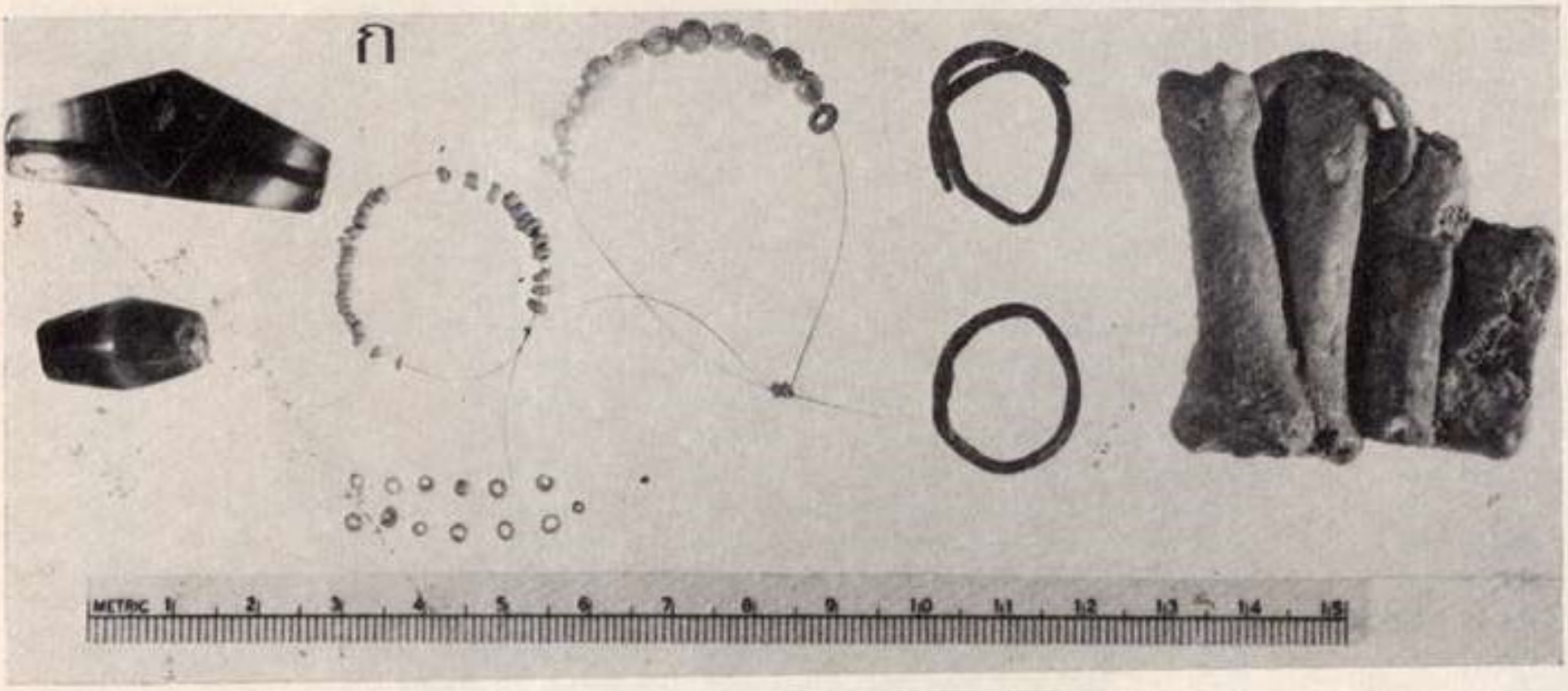
Taf. 12 zu Seite 1 und 2.

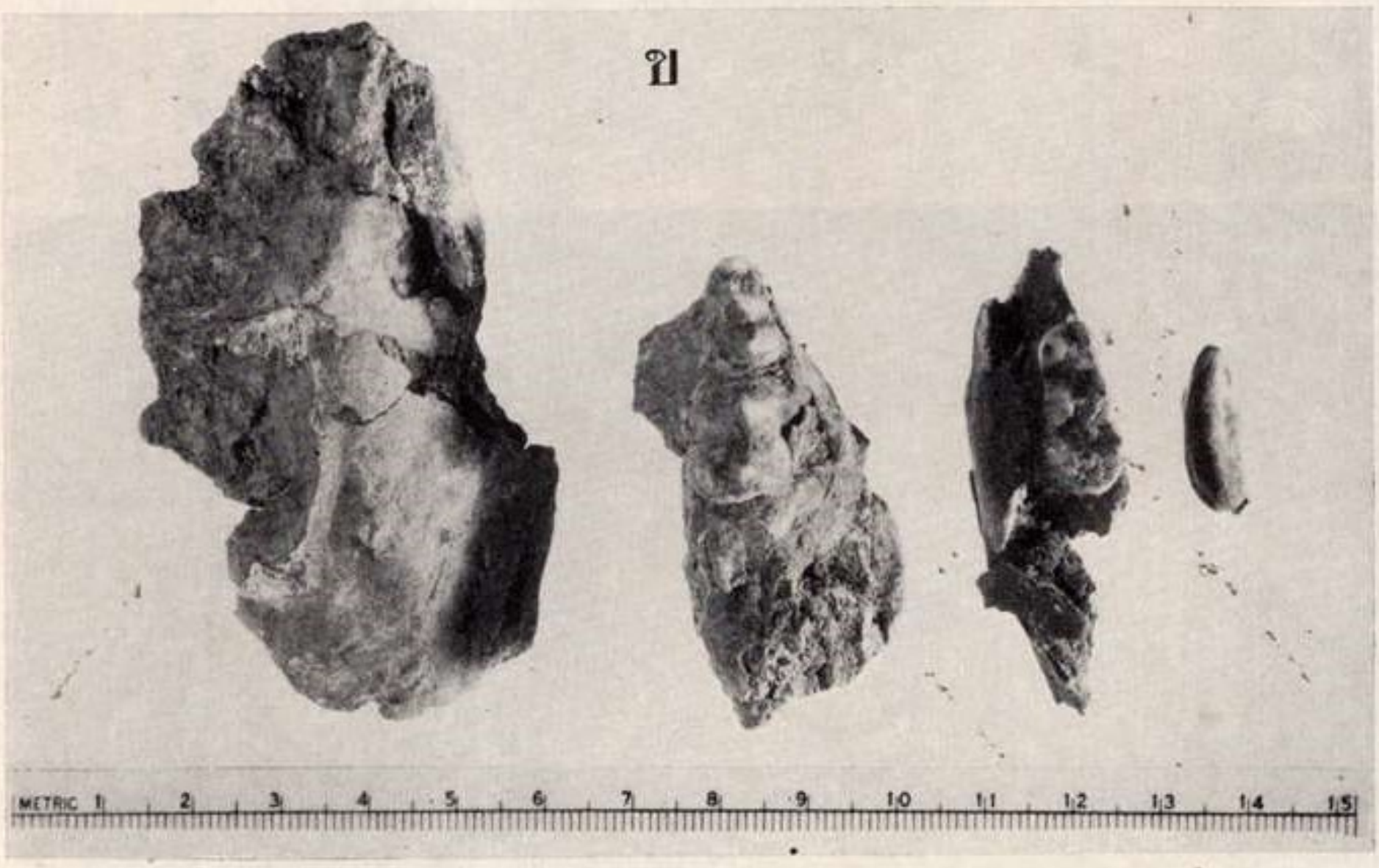








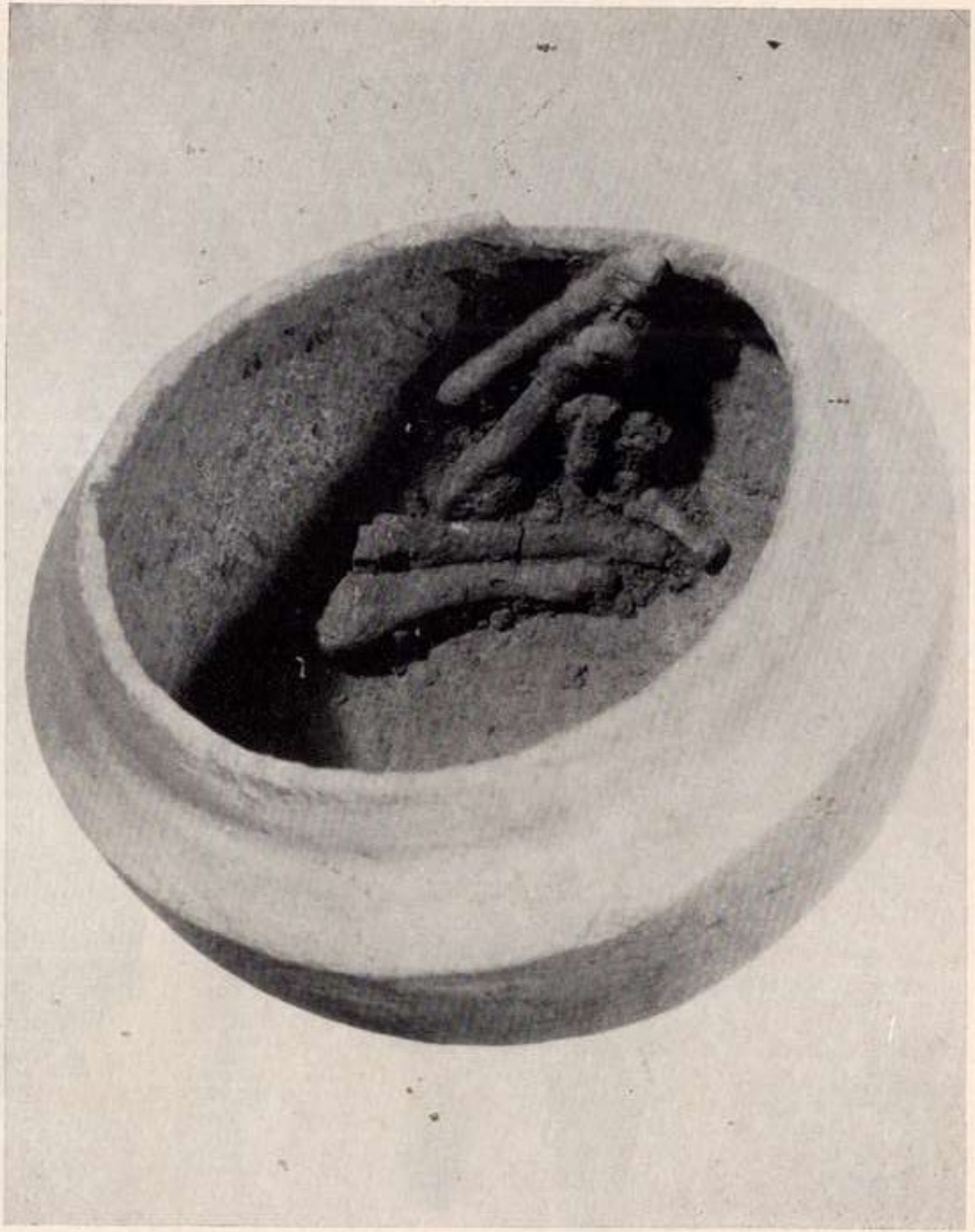




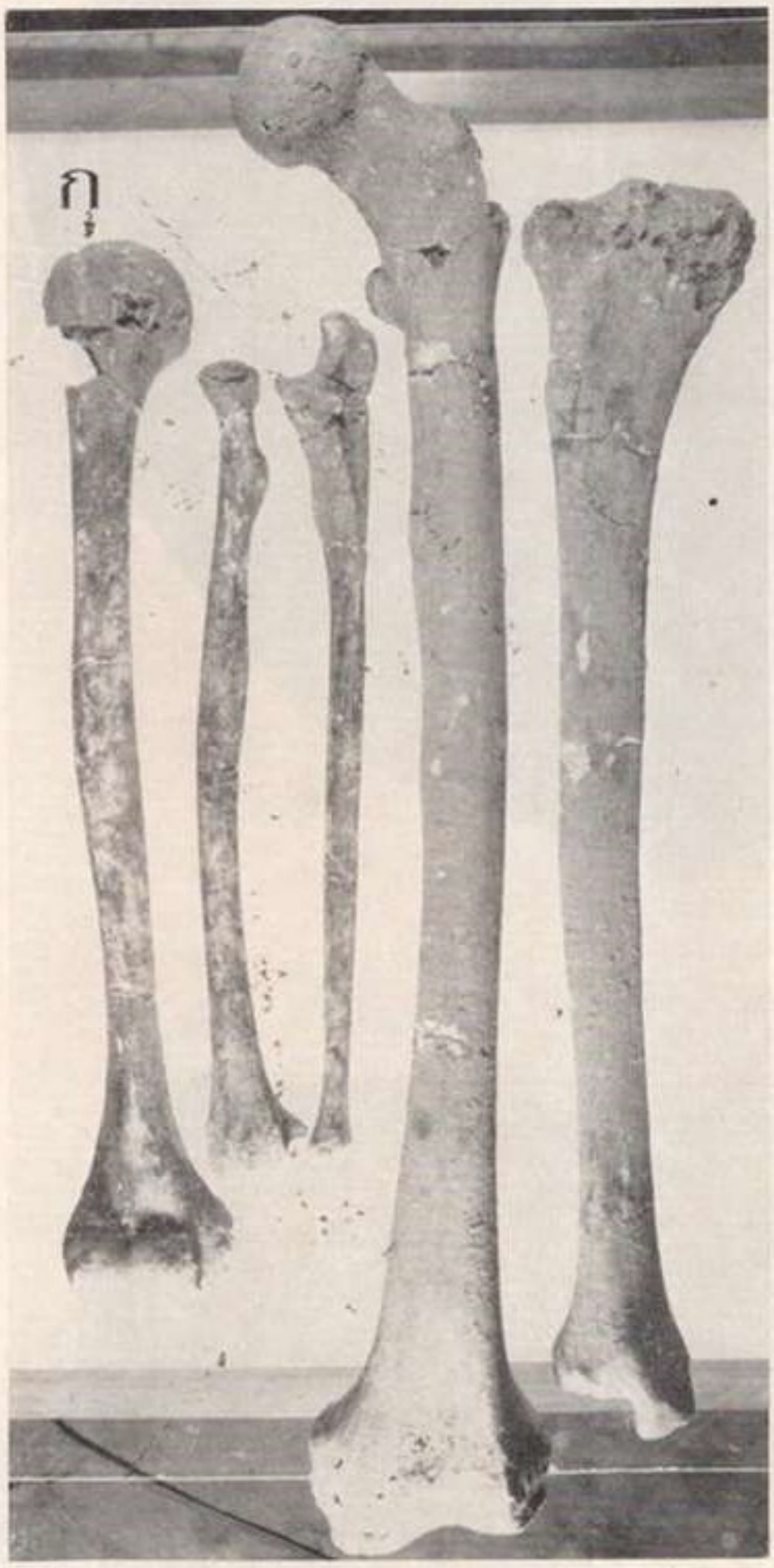
รูป 14 ก. เครื่องประดับที่พบกับโครง มีลูกปัดโมรา ลูกปัดดินเผา ลูกปัดแก้ว ตุ้มหูสำริด แหวนสำริด (ดูรายละเอียดในหนังสือ)

ข. กระโหลกหมีพบใต้กระโหลก

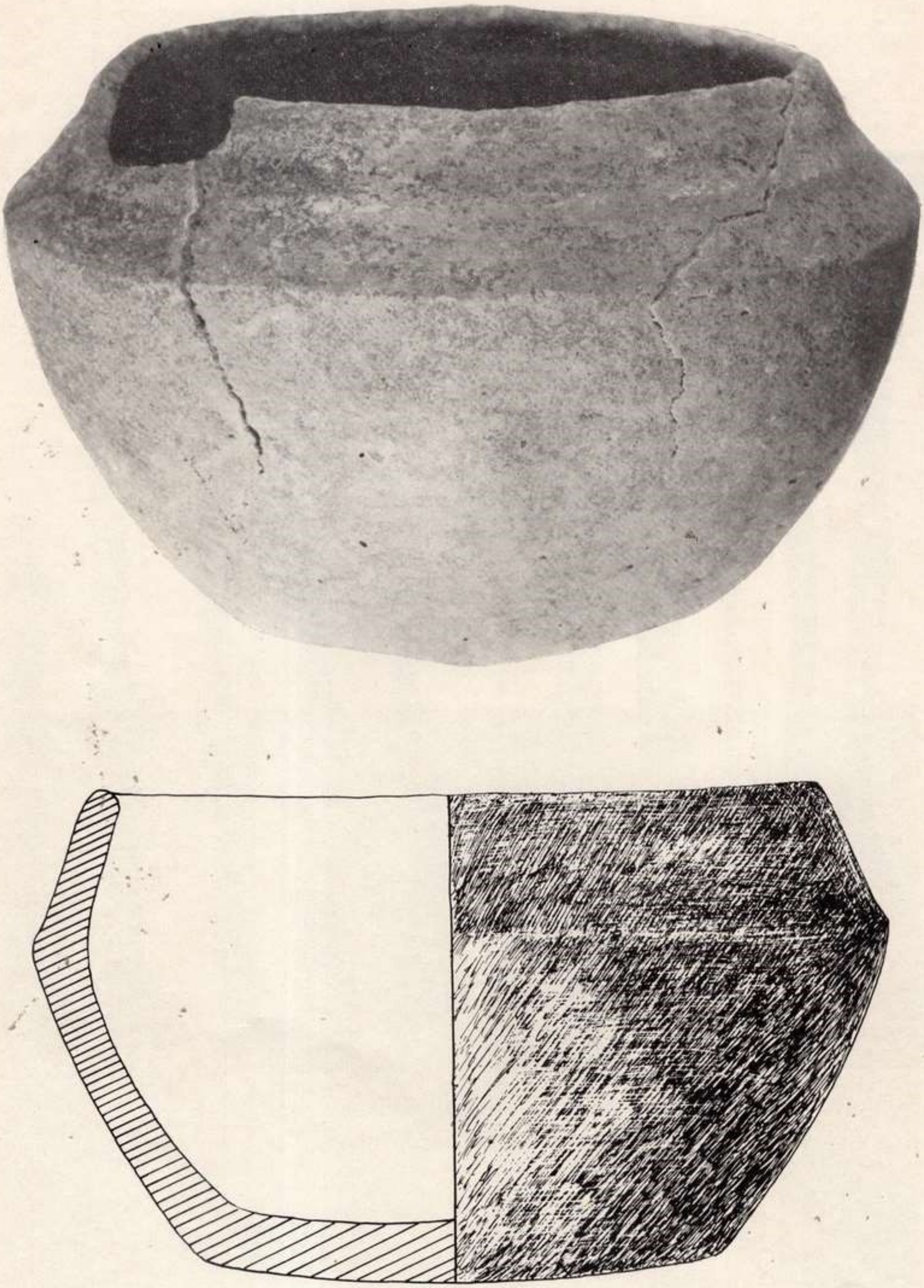




รูป 15 กระดูกเท้าและหม้อดินเผาที่ฝังอยู่ใต้เท้าของโครง



รูป 16 ก. กระดูกแขน, ขาของโครงที่ 1 (รายละเอียดดูในหนังสือ)
ข. กระดูกเท้าข้างซ้าย มีกระดูกนิ้วชิ้นกลางและชิ้นปลายของนิ้วก้อยต่อเป็นชิ้นเดียว พบในกระดูกคนไทยปัจจุบัน 80.3%



รูป 17 หม้อดินเผาและภาพเขียนเท่าของจริงพบที่เท้าของโครง 1



ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՄԱԲԱՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲԱԺԻՆ

ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՍԵԿՏՈՐ

Տ. ՊԱՐՈՆՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ

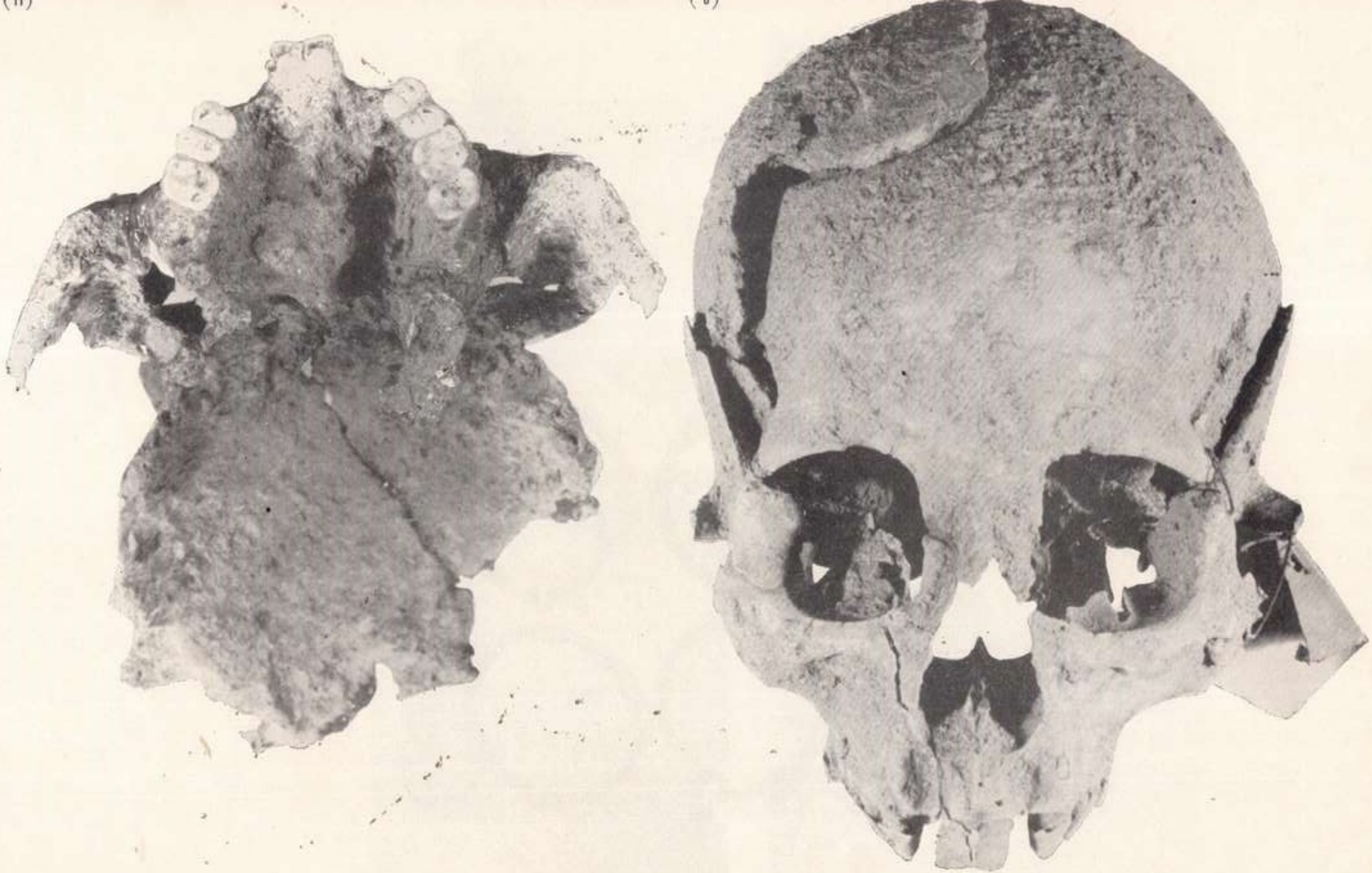
ԵՐԵՎԱՆ — 1962



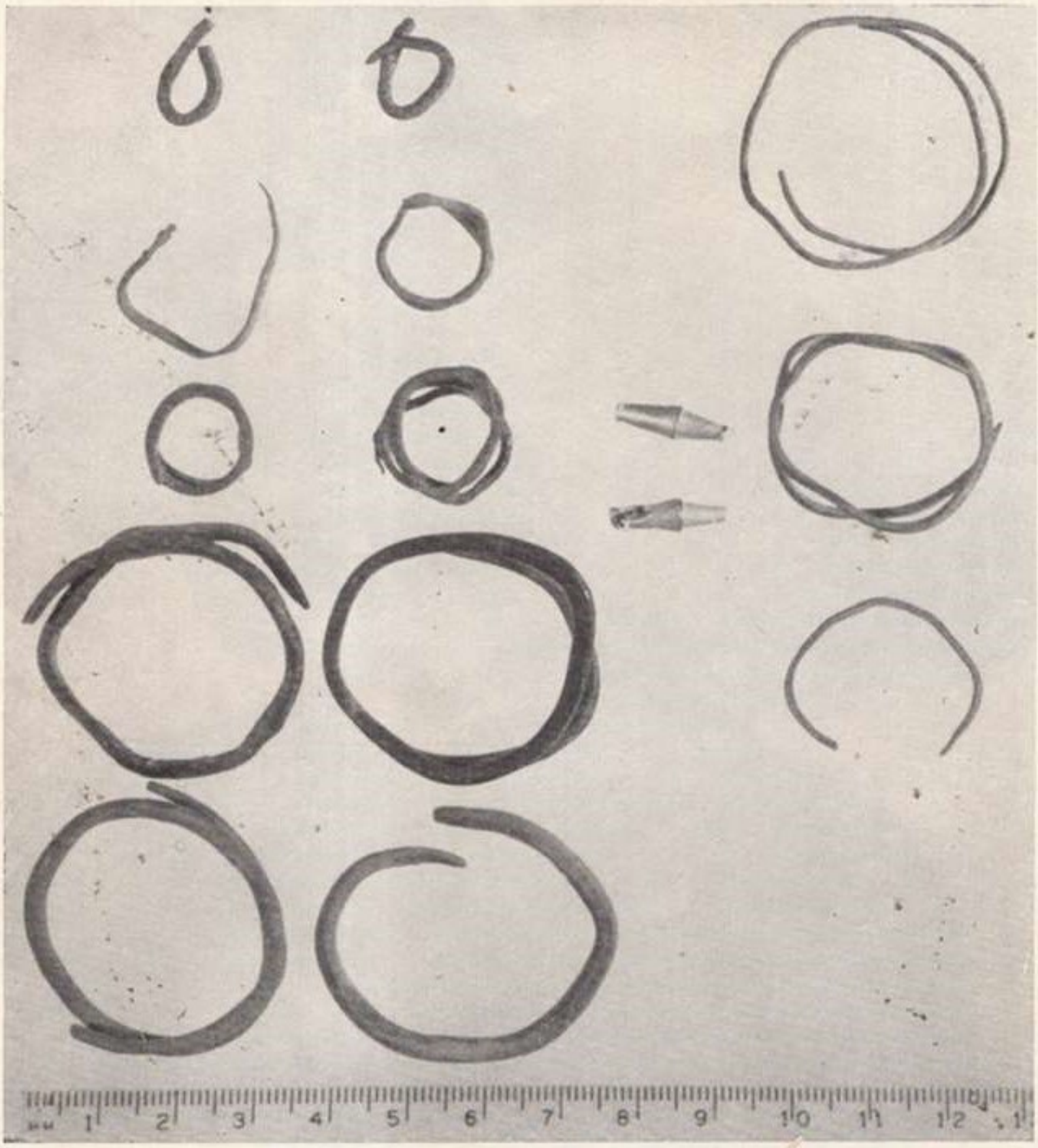
(ա)



(բ)



รูป 20 ก. การถอนฟันหน้าในกระโหลกสมัยหินใหม่รุ่นเริ่ม (Early neolithic) พบที่บ้านเก่า จ. กาญจนบุรี
ข. การถอนฟันหน้าในกระโหลกสมัยโลหะที่พบที่กรมทหารบึนใหญ่ จ. ลพบุรี



รูป 21 เครื่องประดับที่พบร่วมกับโครง 2 เป็นห่วงตุ้มหูและลูกปัดทองคำ
(ดูรายละเอียดในหนังสือ)

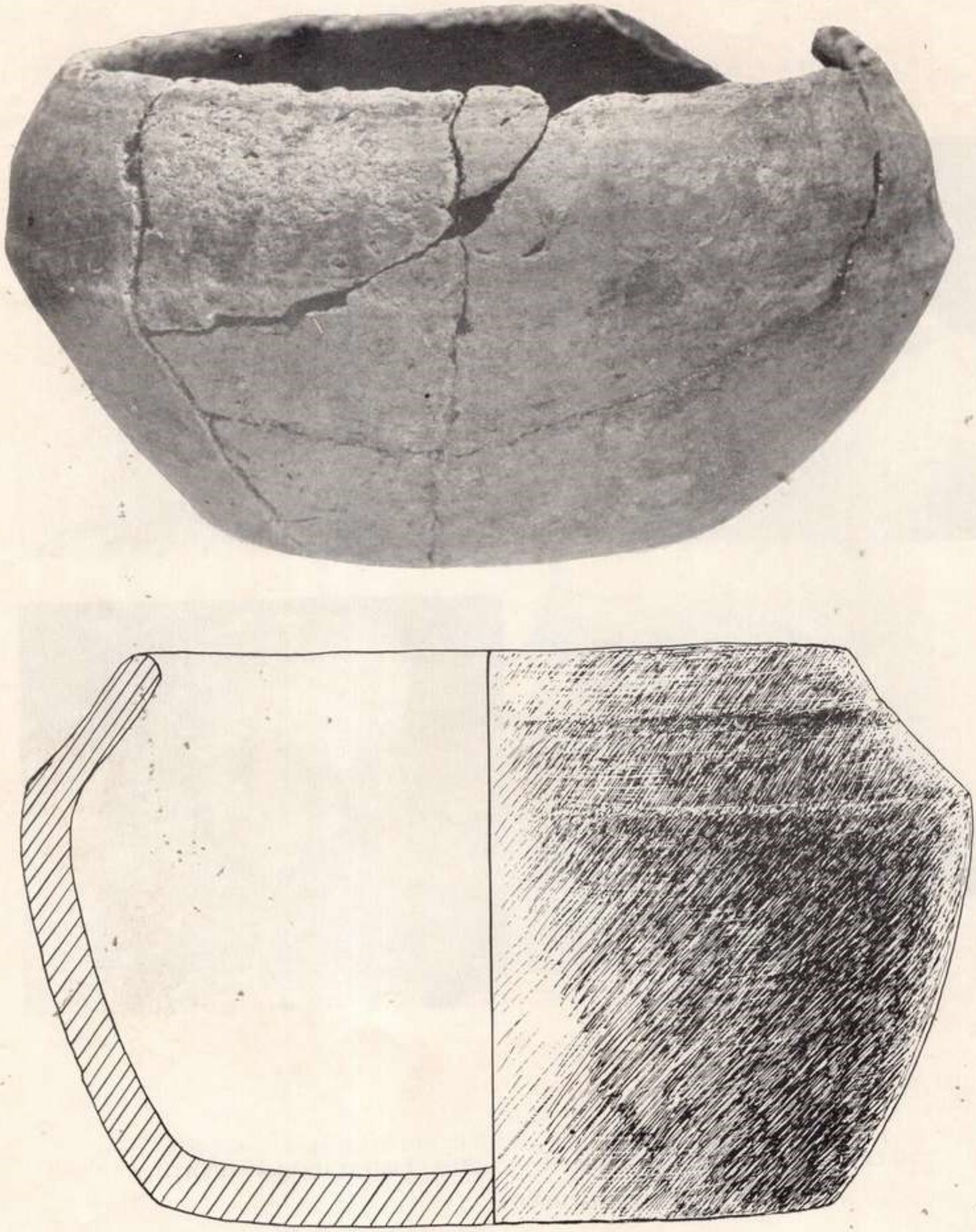




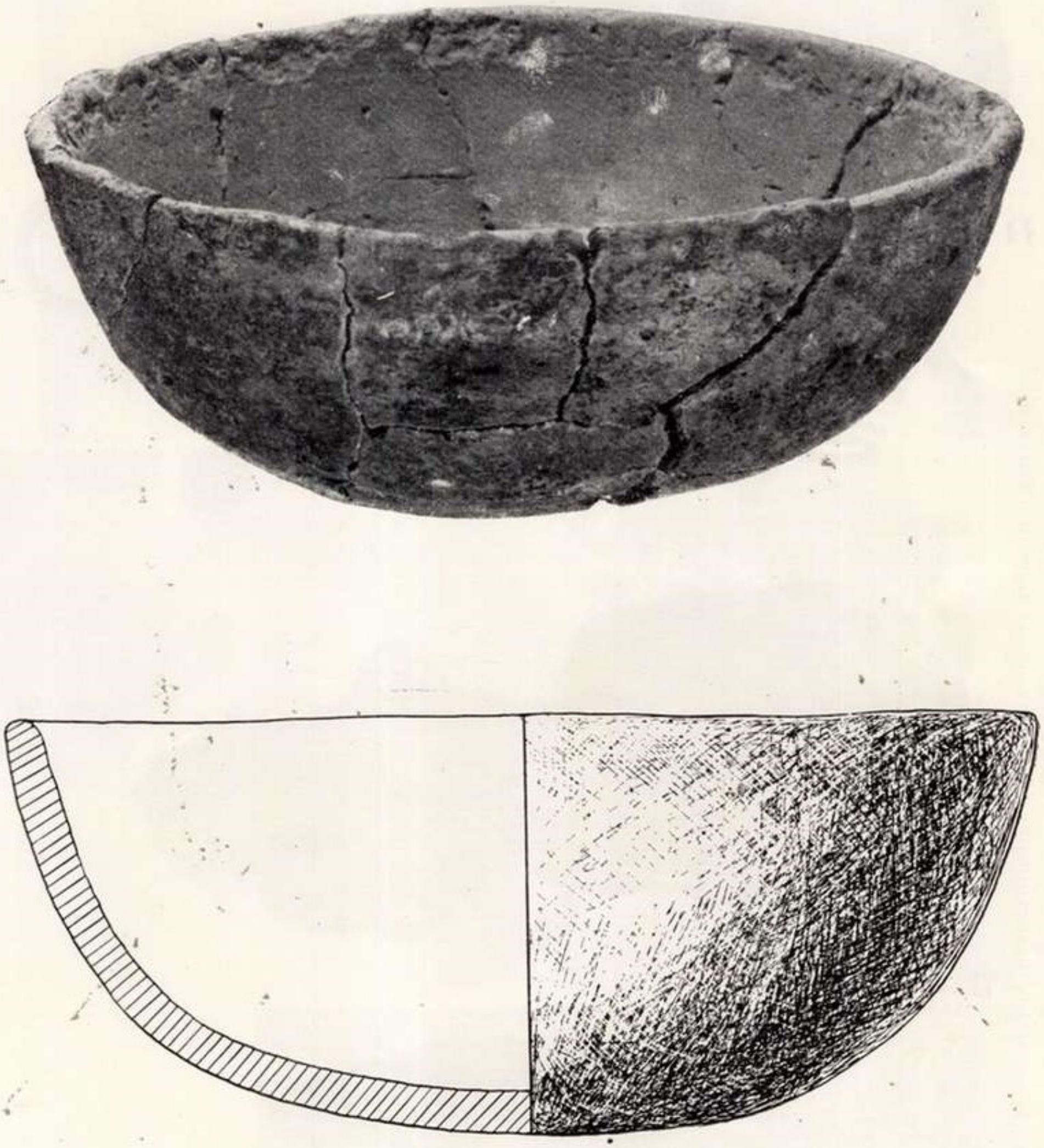




รูป 22 ภาพตุ้มหูที่รูปปั้นเทวดาหริอกษัตริย์, นางระบำ, คนแคระและมนุษย์สมัยทวารวดี
(ได้จากหนังสือที่พิมพ์โดยกรมศิลปากร)



รูป 23 หม้อดินเผาที่พบที่ปลายเท้าของโครง 2



รูป 24 ชามแบบที่พบมาก

ก

ข

รูป 25 ก. เครื่องประดับและลูกกระสุนทำด้วยดินเผาที่พบรวมอยู่กับโครงกระดูก 3 และ 4 (ดูรายละเอียดจากหนังสือ)

ข. กระโหลกลูกหมูอายุน้อยพบอยู่ใต้กระโหลก

ก



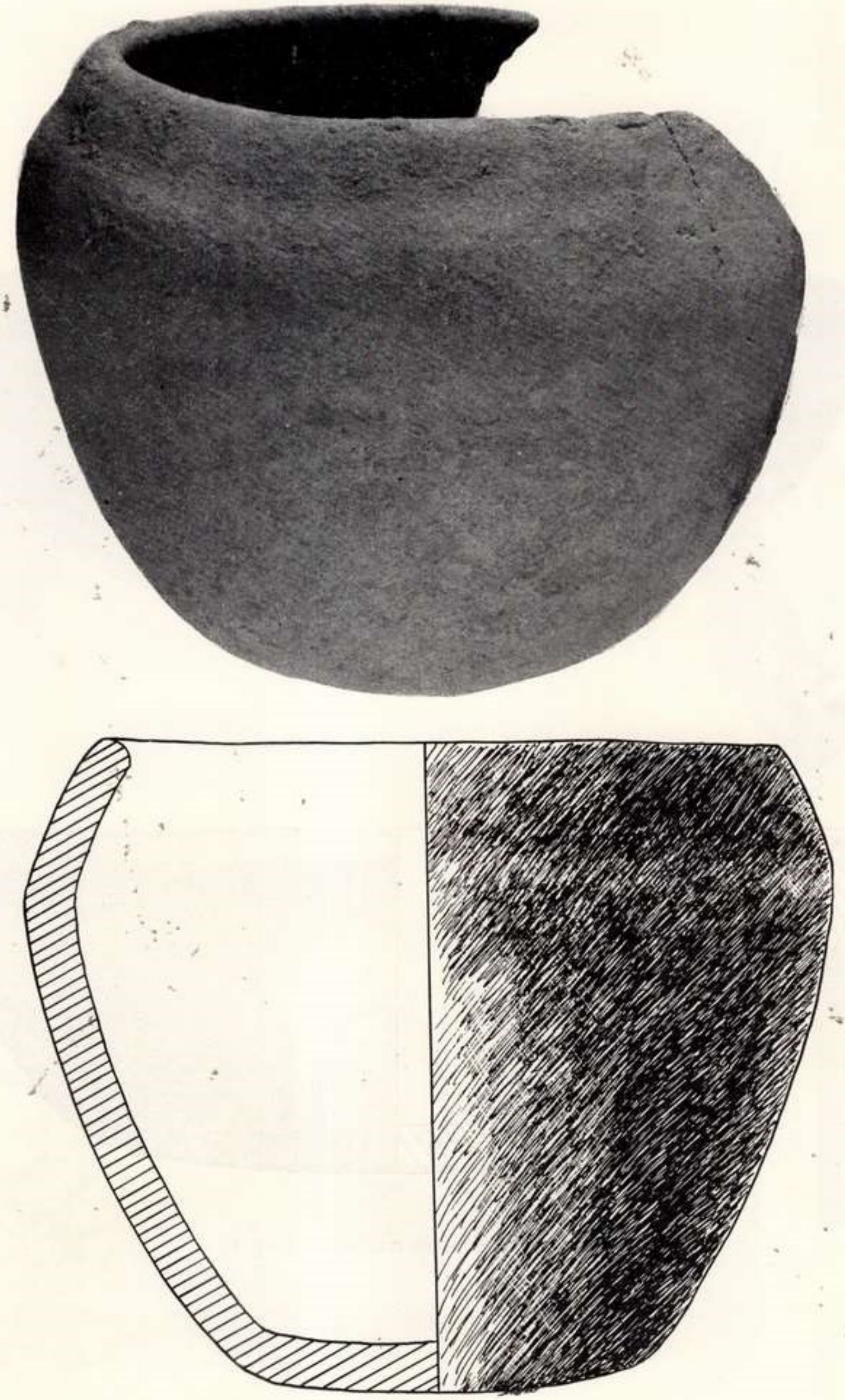




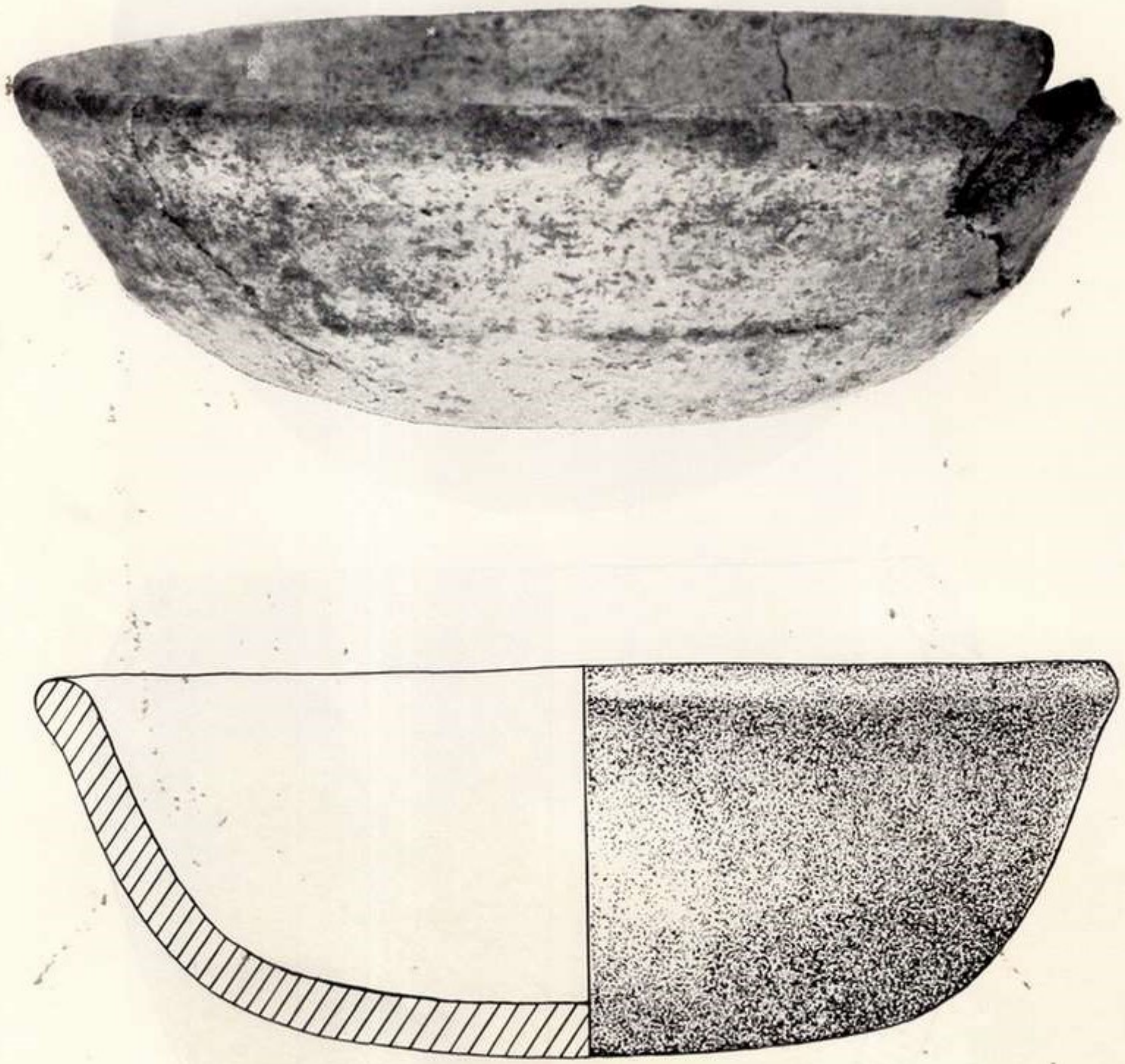
รูป 26 ก. กำไลที่โครงกระดูกสมัยสำริดพบที่บ้านนาดี จ. ขอนแก่น (จาก Solheim)
ข. รูปปั้นคนเลี้ยงลิงสมัยทวารวดีใส่กำไลมือ (จากกรมศิลปากร)
ค. กำไลมือของไทยสิบสองปันนา (จากหนังสือของคุณบุญช่วย ศรีสวัสดิ์)



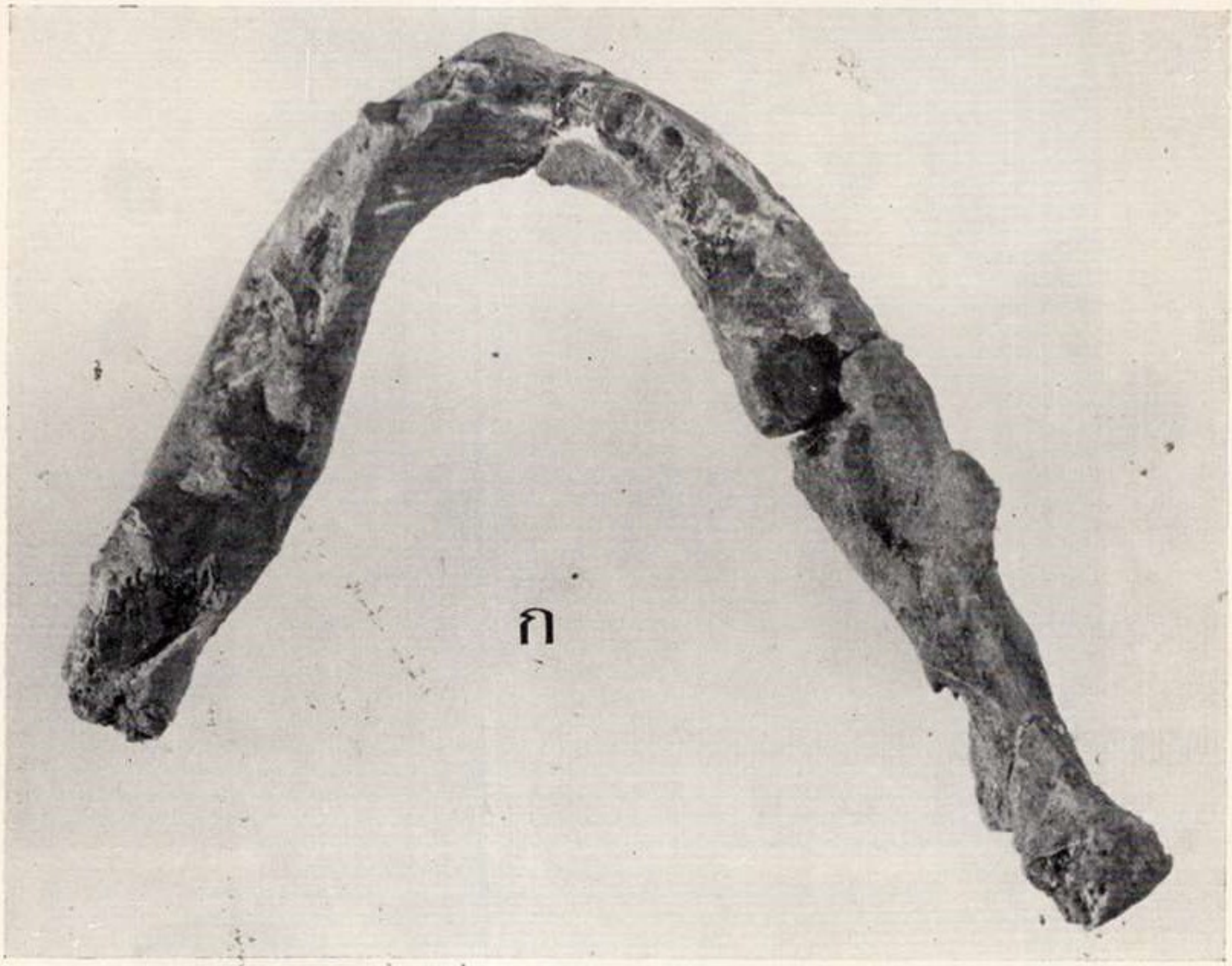
รูป 27. ลูกปัดทำจากหอยเบี้ยจั่นและทำจากหอยกาบสมัยหินใหม่ พบที่ ต. ท่ามะเดื่อ อ. เมือง จ. กาญจนบุรี



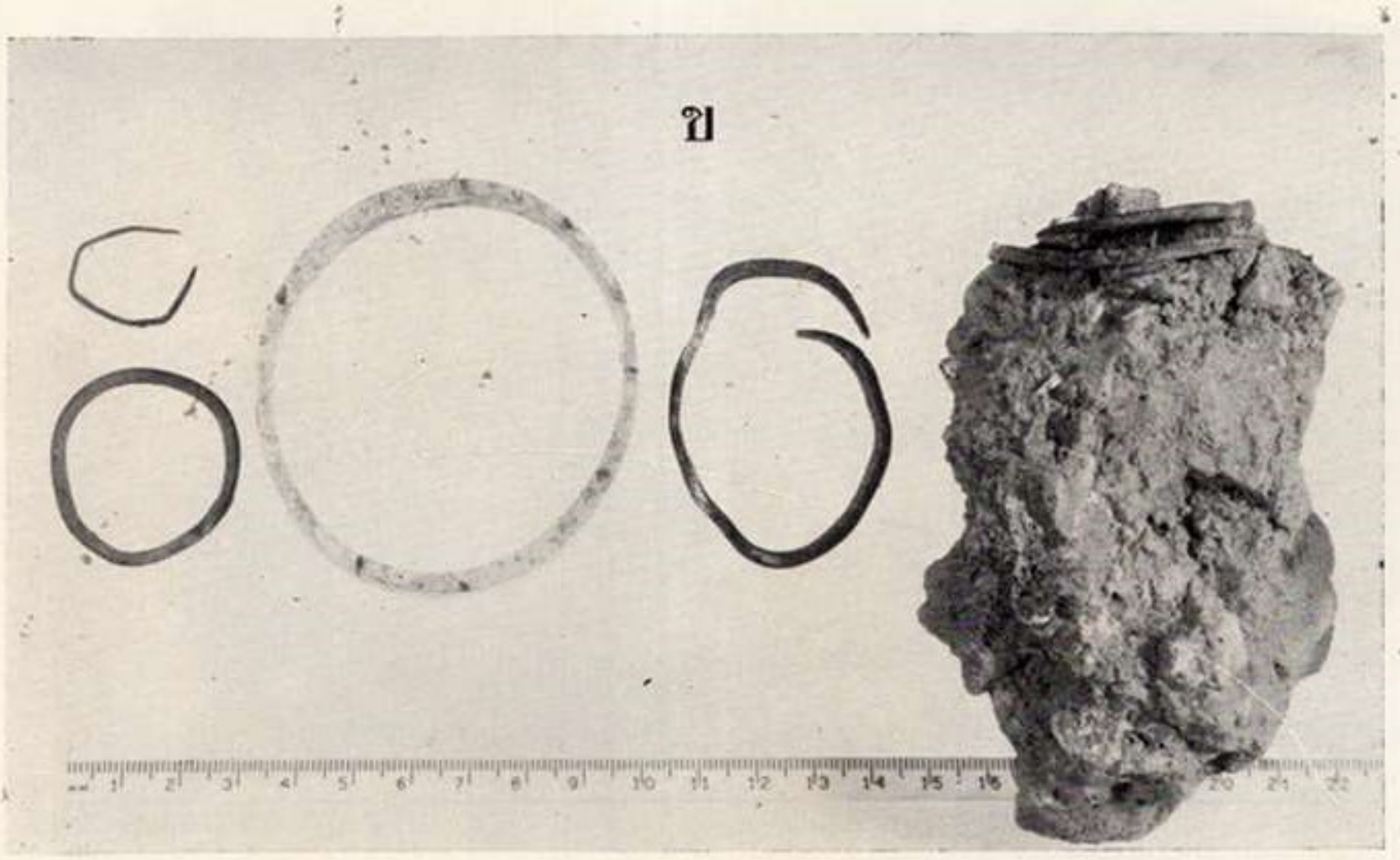
รูป 28 โอ่งเล็กหรือหม้อที่ผังอยู่ที่ปลายเท้าของโครง 3 และ 4



รูป 29 ชามดินเผาพบที่โครงที่ 3 และที่ 4



ก



ข



ค

รูป 30 ก. ขากรรไกรล่างของโครง 5
ข. เครื่องประดับเป็นวงสำริดและกำไลหิน, รูปเล็ก (ค) เป็นภาพกำไลหินวางตั้ง



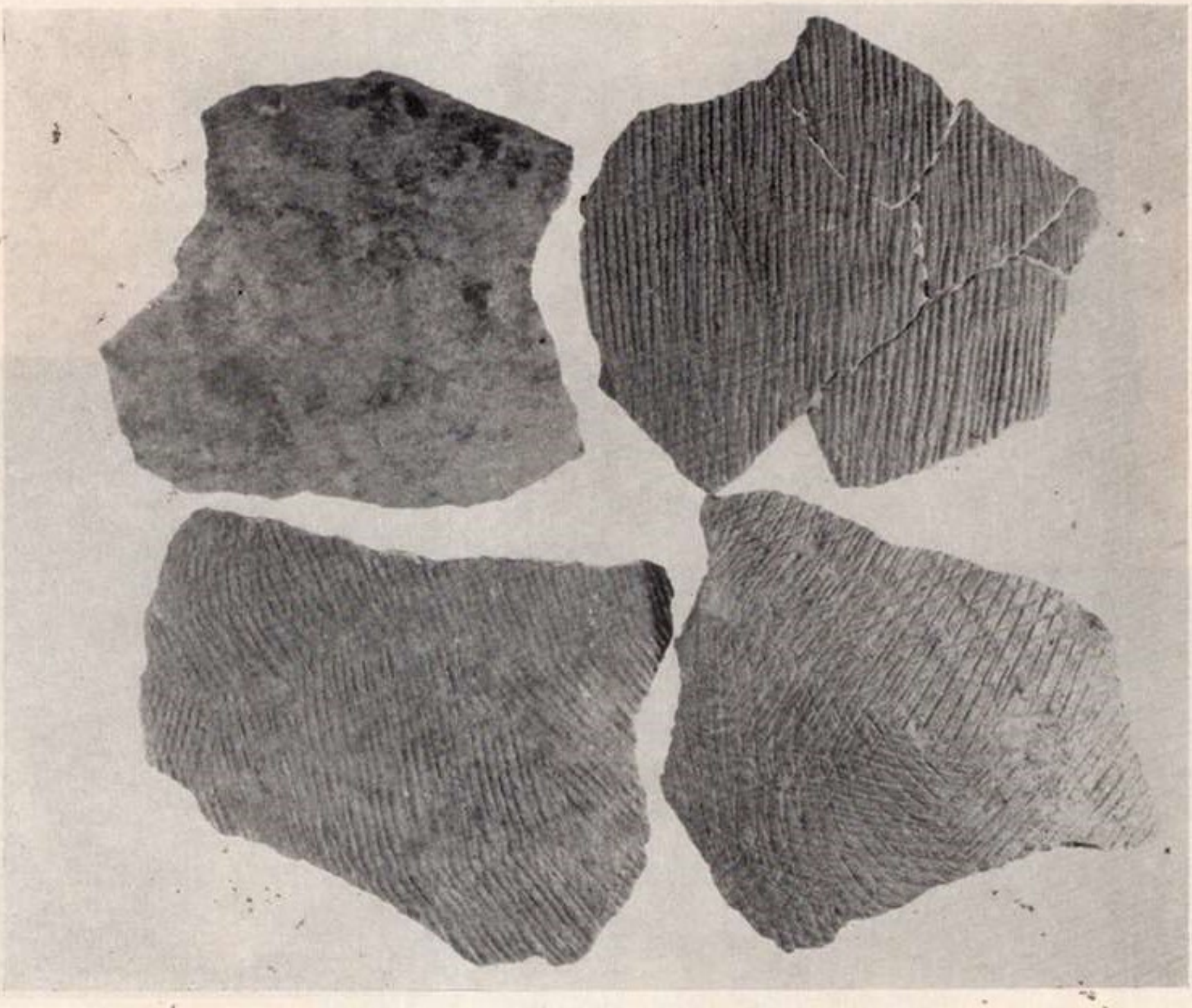
รูป 31 ก. กระดูกขากรรไกรล่าง, ฟัน, ลูกปัด ของโครงเด็กที่พบร่วมอยู่กับโครง 5
ข. กระโหลกหมูป่า (?)



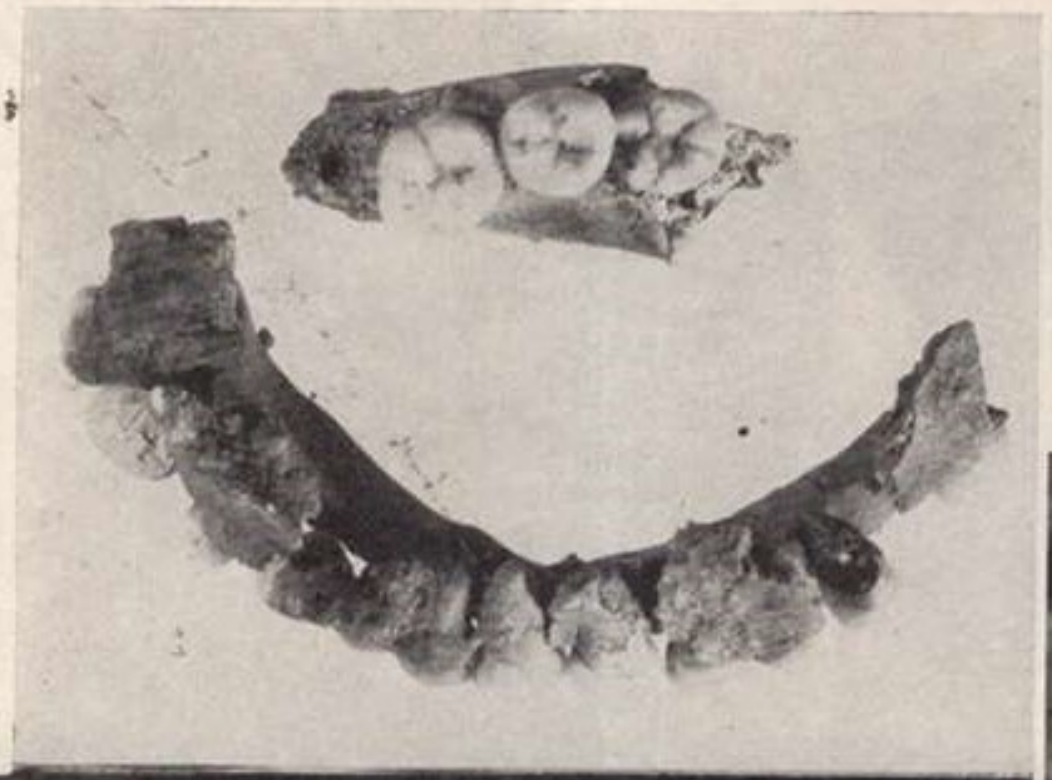
รูป 32 ด้านหน้าและด้านข้างของกระโหลกโครง 6



รูป 33 ด้านล่างของกระโหลกและกระดูกคางของโครง 6



รูป 34 เศษเครื่องปั้นดินเผาที่พบร่วมกับโครงที่ 6



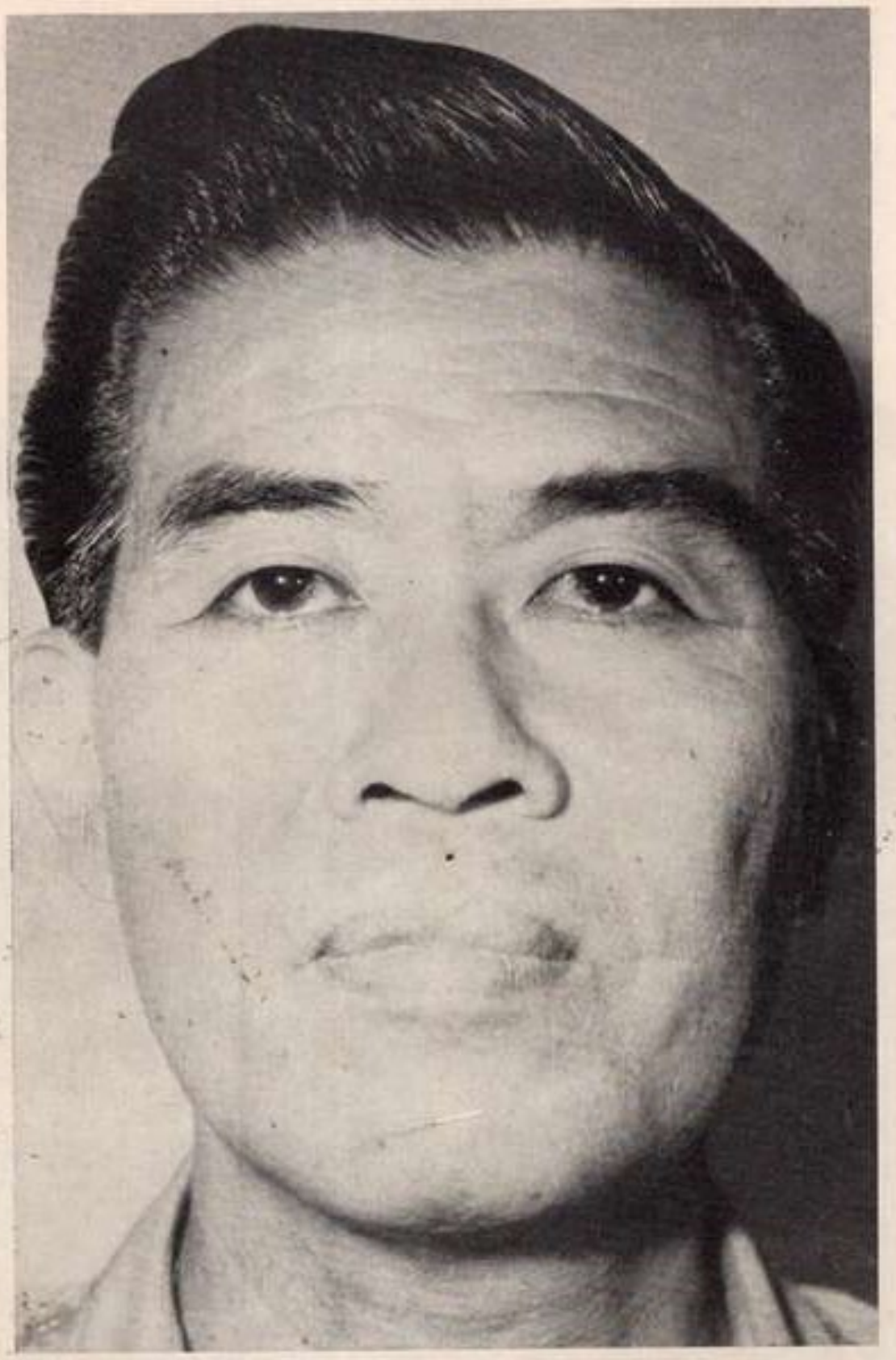


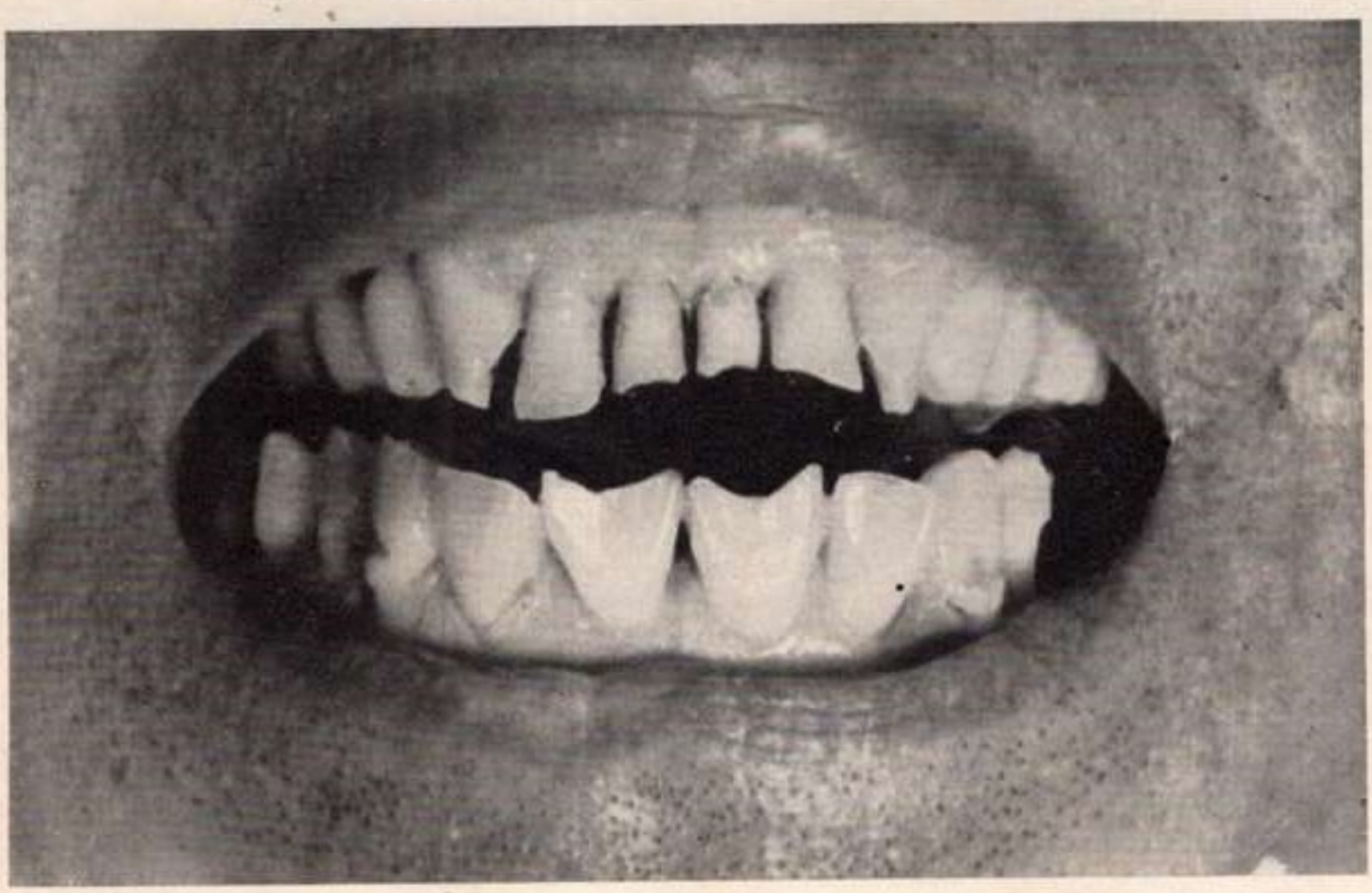


รูป 35 ฟันของโครง A ถูกเครื่องขุดทำให้แตกออกเป็นชิ้นเล็ก ๆ เป็นของคนอายุไม่ถึง 20 ปี มีการฝนฟันหน้าของขากรรไกรบนทั้งสองซี่



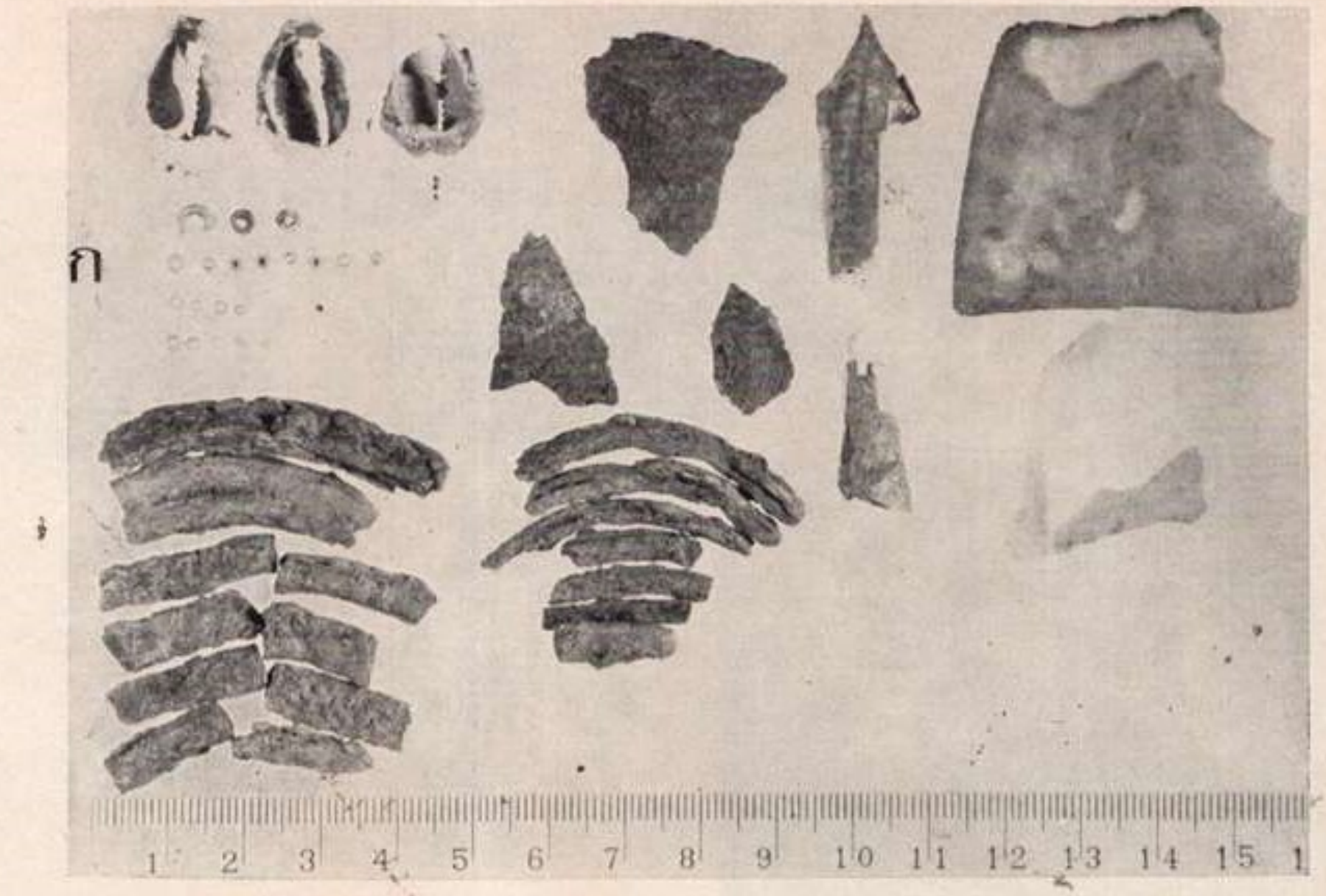
รูป 36 กระโหลกจากโครงกระดูก IV สมัยหินใหม่รุ่นหลัง (Late neolithic) พบที่บ้านเก่า จ. กาญจนบุรี มีพื้นหน้าของกรามบนฝน 2 ซี่ รอยฝนมีที่พื้นหน้าซี่กลางและพื้นก่อนกรามซี่ล่างข้างขวาด้วย

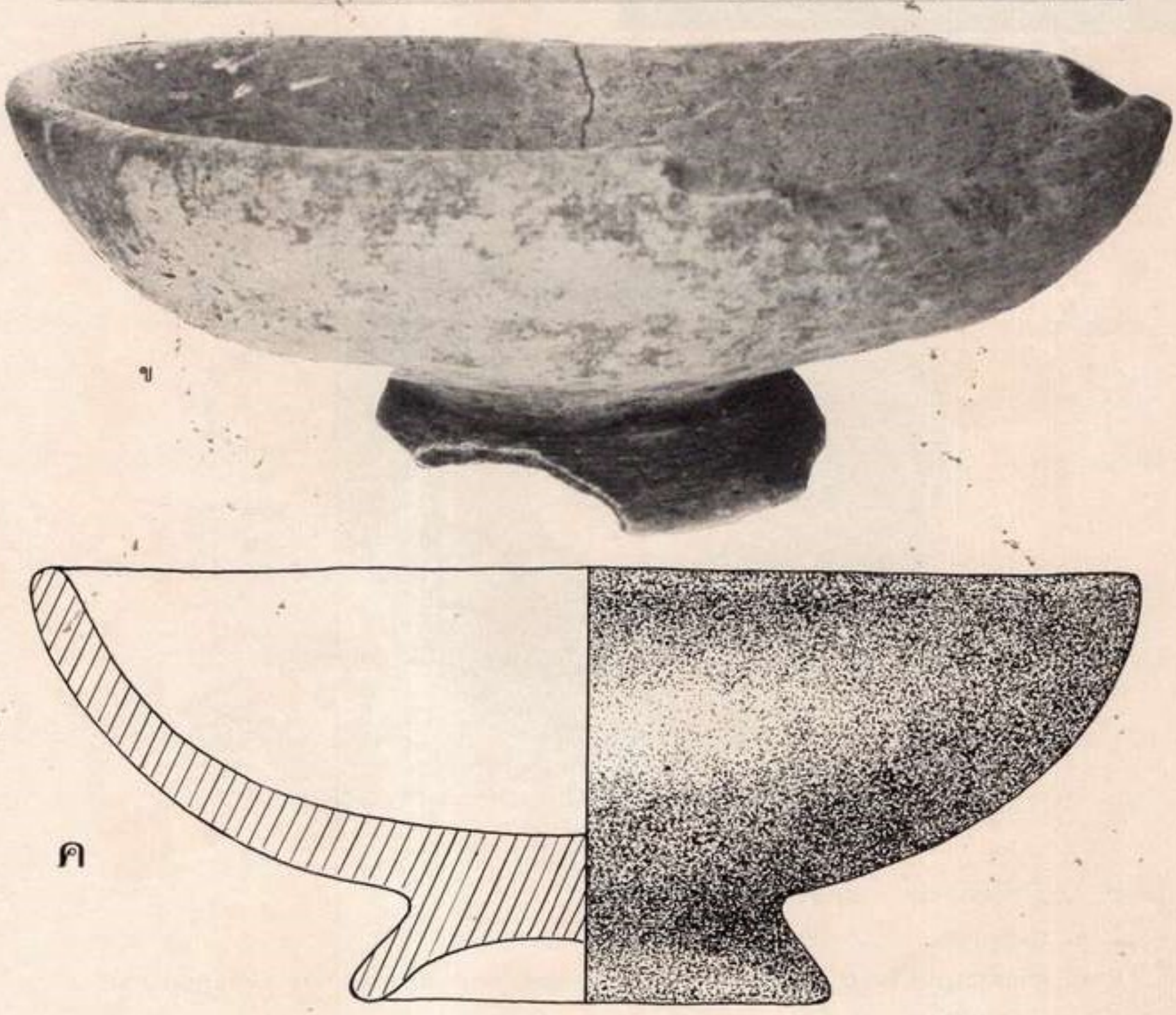




รูป 37 ชายไทยอายุ 46 ปี มีฟันหน้าทั้งคู่สึกและขอบที่ใช้กัดเว้าเป็นรูปพลั่วหางปลา ให้ประวัติใช้กิ่งข่อยถูฟันมาตั้งแต่อายุ 11, 12 ปี

ก





ค

รูป 38 ก. ลูกบัด, กำไลสำริด, หัวลูกศรและชิ้นเปลือกหอยที่ตัดจากกบใหญ่พบในโครง F
ข. จานเชิง
ค. ภาพเขียนจานเชิงเท่าของจริง

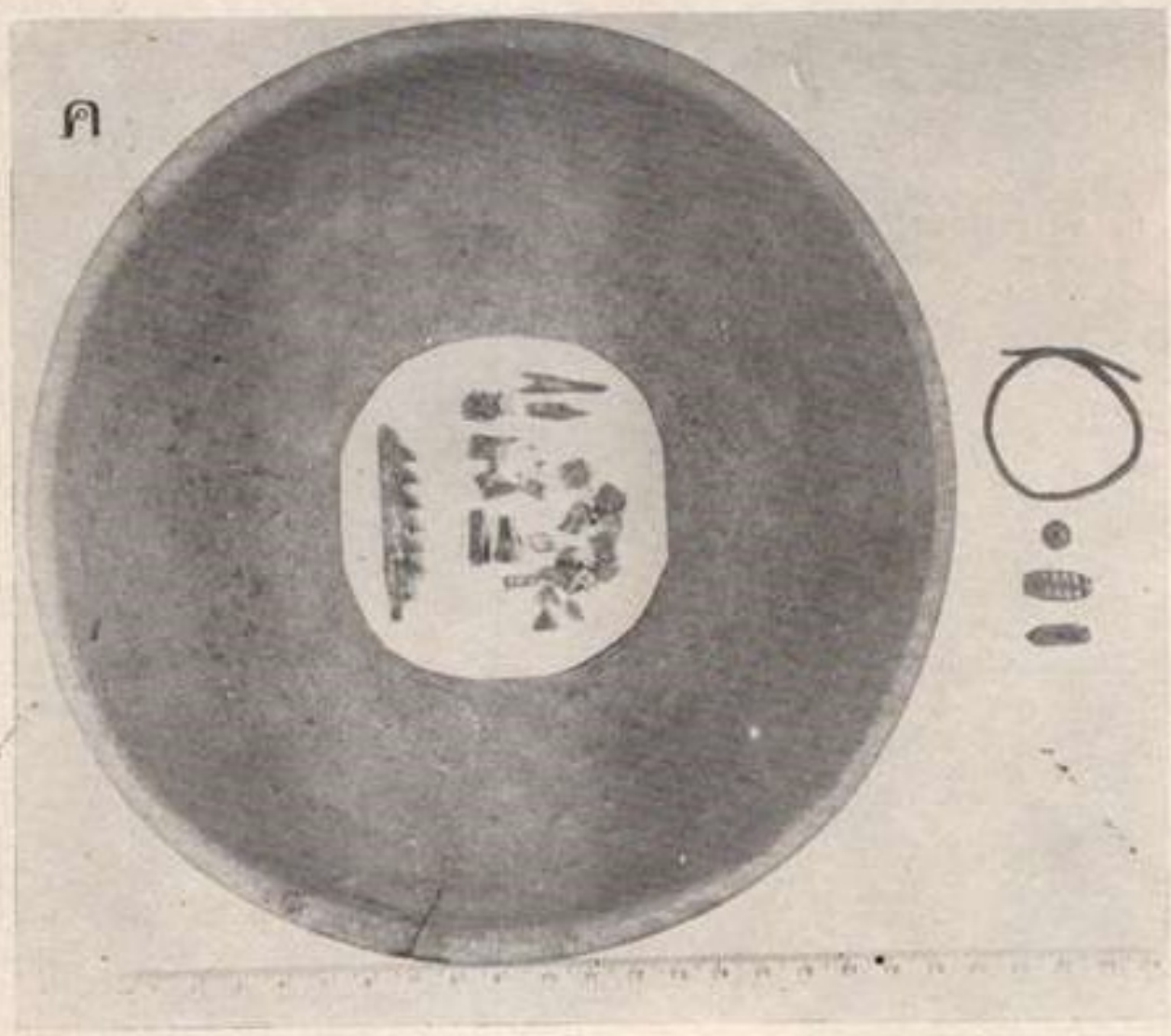
ก



ข



ค



รูป 39 ก. ตุ่มใส่ซากชะนี (ขนาดประมาณ 46×60 ซม.)
ข. กระดูกชะนี
ค. ชามดินเผาพบในตุ่ม ภายในมีฉมวกและกระดูกปลา พบห่วงสำริด 1 ห่วง และลูกปัด 3 ลูก (ดูรายละเอียดจากหนังสือ)

มอญปัจจุบัน

เมื่อเอ่ยถึง "มอญ" คนสามัญมักเข้าใจแต่เพียงว่าเป็นชนหมู่หนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณหลายแห่งของประเทศไทย เช่นที่ บ้านมอญ, จังหวัดธนบุรี, ที่ปากลัด, อำเภอพระประแดง, จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีประเพณีสาว ๆ แห่ปลาไปปล่อยในวันสงกรานต์ และการเล่นสะบ้าในเทศกาลนั้น และที่สามโคก, จังหวัดปทุมธานี และตามลุ่มแม่น้ำแม่กลอง โดยไม่ได้ติดใจว่าชนหมู่นี้เป็นคนต่างด้าวหรือมีถิ่นฐานบ้านเดิมมาจากไหน หรือมีขนบธรรมเนียม ประเพณีอื่น ๆ ผิดไปจากไทย โดยมากเข้าใจกันแต่เพียงว่าชาวมอญมีผิวดำกว่าไทยเนื่องจากมีคำพังเพยที่ว่า "ไทยเล็ก" เจ๊กดำ, มอญขาว, ลาวใหญ่" ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะที่เชื่อถือไม่ค่อยได้ถ้าปรากฏในชนชาติต่าง ๆ ที่กล่าวแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะมอญกับไทยได้สนิทชิดเชื้อกันมานานจนเกือบจะเป็นชนเผ่าเดียวกัน แม้แต่นักศึกษาประวัติศาสตร์บางคนก็พยายามจะให้มอญและไทยเป็นเช่นนั้น มอญหลายท่านได้รับตำแหน่งสูงในราชการมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนกระทั่งปัจจุบัน เช่นเป็นแม่ทัพ เป็นผู้พิพากษา, เป็นแพทย์, เป็นอาจารย์, เป็นข้าราชการในตำแหน่งต่าง ๆ

ท่านที่เป็นนักเลงหนังสือเก่ามักจะติดใจเรื่องราชาธิราช เพราะได้มีมอญผู้หนึ่งมาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของสมเด็จพระร่วงเจ้า โดยความฉลาดและความสามารถในราชกิจถึงกับได้รับตำแหน่งเป็นขุนวังของพระเจ้าแผ่นดินไทยพระองค์นั้น และต่อมาก็ได้เป็นปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์มะกะโท ทำให้เกิดตัวเอกในเรื่องขึ้นคือพระยาน้อยหรือพระเจ้าราชาธิราช เป็นปรปักษ์รบพุ่งกับพระเจ้าฝรั่งมังฆ้องหรือพระเจ้ามณเฑียรทองพระเจ้าแผ่นดินพม่าอยู่เป็นเวลาหลายปี มีทหารเอกเก่งกล้าสามารถ เช่นสมิงนครอินทร์, สมิงพระราม เป็นหนังสือเรียงความที่น่าอ่าน

ทั้งถ้อยคำ, สำนวนและเนื้อเรื่อง จากหนังสือนี้ทำให้คนไทยรู้จักคนมอญมากขึ้น ๑ แต่เป็นที่น่าเสียดายที่นักเขียนมีชื่อของไทยคนหนึ่งซึ่งที่จริงก็อาศัยข้อความ, สำนวนบางตอนจากหนังสือราชาธิราชนั่นเอง มาใช้แต่งเติมจนชาวหงสาวดีกลายเป็นผู้ร้ายไป คนไทยรุ่นใหม่จึงรู้จักชาวมอญจากหนังสือผู้ชนะสิบทิศยิ่งกว่าจากหนังสือราชาธิราช

ท่านที่สนใจทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจะรู้สึกว่ามอญมีส่วนเกี่ยวข้องกับการกู้ชาติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชให้พ้นจากกำมือพม่าด้วย ถ้าขาดพระมหาเถรคันฉ่อง, พระยาเกียรติ, พระยาราม, สมเด็จพระนเรศวรอาจจะถูกกลอุบายของพม่าทำให้ไม่มีโอกาสได้รอดพระชนม์มาทรงทำพิธีหลั่งน้ำประกาศอิสระภาพและทรงสำแดงพระอภินิหารที่ลำน้ำสโตง มาทรงกอบกู้กรุงศรีอยุธยาให้ประเทศไทยรอพ้นเป็นเอกราชขึ้นมาได้ภายในเวลา ๑๕ ปีหลังจากกรุงแตก อนุสาวรีย์ที่ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรีก็คงจะไม่มีเช่นกัน

ในหนังสือ Ethnic groups of mainland southeast Asia ๒ กล่าวว่า

---

๑ พระยากฤดราชทรงสวัสดิ์ได้วิจารณ์ไว้ว่า หนังสือเรื่องราชาธิราช ในพงศาวดารพม่าว่าพระยามอญคนหนึ่งชื่อว่า "พระยาทะละ (บางทีจะมิใช่ชื่อตัว แต่เป็นเจ้าเมืองทะละ จึงเรียกกันว่าพระยาทะละ) แต่งถวายพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง เมื่อในระหว่าง พ.ศ. ๒๐๙๔ จน พ.ศ. ๒๑๓๔ ต้นฉบับภาษามอญอาจจะได้มาถึงเมืองไทยครั้งมอญพวกพระยาเจ่งต้นตระกูล คชเสนี เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารอยู่ในเมืองไทยในสมัยกรุงธนบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๗ ก็เป็นไปได้ ข้อนี้มีเค้าเงื่อนอยู่ในบานแผนกฉบับพิมพ์ว่าในรัชกาลที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระราชปรารภว่า หนังสือเรื่องราชาธิราช ซึ่งกรมพระราชวังบวรสถานมงคลโปรดให้แปลเป็นภาษาไทย ไม่ตรงกันกับ "ที่ได้ทรงฟังสังเกตไว้แต่ก่อน" ความที่กล่าวตรงนี้ชวนให้เข้าใจว่า กรมพระราชวังบวรโปรดให้แปลหนังสือเรื่องราชาธิราชออกเป็นหนังสือภาษาไทยเป็นฉบับแรก เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงอ่านหนังสือนั้นสังเกตว่าความยังคลาดเคลื่อนกับที่เคยทรงฟังเล่าถวายมาแต่ก่อน จึงทรงตั้งกรรมการข้าราชการคณะหนึ่ง มีเจ้าพระยาพระคลัง (หน) เป็นประธาน ให้ช่วยกันตรวจหนังสือเรื่องราชาธิราช สอบฉบับภาษาไทยกับภาษามอญชำระให้ยุติต้องกัน ยกเว้นฉบับหลวงขึ้นใหม่อีกฉบับหนึ่ง อันเป็นต้นฉบับที่พิมพ์กันสืบมา แต่น่าเสียดายอยู่อย่างหนึ่งที่หนังสือราชาธิราชฉบับพิมพ์ครั้งหลัง ๆ ที่อ่านกันอยู่ทุกวันนี้ มีผู้แก้ไขโดยประสงค์จะให้เพราะพริ้งยิ่งขึ้น เพิ่มเติมถ้อยคำให้ผิดกับในฉบับหลวงของเดิมมีมาก เช่นในอธิบายสุภาษิตและปัญหาที่ยกมาลงในหนังสือนี้ บางแห่งแต่งเติมเพิ่มเสียจนเกือบตีเนื้อความไม่ออกก็มี จึงพยายามพิจารณาหาแต่เนื้อความมาเขียนลงในหนังสือนี้เพื่อให้อ่านเข้าใจง่าย แต่บางแห่งอาจผิดไปบ้าง ด้วยไม่มีฉบับที่ตรงตามฉบับหลวงของเดิมจะสอบ ถ้าผิดไปต้องขออภัยแก่ท่านผู้อ่านด้วย (จากหนังสือที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระยากฤดราราชทรงสวัสดิ์ พ.ศ. ๒๔๙๖)

๒ Lebar, F.M. G.C. Hickey and J.K. Musgrave, 1964. Ethnic groups of mainland Southeast Asia. Human Relation New Haven. Area Files Press.

ชาวมอญพบได้เฉพาะในประเทศพม่าและประเทศไทยเท่านั้น จากการสำรวจของพม่าเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๑ พบว่ามีคนเชื้อสายมอญอยู่ ๓๓๗,๐๐๐ คน ในจำนวนพลเมืองทั้งหมดของพม่า ๑๓,๑๖๙,๐๙๙ คนคือ ในจำนวน ๑๐,๐๐๐ คนจะมีคนมอญ ๒๔๖ คน และมีคนที่พูดภาษามอญอยู่ ๓๐๕,๐๐๐ คน ๙๗ เปอร์เซนต์ ของ มอญใน พม่าจะ อาศัยอยู่ใน ตอนเหนือของ มณฑล เทนเนสเซอริม ระหว่างแลตติจูต ๑๕° —๑๗° เหนือ และอยู่เป็นหมู่บ้านกระจัดกระจายเรียงกันเป็นแนวโค้งในตอนเหนือของอ่าวมะตะบัน อยู่ตะวันตกต่อเมืองบั่สเซียน (Bassein) ในลุ่มแม่น้ำอิระวดี, ลุ่มแม่น้ำสะโตง (Sittang) และลุ่มแม่น้ำซัลวิน ซึ่งไหลมาเทลงสู่อ่าวมะตะบัน ในใจกลางของบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานนี้ ๗๕ เปอร์เซนต์ของชาวมอญทั้งหมด จะรวมอยู่ในเมืองแอมเฮิสเดิมชื่อเกาะพะรอกแขวงเมืองวังราว ซึ่งสมเด็จพระนเรศวรเคยเกณฑ์กองทัพเมืองทวายให้ ไปตั้งต่อเรือในการเตรียมตีกรุงหงสาวดีเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๒ เท่ากับ ๔๓ เปอร์เซนต์ ของพลเมืองของจังหวัดแอมเฮิส และ ๗๘ เปอร์เซนต์จะรวมอยู่ในบริเวณ ๔ อำเภอ

ชาวพม่าเรียกมอญมาก่อนหลายศตวรรษว่าตะเลง [๑] (Talaing หรือ Taleng) และขณะนี้ก็ใช้ "มุน" (Mun) เรียกพวกมอญเหล่านี้ด้วย คำอังกฤษมีคำว่าปี่กวน (Peguan) ขณะนี้ไม่ได้ใช้แล้ว [๒]

พวกพม่าเช่นเดียวกับชนเผ่าไทย บรรพบุรุษของคนไทย, ลาวและไทยใหญ่ซึ่งเป็นมองโกลอยด์ด้วยกันได้อพยพลงมาภายหลัง [๓] ในทางภาษาชาวพม่าถือเป็นพวก Subfamily Tibeto—Burman อยู่ในกลุ่มภาษา Indo—Chinese หรือ Sino—Tibetans languages แต่ชาวมอญอยู่ในแขนง Mon—Khmer ของกลุ่มภาษา Austro—asiatic languages กลุ่มภาษานี้ครั้งหนึ่งจะพบกระจายอย่างตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดียและแหลมอินโดจีน ขณะนี้ภาษามอญแบ่งออกเป็น ๓ dialects นับจากเหนือไปใต้จะมี Peku, Matabun—Moulmein และ Ye ปทานุกรม ภาษามอญ [๔] ปัจจุบันอาศัยสร้างจาก "centril dialects" และมีการ

---

๑ ชาวมอญไม่ชอบให้ใช้คำ 'ตะเลง' เรียกพวกเขา (คุณชิน อยู่ดี)

๒ Lebar, F.M, G.C. Hickey and J.K. Musgrave 1964. Ethnic groups of mainland Southeast Asia, Human Relation New Haven. ,Area Files Press.

๓ Coon C.S. and E.E. Hunt. Jr. 1966 The living races of Man. London. Jonathan Capes

๔ Shorto, H.L. 1962. A dictionary of modern spoken Mon, London Oxford U. Press. (จาก Lebar, F.N. et al)

สัมพันธ์กับคำพูดของมอญปากลัดในประเทศไทย ในทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าพวกมอญได้มีอาณาจักรเป็นอิสระที่สำคัญทางตอนใต้ของประเทศพม่าก่อนพวกพม่าจะเข้ามาอยู่ แต่หลังจากพุทธศตวรรษที่ ๑๖ พวกมอญได้พ่ายแพ้ต่อพวกพม่าจนกระทั่งไม่ถือเป็นประเทศอิสระอีกต่อไป แม้แต่ใน Encyclopaedia Britanica [๑] ก็กล่าวถึงมอญรวมอยู่ในคำอธิบายของประเทศพม่า แต่ชาวมอญก็ยังคงพยายามจะก่อตั้งเป็นรัฐอิสระขึ้นในดินแดนพม่า ขณะนี้มอญในพม่าเปลี่ยนไปบ้าง แม้จะมีพวกที่นับตัวเป็นมอญก็ไม่พูดภาษามอญ กลับใช้ภาษาพม่า ในทางวัฒนธรรม, ภาษา และศาสนาชาวพม่าและมอญ มีส่วนคล้ายคลึงกัน จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ชัดเจน (Lekman) [๒]

ในประเทศไทยในหนังสือฉบับเดียว กันกล่าวว่าจะ มีพวกมอญอยู่ ประมาณ ๖๐,๐๐๐ คนจำนวนนี้ดูจะน้อยไปมากเมื่อเปรียบกับข้อความที่พบในพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า ตอนอังกฤษรบกับพม่าราว พ.ศ. ๒๓๖๘ ทางฝ่ายไทยอ้างว่ามอญที่มาตั้งภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนมากกว่าแสน Lebar และคณะ (๑๙๖๔) กล่าวว่า มอญโดยมากมีถิ่นฐานกระจายอยู่ระหว่างแลตติจูต ๑๓° และ ๑๕° เหนือ คือเหนือและใต้ต่อกรุงเทพ ฯ และอยู่ในตอนใต้ของลุ่มแม่น้ำแม่กลองมีรายงานพบหมู่บ้าน๒ —๓ แห่งใกล้ลพบุรีและโคราช การกระจายของมอญในประเทศจะได้กล่าวในตอนท้ายของเรื่องจากผลงานของ Halliday (๑๙๑๓) ในทางเชื้อชาติมอญกับไทยเป็นเชื้อชาติมองโกลอยด์ด้วยกัน แต่แตกต่างกันในภาษาคือภาษาไทยรวมอยู่ในกลุ่มภาษา Indo—Chinese คนไทยนอกจากเรียกชาวมอญว่ามอญแล้วยังเรียกว่า "รามัญ" ด้วย เดิมก็เป็นแต่นามประเทศ มักใช้ในจารึกของมอญว่า "รามัญประเทศ" อย่างเดียวกับเรียกเมืองไทยว่า "สยามประเทศ"

โดยอาศัยข้อความจากบทก่อน ถ้าเชื่อว่าคนเชื้อชาติมอญได้ถูกขับไล่ออกจากประเทศไทยหลังจากประเทศไทยได้มีอาณาจักรเป็นปึกแผ่น หรือเชื่อว่าแม้แต่ในอดีตมอญก็ไม่ใช่เป็นเชื้อชาติสำคัญในประเทศไทย ก็ต้องยอมรับว่ามอญที่อยู่ในประเทศไทยปัจจุบันนี้เป็นมอญจากลุ่มแม่น้ำ

---

๑ Burma—Encyclopaedia Britanica. vol, 24., 1929.

๒ Lekman, F.K. 1967. Ethnic categories in Burma and the theory of social system in Southeast Asian Tribes, Minoritic and Nations. Edited by Peter, Kunstadler, New Jersey. Princeton U. Press.

อิระวดีที่ได้อพยพหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยภายหลัง ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่ไทยกับพม่าได้เป็นอริรบพุ่งกันเป็นเวลากว่าหนึ่งศตวรรษ ดังข้อความต่าง ๆ ต่อไปนี้ที่รวบรวมได้จากหนังสือพงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์ไว้ ทรงอาศัยหลักฐานที่ได้จากทั้งทางฝ่ายไทย, ฝ่ายพม่าและที่ได้ทรงค้นคว้าเพิ่มเติมจากจด หมายเหตุต่าง ๆ ที่ชนชาติฝรั่งที่มา ติดต่อค้าขายกับไทยและ พม่าในสมัยนั้น รวบรวมขึ้นเป็นประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖ ฉบับหอสมุดแห่งชาติ [๑]

ตามประวัติศาสตร์ จะเห็นได้ว่ามอญ และไทยได้มีการ ติดต่อกันมาเป็น เวลานานแล้ว แต่พึงจะมีบันทึกเพียงสมัยพระร่วง พระนิพนธ์ของสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพให้ข้อความว่า แม้ไทยรบกับพม่าถึง ๔๔ ครั้งเป็นเวลาติดต่อกันถึง ๑๐๗ ปี ก็ไม่ปรากฏว่าชนชาติมอญเคยเป็นศัตรูกับไทยโดยลำพังไม่ (นอกจากในการตีค่ายบางระจันที่มีมอญซึ่งได้เข้ามาอยู่เมืองไทยนานแล้ว มีตำแหน่งเป็นนายกองใหญ่ของกองทัพพม่าอาสาไปตี) มอญมารบพุ่งกับไทยคราวใดก็เป็นเพราะถูกพม่าบังคับให้มาในเวลาตกอยู่ในอำนาจพม่า ถ้าได้โอกาสเมื่อใดมอญก็กลับเป็นศัตรูกับพม่า บางทีทนพม่ากดขี่ไม่ไหวก็พากันหนีมาอาศัยไทย

การเข้ามาเมืองไทยเป็นหมู่ใหญ่ครั้งแรกของชาวมอญคงเป็น พ.ศ. ๒๑๒๗ ตอนสมเด็จพระนเรศวรเสด็จนำกองทัพขึ้นไปจะช่วยพระเจ้าหงสาวดีเมื่อพระเจ้าอังวะเป็นกบฏ พระเจ้าหงสาวดีไม่วางพระทัยทรงวาง กลอุบายให้พระมหา อุปราชาซึ่งรักษา กรุงหงสาวดี อยู่คิด กำจัดสมเด็จพระนเรศวร แต่พวกมอญชาวเมืองแครงกลับกราบทูลสมเด็จพระนเรศวรให้ทรงทราบ หลังทรงประกาศอิสระภาพแล้วก็ทรงรวบรวม ครัวไทยที่ถูกกวาด ต้อนไปเมื่อกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งแรกและพวกมอญที่สวามิภักดิ์กลับมายังกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชพระราชทานบำเหน็จรางวัลแก่พวกมอญที่สวามิภักดิ์ ทรงตั้งพระมหาเถรคันฉ่องให้เป็นที่พระสังฆราชา และทรงให้พระยาเกียรติ, พระยาราม มีตำแหน่งยศพระราชทานพานทอง ควบคุมมอญที่เข้ามาด้วย ให้ตั้งบ้านเรือนที่ริมวัดขมัน, วัดขุนแสน ใกล้วังสมเด็จพระนเรศวร ในพระนครศรีอยุธยา

---

๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, ๒๕๐๗. พงศาวดารเรื่องไทยรบพม่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติเล่ม ๓ พระนคร, สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.

พ.ศ. ๒๑๓๗ เมื่อสมเด็จพระนเรศวรทรงรบชนะกองทัพพระมหาอุปราชาและทรงส่งกองทัพขึ้นไปตีทวายและตะนาวศรีแตก พวกมอญก็พากันกระด้างกระเดื่องไม่เกรงกลัวพม่าเหมือนแต่ก่อน พระเจ้าหงสาวดีทรงขัดเคืองจึงให้กองทัพยกลงมาปราบปรามพวกมอญ พวกมอญพากันอพยพครอบครัวหนีไปอยู่เมืองยะไข่บ้าง ไปอยู่เมืองเชียงใหม่บ้าง แต่โดยมากนั้นเข้ามาอยู่กับสมเด็จพระนเรศวรที่กรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏว่าทรงโปรดเกล้าให้ไปอยู่ที่ใด นับเป็นการอพยพครั้งที่ ๒ ในการรบครั้งนี้หัวเมืองมอญทงฝ่ายใต้ตั้งแต่เมือง เมาะตะมะ ตลอดมาจนต่อกับแดนไทย ก็มาเป็นเมืองขึ้นกรุงศรีอยุธยาหมดทุกเมือง เข้าใจว่าการไปมาระหว่างไทยกับมอญคงเป็นไปโดยสดวก

พ.ศ. ๒๑๓๘ สมเด็จพระนเรศวรยกไปล้อมกรุงหงสาวดีถึง ๓ เดือนแต่ตีไม่ได้ จึงเลิกทัพกลับและได้กวาดต้อนครอบครัวในหัวเมืองมณฑลหงสาวดีมาเป็นเชลยครั้งนี้เป็นอันมาก ไม่บอกเชื้อชาติของเชลย สันนิษฐานว่าคงมีทั้งมอญและพม่า

พ.ศ. ๒๒๐๖ มีการอพยพครั้งใหญ่เข้ามาเมืองไทย เนื่องมาแต่ศึกฮ่อมาตีเมืองอังวะ พระเจ้าอังวะส่งมังนันทมิตรให้เกณฑ์มอญไปช่วยรักษาพระนคร พวกมอญไม่เต็มใจจะช่วยพม่าจึงพากันหลบหนีเสียเป็นอันมาก ครั้นเสร็จศึกฮ่อ มังนันทมิตรกลับลงมาเมืองเมาะตะมะ จึงได้เที่ยวจับกุมมอญที่หลบหนี มอญพวกหนึ่งเป็นกบฏจับมังนันทมิตรจำไว้และยึดเมืองเมาะตะมะ เมืองหงสาวดีก็เกณฑ์กองทัพยกลงมา มอญที่ยึดเมืองเมาะตะมะก็อพยพครอบครัวคนประมาณ ๑๐,๐๐๐ คน เข้ามาขอพึ่งกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระนารายณ์ทรงพระโสมนัสที่พวกมอญเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นจำนวนมาก โปรดให้พวกครัวมอญที่อพยพเข้ามาครั้งนั้นไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก ปลายเขตจังหวัดกรุงเทพ ฯ ต่อกับแดนเมืองนนบุรีบ้าง ที่ริมวัดตองปุและแถวคลองจามในชานพระนครบ้าง

พ.ศ. ๒๓๐๒ ได้มีการอพยพครั้งใหญ่เกิดขึ้นตอนที่มังออนไจยะ กำนันบ้านมุตไชโยได้ตั้งตัวเป็นใหญ่ใช้นามว่า พระเจ้าอลองมินตยาคนี แต่คนทั้งหลายเรียกว่าพระเจ้าอลองพญา หลังจากตีเมืองหงสาวดีแตกแล้วพระเจ้าอลองพญาขัดเคืองว่ามอญไม่มีความสัตย์ จึงให้จับบรรดามอญไม่ว่าไพร่ผู้ดีเอาไปเป็นเชลยทั้งสิ้น แม้จนพระสงฆ์ก็ไม่ปล่อยไว้ ว่าเพราะพระสังฆราชาเป็นผู้ออกไปเจรจาให้พม่าหลงเชื่อพึ่ง เป็นเหตุให้ค่ายถูกปล้นในเวลากลางคืนพม่าถูกฆ่าพ่ายแพ้

ตายเป็นอันมาก พระเจ้าอลองพญาให้เผาเมืองหงสาวดีเสียด้วย พวกมอญที่พ่ายแพ้พม่าพากันแตกหนีเข้ามาพึ่งพระบารมีกรุงศรีอยุธยาหลายคราว พระเจ้าบรมโกษฐ์ก็โปรดให้รับไว้และพระราชทานที่ให้ตั้งบ้านเรือนอยู่ในชานพระนคร เช่นที่บ้านโพสามต้น

การอพยพมีครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งตอนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีเสด็จไปตีเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๒๓๑๗ ตอนนั้นพระเจ้ามังระเป็นพระเจ้าแผ่นดินพม่าคิดจะมาตีเมืองไทยจึงเกณฑ์มอญตามหัวเมืองที่ต่อแดนไทย ๓๐๐๐ คน ทำทางทางด่านพระเจดีย์สามองค์ มอญที่ถูกเกณฑ์มาคราวนั้นมีพระยามอญเป็นหัวหน้ามาด้วย ๔ คน คือพระยาเจ่งต้นสกุลคชเสนีเจ้าเมืองเตริน ซึ่งเวลานี้เรียกว่าเมืองอัตรัน, พระยาอู่, ตละเชี่ยวและตละเกล็บ ขณะที่พวกมอญนี้มาทำทางอยู่ในป่า ปะกับหวุ่นเจ้าเมืองเมาะตะมะซึ่งได้รับแต่งตั้งจากพระเจ้าอังวะให้เป็นแม่ทัพให้เกณฑ์มอญเข้ากองทัพอีกพวกหนึ่ง มีมอญหลบหนี พม่าจึงจับคนในครัวเรือนเป็นตัวจำนำเร่งรัดลงอาญา ไปจับเอาลูกหลานญาติพี่น้องของพวกที่มาทำทางด้วย พวกมอญจึงคบคิดจับทหารพม่าฆ่าเสีย รวมกันเป็นกองทัพยกไปมีมอญตามรายทางเข้าร่วมด้วย เข้าตีได้เมืองเมาะตะมะ, เมืองสโตงและเมืองหงสาวดี พระเจ้าอังวะให้อะแซหวุ่นกี้เป็นแม่ทัพใหญ่ลงมาปราบมอญที่ขึ้นไปตีเมืองร่างกุ้ง มอญเสียที่แตกหนีอพยพครอบครัวเข้ามาเมืองไทยเป็นอันมากทางด่านพระเจดีย์สามองค์และทางด่านเมืองตาก ที่มาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ผู้คนมากกว่าที่เข้าทางอื่น พระเจ้ากรุงธนบุรีมีรับสั่งให้ครัวมอญไปตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่ปากเกร็ดในแขวงเมืองนนทบุรีบ้าง ที่สามโคกในแขวงเมืองปทุมธานีบ้าง สำรวจได้ชายฉกรรจ์เข้ามาคราวนั้น ๓๐๐๐ เศษ

พ.ศ. ๒๓๕๘ ในตอนต้นของรัชกาลสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระเจ้าปดุงทรงชราภาพมีสัญญาพื้นเพื่อนให้จัดการสร้างพระมหาธาตุขึ้นที่เมืองเกงกุนองค์หนึ่ง หมายจะไม่ให้มีพระเจดีย์สถานที่ไหนใหญ่โตเท่าทั้งโลก (อาจเป็นเพราะเรื่องนี้ก็ได้จึงมีสำนวนไทยอยู่สำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อเห็นอะไรใหญ่โตเกินความจำเป็นมักใช้ว่า "ใหญ่โตเป็นพม่ารามัญ") ให้กะเกณฑ์ผู้คนพลเมืองในบรรดาหัวเมืองพม่ารามัญ มีคนประจำทำงานอยู่นับด้วยหมื่นเสมอ เป็นเหตุให้ไพร่บ้านพลเมืองเดือดร้อนทั่วไป นอกจากนั้นยังทรงแต่งตั้งพม่าคนหนึ่งลงมาเป็นเจ้าเมืองเมาะตะมะ เบียดเบียฬพวกมอญให้ได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ มอญที่เป็นเจ้าเมืองและกรรมการหลายคนมีสมิงสอดเบาเป็นหัวหน้าปรึกษาพร้อมกันว่าจะอพยพครอบครัว สมัครพรรคพวก เข้ามา

พึ่งพระบารมีอยู่ในกรุงสยาม สมิงสอดเบา มีหนังสือลับเข้ามาถึงพระยากาญจนบุรี เมื่อ ณ เดือน ๑๑ บี่จอ ฉศก จุลศักราช ๑๑๗๖ (พ.ศ. ๒๓๕๗) พระยากาญจนบุรีบอกหนังสือสอดเบาเข้ามากรุงเทพฯ จึงโปรดให้พระยากาญจนบุรีมีหนังสือตอบไปยังสมิงสอดเบาว่า ถ้ามอญเดือดร้อนก็ให้อพยพเข้ามา จะทรงพระกรุณาโปรดรับเป็นที่พึ่ง ให้พวกมอญได้อยู่ในพระราชอาณาจักรโดยความผาสุข มอญจึงอพยพเดินทางเข้ามาทางเมืองตากบ้างทางเมืองอุทัยธานีบ้าง แต่โดยมากมาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ได้โปรดให้กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เสด็จขึ้นไปคอยรับครัวมอญอยู่ที่นนทบุรี จัดจากและไม้สำหรับปลูกบ้านเรือนและเสบียงอาหารของพระราชทานขึ้นไปพร้อมเสร็จ ทางเมืองกาญจนบุรีโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ามกุฎ ฯ คุมไพร่พลสำหรับป้องกันครัวมอญและเสบียงอาหารของพระราชทานออกไปรับครัวมอญทางหนึ่ง โปรดให้เจ้าพ้ากรมหลวงพิทักษ์มนตรีเป็นผู้ใหญ่เสด็จกำกับไปด้วย ทางเมืองตากนั้นโปรดให้เจ้าพระยาอภัยภูธรที่สมุหนายกเป็นผู้ขึ้นไปคอยรับครัวมอญมาถึงนนทบุรี เป็นจำนวนคน ๔๐,๐๐๐ เศษ (พวกมอญที่มาใหม่นี้เรียกกันว่ามอญใหม่ มอญที่มาครั้งพระยาเจ่ง เรียกกันว่ามอญเก่า)[๑] โปรดเกล้าให้ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงเมืองปทุมธานีบ้าง เมืองนนทบุรีบ้าง เมืองนครเขื่อนขันธ์บ้าง สมิงสอดเบาเป็นหัวหน้านั้นทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้เป็นพระยารัตนจักร์ตัวนายรามัญที่เป็นผู้ใหญ่มียศอยู่ในเมืองเดิม ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าตั้งให้เป็นพระยาทุกคน

---

๑ Halliday ผู้ซึ่งเคยอยู่ในพม่าและในไทยมาเป็นเวลานานหลายปี ได้ให้ความสนใจเป็นพิเศษศึกษาเกี่ยวกับชนชาวมอญทั้งทางประวัติศาสตร์และขนบธรรมเนียมประเพณี รัฐบาลอังกฤษ–พม่าได้มอบหมายให้เป็นผู้เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับมอญ เคยมาแสดงปาฐกถาที่สยามสมาคมเกี่ยวกับเรื่องการอพยพของชาวมอญสู่ประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ได้มีคำถามคำตอบที่น่าสนใจหลายข้อ ในคำถามเรื่องภาษา Mr. Halliday กล่าวว่าภาษามอญรวมอยู่ในพวกเดียวกับภาษาเขมร ตัวอักษรตามที่เชื่อถือกันมีกำเนิดจากอินเดียตอนใต้ Mr. Lefivre–Pontalis ได้ถามว่า พวกมอญมาอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนพวกไทยที่เคลื่อนย้ายมาจากทางเหนือไม่ใช่หรือ Mr. Halliday ปฏิเสธ บอกว่าคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแต่โบราณเป็นชนที่ใช้ภาษาคล้ายภาษามอญเท่านั้น ภาษาเขมรและภาษามอญปัจจุบันแตกต่างกันมาก

Hallidoay, R. 1913 Immigration of the Mons jnto Siam. Journal Siam Society 10, 1–13 อธิบายว่ามอญเก่าและมอญใหม่ต่างกันด้วยคำพูด มอญใหม่มักใช้คำพูดใกล้ไปทางที่ใช้ในพม่าปัจจุบัน สำนวนคล้ายพม่าเพราะความใกล้ชิดกับพม่า เช่นเดียวกับเมื่อใกล้ชิดกับไทยก็มีสำนวนคล้ายไทย แต่บางท่านแบ่งมอญเก่าเป็นพวกที่อพยพมาครั้งอยุธยา มอญใหม่เป็นพวกที่อพยพมาเมื่อกรุงเทพฯ เป็นราชธานี

การเป็นไปของพวกมอญในเมืองไทย

มอญที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทย จะเป็นไปโดยการ อพยพหรือ ถูกกวาดต้อน เข้ามาได้รับการเอาใจใส่ดูแลไม่ใช่ในฐานะเชลยหรือข้าศึก เพราะปรากฏว่ามีหลายท่านได้รับการแต่งตั้งมีตำแหน่งใหญ่โตในทางราชการ ในสมัยอยุธยามีมอญได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยาบำเรอภักดิ์ในตำแหน่งจักรีมอญควบคุมอาสาสมัครมอญขึ้นเป็นกองมอญโดยเฉพาะ นอกจากนั้นยังปรากฏว่าได้มีการสัมพันธ์ในทางสมรสระหว่างไทยและมอญ เช่นตอนที่พม่ามาตีเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ ๒๓๔๐ มีนายทัพพม่าคนหนึ่งชื่ออุบากองเป็นนายทัพที่ ๓ มาถูกกองทัพไทยจับได้ ถูกส่งมาจำคุกอยู่กว่า ๓ ปี แต่ต่อมาสามารถหนีออกจากคุกกลับไปเมืองพม่าได้ อุบากองนี้เองได้มีจดหมายแทนเสนาบดีพม่ามาถึงเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ขอเป็นไมตรี ในจดหมายตอบของเจ้าพระยามหาโยธาปรากฏว่า อุบากองเกิดในเมืองไทย และมีมารดาเป็นไทยแต่บิดาเป็นมอญ โดยเขียนว่า "เจ้าผู้หลานเราก็เป็นคนไทย แต่หากว่าพลัดไปอยู่เมืองพม่าแต่เล็กเจ้าอังวะไม่รู้ ก็ตั้งเจ้าเลี้ยงเจ้าเป็นขุนนางให้เป็นนายทัพนายกองยกมาตีเมืองเชียงใหม่ด้วยอินแซะหวุ่น" ที่มีบันทึกชัดเจนก็เป็นบันทึกของสมเด็จ ฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ทรงไว้ว่า สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระราชนโยบายเป็นที่พึ่งของชาวต่างประเทศที่มาขอพึ่งพระบรมโพธิสมภาร ทรงทะนุบำรุงเสมอหน้ากัน พระราชทานที่ให้ตั้งบ้านเรือน และทำมาหากินตามอัธยาศัย จะถือศาสนาอย่างไร ไทยก็ปล่อยให้ถือตามชอบใจไม่กีดกันห้ามปราม นอกนั้นพระองค์ยังทรงแต่งตั้งให้ผู้ที่เป็นหัวหน้าชนชาตินั้นเองเป็นนายอำเภอ มียศเป็นหมื่น เป็นขุนสำหรับดูแลว่ากล่าวกัน และนำกิจสุขทุกข์ของพวกตนขึ้นร้องเรียนต่อรัฐบาล พวกใดที่ประกอบการค้าขาย ก็ให้ขึ้นอยู่ในกรมท่า มีขุนนางเชื้อชาติชนพวกนั้นเป็นผู้ใหญ่ ดังเช่นพระโชฎึกเป็นหัวหน้าจีนและพระจุฬาเป็นหัวหน้าแขกเป็นต้น ชาวต่วงประเทศบางพวกที่สมัครรับราชการเป็นทหารดังเช่น พวกมอญ พวกญี่ปุ่น พวกโปรตุเกส และแขกเทศ แขกจาม แขกมลายู ก็โปรดให้เป็นทหารอาสาขึ้นอยู่ในกลาโหม มีสังกัดปกครองกันเป็นหมวดเป็นเหล่า และทรงตั้งเชื้อสายของชนชาตินั้นให้เป็นมูลนายบังคับบัญชา ฉะนั้นในรัชสมัยของพระองค์ท่านจึงมีพวกมอญเป็นทหารไปในพระราชการศึกเช่น ในคราวไทยตีเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๕ กองทัพไทยที่ยกไปก็มีกองมอญเข้าสมทบ สมิงพระรามคุมกองหนึ่ง สมิงพระตะบะคุมกองหนึ่ง

พ.ศ. ๒๒๐๗ ไทยยกกองทัพขึ้นไปตีพม่าเป็น ๓ ทาง ก็มีกองทัพมอญเก่าคุมโดยพระยาเกียรติและสมิงพระรามยกไปติดเมืองทวาย เพื่อกันไม่ให้ทวายตีโอบหลังกองทัพเจ้าพระยาโกษา ฯ ขุนเหล็กซึ่งยกไปทางด่านพระเจดีย์สามองค์

แต่เมื่อสิ้นรัชกาล สมเด็จพระนารายณ์มหาราชในแผ่นดินสมเด็จ พระเพทราชากล่าวว่า มีผู้โกรธแค้นสมเด็จพระเพทราชาและหลวงสรศักดิ์ว่าเป็นขบถต่อสมเด็จพระนารายณ์ นอกจากจะมีการแข็งเมืองนครราชสีมาและนครศรีธรรมราชแล้ว ก็มีมอญคนหนึ่งชื่อธรรมเถียร ปลอมตัวเป็นเจ้าฟ้าอภัยทศน้องยาเธอของสมเด็จพระนารายณ์ จะเข้ามาชิงราชสมบัติ มีคนเชื่อถือไปเข้าด้วยเป็นอันมาก จนยกกองทัพเข้ามาได้ถึงชานพระนคร แต่มาพ่ายแพ้ไป ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏมีข้อความเท่าที่กล่าวแล้วเท่านั้น

ในสมัยพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรี มอญก็เข้าร่วมในราชการสงครามเช่นในการรบที่บางแก้ว แม่ทัพมอญชื่อพระยารามรามัญวงศ์ คุมกองมอญที่เข้ามาใหม่ไปรักษาหนองน้ำที่เขาชะงุ้มอันอยู่ในทางลำเลียงของข้าศึกข้างเหนือขึ้นไประยะทางประมาณ ๑๒๐ เส้น เพื่อล้อมทัพพม่าที่บางแก้ว เพราะต้องการจะจับพม่าเป็นเชลยให้หมดทั้งนายไพร่ ให้สมกับที่พม่าได้เคยย่ำยีไทยมาแต่ก่อน ในการล้อมนี้คงมีนายทหารมอญร่วมไปด้วยอีก เช่นสมเด็จพระเจ้าตากสินดำรัสสั่งให้จักกายเทวะมอญเข้าไปร้องบอกพม่าที่หน้าค่ายว่า พม่าอย่าคิดหนีไปเลย ไปไม่ได้แล้วให้ออกมายอมอ่อนน้อมเสียโดยดีเถิด นายทัพพม่างุยอคงหวุ่นร้องขอพบตละเกลับ พระเจ้ากรุงธนบุรีก็มีรับสั่งให้ตละเกลับซึ่งได้เป็นพระยาพระรามขมักันร่มระย้าอย่างขุนนางออกไปเจรจากับพม่า

ตอนอะแซหวุ่นกี้มาตีเมืองไทย ล้อมเมืองพิษณุโลกไว้ พวกมอญก็เข้าร่วมในราชการสงครามนี้ด้วย เพราะมีรับสั่งให้พระยารามัญวงศ์ (ซึ่งเป็นเชื้อมอญมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยาบำเรอภักดิ์ครั้งกรุงเก่า) มียศเสมอจตุสดมภ์ (เรียกว่าจักรีมอญ) และเป็นหัวหน้าควบคุมกองมอญทั่วไป คุมพลกองมอญผ่านทางในเมืองพิษณุโลก ขึ้นไปตั้งประชิดค่ายพม่าข้างด้านเหนือ พม่ายกเข้าตี พวกมอญยิงปืนตับต้องพม่าบางเจ็บล้มตายถอยหนีกลับเข้าค่าย กองมอญก็ตั้งค่ายลงได้ นอกจากกองของพระยารามัญวงศ์แล้ว ก็มีกองมอญพระยากลางเมืองขึ้นมาจากค่ายบางทราย เข้ามารวมกับกองทัพพระยามหามณเฑียร ยกขึ้นไปซุ่มอยู่ทางด้านหลังค่ายพม่าผั่งตะวัน

ตก คอยตีขนาบถ้าเห็นกองทัพพม่ารบพุ่งติดพันกองทัพเจ้าพระยาจักรีและเจ้าพระยาสุรสีห์ กองเดียวกันนี้ต่อมาก็ให้ยกลงมารบพม่าที่ปากพิง มีกองมอญพระยาเจ่งสมทบกับกองหลวงภักดีสงคราม รวมกันเป็นจำนวนพล ๕๐๐ ยกไปสอดแนมข้าศึกอยู่ที่บ้านลานดอกไม้ข้างเหนือเมืองกำแพงเพ็ชร กองมอญไปถึงก่อน พม่าจึงตั้งชุ่มสกัดทางอยู่ พอพม่าที่ยกไปจากเมืองสุโขทัยถึงพระยาเจ่งออกไปโจมตีพม่าไม่รู้ตัวก็แตกหนี

เมื่ออะแซหวุ่นกี้ได้เมืองพิษณุโลกแล้ว ไม่สามารถจะลงมาตีกรุงธนบุรีต่อไปได้ก็ถอยทัพกลับ เห็นว่าเสบียงอาหารฝืดเคืองอัตคัดมาก จึงจัดกองทัพ ๒ กอง ให้มังแยยางูคุมม้าเมืองเพ็ชรบูรณ์ และกะละโบ่คุมมาทางเมืองกำแพงเพ็ชร มาสอดหาเสบียงอาหาร ทำให้ทางไทยต้องยกกองทัพออกไปตามตีขับไล่ กองมอญของพระยารามัญวงศ์ยกไปสมทบกับกองทัพเจ้าอนุรุธเทวาช่วยกันติดตามตีกองกะละโป่ กองทัพไทยไปทันพม่าที่บ้านเดิมบางนางบวช แขวงเมืองสุพรรณบุรีต่อกับเมืองสวรรค์ ได้รบพุ่งกัน พม่าสู้ไม่ได้ ก็แตกหนีไปทางด้านพระเจดีย์สามองค์

ในปลายแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าตากสิน พวกมอญที่เป็นขุนนางผู้ใหญ่เคยมีความดีความชอบในราชการเกิดแตกเป็นสองพวก เนื่องจากพระเจ้ากรุงธนบุรี ติดพระทัยในการนั่งกรรมฐานหนักขึ้น เกิดมีสัญญาวิปลาสสำคัญพระองค์ว่าเป็นพระโสดาบัน ลงอาญาสมเด็จพระสังฆราชกับพระราชาคณะที่ไม่ยอมกราบไหว้พระองค์ เกิดระแวงข้าราชการว่าลอบลักพระราชทรัพย์ มีคนต้องโทษกักขังเฆี่ยนตี และถูกประหารชีวิต บ้านเมืองเป็นจลาจล เกิดกบฏพระยาสรรค์ บังคับให้สมเด็จพระเจ้าตากไปทรงผนวช และคิดอ่านกับกรมขุนอนุรักษ์สงครามคิดจะตั้งตัวเป็นใหญ่ ครั้งนั้นพระยารามัญวงศ์และพระยากลางเมืองนายกองมอญ เป็นต้น รับจะพาพวกของตนมาเข้าด้วย ในเวลากำลังคิดอ่านตระเตรียมการอยู่นั้น พระยาสุริยอภัย (ซึ่งต่อมาในรัชกาลที่ ๑ เป็นกรช์พระราชวังบวรสถานพิมุขฝ่ายหลัง) ยกกองทัพเมืองนครราชสีมาเข้ามาถึงกรุง กรมขุนอนุรักษ์สงครามก็ยกพลเข้าปล้น เอาไฟจุดเผาบ้านเรือนราษฎรที่บ้านปูน เพื่อให้ไฟลุกลามขึ้นไปยังบ้านของพระยาสุริยอภัยและเอาปืนยิงเข้าไป เจ้าศิริรจนาท่านผู้หญิงของเจ้าพระยาสุรสีห์ [๑] จึงคิดอ่านกับพระยาเจ่ง, พระยารามนายกองมอญ ช่วยกันจัดเรือรับพวกมอญซึ่งอยู่ในพระยาทั้งสอง

---

๑ ท่านผู้หญิงมีนามว่าเจ้าศิริรจนา ในหนังสือพงศาวดารไทยรบพม่า ฉบับหอสมุดแห่งชาติ หน้า ๕๑๓ พิมพ์ไว้มีข้อความว่า "เจ้าศิริรจนาท่านผู้หญิงของเจ้าพระยาสุริยอภัย" เข้าใจว่าจะผิดเพราะในหนังสือราชสกุลวงศ์ เจ้าศิริรจนาเป็นชายาสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท (เจ้าพระยาสรสีห์.)

ข้ามฟากไปช่วย พวกกรมขุนอนุรักษ์สงครามพากันแตกพ่าย พระยาสุริยอภัยจึงให้ตั้งค่ายรายรักษาลงไป แต่สวนมังคุดจนถึงคลองนครบาลอันเป็นเกล็ด (?) พระราชวังบ้องกันกรุงธนบุรีไม่ให้เกิดเหตุร้ายต่อไป ทำให้สมเด็จเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึกเสด็จมาถึงกรุงธนบุรีได้โดยตลอด หลังการปราบจลาจลแล้วก็ได้เสด็จขึ้นผ่านพิภพเป็นพระมหากษัตราธิราชทรงปกครองสยามประเทศสืบไป

ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จ พระพุทธยอดฟ้า จุฬาโลกเมืองไทย ก็ต้องผจญศึกพระเจ้าปดุง ซึ่งมีอานุภาพมากคล้ายกับพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง หมายจะตีเอาเมืองไทยให้จงได้ครั้งแรก พ.ศ. ๒๓๒๘ ยกกองทัพมาพร้อมกันถึง ๕ ทางเป็นทัพ ๙ ทัพมีพลถึง ๑๔๔,๐๐๐ กองมอญทำประโยชน์ให้กองทัพไทยมากในครั้งนี้ คือขณะพม่าลงมือประชุมพล กองมอญไปลาดตระเวนสืบทราบความว่า พม่าเตรียมทัพที่เมืองเมาะตะมะจะมาตีเมืองไทย ก็บอกเข้ามาถึงกรุงเทพ ฯ ไทยมีจำนวนพลเพียง ๗๐,๐๐๐ คน จึงดำเนินการรับข้าศึกโดยใช้วิธีที่คิดขึ้นใหม่ในรัชกาลที่ ๑ สามารถเอาชัยชนะพม่าได้ คือไม่แต่งกองทัพไปต่อสู้รักษาเขตแดนทุกทางที่ข้าศึกยกเข้ามา เพราะการแบ่งกำลังแยกย้ายไปหลายแห่งจะทำให้กำลังกองทัพไทยอ่อนแอด้วยกันหมด ควรรวบรวมกำลังต่อสู้ข้าศึกแต่ในทางที่สำคัญก่อน ทางไหนไม่สำคัญปล่อยให้ข้าศึกทำตามชอบใจไปพลาง เมื่อเอาชัยชนะข้าศึกซึ่งเป็นทัพสำคัญได้แล้วจึงปราบปรามข้าศึกทางอื่นต่อไป การต่อสู้ใหญ่จึงทำกันเฉพาะที่ทุ่งลาดหญ้าที่เชิงเขาบรรทัดเมืองกาญจนบุรี เพราะไทยจัดทัพที่ ๒ เป็นกองใหญ่กว่าทุกทัพ จำนวนพล ๓๐,๐๐๐ ให้กรมพระราชวังบวร ฯ เสด็จเป็นจอมพล คอยต่อสู้กองทัพพระเจ้าปดุงที่จะยกเข้ามาทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ซึ่งมีกองทัพที่ ๔ มีพล ๑๑,๐๐๐ ทัพที่ ๖ ถือพล ๑๒,๐๐๐ เป็นทัพหน้าที่หนึ่งของทัพหลวง (ทัพที่ ๘) ซึ่งมีพระเจ้าปดุงเป็นจอมพล ถือพล ๕๐,๐๐๐

กองมอญได้เข้าร่วมรบกับกองทัพของกรมพระราชวังบวร โดยทรงจัดให้พระยามหาโยธา (เจ่ง) คุมกองมอญจำนวนพล ๓,๐๐๐ คนยกอยกไปตั้งขัดตาทัพอยู่ที่ด่านกรามช้าง อันเป็นช่องเขาริมลำน้ำแควใหญ่ (สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงสันนิษฐานว่าพระยาเจ่งคงจะได้เป็นพระยามหาโยธาในคราวนี้ และในการรบครั้งนี้คงจะได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นจักรีมอญแทนพระยารามัญวงศ์) ในทางที่ข้าศึกจะยกมา ปรากฏว่าได้รบกับทัพที่ ๔ ซึ่งเดินข้ามผ่าน

แขวงเมืองไทรโยคมาถึงด่านกรามช้างพม่ามากกว่าระดมตีค่ายกองมอญนี้แตกล่าถอยไป พม่าจึงติดตามมาถึงค่ายไทยที่ลาดหญ้า ได้รบกันเป็นสามารถ พม่ารบถลำเข้ามาให้ไทยล้อมจับได้กองหนึ่ง การรบได้กระทำกันต่อมาเป็นสามารถ พม่าปลูกหอรบเอาปืนใหญ่ยิงค่ายไทย กรมพระราชวังบวร ฯ จึงให้เอาปืนใหญ่และปืนปากกว้าง ใช้ท่อนไม้เป็นกระสุนยิงหอรบพม่าหักพังและถูกผู้คนล้มตายมาก จนพม่าครั่นครามไม่กล้ามาตีค่ายไทย สุดท้ายไทยชนะโดยตัดกองเสบียงของพม่าลงสำเร็จ กองทัพไทยเข้าระดมตีค่ายพร้อมกันทุกค่ายในเวลาเดียวกัน พม่าแตกฉานทั้งกองทัพที่ ๔ และที่ ๕ พระเจ้าปดุงเลิกทัพกลับไปเมืองเมาะตะมะใน พ.ศ. ๒๗๒๙ กองทัพพม่ายกมาอีกก็มาพ่ายแพ้ที่ท่าดินแดง

ใน พ.ศ. ๒๓๓๐ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกเสด็จยกกองทัพหลวงจำนวนพล ๒๐,๐๐๐ ไปตีเมืองทวาย พระยามหาโยธาคงจะมีความชอบเป็นพิเศษในการสงครามครั้งนี้ จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้เลื่อนยศขึ้นเป็นเจ้าพระยามหาโยธา ตัวเจ้าพระยามหาโยธาเองก็มีความสำคัญต่อเมืองไทยในขณะนั้นมาก เพราะพวกมอญของท่านเป็นกรมอาทมาตสำหรับสืบข่าวในแดนพม่า ตัวเจ้าพระยามหาโยธากับทั้งพวกอาทมาตมีญาติและมิตรอยู่ตามเมืองมอญใต้มาก พม่าจะทำอะไรพวกมอญอาทมาตก็สืบข่าวมาให้ไทยรู้ได้สดวก ทำให้มะนะโยนระธาเจ้าเมืองเมาะตะมะมีหนังสือมาบังกไว้ที่ชายแดนขอให้ส่งตัวเจ้าพระยามหาโยธาคืน ถัดไปก็เป็นหนังสือของอุบากองแทนเสนาบดีพม่าขอเป็นไมตรี จะให้ปรึกษาท่านอัครมหาเสนาบดี แต่เจ้าพระยามหาโยธาได้ตอบไปว่า "ไม่เห็นควรจะนำความตามจดหมายของอุบากองขึ้นกราบบังคมทูล"

ท่านเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) จะถึงอสัญกรรมเมื่อปีใดหาทราบไม่ แต่ได้เป็นผู้สร้างวัดเชิงท่า, ตำบลปากคลองบางตลาด ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งซ้ายในเขตอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อันเป็นที่ตั้งภูมิลำเนามาแต่ก่อน เป็นวัดที่ให้กำเนิดวัดชลประทานรังสฤษดิ์ปัจจุบัน เหตุเพราะใน พ.ศ. ๒๕๐๑ กรมชลประทานปากเกร็ดซึ่งมีเขตติดต่อกับวัดนี้คับแคบต้องการขยาย ทางคณะสงฆ์จึงสั่งยุบวัดเชิงท่าและวัดหน้าโบสถ์ ซึ่งอยู่ใกล้กันมาสร้างเป็นวัดชลประทานรังสฤษดิ์ อัฐิธาตุของท่านเจ้าพระยามหาโยธาได้บรรจุไว้ในองค์พระเจดีย์ใหญ่ของวัดเชิงท่า แต่ต่อมาเสด็จในกรม พระนเรศวรฤทธิ์กับเจ้าจอมมารดากลิ่นพระราชมารดาของพระองค์ท่าน ได้เจาะออกย้ายไปทำพิธีบรรจุที่แท่นพระประธานในโบสถ์วัดชนะสงคราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ ทั้งนี้เพราะเจ้าจอม

มารดากลิ่นในรัชกาลที่ ๔ เป็นหลานของเจ้าพระยามหาโยธา และเป็นบุตรพระยาดำรงราชพลขันธ์ (จุ้ย)

เจ้าพระยามหาโยธามีบุตร ๒ สาย เหตุเพราะได้เคยคุมกองมอญสมทบทัพพม่าเข้ามาเมืองไทยครั้ง ๑ เมื่อพม่ามาตีเมืองหลวงพระบางใน พ.ศ. ๒๓๑๕ ปรากฏว่าในครั้งนั้นพม่าให้พระยาเจ่งเป็นผู้รักษาเมืองเชียงแสนอยู่ราว ๑ ปี ได้ชาวเมืองเชียงแสนเป็นภรรยา ชื่อเจ้าสมนา เชื้อสายศักดิ์เจ้าชาวเมืองเชียงแสนและลำปาง เกิดบุตรเป็นต้นสกุลคชเสนีสายเหนือ และมีศักดิ์ตามมารดาเป็นเจ้าอูบแก้ว ภริยาเจ้าราชบุตรมหาเทพ ณ ลำปาง

สายที่อพยพเข้ามาเป็นชาย ๓ หญิง ๑ บุตรคนหัวปีชื่อทอเรียะ (ทองชื่น) ได้เป็นที่เจ้าพระยามหาโยธาตามบิดา ได้เข้ามาอยู่เมืองไทยตั้งแต่รุ่นหนุ่ม จึงเรียนรู้ภาษาและขนบธรรมเนียมไทยได้มาก สามารถเข้ากับไทยได้สนิทสนม แรกปรากฏชื่อในรัชกาลที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๓ มีข่าวว่าพม่าจะมาตีเมืองไทย กองมอญอาทมาตที่ตระเวณด่านเข้าไปสืบสวนข่าวคราวในแดนพม่าถึงแขวงเมืองเร ข้างเหนือเมืองทวาย จับได้ขุนนางพม่าผู้เชิญตราลงมาเกณฑ์ทัพเมืองทวาย ทางไทยจัดเป็นทัพใหญ่ ๔ ทัพ กองทัพที่ ๑ ให้พระเจ้าลูกยาเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เป็นแม่ทัพเสด็จไปรักษาเมืองกาญจนบุรี กองมอญพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) เป็นกองหน้า แต่ไม่ได้รบพุ่งกันเพราะพม่าเกิดชิงราชสมบัติกันขึ้นจึงหายกมาไม่ กองทัพใหญ่กลับกรุง แต่ยังคงให้พระยามหาโยธารักษาการอยู่ต่อไป

ในรัชกาลที่ ๓ เมื่ออังกฤษรบกับพม่าครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๓๖๗ อังกฤษชวนไทยเป็นสัมพันธมิตรช่วยกันตีพม่า จึงโปรดให้พระยามหาโยธาซึ่งได้เลื่อนยศเป็นเจ้าพระยาแทนบิดาเป็นแม่ทัพยกไปทางด่านเจดีย์สามองค์ เพื่อตีหัวเมืองมอญ เจ้าพระยามหาโยธายกทัพไปตั้งอยู่ที่เมืองเตรินยังไม่ทันยกไปเมืองเมาะตะมะก็บังเอิญเกิดเรื่องระหว่างแม่ทัพเรือของไทยกับฝ่ายอังกฤษ จึงโปรดให้เรียกกองทัพไทยที่ไปช่วยกลับหมด แต่ต่อมาฝ่ายอังกฤษได้ชี้แจงเหตุผลว่าไม่ได้คิดร้ายต่อไทย และพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ ได้ทรงทราบจากเจ้าพระยามหาโยธาว่าพวกมอญตามหัวเมืองต่าง ๆ สมัครเป็นเมืองขึ้นไทยโดยมาก ใน พ.ศ. ๒๓๖๘ จึงโปรดให้เจ้าพระยามหาโยธาคุมพล ๑๐,๐๐๐ เป็นทัพหน้ายกไปก่อน รับจะตีแดนพม่าด้านตะวันตกไปทางเมืองหงสาวดีจนถึง

เมืองตองอู ให้อังกฤษมอบหัวเมืองมอญในทางที่ไทยจะยกไป ให้เชื่อพั่งทัพไทยจะรบได้สดวก เวลานั้นอังกฤษตั้งอยู่ที่เมืองร่างกุ้ง รบได้หัวเมืองพม่าทางแม่น้ำเอราวดีไปถึงเมืองแปร จึงคิดรวมหัวเมืองมอญทั้งปวงขึ้นเป็นประเทศรามัญ แต่หาตัวผู้ครองเมืองไม่ได้เพราะเชื้อสายพระยาหงสาวดีแต่ก่อนหมดตัว ทราบว่าพวกมอญนิยมเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) ยิ่งกว่าใคร ๆ หมด จึงแต่งสายมาทาบทาม แต่เจ้าพระยามหาโยธาไม่เล่นด้วย ขณะเมื่อกองทัพเจ้าพระยามหาโยธายกออกไปตั้งที่เมืองเตรินได้เคยช่วยรบพม่าที่มาตีเมืองเมาะตะมะจนแตกพ่ายไป แต่จะให้กองทัพไทยไปสมทบและพั่งคำบังคับบัญชานายพลจัตวาอังกฤษผู้นำทัพนั้น เจ้าพระยามหาโยธาเห็นเป็นการเสียเกียรติไม่ยอมยกไป เผอิญพม่ายอมแพ้ต่ออังกฤษ ก็สิ้นสงครามกองทัพไทยจึงยกกลับ

ในการปราบกบฏเวียงจันทร์เมื่อ ๒๓๖๙ เจ้าพระยามหาโยธาก็คุมพลกองมอญยกขึ้นไปทางดงพระยากลาง ไปสมทบทัพหลวงกรมพระราชวังบวร ฯ ที่เมืองนครราชสีมา จากเมืองนครราชสีมาโปรดให้เจ้าพระยามหาโยธากับ ขุนนางผู้ใหญ่ฝ่ายวังหน้าสมทบกันเป็นกองหน้ายกไปก่อน ถึงหนองบัวลำพู มีข้าศึกตั้งค่ายดักอยู่ จึงเข้าตีค่าย ได้รบพุ่งกัน พระยาเกียรติ (ที่ ๑) ชื่อเดิมตะหรือวันบุตรคนใหญ่ของเจ้าพระยามหาโยธาถูกปืนข้าศึกตายในที่รบ ตีค่ายหนองบัวลำพูจับตัวนายทัพได้ ได้ยกตามรี้พลข้าศึกที่แตกหนีไปจนถึงช่องเขาสารซึ่งข้าศึกรักษาอยู่ กองทัพหน้าได้ตั้งค่ายอยู่ที่ทุ่งส้มป่อย แต่ชาวเวียงจันทร์รวบรวมผู้คนได้มากยกเข้ามาล้อมทัพไทยไว้หลายวัน จนกองทัพไทยหนุนไปช่วยจึงรบพุ่งตีกองทัพข้าศึกแตกพ่าย ทั้งค่ายเขาสาร กองทัพหน้าและกองหนุนจึงรีบติดตามจนตีได้เมืองเวียงจันทร์ โดยเหตุที่เจ้าพระยามหาโยธาได้รับราชการสำคัญมีความชอบหลายครั้ง มีเค้าเงื่อนว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า ฯ เจ้าอยู่หัวโปรดปรานสนิทสนม ด้วยมีเรื่องเล่ากันมาว่า ครั้งหนึ่งตรัสประภาษหยอกเจ้าพระยามหาโยธา ดำรัสถามว่า "คำที่เขาพูดกันว่า ช่างอยู่กับจีน ศีลอยู่กับไทย จังไรอยู่กับมอญนั้น จริงหรืออย่างไร" เจ้าพระยามหาโยธากราบทูลสนองในทันทีว่า "คำที่ว่าเช่นนั้นไม่ถูก คำที่ถูกนั้นคือ ช่างอยู่กับจีน ศีลอยู่กับไทย จังไรอยู่กับพม่า ปัญญาอยู่กับมอญ"

บุตรชายในสายอพยพคนที่สองคือทอมา ได้เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์รามัญราชชาติเสนาบดีศรีสิทธิสงคราม เหตุเพราะพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยทรงพระราชดำริว่า ที่ลัดต้นโพธิ์นั้น รัชกาลที่ ๑ ได้ทรงโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จลง

ไปกะการที่จะสร้างเมืองไว้ป้องกันข้าศึกที่จะมาทางทะเลอีกแห่งหนึ่ง การยังค้างอยู่เพียงได้ลงมือทำบ้อมยังไม่ทันแล้ว จะไว้ใจการศึกสงครามทางทะเลมิได้ ควรจะต้องทำขึ้นให้สำเร็จ จึงโปรดให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล เป็นแม่กองเสด็จลงไปทำเมืองขึ้นที่ปากลัด คัดเอาท้องที่แขวงกรุงเทพพระมหานครบ้าง และแขวงเมืองสมุทรปราการบ้าง รวมกันตั้งขึ้นเป็นเมืองใหม่อีกเมืองหนึ่ง พระราชทานชื่อว่า เมืองนครเขื่อนขันธ์ (ที่เมืองนครเขื่อนขันธ์นี้ แต่โบราณมาก็เป็นเมืองเรียกว่า เมืองพระประแดง ตั้งอยู่ที่ตำบลราชบูรณะฝั่งแม่น้ำข้างตะวันออก เป็นเมืองปากน้ำอย่างเมืองสมุทรปราการทุกวันนี้ ด้วยครั้งนั้นทะเลยังเข้ามาลึก ครั้นแผ่นดินงอกออกไป เมืองพระประแดงห่างทะเลนัก จึงย้ายเมืองไปตั้งที่บางเจ้าพระยา เรียกว่าเมืองสมุทรปราการ ที่เมืองพระประแดงเก่ายังเป็นเมืองอยู่จนแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม) [๑] ได้ย้ายครัวมอญเมืองปทุมธานีพวกพระยาเจ่ง มีจำนวนชายฉกรรจ์ ๓๐๐ คน ลงไปอยู่ ณ เมืองนครเขื่อนขันธ์ แล้วจึงโปรดตั้งสมิงทอซึ่งเป็นพระยาราม เป็นพระยานครเขื่อนขันธ์ผู้รักษาเมืองและตั้งกรรมการพร้อมทุกตำแหน่ง

คนที่ ๓ เป็นชายชื่อวันเป็นพระยาพระราม

เชื้อสายของเจ้า พระยามหาโยธาได้ทำงาน เป็นประโยชน์ต่อ กิจการของประเทศไทยมากและแสดงให้เห็นว่าคนไทยได้ให้ความนับถือพวกมอญเช่นเดียวกับคนไทยเหมือนกัน เพียงเชื้อสายชั้น ๓ เท่าที่รวบรวมได้ [๒]

เป็นตำแหน่งเจ้าพระยารวมทั้งท่านเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ๒ ท่าน

เป็นตำแหน่งพระยา ๑๐ ท่าน (ท่านหนึ่งเป็นอัครราชทูตประจำกรุงเบอลิน)

เป็นตำแหน่งพระ ๕ ท่าน, ตำแหน่งหลวง ๑๐ ท่าน (ท่านหนึ่งคือหลวงยศโยธี (พิณ) บุตรพระยาดำรงค์ราชพลขันธ์ หลานเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) เป็นบิดาของพลตรีพระศัลยเวทยวิศิษฐ์)

---

๑ เป็นข้อความฟุตโน๊ตในเรื่อง "ย้ายครัวมอญพระยาเจ่ง เมืองปทุมธานี ไปอยู่เมืองนครเขื่อนขันธ์" จากหนังสือพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระยากฤตราชทรงสวัสดิ์ไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นฟุตโน๊ตของท่านผู้ใด.

๒ จากหนังสือลำดับสกุลคชเสนี และเล่ห์วิสุทธิ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพนายมงคล คชเสนี ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๙

รับราชการ ๔ ท่าน เป็นเจ้าจอม ๒ ท่าน เป็นหม่อม ๔ ท่าน (ท่านหนึ่งเป็นพระมารดาสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ คือ หม่อมเอม บุตรีพระยาดำรงค์ราชพลขันธ์) เป็นคุณหญิง ๓ ท่าน บวชได้ตำแหน่งเป็นพระราชาคณะ ๑ ท่าน เป็นเจ้าอาวาส ๑ ท่าน

จะเห็นได้ว่าเชื้อสายฝ่ายมอญได้แทรกซึมอยู่ในสายเลือดของชาวไทยมาเป็นเวลากว่า ๗๐๐ ปี ความรู้สึกในเรื่องเป็นมอญเป็นไทยจึงมีน้อยมาก เกือบจะถือได้ว่าเป็นชนเผ่าเดียวกัน

Mr. Halliday[๑] กล่าวในบทความที่แต่งไว้ว่า มอญที่อพยพเข้ามาครั้งกรุงเก่าคงได้รับอนุญาตให้ตั้งบ้านเรือนอยู่โดยสะดวก ในพระราชพงศาวดารบางครั้งก็บอกไว้ชัดเจนว่าทรงโปรดเกล้าให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ใด บางครั้งก็ไม่บอกไว้ อาจเป็นอย่าง Halliday ว่าก็ได้คือมอญที่อพยพเข้ามาไม่ได้ถูกควบคุมในฐานะจะเป็นศัตรู และเชื่อว่าเมื่ออยุธยายังคงเป็นราชธานีคงมีมอญอยู่เป็นจำนวนมาก Halliday อ้าง Dr. Krankfuster ชาวฝรั่งเศสผู้เคยเป็นนายกสยามสมาคมว่าเขาเข้าใจว่าครึ่งหนึ่งของพลเมืองที่อยุธยาเป็นชาวมอญ แต่มอญที่อพยพเข้ามาภายหลังได้ให้มาตั้งถิ่นฐานเป็นส่วนใหญ่เหนือกรุงเทพ ฯ คือที่บริเวณปากเกร็ดและสามโคก จังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี

เมื่อมาสร้างเมืองและป้อมที่ปากลัดและได้ย้ายครัวมอญมาตามที่ได้กล่าวแล้ว Mr. Halliday อ้างเบอนี่ที่เข้ามาประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๘ ในฐานะคล้ายผู้แทนกองทัพที่รบกับพม่าในขณะนั้นมาเจรจากับเสนาบดีของฝ่ายรัฐบาลไทย กล่าวว่าที่ปากลัดเป็นหมู่บ้านใหญ่เป็นเมืองใหม่มีพลเมืองถึงหมื่นคน ส่วนใหญ่เป็นมอญ จากปากลัดพวกมอญได้ขยายออกไปตามลำคลองไปที่ท่าจีน (สมุทรสงคราม) และตามแม่น้ำแม่กลอง ที่เพชรบุรี Halliday พบมอญ ๒ หมู่บ้าน แต่ไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นพวกมอญจากปากลัดหรือเปล่า มอญเคลื่อนย้ายออกไปมากแล้วมักไปสร้างเป็นหมู่บ้านอยู่ต่างหาก ฉะนั้นจึงพบมอญทั่วประเทศไทย ตามคลองมหาชัย, แม่น้ำท่าจีน, คลองสิบสามคด (คลองโคกขาม) ส่วนใหญ่เป็นมอญที่สัมพันธ์อยู่กับพวกปากลัด Leal ซึ่งเป็นล่ามของกัปตันเบินนี่ กล่าวว่ามีมอญถึง ๓๐,๐๐๐ คนอยู่ในหมู่บ้านระหว่างปากแม่น้ำแม่กลองและแม่น้ำเจ้าพระยา ตอนเหนือของแม่น้ำแม่กลองเหนือราชบุรีพบหมู่บ้านมอญเป็น

---

๑ Halliday, R., 1913. Immigration of the Mons into Siam Journal Siam Society 10, 1–13.

หย่อม ๆ ไม่อาจยืนยันได้แน่นอนว่าเป็นพวกที่มาตั้งถิ่นฐานขณะที่ลงมาจากพม่าหรือเป็นพวกที่เคลื่อนย้ายขึ้นไป เหนือกาญจนบุรี Leal ได้พบเมืองที่มีพลเมืองเกือบเป็นมอญทั้งหมดมีจำนวนถึง ๕,๐๐๐ คน มีบางคนบอกว่าได้ย้ายขึ้นไปจากกรุงเทพ ฯ ส่วนมากเป็นมอญเก่ามีมอญใหม่ปนอยู่บ้าง วัดกะเหรี่ยงในตอนเหนือของแม่น้ำแม่กลองใช้ภาษามอญ หนุ่มกะเหรี่ยงที่ต้องการบวชต้องลงมาบวชกับพระอุปฌาย์มอญใต้บ้านโป่ง

ถัดขึ้นไปจากลพบุรีหมู่บ้านมอญขนาดใหญ่ เหนือขึ้นไปแต่อยู่คนละฝั่งแม่น้ำมีหมู่บ้านมอญขนาดใหญ่ที่อุทัยธานี ใกล้โคราชและในมณฑลตอนเหนือของประเทศลาวก็มีมอญจำนวนมาก เช่นเดียวกัน กำลังจะกลายเป็นลาวไป . ในที่ราบตะวันออกมีมอญอยู่ จำนวนมากเหมือนกัน

พวกมอญส่วนใหญ่ทำการเพาะปลูกมีนาอยู่ใกล้หมู่บ้าน มอญทางตะวันตกของแม่น้ำแม่กลองส่วนใหญ่ทำนา คงมีอยู่ ๒ หมู่บ้านที่อยู่ต่างหากมีอาชีพตัดฟืนและค้าจาก การค้าจากเป็นอาชีพของพวกมอญโดยเฉพาะ เพราะคนไทยตัดและเย็บจากแต่มอญเป็นคนกลางเอาเรือใหญ่มารับแล้วล่องขึ้นไปขายไกล ๆ ที่ท่าจีนมอญค้าจากและตัดฟืนและทำนาข้าวด้วย ตามลำแม่น้ำเจ้าพระยาโดยมากทำนา นอกจากที่ปากเกร็ดทำหม้อและมีทำอิฐที่เมืองปทุม แล้วล่องลงมาค้าขายทางน้ำ ที่ปากเกร็ดมีมอญงมทรายขาย ที่พระปฐมมีหมู่บ้านเล็ก ๆ เป็นครัวมอญที่ไปทำอิฐสร้างพระเจดีย์ใหม่ อาชีพนั้นหม้อและเผาอิฐทำให้มอญในประเทศไทยยังสัมพันธ์กับบรรพบุรุษที่มะตะบันและที่เมืองหงสาวดี หม้อไหมะตะบันหรือหงสาวดีจึงเป็นสินค้าแพร่หลายในทางตะวันออกในการค้าขายทางเรือสมัยโบราณ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าพวกมอญซึ่งนอกจากจะได้มีถิ่นฐานมั่นคงในประเทศไทยแล้วก็ได้เป็นประโยชน์ในทางเศรษฐกิจของประเทศด้วย ปัญหาเรื่องมอญเป็นชนหมู่น้อยในประเทศไทยจึงไม่มีเลย เกือบจะกลายเป็นชนเผ่าเดียวกันเพราะต่างก็มีพุทธศาสนาลัทธิหินยานยึดเป็นหลัก ขนบธรรมเนียมประเพณีอื่น ๆ ถือเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่เป็นสาเหตุให้ชนเผ่าทั้งสองแตกแยกออกจากกันไป คณะที่ไปสำรวจได้รับการร่วมมือและการเลี้ยงดูอย่างดีเกินความคาดหมาย กลับถามเชิงล้อเสียอีกว่ามาสำรวจนี้ไม่ใช่มาเตรียมอพยพพวกเขากลับไปหงสาวดีไม่ใช่หรือ.

รอยพิมพ์นิ้วมือของชนชาติมอญ*

(รายงานเบื้องต้น)

น.พ. สรรใจ แสงวิเชียร และ สุข มีสินฟู

รายงานนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่ง ของการศึกษา ลักษณะทางมนุษยวิทยา ของชนชาติมอญ เป็นรายงานเบื้องต้นเฉพาะเรื่องรอยพิมพ์นิ้วมือ ยังมิได้รวมรอยพิมพ์ฝ่ามือซึ่งกำลังศึกษาอยู่

รอยพิมพ์นิ้วมือได้ใช้เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์ตัวบุคคลมาตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๙๙ เพราะมีคุณสมบัติสำคัญคือ รอยพิมพ์นิ้วมือของแต่ละคนไม่เหมือนกันเลย และไม่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดอายุขัยด้วย ในปัจจุบันรอยพิมพ์นิ้วมือ, ฝ่ามือและฝ่าเท้าถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในวิชามนุษยวิทยาและทางแพทยศาสตร์อีกด้วย Sir Francis Galton (1892) เป็นคนแรกที่นำรอยพิมพ์นิ้วมือมาใช้กับวิชามนุษยวิทยาทางกายภาพ โดยการศึกษาเปรียบเทียบรอยพิมพ์นิ้วมือของชน ๕ ชาติ คงสรุปได้แต่เพียงว่า "ความแตกต่างที่สังเกตได้เป็นแต่เพียงความแตกต่างทางสถิติ (ของ Pattern) ของประชากรหมู่ใหญ่" ลักษณะรอยพิมพ์นิ้วมือของบุคคลคนหนึ่งคนใด ไม่อาจจะชี้บ่งได้ว่าคนคนนั้นเป็นชนชาติใด แต่ค่าของสถิติต่าง ๆ เช่น Frequency ของ pattern และค่า mean ของ ridge count แสดงความแตกต่างเป็นลักษณะจำเพาะของชนชาติต่าง ๆ ได้ นอกจาก pattern type และ ridge count แล้วยังมีวิธีอีก ๒ วิธีที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบระหว่างหมู่ของประชากรต่าง ๆ ได้คือ

๑. Arch/whorl index (Dankmeijer (1938)) เป็นค่าดรรชนีที่แสดงสัดส่วนระหว่าง Arch กับwhorl = $\frac{\text{Total frequency of Arch x 100}}{\text{Total frequency of whorl}}$

---

* แสดงในการประชุมทางวิชาการเรื่อง "การศึกษามนุษยวิทยาของมอญในประเทศไทย" ที่คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๓

๒. Pattern intensity index (Cummins and Steggerda 1935) มีค่าเท่ากับ Mean ของจำนวน triradii ทั้ง ๑๐ นิ้วของคนทั้งหมดในประชากรหมู่นั้น เนื่องจาก whorl มี 2 Triradii และ Arch ไม่มี Triradius ฉะนั้นค่าของ pattern intensity index จึงผันแปรได้จาก O (เป็น arch ทั้ง ๑๐ นิ้ว) ถึง ๒๐ (เป็น whorl ทั้ง ๑๐ นิ้ว)

อย่างไรก็ตาม รอยพิมพ์นิ้วมือถือได้ว่าเป็นลักษณะที่ดีสำหรับใช้ในการศึกษาทางมนุษยวิทยาและพันธุศาสตร์ เพราะเหตุ ๓ ประการคือ

๑. รูปลักษณะของรอยพิมพ์นิ้วมือ ของบุคคลคนหนึ่ง จะไม่เปลี่ยน แปลงไป ตามอายุ นอกจากขนาดเท่านั้นที่โตขึ้นตามขนาดของมือ

๒. สิ่งแวดล้อมใด ๆ ไม่มีอิทธิพลที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นได้ หลังจากทารกในครรภ์มีอายุได้ ๓—๔ เดือน ซึ่งรอยพิมพ์เหล่านี้ได้เจริญและจัดตัวเรียบร้อยแล้ว

๓. ลักษณะของรอยพิมพ์ไม่ก่อให้เกิดความเอนเอียงในการแต่งงาน (assortive marriage)

วัตถุและวิธีการศึกษา

ได้ทำการพิมพ์ลายมือชนชาติมอญจากอำเภอบ้านแพ้วและอำเภอเมือง, จังหวัดสมุทรสาคร ศึกษาเฉพาะรายที่รอยพิมพ์ชัดเจนสามารถนับ ridge ได้ เป็นผู้ชาย ๑๓๖ คน, ผู้หญิง ๑๓๕ คน รวม ๒๗๑ คน

วิเคราะห์ชนิดของลายพิมพ์นิ้วมือ แยกออกเป็น ๔ ชนิดคือ whorls, ulna-loops Radial loops และ Archs สำหรับ double loops นั้นนับเป็น whorls หา frequency ของ pattern type ทั้ง ๔ ชนิด ในแต่ละนิ้วทั้ง ๑๐ นิ้ว

นับ ridge แต่ละนิ้วตามวิธีของ Holt (1968) หา Total ridge count ของแต่ละคนแล้วหาค่า Mean ของ ridge count แต่ละนิ้วและ Mean total ridge count ด้วย

ผลการศึกษา

ชายมอญมี whorl 47.06 %, ulnar loop 48.16 %, radial loop 1.99 % และมี

arch 2.79 จากจำนวนนิ้ว ๑๓๖๐ นิ้ว หญิงมอญมี 41.78 %, 52.07 % 2,00 % และ 4.15 % ตามลำดับจาก ๑๓๕๐ นิ้ว (ดูตาราง ๑)

คำณวนเป็น Arch/whorl index ชาย = 5.94

หญิง = 9.93

Pattern intensity index ชาย = 14.43

หญิง = 13.84

จำนวน ridges (ดูตาราง ๒) ชายมอญได้ mean 141.79, S.E. 14.34 และ S.D, 44.16

หญิงมอญได้ mean 135.50, S.E. 15,31 และ S.D. 45.46

วิจารณ์

การกระจายของ pattern type ของลายนิ้วมือในคนมอญในเพศชายพบ whorl มากกว่าในเพศหญิง พบ whorl มากที่สุดในนิ้วนางข้างขวา หญิงมอญมี arch มากกว่า พบมากที่สุดในนิ้วชี้ ลักษณะการกระจายของ pattern type ทั้ง ๔ ของแต่ละนิ้วในเพศทั้งสองมีแบบแผนคล้ายคลึงกัน มีข้อน่าสังเกตอยู่แต่ในชาย แบบแผนในมือขวาและซ้ายแตกต่างกันมากกว่าในหญิง การแตกต่างในเพศเป็นทำนองเดียวกันในชนชาติอื่นๆ (ตาราง ๓ และไดอาแกรม ๑)

เปรียบเทียบกับชนชาติใกล้เคียงพบว่า การกระจายของ pattern type ในคนมอญต่างกันกับของคนไทยเล็กน้อย (ตาราง ๓) ถ้าใช้arch whorl index pattern intensity พบว่ามอญอยู่ระหว่างคนจีนและชาวชวา (ไดอาแกรม ๑) เนื่องจากชาวเขมรเป็นชาติใกล้เคียงกับมอญเพราะพูดภาษากลุ่ม มอญ—เขมร ด้วยกัน แต่ไม่มีการศึกษาแบบนี้จากคนเขมร จึงไม่อาจใช้เปรียบเทียบกันได้

Mean ridge count ในมอญทั้งสองเพศแตกต่างกันไม่มาก เช่นเดียวกับการแตกต่างระหว่างเพศในชาติต่าง ๆ frequency distribution ในหญิงมีการกระจายสม่ำเสมอกว่าในชาย (ไดอาแกรม ๒)

สรุป

การศึกษาเพียงลักษณะของรอยพิมพ์นิ้วมือของมอญยังไม่อาจให้ความเห็นเกี่ยวกับชนชาตินี้ได้มาก คงสรุปได้แต่เพียงว่า มอญมีลักษณะทางรอยพิมพ์นิ้วมือใกล้เคียงกับ Southern Mongoloid ที่อยู่บนผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั่วๆ ไป

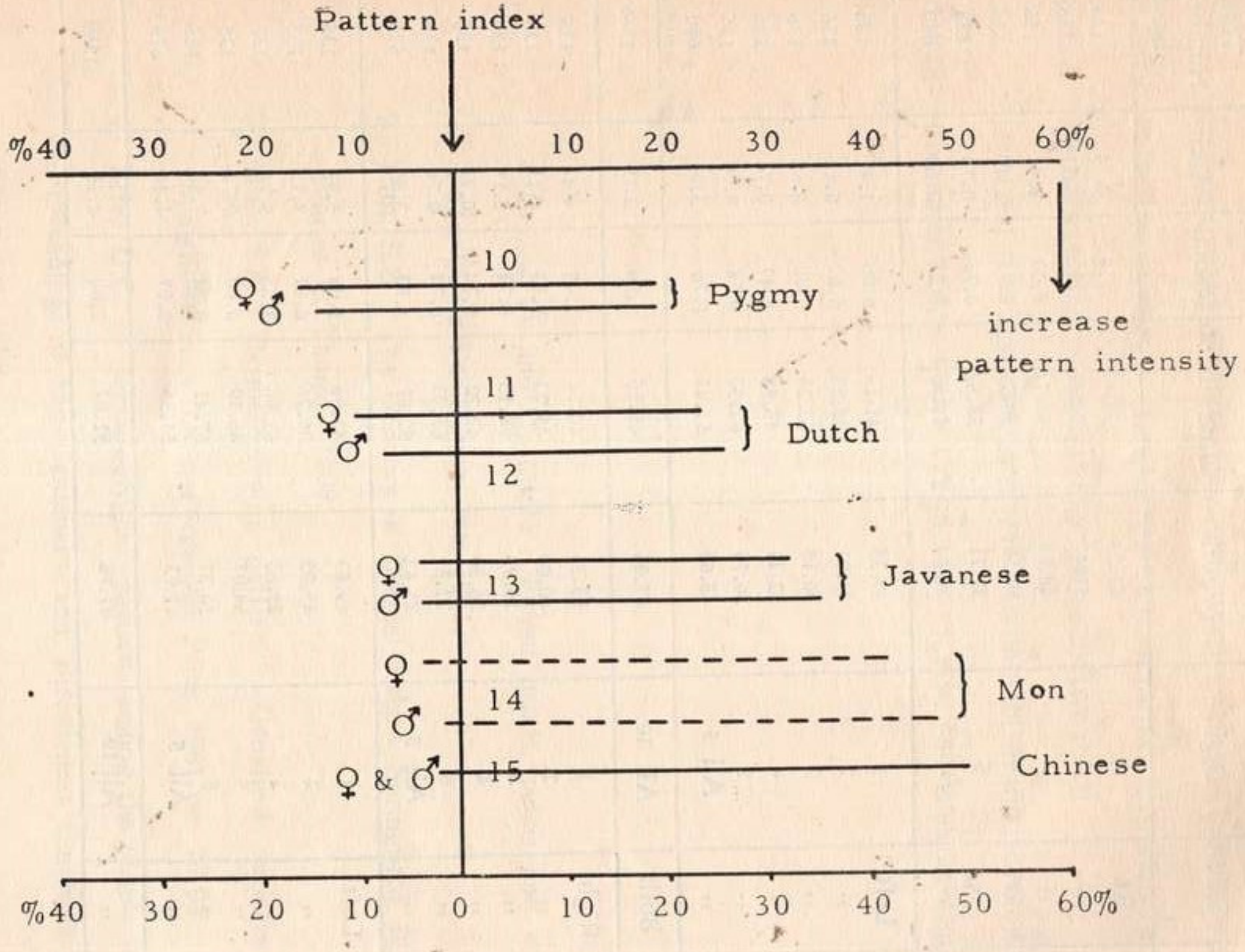
ขอขอบคุณ ศ.จ. น.พ. วีกูล วีรานุวัตติ คณบดีคณะเทคนิคการแพทย์ที่กรุณาอนุมัติให้ใช้เครื่อง Computer น.ส.พ. สุรเดช เวชภูติ และ น.ส.พ. อีกหลายคนที่ช่วยเหลือในทางเทคนิค

เอกสารอ้างอิง

1. Cummins, H. and C, Midlo : Finger prints, palms and soles. New York, Dover Publication, Inc. 1961.
2. Holt, S.B. : The Genetics of Dermal Ridges. Springfield, Illinois, Charles C. Thomas. 1968.
3. Holt, S.B. : Dermatoglyphic pattern. : Genetical variation in human populations. New York, Pergamon Press 1961 pp. 79-98.
4. Rife, D.C. : Dermatoglyphic patterns among the people of Thailand. Proceedings of the Centenary and Bicentenary Congress of Biology. Singapore, 1958.

ตารางที่ 1 แสดงปริมาณร้อยละของ pattern ทั้ง 4 แบบของมอญ ทั้งสองเพศของแต่ละนิ้วของมือแต่ละข้างและผลรวมของนิ้วทั้ง 10

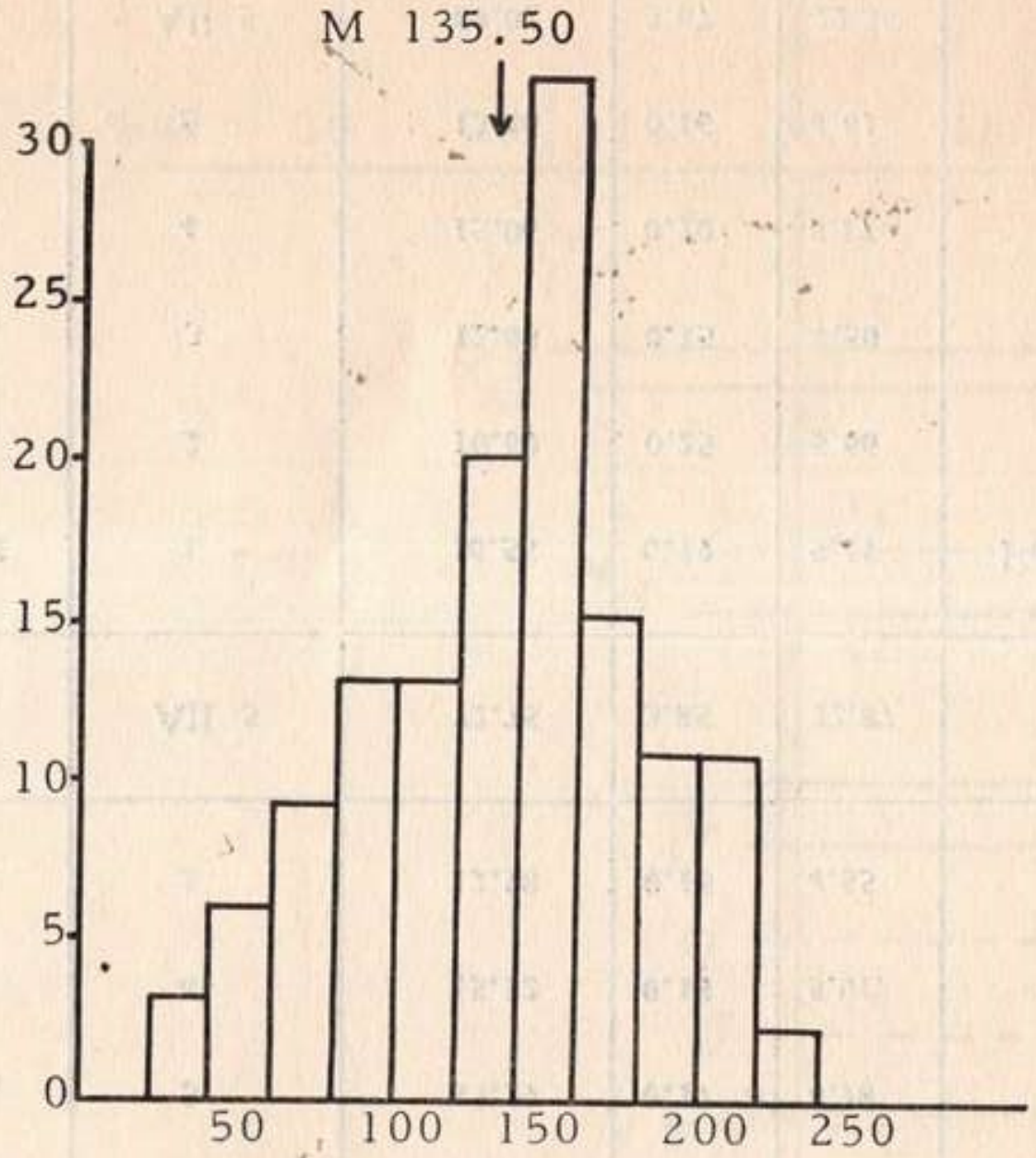
Sex	Side	Digit	Whorl	Ulna loop	Radial	Arch	Total Number of digits
Male	Rt	1	67.25	30.88	0.74	0.74	136
,,	,,	2	51.47	34.56	8.82	5.51	136
,,	,,	3	40.88	54.71	0.00	4.41	136
,,	,,	4	62.50	35.29	0.74	1.47	136
,,	,,	5	39.71	58.82	0.74	0.74	136
,,	,,	All 5	50.44	44.85	2.21	2.50	680
,,	Left	1	57.35	41.18	0.00	1.47	136
,,	,,	2	41.91	44.85	6.62	6.62	136
,,	,,	3	30.15	63.24	0.00	6.62	136
,,	,,	4	52.21	45.58	1.47	0.74	136
,,	,,	5	36.76	62.50	0.74	0.00	136
,,	,,	All 5	43.68	51.47	1.76	3.09	680
Male	Both	All 10	47.06	48.16	1.99	2.79	1360
Female	Right	1	53.33	40.74	1.48	4.44	135
,,	,,	2	40.00	45.73	5.93	8.15	135
,,	,,	3	25.93	68.15	0.74	5.19	135
,,	,,	4	56.30	42.22	0.74	0.74	135
,,	,,	5	32.59	65.93	0.74	0.74	135
,,	,,	All 5	41.63	52.59	1.93	3.85	675
,,	Left	1	49.63	42.96	1.48	5.93	135
,,	,,	2	45.93	39.26	6.67	8.15	135
,,	,,	3	29.63	62.96	1.48	5.93	135
,,	,,	4	54.07	45.19	0.00	0.74	135
,,	,,	5	30.37	67.41	0.74	1.48	135
,,	,,	All 5	41.93	51.56	2.07	4.44	675
,,	,,	All 10	41.78	52.07	2.00	4.15	1350



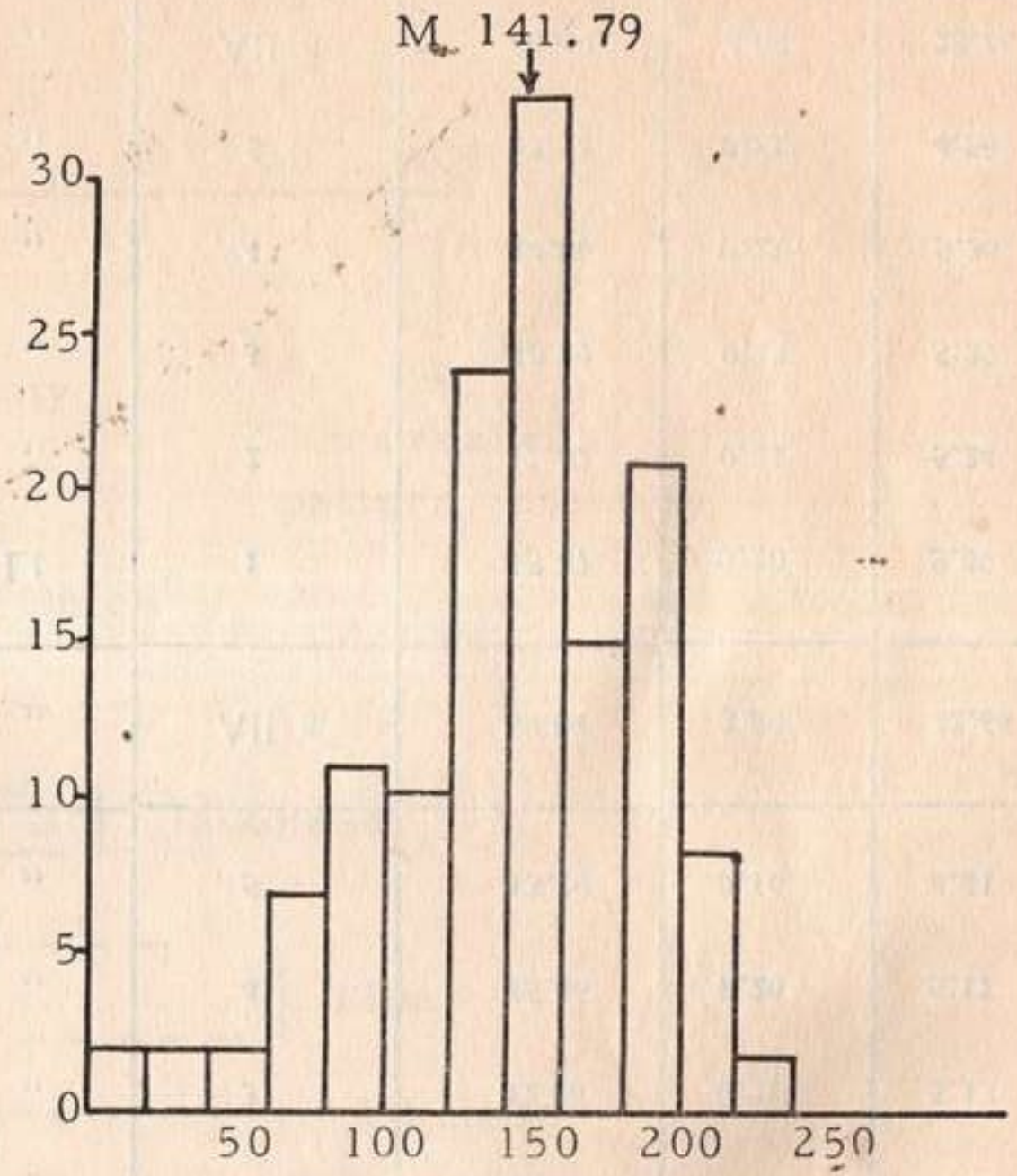
ไดอาแกรมแสดง frequency ของ whorl และ arch ในชาติต่างๆ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนของ ridges ในมือญทั้ง 2 เพศ

Sex	Side	Digit	Mean	Se	Sd	Sex	Side	Digit	Mean	Se	Sd
Male	Rt	1	19.73	0.26	6.01	Female	Rt	1	17.36	0.25	5.60
	,,	2	13.58	0.22	5.32		,,	2	12.65	0.21	5.15
	,,	3	13.29	0.17	4.78		,,	3	12.86	0.21	5.13
	,,	4	15.32	0.18	5.01.		,,	4	15.66	0.20	5.17
	,,	5	12.98	0.15	4.55		,,	5	13.10	0.16	4.61
	,,	All 5	72.75	3.85	22.87		,,	All 5	69.04	3.80	22.64
Male	Lt	1	16.56	0.19	5.11	Female	Lt	1	15.47	0.20	5.09
	,,	2	16.60	0.25	5.66		,,	2	12.67	0.22	5.24
	,,	3	12.65	0.15	4.50		,,	3	13.29	0.23	5.39
	,,	4	15.06	0.20	5.17		,,	4	14.86	0.21	5.36
	,,	5	13,26	0.16	4.61		,,	5	13.12	0.51	4.50
	,,	All 5	69.01	3.67	22.36		,,	All 5	66.40	4.08	23.46
		All 10	141.79	14.34	44.16			All 10	135.50	15.31	45.46



Total ridge count
135 Female



Total ridge count
136 Male

ไดอาแกรมโชว แสดง frequency distribution ของจำนวน ridges ในมอญทั้งโชเพศ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบลายพิมพ์นิ้วมือของชนชาติที่ใกล้เคียง

Population	Number	Sex	% whorl	% Ulnar loop	% Radial loop	% Arch
* มอญ	136	Male	47.06	48.16	1.99	2.78
	135	Female	41.78	52.07	2.00	4.15
* ไทย	316	Male	49.10	47.59	1.43	1.88
	126	Female	48.16	49.30	1.35	1.19
จีน	300	Male	51.70	45.0	2.7	1.4
		Female				
ญี่ปุ่น	12,940	Male	50.1	44.9	3.9	1.2
เกาหลี	700	Male	45.2	48.7	3.2	2.6
		Female				
ชวา	1,000	Male	35.9	58.7	2.8	2.1
	1,000	Female	32.7	61.9	2.1	3.3

* เปรียบเทียบ frequency distribution ของคนไทยและมอญ

ชาย .10 > P > .05

หญิง .001 > P

หอสมุดแห่งชาติ
NATIONAL LIBRARY

หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก
จันทบุรี

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ 117—119/2 หน้าวัดราชบพิธ พระนคร
โทรศัพท์ 29732 นายประยูร พิศนาคะ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2513